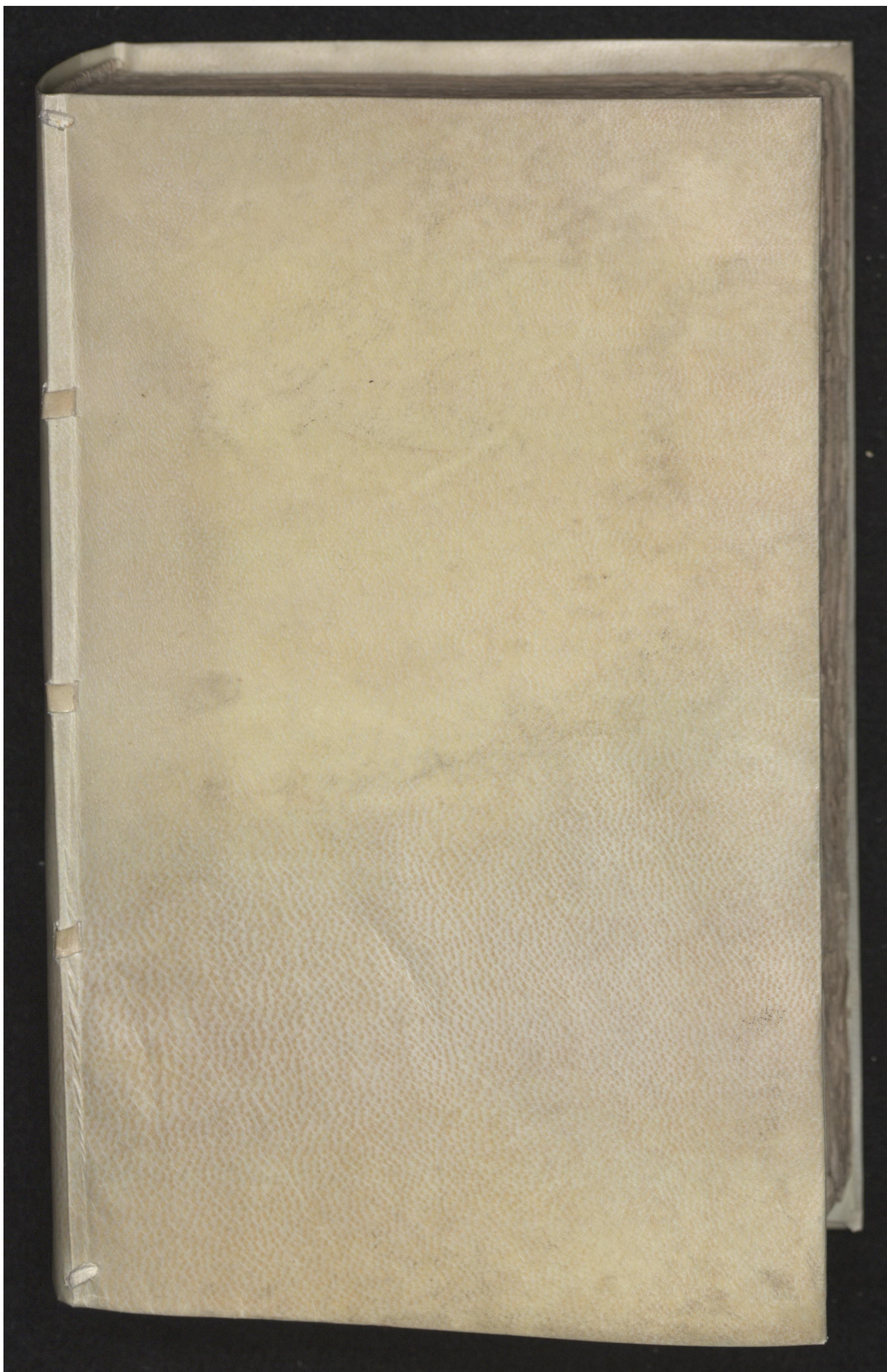
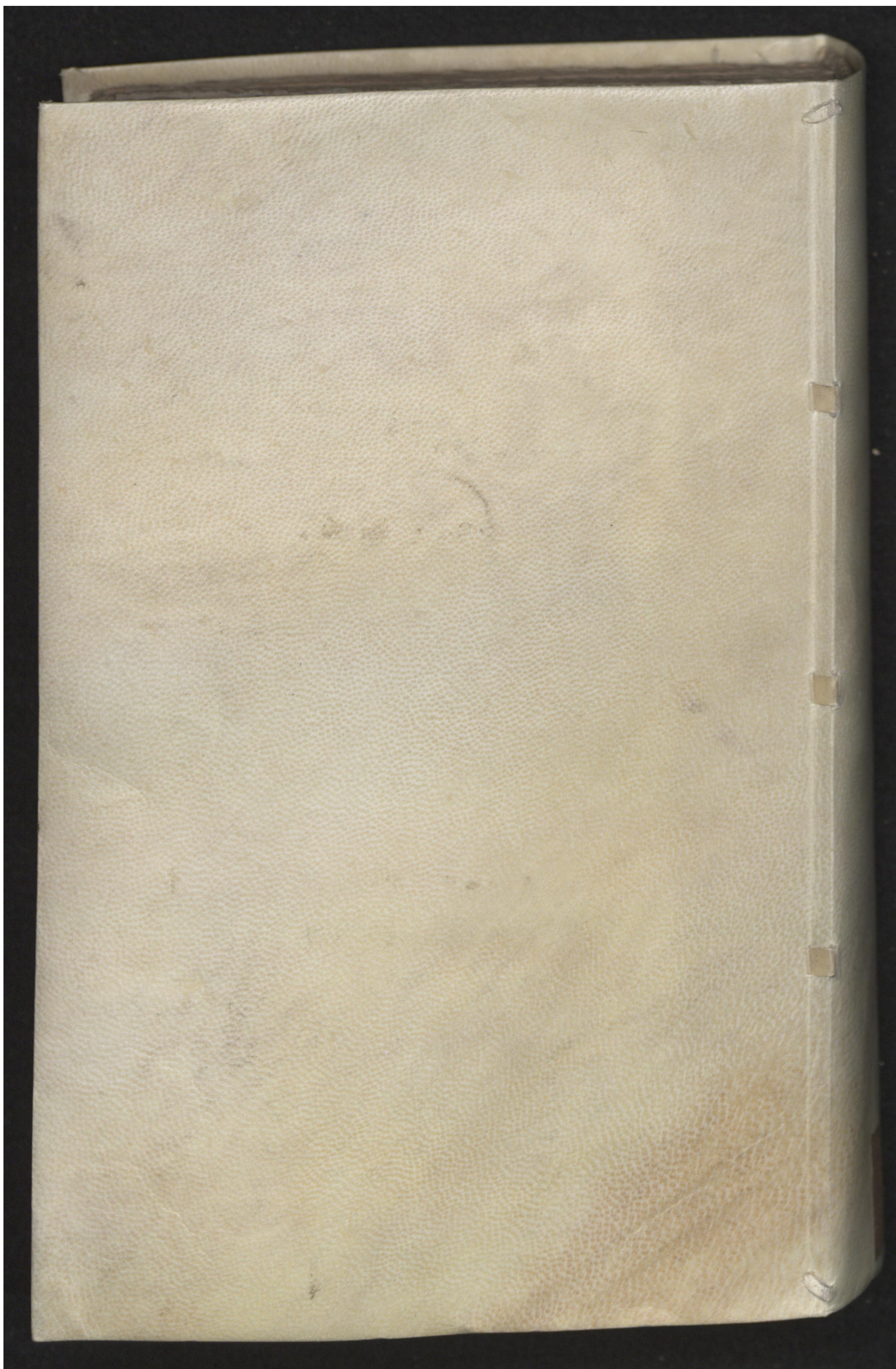

1
7
385

IOAN. IAC. CHIFFLETII
PATRICII, CONSVLARIS, ET
ARCHIATRI VESONTINI

VESONTIONIS PARS ALTERA,

DE

ARCHIEPISCOPIS BISONTINIS,
ET ALIIS CIVITATIS BISONTINÆ
ECCLESIASTICIS REBVS.

PRÆMISIMVS ARCHIEPISCOPORVM nomina, quæ partem hanc posteriorem capitum loco distingunt.

LVGDVNI,
APVD CLAVDIVM CAYNE,

M. DCXVIII.

NOMINA ARCHIEPISCOPORVM
Sanctæ Vesontionensis Ecclesiæ.

VESON

VESONTIONIS PARS SECVNDA,

DE ARCHIEPISCOPIS BISONTINIS, ET ALIIS CIVITATIS BISONTINÆ Ecclesiasticis rebus.

PRÆFATIO.

Quinam hactenùs de hac materiâ scripserint, & quâ fide.

HAs antiquitates, rem nouam si appellauero, tu me fortè, Lector, παραδόξως loquutum dixeris: & verò audenter dicam, rem nouam aggredior, &

Auia Pieridum peragro loca, nullius antè
Trita solo.

Primus, quòd sciam, *Gilbertus Cognatus*, in suâ Burgundiæ superioris descriptione, pauca quædam in hoc genere vulgauit, adeò mutila, adeò respersa commentis, adeò luce indigna, vt puderet hominis

hæreseos tincti fuligine meminisse, nisi ex illo *Demochares* libro de sacrificio Missæ, ex Demochare alij recentiores, & ipse quoque Illustrissimus Cardinalis *Baronius*, de Bisontinis Præsulibus, quædam à veritate aliena proposuissent: hinc S. Antidium sæpe legas primum Episcopum Bisontinum, qui fuit decimus tertius; & S. Germanum, septimum, qui duodecimus fuit, & Antidio prior. Quos quidem errores partim sustulit Lud. Golusius IC. in suis rerum Burgundicarum commentariis Gallicè conscriptis; sed tamen (maximâ eorum culpâ, qui monumenta ipsi subministrarunt) tam multa aut confudit, aut omisit, vt minimè dubitem, quin hoc nostrum opus, rerum illarum studiosis nouum planè videatur, & si quidem ab aliquo tentatũ ac susceptum, tamẽ à nemine adhuc prout rei dignitas postulat, elaboratũ. Lustrauimus certè non modò omnis generis cusos codices, sed & vetustissimos manu exaratos cõmentarios, instrumenta vetera, aliáque monumenta, quę vel in publicis Bisontinis, & Sequanicis archiuis, vel in Bibliothecis inueniri potuerunt, vt tibi breuem hunc tractatum, quasi tot chartarum ac voluminum epitomem proponeremus. In antiquissimis verò, quæ maximè dubia esse solent, monitum te volumus, iis vsos nos esse commentariis, quorum fides nulli sapienti locum hæsitandi relinquat: nam ex diuerso Ciuitatis sæpius immutatæ statu, ex Pontificum, Imperatorum, rerúmque externarum cum domesticis collatione, aliísque indiciis intelliges,

quæ

quæ tibi ex eo monumentorum genere de vetustissimis quibusque referemus, ea non à recentiorum aliquo ex coniecturis conficta, sed ab ipsis illorum temporum inspectoribus consignata literis, & ad nos vsque fuisse deriuata: quorum ideò verba ipsa, etsi nonnumquam impolita, & auribus delicatis absona plerunque proposuimus, ne cui veniret in animum vereri, vt vel ipsâ paraphrasi, ac sententiæ mutatione, aliquid de historiæ puritate detractũ foret. Est etiam quod aduertas, cùm in multis ac perantiquis catalogis, è Bisontinis Archiepiscopis ij non accenseantur, qui ob improbam vitam meritò (vt è dyptichis) expuncti sunt, nos tamen eos omnes non solùm qui impij, sed etiam qui intrusi atque illegitimi, & qui quocunque modo pro Archiepiscopis, siue, vt aiunt, de iure, siue de facto se gesserint, enumerasse, vt integritati narrationis consuleremus: quanquam Herbertum intrusum, & aliquot alios pseudoarchiepiscopos, distincto ab aliis charactere expressimus, neque ordinem quem inter cæteros obtinent, arithmeticâ notâ designauimus, cùm verè Archiepiscopi non fuerint; quæ ex indiculo præcedenti, vnico oculorum iactu cognosces. Habe igitur nostram hanc Bisontinorum Metropolitanorum chronologiam, adiectis quâ fieri potuit breuitate Bisontinæ Ecclesiæ rebus; & si quid oculos nostros fugit, si quid minùs splendidè explicatum, æqui boníque consule.

S. CHRY

S. CHRYSOSTOMVS Sermone 18. ad Populum Antiochenum.

DISCE quid ſit Ciuitatis dignitas, & tunc manifeſtè ſcies, quòd ſi habitatores ipſam non prodiderint, auferre poterit alius nemo Ciuitatis dignitatem: non quòd Metropolis ſit, neque quòd habeat ædificiorum magnificentiam & ornatum; neque quod multas habeat columnas & porticus & deambulationes; neque quod antè alias ciuitates prædicetur; ſed inhabitantium virtus & pietas; hæc eſt dignitas & ornatus & tutela Ciuitatis; Ita vt ſi hoc deſit, omnium ſit viliſſima, licet infinitum ab Imperatore conſequatur honorem.

PRIMVS BISONTINVS Præsul, Sanctus Linus.

NITIO præfandum cuipiam fortaſſe videbitur in eos, qui è Chriſti, aut Apoſtolorum diſcipulis nullum aut vix vllum in Gallias deſtinatum, vnius cuiuſdam auctoris verbulo nixi affirmant; ſed eam diſputationem non fert huiuſce chronici breuitas. Sit hoc dixiſſe ſatis; cùm eiuſmodi rerum certitudo, ex vnâ teſtimoniorum auctoritate æſtimanda ſit, & primos ſuos Paſtores, qui è Chriſti, & Apoſtolorum diſcipulis fuerint, tot producant antiquarum eccleſiarum tabulæ; qui eas falſi arguat, næ ille (quod quàmitiſſimè dictum ſit) temeritatis notandus videatur. Et verò, ſi prudentis eſt, cùm pugnantes occurrunt ſententiæ, eò demùm propendere, vbi maius ſtet momentum ac pondus, vel ex multitudine, vel ex antiquitate, vel ex probitate atque integritate dicentis: eum ſanè minùs æquum iudicem nemo non dixerit, qui plus eſſe putet in vno ſcriptore neſcio quo, quàm in tot populorum & ciuitatum conſenſu, totque antiquorum ac ſanctorum virorum, qui primi res illas in eccleſiarum tabulas retulerunt teſtimoniis, auctoritatis. Certè, cùm in tantâ re erraſſe, aut malitiæ ſit aut ignorantiæ: vtrius è duobus tot magnos viros, qui in iis eccleſiis floruerunt,

insimules, non facilè dixeris. Neque enim malæ mẽtis argui fas est, qui vitæ sanctimoniâ claruerint, neque ignorationis, quos sua apud posteros vel prudentia, vel sacrarum eiusmodi rerum peritia commendarit. Habe igitur de Lino nostro certa, habe sincera, & locorum ac personarum definita circumstantiis, quæ nostri in nos maiores transfuderunt.

Beatissimus Apostolorum princeps Petrus, cui tum ex Christi amore, tum ex summi Ecclesiæ Pastoris officio, ingens inerat fidei latè propagãdæ studium, varios in plerasque Orbis partes, euangelij præcones destinauit; qui dum suam cuique assignat prouinciam, Lino è 72. Christi discipulis vni, & aliquot aliis, Galliæ obtigerunt. Is Gallias ingressus, suum strenuè obire munus, omnesque insinuandæ in barbarorum animos veræ religionis explorare aditus cœpit. Cumque Vesontionem aduentaret, anno In-
54. carnati Verbi quarto suprà quinquagesimum, obuius ei factus est, non longè à mœnibus, miles quidam *Onnasius* nomine, eiusdem ciuitatis Tribunus, vir opulentus, qui hominis alieni cultum insolitum in vestitu demiratus, quisnam & cuius Dei cultor, inquisisse fertur; cui Linus; *Vnum, inquit, & verum Deum colo, qui propitius tibi sit, cuius filius Iesus Christus, humanâ propter nos assumptâ naturâ, dura quidem & dira â Iudæis pertulit (ab iis quippe post innumera tormenta actus est in crucem) : sed tamen die post mortem tertiâ, præter naturæ leges reuiuiscens, germanum se summi Dei filium, satis superque omnibus probauit : nunc verò viuit inter cælites,*

lites, Rex ipse cælitum; viuétque æternum, cum iis, quos ipsi fides in eum pietasque aggregarit. Arrisit Tribuno hominis vel constantia vel sapientia, & subiit mentem, ædibus eum suis excipere; non quò ad veram fidem signa transferret, sed explendæ curiositatis ergò; vt de Nazareno illo crucifixo, de quo iam quædam pauca subauscultarat, noua & mira doceretur. In *Onnasij* hospitio ita se gessit *Linus*, vt ille viri sanctitatem suspiciens, fundum ei concesserit; in quo *Linus*, qui eò prædicandæ Christi resurrectioni venerat, ædiculam in eiusdem resurrectionis, & Virginis Deiparæ, ac S. Stephani Protomartyris honorem excitauit, in eáque Baptisterium constituit; in quo sacris vndis tingerentur, qui exinde Christo nomen darent. Onnasium in cæteris fidem Christi amplexum esse tradunt nonnulli codices. Et iam longè plurimi ad veram lucem aspirabant; cùm ecce quodam die contigit, vt populus Diis suis, quos in lapideis columnis erexerat, sacrificaret: Accurrit Linus, & per turbam, in locum, vbi Diis fiebat, irrumpens; *Desinite*, inquit, *eiusmodi numina reuereri, & vni Deo Opt. Max. debitum honorem, fictilibus simulachris expendere; quin potiùs me duce germanam fidem amplectimini.* Quorum verborum fulmine, vna è columnis icta simulachrum quod sustinebat, solo afflicta collisit. Exacerbauit sacrificulos hæc iniuria: extemplò superstitiosam multitudinem, in virum Sanctum exasperant; vnde commota plebs, & Christianam perosa fortitudinem, facto impetu,

ſuum Apoſtolum, eiúſque diſcipulos, ciuitate extrudit. At reputans animo Linus, vix poſſe feroces illos animos emolliri, ad B. Petrum reuerſus, perhonorificè ab eo ſuſceptus eſt.

Atque hic ipſe Linus eſſe creditur (& hoc antiqui plerique codices habent) natione Italus, prouinciâ Tuſcus, patriâ Volaterranus: primùm quidem è 72. Chriſti diſcipulis vnus, deinde etiam Petri diſcipulus, eiuſque in Vrbe Coëpiſcopus; qui primus ab illo Romanam cathedram tenuit annis ferè duodecim, ac demùm à Saturnino capite damnatus eſt. Reiectâ ſiquidem eorum ſententiâ, qui cum Linum vllum Petro ſucceſſiſſe negent, non eum anno Veſpaſiani nono, Saturnini Conſularis iuſſu Martyrio coronatum; ſed ſub Nerone, ſtatim à Petro (vt liber apocryphus ſub Damaſi nomine, de Romanis Pontificibus); vel etiam ante ipſum Petrum (vt Metaphraſtes) diem obiiſſe tradunt: eâ, inquam, exploſâ opinione, vt cui omnis propè aduerſetur antiquitas, Baronio teſte; nihil facilius eſt, quàm vt oſtendamus, potuiſſe Linum, anno Chriſti 54 (vt Biſontinæ omnes tabulæ docent) Veſontione verſari. Et quidem Paulus Romæ agens, & ſcribens ſecundam ad Timotheum epiſtolam, *Salutat te*, inquit, *Eubulus*, *& Pudens*, *& Linus*. Romæ igitur tunc erat Linus: at eam epiſtolam, datam conſtat, anno Chriſti 59. cùm ſcilicet Veſontione iam Linus reuertiſſet. Teſtatur prætereà Ioannes III. epiſt. ad Epiſcopos Germ. & Galliæ, & conſentiunt noui ac

veteres chronographi, B. Petrum duos ſibi adſciuiſſe in Romano Epiſcopatu adiutores, Linum in Vrbe, Cletum in ſuburbiis. Hoc verò ſi expendatur quo tempore factum eſt, facilè apparebit, nonniſi poſt annum 54, Lino Veſontione regreſſo, fieri potuiſſe: & ſanè, cùm B. Petro, Coëpiſcopos creandi occaſio fuerit fidelium multitudo; nemo id factum dixerit, cùm primùm ſedem ſuam, Romam transtulit (anno ſcilicet Chriſti 45.) ſed cùm poſt multorum annorum labores, ea facta eſt ad Chriſti gregem acceſſio, vt ſolus ipſe curandæ Romanæ Eccleſiæ non eſſet ſatis. Neminem certè ſcriptorem inueni, qui tempus Lini à Petro in Coëpiſcopum aſſumpti adnotarit, vno excepto Onuphrio, qui id factum dicit anno Chriſti 57. quo anno Veſontionem iam reliquerat Linus, qui anno 54. eam ingreſſus, haud longiori, quàm anni vnius ſpatio videtur apud Biſontinos fuiſſe verſatus. Huic verò ſententiæ fauet plurimùm, tum hiſtoria rerum à B. Lino Veſontione geſtarum (quam ex adorandæ vetuſtatis codicibus retulimus) quæ S. Linum Ciuitate pulſum, ad B. Petrum reuertiſſe aſſerit: tum etiam Martyrologia Biſontina, quæ cùm alterius cuiuſquam Lini non meminerint, quàm qui à Petro primus Romanam rexit Eccleſiam; eius tamen feſtum, non 23. Septembris, (vt Martyrologium Romanum,) ſed 26. Nouembris notant: quæ fortè dies non eſt obiti à S. Lino Martyrij; ſed aut ipſius aduentus Veſontionem, aut deturbati Idoli, aut primi

apud Bisontinos positi Baptisterij, vel oratorij dedicati. Accedit, quòd acta SS. Petri, & Pauli à Lino Papâ conscripta, quæ (vt benè notat Baron. anno 69. num. 6.) exstant in bibliothecâ Patrum, aliísque locis, Manichæorum tincta fuligine; tamen in antiquissimis Bisontinis codicibus habentur sincera, & tanto autore digna: quod argumento sit, Bisontinos opus illud Lini Papæ (tamquam rem primi sui Episcopi) habuisse percarum, ac præcipuo quodam studio conseruatum, in posteros transfudisse.

Quòd verò attinet ad locum, in quo primas Vesontione sacras ædes erexit S. Linus, quémque agrum fuisse constat Onnasij Tribuni, quidam codices id factum habent *in monte Cœlio*, qui nunc *S. Stephani* mons: quæ verba intelligas velim, non de summo monte (vbi nunc Ecclesia S. Stephani,) verùm de eo inferiore loco in cliuo montis, vbi Ecclesia S. Ioannis Euangelistæ. Hoc pluribus docebimus in Hilario, quinto Episcopo, cùm de ecclesiâ, quam Helenæ sumptibus, in loco prioris à Lino fundatæ, atque à Maximino restitutæ excitauit. Vnum hîc attigisse sit satis; cùm ad ritus baptismatis maximâ opus fuerit aquarum copiâ, ad trinam mersionem, quæ priscis temporibus (vt ait Clemens canone Apostol. 49.) in præcepto fuit, vero certè simile non sit, baptisterium à Lino in summo monte Cœlio constitutum, loco arido, & in quo alia hodiéque aqua non suppetat, quàm quæ pluente cœlo, per tubos & canales è domorum tectis in

ſubiectas ciſternas influit: quin eo potiùs loco, *vbi fons aquæ viuæ ab ipſis terræ meatibus euiſcerabatur*; qui eſt hodiernæ S. Ioannis Euangeliſtæ baſilicæ ſitus. Et ſanè, in eâ Eccleſiâ S. Ioannis, multoties dirutâ ac reædificatâ, ſeruatum eſt ad hanc vſque diem baptiſterium; cui ex perpetuâ & conſtanti traditione, à S. Lino nomen eſt, vulgò *fonts Sainct Lin*, in ſacello, quod S. Eugendo poſteà conſecratum eſt, quódque in vetuſtis Eccleſiarum codicibus, *primitiua Capella* paſſim appellatur. Quo in baptiſterio, ſacris vndis elutos conſtat Veſontione paruulos æquè atque adultos, vſque ad tempora *Migetij* Archiepiſcopi Biſontini, qui annis abhinc ampliùs nongentis, in aliis quinque Eccleſiis, ſancti Ioannis Baptiſtæ, Iuſſani Monaſterij, ſancti Mauricij, ſancti Petri, & ſancti Laurentij, baptiſteria conſtituit; quæ, vt propinquiora, faciliùs à Ciuibus, ac ſuburbanis adirentur per totum annum: exceptis tamen hebdomadis Paſchæ, & Pentecoſtes; in quibus, alio loco baptiſmum conferri vetuit, quàm in veteri maioris eccleſiæ S. Ioannis Euangeliſtæ baptiſterio, S*ancti Lini* dicto: quò vel eâ obligatione, locum illum agnoſcerent Biſontini, in quo primi apud eos Chriſti cultores, de B. Lini manu, ſacra myſteria ſuſcepiſſent.

Porrò columnæ illæ Idolij veteris, è quibus vnam deiecit S. Linus, poſitæ erant in ſummo monte Cœlio: & è quatuor, tres adhuc ſtabant anno 1347; quæ anno eodem, die S. Pauli conuerſioni ſacro, magnâ vento

ventorum vi deiectæ sunt: sed cùm è tribus, duæ rursum essent erectæ, earum altera die S. Michaëlis anni 1488, pari ventorum impetu, solo prostrata est: quam cùm Ciuitatis Rectores, sequenti Aprili restitui curassent; demum anno 1497, die S. Stephani, residua vtraque columna, ventis deturbata atque confracta est, nec ab eo tempore vnquam refecta. Cæterùm, supersunt hodiéque eodem loco, quatuor columnarum bases, peristylia, aliáque fragmenta magnæ molis, quæ prima huius operis parte, tibi ex æneâ tabellâ expressimus.

SS. FERREOLVS PRESBYTER, *ac Ferrutius Diaconus, Vesontione Martyres.*

A Sancto Lino, primo Vesontino Antistite, ciuitate eiecto, atque ad Romanam sedem translato, fidem faciunt peruetusti codices, curatam à compluribus Apostolicis viris apud Bisontinos rem Christianam: sed illorum res gestæ, atque etiam nomina, tum vigentis per ea tempora superstitionis æstu, tum euersâ non semel ac vastatâ ciuitate, planè nobis periêre: vsque ad illustre martyrium SS. Ferreoli ac Ferrutij, quorum historiæ summa hæc est.

B. Polycarpus Smyrnensis Episcopus, S. Ioannis, *discipuli quem diligebat Iesus*, auditor ipse ac discipulus, pro suo in Gallicam Ecclesiam singulari affectu, Ire-

næum eò destinauit, cum magno Euangelij præconum comitatu. In iis erant *Ferreolus ac Ferrutius*, Athenienses, fratrum par nobile, quos vt vnico partu editos, simúlque pro Christo passos, sic vnâ & eadem die Christianis initiatos mysteriis, sacróque baptismate elutos ferunt; vt iis, qui lucem hanc (quæ sub oculos cadit) simul aspexerant, simul Christianæ fidei aurora, & alta sempiternæ gloriæ dies affulgeret. Hos Irenæus, cùm ad Lugdunensem Episcopatum euectus esset; siue ex speciali Pontificis delegatione; siue, vt quidam volunt, ex summi, quo tunc fortè fungebatur, Galliarũ Primatis officio; siue etiam ex mero gloriæ Diuinæ propagandæ studio, Vesontionem prædicandi Christi ergò delegauit. Qui dum hanc prouinciam felicissimè gerunt, & ingentem multitudinem à tenebris ad lucem, à seruitute ad libertatem, à viâ, quâ itur ad Orcum, ad optatissimam semitam indeterminatæ beatitudinis adducunt; eodémque tempore, *Felix, Fortunatus*, & *Achilleus*, ab Irenæo quoque missi, egregiam apud Valentiam Galliarum, Christo operam nauant: contigit vtrosque, tot inter labores, cœlesti viso recreari, quod in ecclesiæ Bisontinæ libris sic refertur:

Dum hæc gererentur, contigit Beato Felici, cùm se sopori dedisset, visionem vidisse; quam suis fratribus narrans, dixit. Vidi locum mirabilem (fratres carissimi) splendore munitum, diuersis floribus adornatum, florum & aromatum suauitate, mirisque odoribus fragrantem, in quo erat taber-

naculum, auro gemmiſque inſignibus conſtructum: vidi etiam quinque agnos ſine maculâ, mundos, candore ſplendidos, qui in eodem atrio lilia depaſcebant. Dum hanc mirabilem virtutem intuitus eſſem, audiui vocem terribilem, mihi dicentem: Euge, euge, ſerui boni & fideles, quia ſuper pauca fuiſtis fidèles, ſuper multa vos conſtituam; intrate in gaudium Domini Dei veſtri: venite Irenæi diſcipuli, ſociate vos cum fratribus veſtris. Factum eſt, dum de hac tam præclarâ viſione Beati Felicis inuicem ſermocinarentur, repleti Spiritu Sancto Fortunatus, & Achilleus dixerunt: Gloria tibi ô Ieſu Chriſte, lumen æternum, ſplendor gloriæ, gloria Angelorum, totius cæli & terræ Domine; qui nos indignos famulos tuos per ſeruum tuum Felicem lætificare dignatus es, & promiſſione tuâ non fraudaſti: nunc ergo Domine, rex Regum, reple nos ſeruos tuos cæleſti conſolatione, vt dignè conſequi paſſionem valeamus; infunde ſuper nos tui muneris gratiam, quos tuum verbum annunciando teſtes tuos eſſe voluiſti: non enim Domine, noſtræ virtutis eſt, inſidiis, iaculiſque peruerſi hoſtis, poſſe reſiſtere, nec tormentorum immanitates ferre, niſi tuâ muniti conualeſcamus protectione.

Hac igitur completâ oratione, ecce quidam è fratribus à Ferreolo & Ferrutio beatiſſimis viris à Biſuntio miſſus, epiſtolam huiuſmodi ſcriptam protulit relegendam. Cariſſimis amicis, & in Chriſto fratribus, Felici, Fortunato, & Achilleo, Ferreolus & Ferrutius in Domino ſalutem. Qui moderanter regit ſæcula, & diſponit totius mundi ſuffragia, ipſe ſeruis ſuis, ad inuitationem ſuæ confeſſionis, arcana ſui pectoris non negauit. Cùm vigilatâ nocte me ſopori dediſſem,

dedissem, vidi reuolutam cæli paginam, ac quinque coronas miro splendore fulgentes, auro gemmísque insignibus adornatas, sidereo fulgore coruscantes, quæ singulis Angelorum manibus deportatæ, signum Crucis in medio eorum scriptum monstrabant: quod dum ammirarer, audiui vocem terribilem, mihi dicentem; Venite Irenæi discipuli, percipite promissum Patris, vobis paratum, vt sicut vnà fecistis voluntatem Dei in terris, ita pariter percipiatis regnum promissum in cælis. Credo, sanctissimi fratres, quòd nos Dominus ad Martyrij coronam inuitat: confortati igitur vigilemus & oremus, spiritu feruentes, ne diabolus veniens furetur thesaurum nostrum. Acceptis itaque Ferreoli & Ferrutij literis, Felix similiter Sancto Ferreolo ac Ferrutio, quæ viderat, narrauit per epistolam: sicque factum est, vt diebus ac noctibus, psalmis & hymnis, indesinenter Dominum Iesum Christum laudarent æternum.

Dum sic cælestis agonotheta, athletas suos præmunit, & iucundo spectaculo parat, adest immanis bestia *Cornelius*, Romani Dux exercitus, qui Valentiam ingressus, cùm Christi cultores acerbissimis tormentis subiiceret, occurrit Vesontione *Claudius* (Præfectum pro Romanis fuisse credimus,) & Cornelium adit Valentiæ (alij *Lugduni*; sed potuit vtroque loco cum illo agere:) *qui cùm vidisset, quòd Cornelius Dux, in Sanctos Dei, id est Felicem Presbyterum, Fortunatum, & Achilleum Diaconas, à Beato Irenæo illuc directos, rabiem suam duriter exercebat, de Ferreolo & Ferrutio ei narrare cœpit, dicens; Sunt huiusmodi duæ personæ in ciuitate vestrâ, per quos iam medius populus vester*

ad hanc religionem, conuersus est: & colunt dominum, qui ab hominibus crucifixus est: etiam & ancillam vestram vxorem meam huiusmodi seducentes, Christianam fecerunt: virginibus suadent ne nubant: Deorum nostrorum despectio tam grauis est, vt nullus eos iam Deos esse dicat, iam sacrificia vel thura, quod est placabile Diis nostris, propter eos nullus offerre præsumat: non solùm autem eis sacrificare prohibent, sed & malleis eos confringere præsumunt. Quo audito Cornelius ait: ô Inuictissimi Dij, vt quid virtutes vestræ ad nihilum rediguntur, vt iam nullus locus sit, in quo despectio vestra, per huius Christianitatis titulum non subleuetur? & quid, frater Claudi, agimus, si Diis patrum nostrorum non succurrimus? penè omnis terra, se Christo tradere habet: vt quid tam terribile est signum illius Christi crucifixi, vt ante illud Dij nostri tabescant? sed nec lex illa Christianorum, aliquando commisceri potest legibus Deorum nostrorum: nunc igitur accipe literas, & accedens ad locum, huius legis doctores diuersis pœnis interfice, vt cæteri metum habeant. Claudius respondit: quæ dictis iubes, factis comprobabo: & acceptis literis nequissimi Cornelij, Bisontiensem repetiit vrbem.

Claudius denique, de iussione Cornelij sollicitus, sicut erat immanißimæ feritatis rabie repletus, de Sanctis Domini factâ inquisitione quid agerent, reperit eos Diuinis operibus insistentes, sanctæ prædicationi continuè vacantes, fidem Catholicam adaugentes. Erat autem ab vrbe milliario & semis, specus solitaria, & syluarum circumclusa arboribus, vbi sanctißimi doctores nocturno tēpore remoti à turbâ liberiùs Domino excubabant; diluculo verò reuertentes ad ciuitatem,

tatem, verbum Domini indesinenter prædicabant: sed quanquam specus horrentibus vmbris, ante horum aduentum obtenebrosa, ac sine luce fuerat; lux tanta tamen ipsis præsentibus assistebat, quòd vltra fulgorem Solis radiabat: nec mirum, si locum tenebræ non habebant, vbi duo Soles, orbem terræ illuminantes prælucebant: quos Claudius iubens comprehendi, ac locum, vbi iudicium fieret, diuersis ornatibus decorari, ipse pro tribunali sedens imperat eos adduci; quibus adductis ait: Sacratissimorum Principum præcepta sanxerunt, quòd aut sacrificaretis Diis, aut diuersis vos interficiam pœnis, vt cæteri metum habeant: quòd si sacrificare volueritis, ex ærario publico remuneratos vos largißimè incolumes abire dimittam, & in conspectu Principum nostrorum magnis cumulatos honoribus adstare faciam. Tunc Ferreolus ac Ferrutius aspicientes in cœlum, signo Crucis Dominicæ muniti, dixerunt: ecce nos paratos habes; quod tibi pater tuus diabolus dictauerit, fac; nos autem in nomine Domini nostri Iesu Christi semper speramus, & quantumlibet nos diuersis crnciatibus affligas, ipsum tamen redemptorem ac reparatorem vitæ nostræ Christum confitentes, sine fine cum illo erimus: pecunia tua tecum sit in perditione; nobis autem sufficit vnum Dominum colere.

Audiens hæc crudelissimus Claudius, iussit eos ad tro cleas extendi, & flagellis cædi: & cùm flagellarentur, nihil dolorum sentiebant; sed omnipotens Deus, qui semper protegit suos, ita Martyres suos dignatus est custodire, vt quamuis carnali cruciarentur pœnâ, angelico tamen habitu, & virtute mirabili, in vultibus resplenderent; quod videntes populi mirabantur. Deinde reclusos in carcere, post triduum

duum iussit sibi præsentari tyrannus, & ait; sacrificabitis Diis, annon? Sancti Ferreolus & Ferrutius dixerunt: non sacrificabimus, nec à bonâ Christi confessione recedere optamus. Tunc carnifex irâ & furore magno repletus, linguas eis amputari iussit; quibus amputatis, illi magis acceperunt organum linguæ spirituale ad confortandos fratres, & ad prædicandum verbum Dei: dicebant enim; Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt: beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur: beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cælorum: & ad Claudium conuersi dicebant; cognosce, miser, quia dij tui non possunt facere sine linguis homines loqui, cùm ipsi nec loqui possint, nec audire; sed respice in nos, & Baptismi ablutione perfundere, & ex toto corde in Christum crede, & indulgentiam mereberis peccatorum obtinere. Tunc Claudius irâ, & magno furore repletus, acutissimas subulas, triginta vni, & triginta alteri, tam in manibus, quàm in pectoribus, & in pedibus, vel cæteris corporum compagibus, malleis ferreis transfigi iussit: & hæc omnia tormenta, tamquam ros suauißimus, qui de cælo descendit, magis eis refrigerium, quàm dolorem præstabant. Igitur cùm nullum dolorem sensissent, exquisitis cunctorum tormentorum suppliciis, cùm se iam victum cerneret in cunctis, iubet tandem gladio in eos animaduerti, quos præ sui pudoris magnitudine vltrà non poterat pati: eorum ergo percussione, tanta odoris fragrantia emanauit, ac si cuncta eò loci thymiamata inferbuissent, si omne balsamum redoleret, si cunctorum genera pigmentorum locus ille portaret: odor namque ille suauitatis Dei præsentiam circa sanctorum corpora adesse monstrabat: suauitas para-

disi obuiam eis veniens, nuntiabat quàm amœnum, quámque suauißimum habitaculum illis præparabat: tantâ namque iocunditatis gratiâ, támque miri timoris fulgore locus ille à circumstantibus visus est illustrari, vt æstimaret se populus, Deitatis gloriâ obumbrari. Binæ oliuæ, & duo candelabra, ante Dei faciem semper lucentia, margaritis, & inæstimabilibus laureati coronis, consederunt in cælis; quia armati loricâ fidei, & gladio verbi Dei, fortiter egerunt in terris: quorum corpora Christiani, nocte sublata, in cryptâ sepelierunt, vbi orationibus, psalmis, & hymnis quotidie agentes Deo gratias, habitare solebant. Ipsi intercessores sint pro nobis ad Dominum; vt sic in huius ergastulo vitæ degentes, nosmetipsos regamus, vt cum eis in æternâ patriâ gaudere valeamus. Facta sunt hæc circa Sanctos Dei Ferreolum Presbyterum, & Ferrutium Diaconum, sextodecimo calendas Iulij, regnante Domino nostro Iesu Christo, cui est honor & gloria in sæcula sæculorum, Amen.

Hæc ex antiquis codicibus; quibus consentiunt Martyrologia, cùm Bisontina, tum alia: & similia habet Surius tom. 7. 16. Iunij, & tomo 2. 23. Aprilis, in actis Sanctorum Felicis, Fortunati, & Achillei. Illud verò prætereà obseruandum ex traditione, Sanctos Ferreolum, ac Ferrutium, tam dirè excruciatos fuisse, atque etiam capite minutos, eo loco, vbi nunc *sacellum S. Brigittæ*: cuius sacelli altare, insidet columnæ cuidam, ad quam alligati dicuntur Martyres inter varia sua tormenta: hinc loco illi nomen hæsisse putamus *vici Martyrum*, quod corruptè vulgus vocet *la rüe des Martelots*. Neque hoc omitten

omittendum, clauos trabales, ſacris martyrum capitibus impactos, in coronæ ſpeciem: manus etiam clauis perfoſſas; vt conſtitit cùm inuenta ſunt eorum corpora, prout dicemus inferiùs in Aniano. Legimus quoque in nonnullis commentariis, Martyres præciſa capita geſtaſſe ad cryptam vſque, in quâ reperti ſunt, milliario & ſemis à ciuitate: ſed repugnat hæc melior ac certior eorum hiſtoria, in quâ dicuntur Chriſtiani, eorum corpora, nocte ſublata, in eâ cryptâ condidiſſe: illum autem errorem in vulgus ſparſum credimus, ex Martyrum imaginibus, quæ poſt omnem memoriam ſic expreſſæ ſunt, vt trunca corpora, præciſum caput in ſinu præferrent: quod præciſi quidem capitis argumentum fuit, non tamen poſt præciſionem geſtati: quanquam & hoc prodigium ſæpe viſum in Martyribus, vt in S. Germano notabimus.

De tempore verò, quo hæc geſta ſunt, multæ ſunt & diſcrepantes ſententiæ. Nonnulli eos cum Irenæo miſſos in Gallias dicunt à Polycarpo, de conſenſu ac mãdato B. Ioannis Euangeliſtæ, recens è Pathmo Inſulâ reuerſi (rediit autem anno Chriſti 98.) Quidam veteres libri, *ſub Aureliano* paſſos dicunt: Alij ſub *M. Aurelio Antonino Philoſopho*, qui Luciũ Verum Imperij ſociũ habuit; ita Gaulterius in Chronologiâ, Latinæ editionis, 2. ſæculo, columnâ ſextâ: At Belleforeſtius in Coſmographiâ, (vt & vetuſtus quidam, quem legi, membraneus codex) *ſub Commodo*: Philippus verò Ferrarius in topogr. Martyrol. Romani,

paſſos

passos ait *sub Seuero*. E quibus opinationibus priores quidem duæ, magnam habent ex temporum rectâ putatione repugnantiam: si enim Irenæus (quocum Ferreolus ac Ferrutius ex Asiâ venêre) in Gallias missus est, superstite adhuc Beato Ioanne, cuius obitus contigit anno Christi 101; cùm sub Seuero Martyrij palmam sit adeptus, centum circiter ex eo tempore vixisset annos, quod nemo dixerit. Rursus, cùm S. Polycarpus, passus habeatur anno 169. (*Baron. ibidem*,) nec Imperio potitus sit Aurelianus ante annum 271; si Aureliani persecutione Martyres effectos dicamus Ferreolum ac Ferrutium, annos expleuerint, ex quo missi sunt, duos minimùm supra centum, quod æquè incredibile sit. Liceat ergo mediâ, ad securitatem, viâ incedere, & de missionis quidem tempore, coniicere non obscuro argumento, Irenæum, Ferreolum, ac Ferrutium, Benignum, Andeolum, Augustodunenses Martyres, Andochium, Tyrsum, ac Felicem, & si qui alij dicuntur à B. Polycarpo in Gallias destinati; eos, inquam, ex Asiâ deductos fuisse à Polycarpo, anno 167, dum 167.
Romam ad Anicetum Papam venit, atque inde missos in Gallias, quasi pro semente, vt crescerēt atque augerentur in gentem magnam. *Baro. anno 169. nu. 20.*

At horum omnium Martyrij, non vnum idémque tempus fuit: & Irenæum quidem, atque Andeolum constat Seueri persequutione sublatos: de aliis verò vtut sit, Bisontinos certè Martyres, passos existimo sub Aurelio; tametsi non sub M. Aurelio

Antonino Philoſopho (vt tertia ferebat ſententia) qui imperauit ab anno Chriſti 163. ad 182; ſed ſub *M. Aurelio Antonino Baſſiano*, dicto *Caracallâ*, ſeu *Caracallo*, qui Imperator fuit ab anno 213. ad 219. Quòd enim Baſſianus Seueri filius, *Aurelij* quoque nomen vſurparit, conſtat ex nummis, quibus vultos ſuos, circumſcripto *Aurelij Antonini* nomine, exprimi voluit: & illius nominis occaſionem refert Ælius Spartianus in Antonino Getâ: *Septimius Seuerus*, inquit, *quodam tempore, cùm conſuluiſſet ac petiiſſet, vt ſibi indicaretur, quo eſſet ſucceſſore moriturus, in ſomnis vidit Antoninum ſibi ſucceſſurum. Quare ſtatim ad milites proceſſit, & Baſſianum filium maiorem natu, M. Aurelium Antoninum appellauit.* Cur id factum, & quo tempore, dixerat idem Spartianus in Seuero; *Quum iret contra Albinum* (Seuerus) *in itinere apud Viminatium, filium ſuum maiorem Baſſianum, appoſito Aurelij Antonini nomine, Cæſarem appellauit, vt fratrem ſuum Getam, ab ſpe Imperij, quam ille conceperat, ſummoueret.* Illud igitur certum, *Aurelij Antonini* nomen Baſſiano attributum, qui & causâ breuitatis, nunc ſolitariè *Aurelius*, nunc *Antoninus*, modò *Baſſianus*, aliàs *Caracalla*, antiquis dictus eſt. Non potuiſſe autem Biſontinos, aut Valentinos Martyres, ſub Aurelio Antonino Philoſopho torqueri, nec eius copiis præfuiſſe *Cornelium Ducem* (quo in Galliis cum exercitu agente, eos paſſos conſtat) hinc certiſſimè concludi puto, quòd in omnibus, quæ de illis exſtant, monumentis, ab Irenæo iam tum Lugdunenſi Epiſcopo, cui per omnes Gallias

res

res Christiana curæ esset, alij Vesontionem, Valentiam alij, destinati legantur: at certum est, ex Eusebio lib. 5. cap. 6. & Hieron. de script. eccles. Irenæum cùm plures iam annos versatus esset in Galliis, & legatione perfunctus esset adhuc presbyter ad Romanum Pontificem pro Martyribus Lugdunensibus; tamen non ante annum 180. fuisse in Lugdunensi Episcopatu, Photino subrogatum. Quæ cùm ita habeant, nec nisi multis antè annis (nempe circa annum 169.) Aurelij Antonini Philosophi exercitus, ob Germanicam expeditionem Gallias obtinuerit, planum est, ad eius tempora referri non posse præfatorum Martyrum agonem. Ac ne nullo veterum testimonio, nostram hanc sententiam inniti putes; audi antiquum auctorem anonymum, in actis Sanctorum, Felicis, Fortunati, & Achillei, apud Surium editionis Coloniēsis 1578. qui vt ibidem rectè notat Surius, visa narrare potiùs videtur, quā audita: *Igitur eo tempore*, inquit, *Aurelij Principis persecutionis furore sæuiente, Dux Cornelius Valentinam ingreditur ciuitatem. Vnde cùm vectandi gratiâ, potentiæ dilatatione sublimis, arrogantiæ tumore terribilis, populi copiâ circumseptus procederet, audit Sanctum Felicem, Fortunatum, & Achilleum assuetæ deprecationis inuocatione psallentes: quorum voces audientes, piâ tantæ dulcedinis oblectatione mulcebantur; vt angelicis choris concinentibus, intonare modulatione canoris clarissima organa crederentur. Locus verò psalmi hic erat: Omnis terra adoret te Deus, & psallat tibi, psalmum dicat nomini tuo, altissime, alleluia. Cornelius hæc auditu denun-*

tiante cognoscens, tam stupore attonitus, quàm diræ mentis furore succensus, ait: Quisnam sonus aurium mearum secreta percussit? nunquid post Seueri Principis seueram, laudabilémque Lugdunensium trucidationem, in his locis Christianitatis aliqua indicia remanserunt, quæ & sacrilegè numina despiciant, & audacter Principum decreta cõtemnãt? Similia habet libellus propriorum officiorum ecclesiæ Arelatensis, cùm de Sanctis, Felice, Fortunato, & Achilleo. Quæ si vera sunt, fateamur necesse est, eos neque sub Aurelio Antonino Philosopho, neque sub Commodo, neque sub Seuero, Martyrij palmam adeptos; sed sub *Aurelio* aliquo, qui Seuero posterior fuerit, & cuius copiæ militares, aliquando versatæ sint in Galliis; pro quo in vetustis codicibus, affine Aureliani nomen irrepserit. Is est Seueri ipsius filius *M. Aurelius Antoninus Bassianus Caracalla*, de quo hæc Spartianus in eius vitâ, vbi Getæ necẽ, magnámque illam ab eo editam populi Romani stragem enarrauit: *His gestis Galliam petiit, atque vt primùm in eam venit, Narbonensem Proconsulem occidit. Cunctis deinde turbatis, qui in Galliâ res regebant, odium tyrannicum meruit; quamuis aliquando fingeret se benignum, cùm esset naturâ truculentus. Et cùm multa contra homines, & contra iura ciuitatum fecisset, morbo implicitus, grauiter laborauit.* Quia verò Getæ cædes, & cætera Romanorum laniena, contigit anno Christi
214. 214. in eum pariter annum, Caracalli profectionẽ in Gallias, quam statim inde aggressus est, & Sanctorũ Ferreoli ac Ferrutij Martyrium referendũ putamus.

Vt

Vt ſacra Martyrum corpora, inuenta & tranſlata ſint, dicetur inferiùs ſuis locis. Enimuerò non poſſum te hîc ſub extremum celare, lector, rem apud nos tritam, firmatámque multorum teſtimoniis. Impendente ciuitati clade aliquâ, ſeu peſte, ſeu bello, aut alio publico malo, viſuntur duæ ſplendidiſſimæ faces, quæ ciuitatis mœnia ac propugnacula obambulant magnâ ſpectantium admiratione. Hoc ſigno Diui Biſontinorum tutelares, ſuam opem polliciti creduntur: nec fruſtrà, quod experti ciues, tum aliàs ſæpe, tum maximè anno 1575. (vt priori parte fuſiùs diximus) cùm hæretici facto in ciuitatem impetu, pars armis cæſi, pars in Dubim deiecti, deleti omnes, ni fortè pauculi arreptâ fugâ euasêre.

II.

SANCTVS MAXIMINVS.

S. MAXIMINVS Veſontionem miſſus eſt, & Epiſcopus conſecratus à *Caïo* Papâ (qui ſedit ab anno 284. ad annum 296.) Veterem ædiculam â S. Lino primùm exſtructam, & *S. Stephani* nomine conſecratam reædificauit: in eáque Clericorum Collegium inſtituit, victurum ad Apoſtolorum normam; cúmque ea eccleſia, vtpote anguſtior, non caperet ingentem eorum, qui Maxi-

mini miraculis & prædicatione permoti, Christo quotidie nomen dabant, multitudinem;aliam basilicam in foro ciuitatis iuxta Capitolium consecrauit in honorem Diui Ioannis Baptistæ. *MS. Vet.* Vides, Lector, quantùm mutatus ab illo ciuitatis status: vbi forum illud, vbi Capitolium? hinc certè vel maximè agnoscas, harum Bisontinæ Ecclesiæ tabularum integritatem: quarum vix alius auctor esse potuit, quàm qui illâ ipsâ, de quâ scripsit, ætate vixerit. Omnibus igitur rectè constitutis, & Paulino sibi suffecto, *ad secretiorem vitam anhelans, in quodam viridario, sexto ab vrbe milliario distante, eremiticâ vitâ est functus: vbi quantùm vitæ sanctitatis, & prædicationis refulserit instantiâ, non sufficit enarrare lingua: nam multi Christiani pergebant ad eum in eremo: cœci illuminabantur, & infirmi sanabantur ab infirmitatibus suis.* De suo demum ex hac vitâ discessu diuinitus edoctus, Paulinum accersiri iussit; à quo Dominici corporis munitus viatico, migrauit ad Superos (cùm rexisset Ecclesiam per annos sex) anno, vt habent quidam codi-
291. ces, 291. 19. Iunij. Alibi notatum vidi eius obitum, pridie calendas Iunij. Vtut sit de die eius obitus, quæ propter diuersitatem sententiarum incerta est; illi sacra est in Ecclesiâ Bisontinâ, ea ipsa lux Maij 29. in quam Maximini Treuirensis festiuitas cadit: à quo tamen distinctum fuisse constat Maximinum Vesontionensem, quippequi antiquior sit Treuirēsi; siquidem Maximinus Treuirensis æqualis fuit Athanasio, eúmque exulantem excepit Treuiris: &

interfuit Concilio Agrippinenſi, anno 346. cum Panchario ſexto Biſontinorum Antiſtite. Et denique Maximinus noſter, ſepultus eſt in illâ ſuâ eremo, non longè à ciuitate Biſontinâ (nunc iuxta pagum *Torpot*) quâ in eremo ſacra illi eſt hodiéque ædicula: & ibi ipſius oſſa adhuc eſſe creduntur; cùm cõſtet quidem eo loco condita, de eorum verò releuatione, nulla extet mentio. Ad illud ſacellum, dictâ die Maij nonauigeſimâ, adire ſolet quotannis frequens populus: & podagricos, qui eò deducuntur, Beati Maximini opem experiri ferunt.

III.

SANCTVS PAVLINVS.

S. MAXIMINO ſucceſſit *S. Paulinus* eius diſcipulus: qui dum decimaretur legio Thebana apud Agaunum, ſub Diocletiano & Maximiano Impp. anno Chriſti 297. in Maximini eremum ſeceſſit: vbi cùm deliteſceret, & fame ac laboribus confectus, propè iam ageret animam, mittitur ab Angelo, eius quidam diſcipulus, qui ei quæ ad vitam opus erant miniſtraret. Atque ex eo tempore *conueniebant omnes Chriſtiani ad eum, viri & fœminæ, quia nimiam penuriam Chriſtiani illo tempore ſuſtinebant: nulli enim Chriſtiano licebat, vel poſſidere aliquid, vel aliquam rem, ſeu artem exercere,* 297.

aut

aut aliquod negotium agere , quos B. Paulinus, nec diebus nec noctibus deserebat. Postea reuersus vixit annos aliquot in suorum Sacerdotum contubernio, obiítque
310. circiter annum Domini 310. sepultus in ecclesiâ S. Stephani ante altare, *vbi multis emicuit virtutibus : dicebat enim quidam religiosus , cælos se apertos in die eius sepulturæ vidisse.* MS. Vetus.

Ea verò ecclesia S. Stephani , in qua sepultus est Paulinus , nunc dicitur *Sancti Ioannis* , in quâ neminem sepeliendi nunc inualuit consuetudo , haud dubiè Paulino posterior. Constat enim vetustissimos Christianos sepultos fuisse in ipsis ecclesiis , in quibus cogebantur synodi , psalmi canebantur , & conferebantur sacramenta : vnde pro eodem accipiebatur *cæmeterij* nomen, & *ecclesiæ*, & persecutionũ tempore arcebantur Christiani *à cœmeteriis*, hoc est, *ab ecclesiis :* Vide Eusebium lib. 6. cap. 13. lib. 7. cap. 11. lib. 9. cap. 2. Posteà verò pacatis rebus cautum est, ne in ecclesiis conderentur humana cadauera : exstant hac de re decreta in Conciliis, Triburiensi, Bracharensi, Nannetensi, Vasensi ; & id consuetudinis inductum est, vt maior Sanctorum reliquiis exhiberetur reuerentia: nunc verò recens vsu receptum est, vt præter leges atque instituta Maiorum , passim fidelium corpora , intra ipsas ecclesias tumulo mandentur. Quòd ergo quædam ecclesiæ (vt nostra S. Ioannis) humana cadauera non recipiant, id moris non altiùs repetendum est , quàm à medio illo tempore , quo sedatæ tyrannorum in Christianos per-

sequutio

quutiones. Paulinus verò, qui primis illis temporibus vixit, haud dubiè in Sancti Ioannis templo ſepultus eſt; cui ſoli tunc erat à Sancto Stephano nomen.

I V.

SANCTVS EVSEBIVS.

.EVSEBIVS Romanæ eccleſiæ Subdiaconus, Preſbyter ordinatus eſt, & in Biſontinum Epiſcopum conſecratus à *Melchiade* Papâ (qui ſedit annis 311. 312.& 313.) Veſontionem ingreſſus, ſalutifera Diuini verbi præcepta, ſtolidis paganorum cordibus tradidit, feráſque eorum mentes, tetrâ ignorantiæ caligine cœcatas, Euangelij lumine illuſtrauit. Omnem ferè in eâ habitantem populum, modico duorum annorum & ſemis, quo ſedit, ſpatio, ad Chriſti fidem adduxit. Conſtruxit *ædem ſacram S. Petro Apoſtolo*, tunc in ſuburbio, nunc in centro ciuitatis: in quâ poſt obitum (qui contigit circa annum 313.) ſepeliri voluit. 313.

In eâ S. Petri baſilicâ, poſt omnem memoriam celebrari ſolita eſt quotannis, poſtridie Paſchatis, Miſſa, quam *trium Euangeliorum* vocant: cuius ritus ſatis inuſitati ignoratur inſtitutio.

V.

SANCTVS HILARIVS.

SVBLATO Bisontinorum Pastore Eusebio, adeóque lupis, vel eo nomine audaciùs in tenerum Christi ouile grassantibus, perlatum est ad *Syluestrum* primum, vniuersi fidelium gregis Antistitem (qui sedem Ro-
314. manam tenuit ab anno 314. ad 336.) afflictam rem Christianam apud Bisontinos; vix paucos superesse, quos Christum non puderet profiteri; quare, si Deo Domino parta seruare, si augere vellet, maturè ei ecclesiæ hominem præficeret, cuius solertiâ, & reduci oues dissipatæ, & aliæ de nouo ad Christi caulas ac pascua traduci possent. Annuit Syluester, & *Hilario* Romanæ ecclesiæ Diacono, viro forti ac strenuo, eas partes demandat.

Sub S. Hilarij verò Præsulatu, vetusti libri lectionum ecclesiasticarum S. Ioannis, & S. Stephani, 17. Iulij, & alij, qui de Hilario, æquè omnes affirmant, *Beatam Helenam* Constantini ter maximi parentem, Vesontione iter habuisse: cúmque ibi ædiculam Protomartyri Stephano â S. Lino primùm extructâ, ac deinde â S. Maximino reædificatam inuisisset, multáque cum Hilario de diuinis rebus colloquuta esset,

esset; ingentem pecuniæ vim, ad augustioris, atque amplioris basilicæ ædificium contulisse: ad extremum pollicitam, si quid ex Protomartyris reliquiis nancisci vspiam posset, id se missuram Vesontionē, acceptâ Episcopi benedictione recessisse. Sed quòd nonnulli è citatis codicibus, hunc Helenæ transitum referunt in illud tempus, quo Constantinus expeditionem aduersùs Maxentium adornabat; non quadrat hoc cum eo, quod ex vetustis membranis retulimus, *Hilarium*, quocum *Helena* sermonem habuit, à *Syluestro* Pontifice præfectum fuisse ecclesiæ Bisontinæ: non enim ante annum 314. sedit Syluester; profligatus est autem à Constantino Maxentius, 312. Id verò contigisse existimauerim vel anno 320. cùm ageret in Galliis Constantinus, vt probat 320.
Baron.eodem anno:vel certè post Constantini Baptismum, qui Romæ celebratus est anno 324. cùm 324.
omnis abiisset paganæ sæuitiæ timor, multúmque ad rem Christianam accessisset auctoritatis.

Interim ecclesia magni ornatus & structuræ (verba sunt antiqui codicis) *in honorē S. Protomartyris Stephani ædificatur: videlicet eo loco, vbi fons aquæ viuæ, per aquæductum veniens in ciuitatem, ab ipsis terræ meatibus euisceratur*; nimirum ad radices montis Cœlij, vbi nunc ecclesia, quæ mutato posteà (vt infrà dicemus) nomine, *à S. Ioanne* appellata est: fons enim ille gelidæ perennitatis (cuius caput quarto circiter à ciuitate milliari, iuxta pagum vulgò *Arcie*) per aquæductum opere Romano, cuius plurima super-

ſunt veſtigia, rupem inciſam (quæ nunc porta ciuitatis) præterfluẽs; montis Cœlij, ſeu Stephanij quando ſuperare non poterat verticem , lambebat radices, ac prope eum ipſum locum, vbi nunc eccleſia *S.Ioannis*, laxabatur in varios ciuium vſus. Eorúmq; ductuum reliquiæ, iuxta baſilicam S. Ioannis, tum anno 1324. nonis Auguſti, tempore Vitalis II. Archiepiſcopi; tum etiam nuper in vicinis ædibus inter fodiendum repertæ ſunt.

Et certè S. Linum, primum Biſontinorum Epiſcopum, atque inde Petri ſucceſſorem, eo loco, vbi nunc eccleſia S.Ioannis, ſacram ædem, primam omnium quas Veſontio viderit, excitaſſe, quæ deinde à B. Maximino reſtituta, atque Helenæ magnificẽtiâ longè facta ſit illuſtrior; quæque primùm quidem *S.Stephani*, tum *S.Ioannis* ſimul & *S.Stephani* nomen acceperit, ac demùm (ad diſtinctionem alterius baſilicæ, quæ poſteà in ſuperiori parte montis, S. Stephano dedicata eſt) ab vno *S. Ioanne* cognominata ſit; tum ſuprâ in Lino probauimus, tum verò ita perſuaſum ſemper fuiſſe Maioribus noſtris, ex eo vel maximè patet, quòd S. Ioannis baſilicam, *matrem eccleſiam* nunquam non appellent. Id ſexcenties reperias in vetuſtiſſimis rituũ & ſacrarum lectionũ codicibus. Et ſanè in S.Ioannis, vt quæ ſit mater eccleſia, & caput cæterarum, inaugurati ſunt poſt omnem memoriam Biſontini Archipræſules, Epiſcopi ſuffraganei, & totius diœceſeos Abbates atque Abbatiſſæ: in eâ recepti Imperatores, & Apoſtolicæ

ſedis

ſedis Legati; celebratæ Synodi; Chriſma conſecratum; definitæ Eccleſiaſticæ cauſæ. Accedit quòd ei ſemper adiacuit Archiepiſcopium, iuxta veterem, & vſu receptam Eccleſiæ conſuetudinem, *de Epiſcopalibus ædibus propè matrem eccleſiam conſtituẽdis*. Deinde, vt ex antiquis ceremoniarum libris perſpicuum eſt, quoties ad officia aliqua diuina, ſupplicationes, aut alias celebritates, conueniebat Biſontinus Clerus; honoratior ſemper locus, ac potiſſimæ cedebãt partes S. Ioannis Canonicis, Stephanienſibus ſecundæ. Cúmque hi (vt eſt appetens præcellentiæ cuiuſdam humanum ingenium) vel opibus eccleſiæ ſuæ, vel ſplendore ducti, inferiorem eccleſiam S. Ioannis, vt oculo, ſic animo deſpicerent, eámque deturbare ſatagerent de maternitatis dignitate, pertracta eſt diutiſſimè ea controuerſia, modò coram Archiepiſcopis, nunc coram Cæſarum ac Summorum Pontificum tribunalibus: & ſemper Canonicis S. Ioannis adiudicata cauſa: primùm quidem à Guidone Vienenſi in Synodo Trenortiana; deinde ab eodẽ Guidone, tum Calixto ſecundo, in Lateranenſi quingentorum Patrum Concilio: cuius decretum innouarunt, Eugenius III. Adrianus IV. Honorius III. aliíque vel Pontifices Romani, vel Imperatores, vel Archiepiſcopi Biſontini: donec ſub Gulielmo II. anno 1253. ab Hugone tt. S. Sabinæ presbytero Cardinali, & Apoſtolicæ ſedis Legato, vtriuſque eccleſiæ Canonici, ne de ſuis iuribus vlteriùs contenderent, in vnius Capituli corpus vniti

 ſunt.

ſunt: de quibus omnibus agemus ſuis locis.

Sed ad Hilarium redeamus. *Helena verò* (pergit citatus codex, cui concinunt alij omnes) *cum magno exercitu Hieroſolymam perrexit: ibique Dei adiutorio lignum ſanctæ Crucis inuenit*: (id factum anno proximè
326. ſequenti poſt Nicænum Concilium, & ſecundùm Baronium anno 326.) *quâ inuentione celebratâ, Hieroſolymitanum Epiſcopum S. Macarium adiit, magnis precibus depoſcens, vt ſi apud ſe aliquæ eiuſdem Protomartyris eſſent reliquiæ, dignaretur ſibi aliquid earum concedere, non immemor horum quæ promiſerat Deo & S. Stephano. Cuius ſupplicationi annuens Patriarcha Macarius, obtulit cum Dalmaticâ partem ſanguinis S. Stephani Protomartyris. Sicque repedauit Romam quamcitiùs; vbi tunc temporis ſe agebat in ſceptris filius eius Conſtantinus: mittens inde Sancto Hilario Veſuntium, pretioſiſſimum quod ſecum detulerat pignus reliquiarum. Inſuper præparat Romæ claſſem, quæ deducta per mare euaſit Arelatum; inde emenſo Rhodani fluminis aſcenſu, ingreſſa Ararim, peruenit ad aquam, cuius nomen eſt Dubius, quæ eſt decurrens iuxtà Vrbem Veſontienſium; in quam paululùm ab Arari emerſa, cùm aſcendendo laboraret, eſt diſſoluta compagibus (ignotum quâ occaſione & caſu:) ſicque onus nauis in fluminis gurgitem non comparuit merſum: erat enim onuſta marmore, & ære, & diuerſi generis materie, quæ erat neceſſaria conſtruendæ eccleſiæ: ſed & Beata Helena ad hoc reparandum, longum non habuit vitæ terminum, ſtatim vtique in Domino quieuit fine beato.* Illi in Sanctarum canonem relatæ celebris eſt dies Auguſti decimaoctaua. Ex eo verò

marmo

marmore, quod ornandis Vesontinis basilicis miserat; quódque haustum est aquis Dubij; superesse variis in locis permultas columnas, vulgus credit: at hæc ex coniecturâ.

Cæterùm latuerunt ista Cardinalem Baronium, cùm in suis ad Martyrologium Romanum notis 3. Augusti, & in Annalibus, anno 416. num.16. scriptũ reliquit, ante annum 415. quo repertum S. Stephani corpus, nullas vnquam inOccidente visas eius reliquias, excepto vnico è lapidibus, quibus percussus est, quem nauta quidam Anconam Italiæ ciuitatem ad mare Adriaticum sitam detulerat. Certè, quisquis ille fuit sanguis Protomartyris ab Helenâ missus, in Vesontinis lipsanothecis distingui nõ potest, quod sciam, ab eo qui sub Celidonio Episcopo (de quo posteà) è brachio S. Stephani manauit. Hoc quidem certum, partem Dalmaticæ S. Stephani, à Bernuino Archiepiscopo Bisontino, qui Caroli Magni ætate floruit, in maiori altari ecclesiæ S. Ioannis, quam flammis exustam reædificarat, collocatam fuisse, neque vnquam ex eo tempore inde eductam puto.

Porrò *Macarium*, à quo Helena eas reliquias accepit, notat Eusebius in Chronico, creatum fuisse Hierosolymitanum Episcopum post *Hermonem*, anno septimo Constantini (qui est Christi 312. ex Baronio.) Ad eum verò Helenam Constantini filij sui epistolam de templo Dei exstruendo, Hierosolymã detulisse scribit Theodoretus lib. 1. hist. cap. 18. Addit

Ruffinus

Ruffinus lib.1. c.17. illum repertam ab Helenâ Christi Crucem, à latronum crucibus, impetrato miraculo distinxisse. Et ipse etiam censetur inter sanctos in Martyrologio, ad decimam diem Martij. De nostro autem Hilario est quod obserues, eum præter Augustam basilicam, quam Helenæ sumptibus, in imo monte Cœlio exstruxit, atque ad summitatem perduxit (quæ nunc dicitur *S. Ioannis*,) aliam præterea in superiori parte montis (quæ sola *S. Stephani* nomen retinuit) cœpisse excitare: sed pium hominis consilium, inexorabilis fati necessitas abrupit; dum excessit ex hac ad splendidiorem beatarum mentiũ lucem, vndecimo calendas Augusti; &, vt quidem
330. existimo, circa annum Christi 330. Instante obitu, cœlesti viso Christi Seruatoris, qui prægustandas illi æternas voluptates dederit, recreatus legitur.

VI.

SANCTVS PANCHARIVS.

SANCTVS Pancharius, (qui & *Pancratius*) Hilarij decessoris sui discipulus, ei defuncto subrogatus est, & à *Iulio Primo* Pontifice (qui sedit ab anno 337. ad 352.) Episco-
346. pus consecratus. Synodo Agrippinensi anno 346. sub eodem Iulio celebratæ consensit per Legatum. Basilicæ ab Hilario in superiori parte montis Cœlij

in S.Ste

in S.Sephani honorem inchoatæ ædificium promouit: & iam opus affectum vrgebat; cùm in fidei Catholicæ professores furente, ac latè grassante Constantio, ciuitate cessit, secessitque in eremum cum sociis aliquot. Eam Constantij persecutionem fusè describit Athanasius epistolâ ad solitariam vitam agentes: *Cæterùm*, inquit, *cùm esset Arelate & Mediolani Constantius, omnia pro hæreticorum hortatu suggestionéque faciebat: vel potiùs illi ipsi agebant, Cæsaris potestate succincti.* Et mox: *Notarij præstò in singulis vrbibus, & Palatini minas secum ad Episcopos & Iudices deferentes, vt isti quidem de causâ iudicarent, illi verò contra Athanasium scriberent; vt aut communionem cum Arianis haberent, aut pœnam exilij sustinerent.* Ac paulò pòst: *Quot igitur Episcopi (prout in sacris literis est) ad Præsides & Reges abducti sunt, & à Iudicibus hanc sententiam audierunt; aut subscribite, aut ab ecclesiis recedite: detrahi enim vos ab ecclesiis Imperator iussit; quot in singulis vrbibus palabundi sese sparserunt, ne vt Episcoporum amici accusarentur. Nam & Magistratibus scriptum est, & mulcta pecuniarum denunciata, nisi quisque suæ ciuitatis Episcopum subscribere coëgisset.* In his igitur fortibus, & excelsi animi Episcopis, qui aquâ & igni carere priùs elegerunt, quàm Arianæ demētiæ patrocinari, fuit *S.Pācratius Bisontinus*, qui in solitudinis horrore, ad quam se receperat, asperitati victus, & cœlestium rerum contemplationi deditus, cùm in hominibus leprâ horridis (quibus se vltrò adiunxerat) omni obsequio iuuandis, quotidianam operam poneret, vitam aliquādiu

f traxisse

traxiſſe dicitur. Cùm autem illa Conſtantij Ariani
355. Imperatoris perſecutio, anno Chriſti maximè 355.
toto orbe Catholico, ac nominatim in Galliis viguerit; eo quoque anno exulaſſe crediderim Pancharium, paulóque poſt (nempe circiter annum
356. 356.) ex eo exilio ad ſupernam patriam euocatum.

VII.

SANCTVS IVSTVS.

SVFFICITVR Panchario *S. Iuſtus*, qui matrem Eccleſiam S. Stephani, primùm à S. Lino in imo monte Cœlio conſtitutam, tum reſtitutam à Maximino, denique ab Hilario Helenæ magnificentiâ longè illuſtriorem factam, in honorem S. Ioannis Euangeliſtæ, & S. Stephani dedicauit. *MS. Vetera.* Attendit ſcilicet, B. Ioannis maxima eſſe in eam eccleſiam merita: cuius agrum, ipſius diſcipulorum diſcipuli *Ferreolus* ac *Ferrutius*, proprio cruore aſperſiſſent: parari deinde vni Protomartyri conſecrandam baſilicam; cui vel eo nomine non diſpliceret, quòd illo non abiecto, alius præthereà matri eccleſiæ patronus adſciſceretur. Hinc ſuperius Cœlij montis Dominicum (quod à Frominio decimo Epiſcopo perfectum eſt) *S. Stephanus* à Maioribus dictum; inferius autem, & cæterorum caput, *S. Ioannes* ſimul & *S. Stephanus*; im-

mò com

mò compendij causâ & distinctionis, *S. Ioannes* nudè appellatum est, ad hæc vsque tempora. Iustus verò instante Iuliani desertoris sæuitiâ, cessit furori, & ab *Eusebio Martyre, Vercellensi Episcopo*, apud Pedemontanos honorificè susceptus, egit cum illo familiarissimè: ac tamdiu Vercellis latuit, donec sedatâ tempestate, ad suam reuersus Chrysopolim, atque optimi Præsulis expleto munere, fatis concessit. Illud verò mirum contigit, cùm extremum spiritum exhalaret; visum aperiri cælum, eiúsque beata mens, albicantis columbæ specie, ex ore ipsius sursùm euolare. *Hæc ex antiquis tabulis.*

Sex porrò annos versatum esse in Galliis cum exercitu Iulianum, testantur rerum æuo illo gestarum scriptores; nempe anno Christi 355, 8. Idus No- 355.
uembris, Cæsar creatus à Constantio Imperatore, & Gallicis prouinciis præfectus; calendis Decembris Mediolano profectus in Gallias, ibi hàc illàc excurrendo, ac domandis Alemannis, aliísque Romanæ Reipublicæ hostibus, tamdiu egit, donec anno 361, Constantinopolim mouit aduersùs Constantium, redacturus illum in ordinem, aut etiam vitam ei ademptурus; ni mors Constantium insperata præripuisset. Gemini verò transitus Iuliani per Vesontionem, meminit Ammianus Marcellinus eius miles, & socius itinerum: priorem notat lib. 16. initio: posteriorem libro vigesimo, non longè à fine. Et prior quidem contigit anno 356; vt prima huius ope- 356.
ris parte notauimus: posterior autem anno 360, ali- 360.

quot menſibus, ex quo Iulianus ab exercitu acclamatus eſt Imperator: cùm profligatis Arthuariis reuertens, *per Beſantionem Viennam hiematurus abſceſſit.* At neutro tempore vexatos à Iuliano Biſontinos Chriſtianos, aut Iuſtum eorum Antiſtitem, ex eo vel maximè conſtat, quòd quamdiu in Galliis egit, diſſimulatâ impietate, Chriſti cultores non modò non malè habuit, ſed & amare viſus, ipſos Epiſcopos plurimis officiis demeritus eſt; atque vt ſcribit Eunapius in vitis Philoſophorum, ἅπασαν (γαλατίαν) ἐκ τῆς θεῶν προνοίας, ἀνεζώγκσε, πάντας μὲν λανθάνων ὅτι θεραπεύοι θεούς: *Omnem Galliam ex Deorum beneficio ſubegit, ab omnibus ignoratus, quòd deorum cultui addictus eſſet.* Nec audiendus Zoſimus, qui libro tertio, eum aſſerit in Galliis palam vanis numinibus litare ſolitum, atque Chriſtianos ad id ſuperſtitionis adigere; cùm ipſe Ammianus libro 21. initio, referat eum, *vt omnes nullo impediente ad ſui fauorem illiceret, adhærere cultui Chriſtiano finxiſſe, à quo iampridem occultè deſciuerat*: eámque ob rem, cùm Viennæ verſare-
361. tur menſe Ianuario (anni 361.) iamiámque in Illyricum, & inde Conſtantinopolim eſſet profecturus (vnde nunquam in Gallias rediit) adhuc tamen Epiphaniæ feſtum, aditâ eccleſiâ Chriſtiano ritu, & ſolemniter, numine orato colere videri voluiſſe. Cœpiſſe autem eodẽ anno 361, in Illyrico, ſe Idolorum cultorem palam profiteri, ipſemet teſtatur, epiſtolâ inde ad Maximum Philoſophum datâ, vbi hæc habet: θρησκεύομεν τοὺς θεοὺς ἀναφανδὸν, καὶ, τὸ πλῆθος τοῦ συγ-

κατελθόντος μοι στρατοπέδου θεοσεβές ἐστιν, ἡμεῖς φανερῶς βουθυτοῦμεν: *Deos publicè, & palam colimus, & totus meus exercitus pietatem amat: nos apertè boues immolamus*, &c. Idipſum indicat Ammianus ſub initium libri 22. cui immeritò Baronius (anno 361. num. 6.) illud affinxit, quòd dixerit Iulianum, non ante quàm Conſtantinopolim perueniret (peruenit autem tertio idus Decembres eiuſdem anni 361.) publicè Deos coluiſſe. Etſi enim Ammianus priùs narrat, quî Iulianus Cõſtantinopoli exceptus ſit; non tamen dicit, eum ad id vſque tempus à publicâ ſuperſtitione abſtinuiſſe: ſed tantùm eò vſque, *vbi abolitis, quæ verebatur, adeſſe ſibi liberum tempus faciundi, quæ vellet, aduertit:* nempe in Illyrico, cùm apertè ſe pro Conſtantij hoſte gereret; à quo vt ſtare videretur, eouſque ſe à Chriſtianis ſacris finxerat non abhorrere.

Iuliani autem abſentis furorem, per *Salluſtium* in Galliis Præfectum, vt ipſi Iuliano amiciſſimum, ſic nominis Chriſtiani acerrimum hoſtem, graſſatum eſſe, ac Martyres etiam effeciſſe, *Eliphium* virum Tullenſem, eius fratrem *Eucharium* Epiſcopum, & ſorores *Libariam* atque *Suſannam*, autumat Baronius (anno 362. num. 256.) hocque in eorum actis per Ru- 362.
pertum Tuitienſem Abbatem conſcriptis, putat emendandum, quòd paſſi dicantur, dum Iulianus cum exercitu in Galliis moraretur: cùm eo tempore Iulianum conſtet non modò non ſubiciſſe tormẽtis Chriſtianos; ſed iis palam fauiſſe, atque etiam videri voluiſſe Chriſtianum. Vtut ſit de iſtis, Iuſti

certè nostri fugam idcircò putamus referendam in
362. annum 362, Iuliani Imperantis secundum, non autem in præcedentes, quibus Gallias cum militaribus copiis obtinebat; quòd Iustum persequentium insidias declinantem, in omnibus nostris monumētis legamus, ad *Eusebium Vercellensem* apud Pedemontanos diuertisse: constétque Eusebium, statim à Concilio Mediolanensi, anno 355. cùm aduersùs Athanasium subscribere recusasset, agentibus Arianis, iussu Constantij Imperatoris exulem in Orientem ablegatum, neque inde reuersum, ante prænotatum annum 362: cùm, vt ait Hieron. aduersùs Luciferianos, *ad eius reditum lugubres vestes Italia mutauit, ac totus penè exhilaratus est Catholicus orbis.*

VIII.
SANCTVS ANIANVS.

IVSTO ad præmia iustorum euocato, in Anianum, virum vel sacrarum literarū peritiâ, vel admirandâ quadā dicendi vi, vel vitæ sanctitudine spectatissimū, suffragia Ordinum omniū votáq; consenserunt. Quo sedente contigit, vt magno Reipublicæ bono, Sanctorum Ferreoli Presbyteri, ac Ferrutij Diaconi, qui Vesontione pro Christi nomine mortem oppetierāt, sacra corpora, olim in cryptâ, milliario & semis à ciuitate

tate condita, & iampridem latentia, tum cùm minimè quærerentur, militum quidam Tribunus (qui ex illuſtri Achæorum gente fuiſſe traditur) inter venandum reperiret. Rei geſtæ hiſtoriam habe ex vetuſtis eccleſiarum codicibus.

Cùm Beatus Anianus, in Biſunticâ ciuitate, Epiſcopali fungeretur officio, Tribunus quidam militum, qui ad cuſtodiam ciuitatis fuerat deſtinatus, venandi ſtudio, milliarij ac ſemis ferè ſpatio, ab vrbe eſt progreſſus; cùmque repertam vulpem à canibus ſequeretur, in antiquam monumenti Martyrum foueam caſu vulpes fugit: ſed Tribunus dum pertinaciter inſiſtit, militibus foſſorium afferri iuſſit: hæc dum per foueam inquiritur, latens ædes, vbi Sanctorum Martyrum corpora requieſcebant, reperitur. Nuncius itaque ſtatim Beato Aniano deſtinatur: at ille feſtinus occurrit, quia iam hoc opinione vulgi anteà audierat; & quoniam Spiritus Sancti gratiâ afflatus erat, Diuinitatis eum in huiuſmodi miſerationibus pietas non latebat. Martyrum ergo ſepultura eius iuſſu detegitur, ſtatimque Sanctorum corpora in monumento reperiuntur. Sanctorum igitur Martyrum corpora, ſuæ paſſionis, virtutiſque mirificæ, in ſemetipſis monſtrauerunt inſignia: nam eorum capitibus trabales claui malleis ferreis impulſi, affixi inuenti ſunt; palmæ verò, Dominicæ Paſſionis ſignum aperiunt, quia ſe perforatas clauis oſtendunt. Et quanquam abſciſſionem capitum egregij Martyres excepiſſent, ordo tamen clauorum in eorum capitibus quaſi coronam agebat, quæ totius compagem orbis poſſidebat. In cæteris vndique membrorum iuncturis, inuentæ ſunt ſubulæ, compactæ malleis. Hæc ſunt quidem paſſionis Sanctorum

inſignia;

insignia, in quibus Diuinæ remunerationis monstrantur & merita: claui namque diuersis infirmitatibus medelam multis præstāt temporibus: subulæ quoque omni auro pretiosiores, omnique margaritarum decore decentiores, vim totius medelæ credentibus exhibebant.

Beatus itaque Anianus Archiepiscopus, Tribunus quoque cum militibus, ad ciuitatem redeunt cum triumpho & exuuiis, maximis præsidiis corpora Sanctorum ad matrem ecclesiam S. Ioannis Euangelistæ, summâ cum reuerentiâ deferunt: quibus ipsa ciuitas ab oppugnatione barbaricâ defenditur, & à superstitione Gentili absoluitur; vbi virtutibus innotescunt, dum dignanter orantium vota suscipiunt, infirmitates quoque ac languores depellunt, immundos spiritus effugant, libertatem captiuis corporibus præstant. Interim verò à Beatissimo præfato Aniano, in loco sepulturæ ædificatur ecclesia; Sanctorum corpora ibidem denuò cum aromatibus sepeliuntur; Conuentus fratrum ad Dominum seruiendum in Sanctorum veneratione Martyrum constituitur; claui verò ab eorum capitibus per Sanctorum manus Sacerdotum sublati retinentur, per quos sæpe infirmitatibus diuersis hominum medela impertitur.

Beatorum igitur Martyrum Ferreoli Presbyteri & Ferrutij Diaconi, Christo annuente, nonis Septembris inuentionem celebramus, vt quoniā eorum victoriæ recensentur in cœlis ab Angelis, laus Iesu Christi ac Redemptoris nostri, qui semper triumphat in Sanctis, de ore & mente hominum nunquam recedat in terris. Sed quoniam hæc à sanctissimo Patre nostro Aniano Archiepiscopo cognouimus, eiúsque vitam inæstimabilem non seriatim sed transeundo tetigimus, dignum

gnum est, vt pro nostræ fragilitatis modulo, eius beatissimum finem proferamus. Peractis namque nonnullorum annorum curriculis, post sanctorum corporum inuentionem, eadem die eiusdem inuentionis, sicut interiorem hominem seruauerat immaculatum, ita ipsis deferentibus Martyribus, quibus deuotè seruierat, transiuit ad Dominum.

In Martyrologiis Bisontinis, nonis Septembr. notatur *Inuentio SS. Martyrum Ferreoli & Ferrutij*: ac eâdem die, *Depositio S. Aniani, qui eorũ corpora transtulit ad Ecclesiam S. Ioannis.* Ea autem reperta *Valentiniano* & *Valente* Imperantibus, antiquæ complures tabulæ testantur (etsi malè quidam codices, sub *Iuliano,*) quæ & S. Anianum obiisse notant, circa annum salutis 374. Quia verò Martyres plurimis ex eo tempore miraculis claruisse refert ea, quam descripsimus historia, placet vnum hîc reddere ex Gregorio Turonensi libro primo de gloria Martyrum cap. 71. 374.
Visonticorum quoque ciuitas propriis illustrata Martyribus, plerumque miraculis præsentibus gaudet. Huic in abdito cryptæ, duo, vt passio declarat, Martyres Ferreolus & Ferrutius sunt sepulti. Factum est autem quodam tempore, vt vir sororis meæ, inualescente febre grauiter ægrotaret; cúmque iam quarti mensis spatio, lectulo anhelus occumberet, vt nihil aliud coniux mœsta, nisi quæ sepulturæ erant, cogitaret; Sanctorum basilicam flens ac tristis expetiit, prouolutáque coram sepulchris, palmis ac facie rigente opprimit pauimentum. Accidit autem fortuitu, vt extensâ dexteræ manus palmâ, folium herbæ Saluiæ, quod pro honore Martyrum in cryptâ conspersum fuerat, operiret. Postquam autem fusâ

oratione cum lacrymis, surrexit à tumulis, putans aliquid de linteaminibus, quibus induta erat, manu prendisse, vt adsolet, volam continuit clausam, egressáque basilicam, patefactâ manu folium herbæ miratur: obstupefacta verò quid hoc esset, munus cœleste indultum sibi diuinitùs recognoscit, vt scilicet per id virtus Martyrum infirmo succurreret. Domum igitur iam lætior rediens, folium dilutum aquâ, viro porrexit ad bibendum: qui vt hausit plenus fide, protinus sanitatem plenissimam meruit obtinere.

Contigit hoc miraculum, cùm adhuc Martyrum corpora extra ciuitatem asseruarentur, in cryptâ (quæ hodiéque adiri solet) sub ecclesiâ, quam S. Anianus in illorum honorem excitarat: è quo loco, multis posteà sæculis, in ciuitatem delata sunt, vt in Hugone primo dicturi sumus. De loco sepulturæ & translatione Beati Aniani, mox agam in Syluestro.

IX.

SANCTVS SYLVESTER I.

HVNC Golusius sequenti *Frominio* postponit, ac vtriusque res perperam miscet: nos eum ex certioribus monumentis, & antiquissimis catalogis hoc loco restituimus. Beatus igitur Syluester, parentum hortatu, atque

etiam iussu, virginem sibi despondit, cuius amplexibus cùm præferret illibatos toros, eò sponsam adduxit, vt æternæ virginitatis voto vterque se Deo obstrinxerint. Orantibus adfuit destinatus è cœlo nuncius, qui geminâ propositâ coronâ, sponsæ simul & sponso animos ingentes attulit, quò datam Deo fidem, fortiter piéque seruarent. Puella igitur cœtui Virginum, Syluester Clericis sese adiunxit: quos inter magnâ laude, ac præcellentis cuiusdam virtutis significatione versatus, dignus tandem iudicatus est, qui translato ad Superos Aniano, ad Episcopatus apicem eueheretur. Id officij cùm gereret, ac senescente vel Idolorum cultu, vel Arianâ impietate, magna fieret in dies ad pium gregem accessio; *Sancto Mauricio & sociis* basilicam Vesontione dedicauit (quæ hodiéque superest) in quam ad synaxes, & diuina officia, populi pars aliqua conueniret. Fuit verò adhæc mirabilium operum patrator insignis; vt cuius virtus in curandis paralyticis, cœcis etiam lucis vsurâ donandis, quin & mortuis ad vitã reuocandis, non rarò eniteret. Ad extremum instante morbi vi, cùm vitæ metam diuino beneficio præuideret, euocato Clericorum cœtu, thronum Pontificalem ascendit (ita nostræ tabulæ,) & medio in grege, pius pastor, beatam Deo animam reddidit: corpus verò prope Anianum decessorem suum tumulo mandari voluit; sed quo loco, incertum: eius porrò festum sic notatur in Martyrologio S. Ioannis. VI *Idus Maij. Bisontij, S. Syluestri Episcopi &*

Confessoris, cuius vita commendatur miraculis. Ac deinde sequenti mense: *Nonis Iunij, Translatio Sanctorum Confessorum Syluestri & Aniani, Archiepiscoporum Chrysopolitanæ Ecclesiæ.* Vnde, quò, quando, & à quo facta hæc translatio, mihi adhuc incompertum. Suspicor tamen, cùm ampliata est S. Petri ecclesia, vt Beati Nicetij Bisontini Archiepiscopi corpus, extra muros sepultum concluderet, SS. Aniani & Syluestri corpora, in aliquâ veteris ecclesiæ parte condita, effossa fuisse, & rursus sepulta in medio choro basilicæ in melius restitutæ: eo quippe loco, in solo quod psallentium pedibus quotidie teritur, cernuntur in quadrati cancelli formam dispositi lapides (subtensis ad humum secernendam muris, qui aliquot abhinc annis inter fodiendum reperti sunt) qui amplum satis spatium concludunt. Et quidem in eo quadrati latere, quod maiori altari vicinius est, medius lapis sic inscriptus legitur:

SANCTORVM SEPELIT CANCELLVS CORPORA MVLTA.
HAC IGITVR CAVSA NON SVSCIPIT ALIA.

In latere verò opposito, hæc lapidibus insculpta sunt:

MVLTA

MVLTA SANCTORVM CORPORA IBIDEM SEPVLTA SVNT, QVORVM ANIMÆ FELICES IN COELIS CORONANTVR.

Hoc quoque fortasse loco conditum Eusebij quarti Episcopi corpus, quod alioqui sepultum constat in eâdem ecclesiâ S.Petri, quam ipse exstruxerat.

X.

SANCTVS FROMINIVS.

SYLVESTRVM sequutus est *Frominius*, pietatis ac religionis absolutissimum exẽplar: in cuius elogiis hæc maximè reliquerunt Maiores nostri, quòd orationi, afflictationi corporis, atque eleemosynarum largitioni addictissimus esset. Superiorem Cœlij montis basilicam, Stephano Protomartyri à B. Hilario excitari cœptam, & promotam à Pancratio, perfecit: atque in eâ Regularium Canonicorum collegium primus constituit; quod auctoritate Apostolicâ muniri curauit, multis à Damaso & Siricio (sedit Damasus ab anno 367, ad 385: inde Siricius ad 398,) in 367.
eam rem obtentis priuilegiis. Hinc initium Cano- 398.

nicorum S. Stephani, adeóque ipsius ecclesiæ: vt vel ex eo appareat, quàm nullo fundamento, eam Bisontinarum omnium antiquissimam fecerint nonnulli; quæ tum cùm perfecta est, quatuor alias ante se haberet; nempe matrem ecclesiam S. Ioannis Euãgelistæ, S. Ioannis Baptistæ, S. Petri, & S. Mauricij. Defuncti Frominij corpus, conditum est ad dexteram partem altaris S. Stephani; superioris ecclesiæ, an inferioris quæ *S. Ioannes* simul & *S. Stephanus* dicebatur, non est vsquequaque certum: neque enim tam antiqua est consuetudo illa, neminem in Sancti Ioannis ecclesiâ sepeliendi; vt suprà monui in Paulino.

X I.

SANCTVS DESIDERATVS.

DESIDERATO Patrono gloriantur in primis Ledonenses: eiúsque felix ex hac vitâ discessus, celebris est in diœcesi Bisontinâ, ad sextum calendas Augusti. Perbreuem de illo narrationem accipe ex vetustis membranis.

Desideratus vir summæ castitatis, splendore perspicuus, & sui vocabuli claritate, Deo placitus, atque dilectus, parentibus nobilissimis ortus est; cuius parentes diuinâ reuelatione commoniti, quòd dignum Deo Antistitem funderent mundo

mundo prolem; mox editum paruulum, lactis pabulo enutritum, expleto tempore cunarum erudiendum tradiderunt studiis literarum. Mox in eo lampas cœlestis gratiæ ita resplenduit, vt cunctos sodales suos in scholis præcederet, & flore sapientiæ, ac riuo torrentis facundiæ superaret: cúmque iam ætate crescente, officia diuina cœpisset dignè persoluere, toto desiderio ad aulam paradisi anhelaret. Sed & cùm illius longè latéque fama percurreret, & amor in bonorum præcordiis glomeratus succresceret; mox vt Frominius Pontifex defunctus est, vt ciuitatis cathedram S. Desideratus susciperet, Clerus & populus vrbis Chrysopolis, ipsum Episcopum vnanimiter elegerunt. Diuino igitur decreto Pontificatus locatus in solio, cœpit verbum Dei in corda credentium animarum seminare, corporúmque languores curare, captos vinctósque redimere, viduarum & inopum curam gerere, plebem sibi à Domino creditam ritè gubernare: & quia Pontificis administratione fulgebat, plures ex discipulis reliquit sui sacerdotij successores. Tandem post multa bona, apud Ledonem suæ diœcesis vicum excedens sæculo, feliciter migrauit ad Dominum; & cum summâ alacritate mentis, carne exutus, modo quo constituerat condignè traditus est sepulturæ, in ecclesiâ Ledonensi. Ex cuius tumbâ fluit aqua, ex quâ infirmi & debiles sanitatem recipiunt: & multa inibi videntur fieri miracula, meritis ipsius gloriosi Confessoris. Transiit autem sexto calendas Augusti, lætantibus Angelis cœlestium cohæres effectus. Hæc ex antiquis codicibus: quidquid sit autem de aquâ illâ ex S. Desiderati tumulo manare olim solitâ (quod de aliis plurimis Sanctorum sepulcris narrari solet,) nunc certè nihil

tale

tale apparet: etſi id moris eſſe accepimus Clericis Ledonenſibus, vt in lapideum S. Deſiderati ſarcophagum aquam immittant, quâ populus iuuari ſe in multis credat. Neque eſt, quod in cuiuſquam ſales ac iocos incurrat, aut ſuperſtitionis arguatur, qui aliquid in eâ aquâ, ſupra quàm in communi exiſtimet ineſſe virtutis: nam ex arcâ illâ lapideâ, quæ quondam S. Deſiderati oſſa complexa eſt, cœleſtem aliquam vim in aquam infuſam vero ſimillimum eſt deriuari, quam piæ mentes ac ſimplices, vario ſuo emolumento experiantur: & docent morales Theologi, ſatis eſſe contactum ſanctorum corporum, aut alicuius rei quæ ad Sanctos pertineat (cuiuſmodi eſt ille ſarcophagus,) vt res alioqui cõmunis, cultu aliquo digna cenſeatur. Cæterùm oſſa S. Deſiderati, quæ pridẽ ex lapideo ſepulchro educta fuerant, & in thecâ ligneâ collocata, in capsá argẽteá tranſlata ſunt tẽpore *Caroli de Nouocaſtro* Archiepiſcopi Biſõtini, vt fidẽ facit rei geſtæ narratio, quæ quia prolixior eſt, nos eá in hæc pauca cõtraximus:

Anno Domini 1465, *Indict.*13, *Pontificatus Sanctiſſimi in Chriſto Patris, & Domini noſtri, D. Pauli Diuinâ prouidentiâ Papæ II. anno primo, die feſto Beatiſſimi Confeſſoris Deſiderati, quæ eſt* 27 *dies menſis Iulij, R. in Chriſto Pater, & Dominus Stephanus Falquerij, Dei gratiâ Abbas S. Eugendi Iurenſis, Lugd. diœceſis, Ordinis S. Benedicti, ad preces nobilium honorabilium Scabinorum, Burgenſium, & Incolarum Ledonis salnerij, virtute & auctoritate commiſſionis ſibi datæ*, 8, *Iulij eiuſdem anni* 1465, *per Venerabilem*

bilem & circumſcriptum virum Magiſtrum Stephanum de Bellouiſu, in Decretis Licentiatum, Archidiaconum de Grayaco, & Canonicum in eccleſiâ Biſontinâ, Vicariúmque Generalem in ſpiritualibus & temporalibus Reuerendiſſimi in Chriſto Patris & Domini D. Karoli de Nouocaſtro, Dei & Apoſtolicæ ſedis gratiâ, electi, confirmati, ac Adminiſtratoris in ſpiritualibus & temporalibus prædictæ Eccleſiæ Biſontinæ; oſſa ſiue reliquias Beatiſſimi Deſiderati, quondam Archiepiſcopi Biſontini, & eccleſiæ parochialis de Ledone Salnerij Patroni ac Fundatoris, de antiquâ capsâ ligneâ tranſtulit in alteram capſam argenteam, mirificè ornatam, & compoſitam, per dictos nobiles & honorabiles Burgenſes, incoláſque, & habitatores dicti Ledonis Salnerij, ac prædictæ eccleſiæ de Ledoneſalnerij parochianos curatam ac traditam.

Hæc ex inſtrumento tranſlationis, in ipsâ argenteâ capsâ incluſo: ex quibus diſcis, S. Deſideratum non patronum modò fuiſſe eccleſię Ledonenſis poſt obitum, ſed etiam ante obitum fundatorem; quòd prior manuſcriptus codex tacuerat.

XII.
SANCTVS GERMANVS Martyr.

SANCTISSIMO Præſuli, & Martyri Germano (quem *ſeptimum* fuiſſe Biſontinæ ſedis Epiſcopum, malè Baronius in Martyrol. dixit ex Demochare) dicata notatur

in Martyrologiis Bisontino ac Romano anniuersaria celebritas ad vndecimam diem Octobris. Is apud *Grandifontem* (oppidum id temporis nobile, nunc in pagum redactum, quem vulgus *Grandfontaine*, quarto circiter à Vesontione milliario) gloriosam pro
396. Christo mortem oppetiit circa annum 396, (malè Baronius, anno 372:) eò scilicet sese receperant Arianæ impietatis sectatores, quos ille de reliquo grege sollicitus, ciuitate Bisontinâ eiecerat: sed cum nec perditarum ouium immemor, eò se contulisset, vt eas (si tamen vellent) diuini verbi prædicatione, ad Christi pascua, caulásque traduceret; versa est in lupinam feritatem ouium natura, & nouo crudelitatis genere in proprium sæuiêre pastorem. Rem vtì gesta est, habe ex antiquis tabulis Palmensibus; quo loco sacra eius ossa piè asseruantur:

Post gloriosum Beati Desiderati ad cœlos transitum, Beatus Germanus vir apostolicus, signis & prodigiis inclytus, concordante fauore populi, aut potiùs Dei spiritu proclamante (vir olim ministris deputatus) aliquando sacris altaribus sacerdos electus est. Factus ergo Presbyter, tantâ sanctitate emicuit, vt in Missarum solemniis, inter manus ministerium Angelicum appareret. Qui etiam tantæ dignitatis fastigio sublimatus, multis calamitatibus ac tribulationibus huius mundi, pro Christi nomine affectus est: nullis vsus est prosperis, cùm omnia aduersa ob Christi amorem portaret. Hic ante Episcopatum probabilis fuit Confessor, & in Episcopatu nihilominùs semel & iterum, vsque septies, pro nomine Saluatoris examinatus atque diiudicatus est: hic fecit

vasa plurima sacrata, sacris altaribus apta: ministeria quoque sacra solerti industriâ sanciuit: denique suâ prædicatione ac traditione, multos ad credulitatem & Baptismum Christi conuertit. Postquam verò prædictam plebem ad verum Dei cultum præfatus Dei Pontifex conuertit, & multos à variis languoribus liberauit; hæreticos etiam, qui in suâ ciuitate Chrysopoli remanserant, in suis prædicationibus grauiter impugnabat, & vt eos ad viam veritatis reduceret, modò blandimentis vel exhortationibus, modò increpationibus vel vituperiis corripiebat: sed quia dicente scripturâ; In animam maleuolam non intrabit sapientia, neque cordibus induratis & subditis peccatis; sicut aspis surda contra incantatorem, ita & isti hæretici contra prædicationis verbum obturabant aures suas: & sicut Iudæi in B. Stephanum, ita isti in B. Germanum dentibus fremebant; & si eum extra ciuitatem inuenire potuissent, non minùs quàm Iudæi Stephanum, isti Germanum lapidassent. Erat autem quarto ab vrbe milliario quædam ciuitas, turribus & muris tunc munitissima, nomine videlicet Grandisons; in quâ quidem ciuitate multi hæretici confluxerant ad refugium, propter metum Beati Germani, qui hæreticos omnes, quos inuenire poterat, à ciuitate & patriâ exstirpabat: ibique die & nocte dicti hæretici, sua iniqua consilia peragebant. Gloriosus igitur Germanus hæc audiens, de Chrysopoli exiit, & ad ciuitatem illam perrexit: ad cuius aduentum per odium, & inuidiam exierunt, & ad persequendum eum adstipulati sunt. Quid plura? intenderunt arcum suum, vt sagittarent in occulto immaculatum, id est, insidiabantur ei, vt eum morti traderent si possent: verumtamen quia in aperto ei nocere nõ

audebant, dispoſuerunt ei inſidias ponere. Erat enim quidam vicus in ciuitate, per quem ire & redire ſolebat, cùm ad prædicationem iret vel rediret: & cùm Deus famulum ſuum illum, veritatis pugilem, donatiuo gloriæ cœleſtis remunerare vellet, raptus eſt, ne malitia mutaret intellectum eius, aut fictio deciperet animam ipſius: & verè raptus; nam cùm quadam die à ciuitate ſerò reuerteretur, & per vicum illũ ſicut ſolebat tranſire vellet, illi miſeri qui arcũ inſidiarum tetenderant, quaſi ſagitta de occultis inſidiarum proſilientes, Sanctum Germanum orantem inuenerunt: & dum oraret, audita eſt vox conſolans eum; quod audientes hæretici dicebant magicam artem eſſe; alij verò dicebant, Angelos confortantes: cuius gratiâ conuerſi ſunt plurimi. Ipſo orante ſagittauerunt eum, & armis ſuis capite priuauerunt: & ita conſummatus in breui expleuit tempora multa, placita enim erat Deo anima ipſius. Poſt hæc flexus, caput ſuum inter brachia recepit: de quo multi obſtupeſcentes fugerunt. Glorioſus itaque Martyr Chriſti Germanus, & Sacerdos Domini dilectiſſimus, inter amplexus caput habens, Angelo duce & cœleſti lumine præcedente progreditur, ſuper caput ſuum ferens Spiritum ſanctum, in ſimilitudinem columbæ. Qui cùm de vico exiiſſet, terra tremuit, & ceciderunt muri ciuitatis illius & turres: & qui viderunt hæc omnia, dixerunt: Verè magnus eſt Dominus, qui talia operatur; verè amicus Dei erat hic: & conuerſi ſunt populi multi. Qui cùm ante eccleſiam beatorum Martyrum Ferreoli & Ferrutij acceſſiſſet, inclinauit ſe ibidem; & inde pertranſiens circa Chryſopolim à latere deſuper, ad Eccleſiam & Ciuitatem ſe inclinans, ſine morâ perrexit vſque Palmam, declinauitque ad quandã baſilicam

ſilicam iuxta maiorem eccleſiam; ibi enim fundauerat Sanctimoniales, ibique obdormiuit in Domino Ieſu Chriſto. Cætera miracula cauſâ breuitatis omittemus: ipſe enim tantâ ſanctitate præpollebat, quòd etiam ſpiritu prophetiæ plenus erat: omnes morbos à corporibus humanis expellebat, præſtante Domino noſtro Ieſu Chriſto, cui eſt honor & gloria in ſæculorum ſæcula, amen.

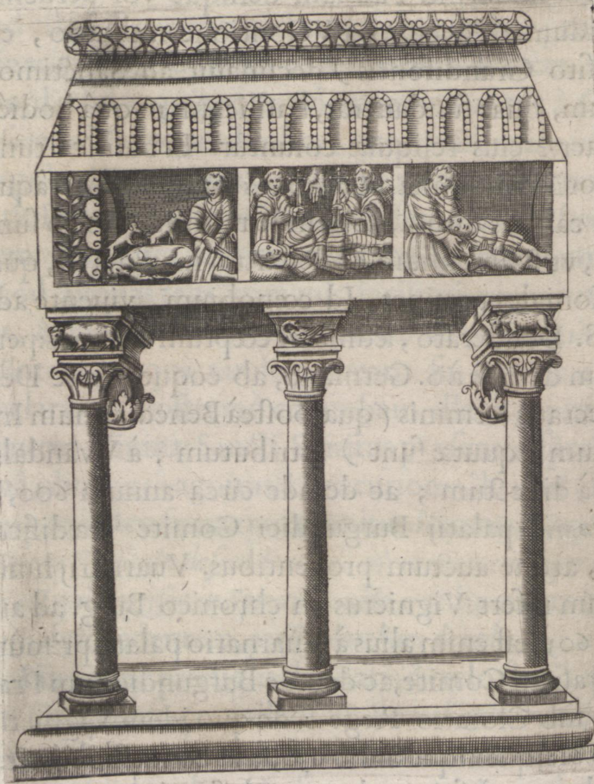
Hæc vetuſti codices. Nec verò eſt, quòd cuipiam in animum veniat ſuſpicari, rem eſſe inſolentem, & de vulgi commentis aſſutam, geſtationem illam præciſi capitis: geſtit enim plerumque ludere in iis ſapientia, quæ maximè ab humanis ſenſibus & conſiliis abſint. Audi Rupertum Tuitienſem Abbatem, (apud Surium tomo 5, 16, Octob.) ſimile quid referentem de Martyre *Eliphio*: *Martyris*, inquit, *corpus erexit ſe per virtutem Chriſti, & ambabus amplexum manibus caput ſuum, per vnum milliare, comitantibus vtique Angelis, & Chriſtum collaudantibus deportauit.* Idem habes de Martyribus, *Vrſo, Victore, & ſociis*, ex Thebæorum legione, *Solodori* in Galliâ, ſub Maximiani Tyrannide, capite truncatis, & deiectis in profluentem, *qui* (vt habent eorum acta apud Sur. tom. 5, & tom. 7, 30, Sept.) *capita ſua in manibus portantes, flumen egreſſi ſunt, & ad locum, vbi nunc in ipſorum honore baſilica fabricata eſt, peruenerunt.* De ſancto verò Dionyſio Galliarum Apoſtolo, conſentientia ſunt ſcriptorum teſtimonia; ſit omnium inſtar Metaphraſtes in eius actis, quæ citat Florentina Synodus, & refert Surius tomo 5. *Ferebat*, inquit, *ipſe caput in manibus, tan-*

quam aliquod trophæum, à Diuinâ omnino portatus gratiâ. Sed est in Germano nostro quòd obserues, primùm itineris longitudinem, milliarium scilicet quatuordecim; quippe totidem numerantur à *Grandifonte* ad *Palmam*, duobus (quod minimum sit) in singulas leucas nostras vulgares milliaribus computatis. Deinde illam terræ concussionem & disiectionem murorum ac turrium: certè ab irato numine, quod aliquas tam immanis facinoris pœnas exigeret, & illatam sibimet iniuriam, ac læsam suâ Majestatem, aliquâ tandem furoris sui significatione declararet. Postremò columbam illam capiti insidentem, Diuinæ Sancti Spiritus præsentiæ specimẽ: quâ olim notâ agnitus à Præcursore Christus, illud quippe à Deo fuerat præmonitus Ioannes; *Super quẽ* Ioan. 1. *videris Spiritum descendentem, & manentem super eum, hic est qui baptisat in Spiritu Sancto;* vidit autem Spiritum descendentem, *quasi columbam de cœlo.*

His igitur prodigiis, his datis è cœlo signis egressus Germanus, per villam *SS. Ferreoli & Ferrutij* (quæ Grandifontem inter & Vesontionem mediâ ferè viâ interiacet) inclinauit se venerationis ergò ad SS. Martyrum basilicam, vbi tunc sacra eorum λείψανα: simile reuerentiæ signum, ad ecclesiam Bisontinã conuersus exhibuit, cùm prope Chrysopolim, Palmam versùs transiret: vt vel hinc discant incendiarij, & sacrarum ædium atque altarium euersores, abstinere manus, & adeò religiosè colere ea loca, quæ à tanto Martyre, & cœlo iam donato, in honore haberi

beri cognouerint. Palmam denique vbi peruenit (oppidum eſt decimo à Veſontione milliario, ex oppoſito Grandifontis) declinauit ad Sanctimonialium, quas fundauerat, baſilicam, in quâ hodiéque ſacræ eius reliquiæ coluntur. Ei baſilicæ tunc temporis maior alia adiacebat; nunc verò vtrâque variis caſibus dirutâ, ac deinde reſtitutâ, res eo ſunt ſtatu, vt Palmenſium eccleſiarum maxima ſit, quæ ad Moniales pertinet. Id cœnobium, viuente adhuc S. Deſiderato, ædificari cœptum legimus: perfectum deinde à S. Germano, ab eóque piis & Deo conſecratis fœminis (quæ poſteà Benedictinum Inſtitutum ſequutæ ſunt) attributum; à Vvandalis poſteà diſiectum; ac deinde circa annum 600, à *Vuarnario* palatij Burgundici Comite reædificatum, atque auctum prouentibus. Vuarnarij huius obitum refert Vignierus in chronico Burg. ad annum 603 (eſt enim alius à Vuarnario palatij primùm Auſtraſiani Comite, ac deinde Burgundionum Præfecto ſub Clotario Rege; de quo idem Vignierus anno 618, quémque anno 630, fatis conceſſiſſe dicit.) Sepultus verò fuit in choro eccleſiæ dicti Monaſterij, quod reſtituerat: & extat inſigne eius lapideum monumentum; circa quod inſculptum Guntranni Regis ſomnium hîc tibi vtcunque reddimus.

Somnium

Somnium illud ita refert Aimoinus lib. 3, cap. 3, *Hic* (Guntrannus Rex) *quâdam die venatum in syluam profectus, sociis, prout res exposcebat, huc illúcque dispersis, ipse cum vno suorum fidissimo fidelium* (is creditur fuisse Vuarnarius) *sub arbore quieturus resedit, positóque in familiaris amici gremio, capite, oculos cupiens furari labori, obdormiuit. Et ecce ex ore quiescentis Regis, in modum reptilis animal*

animal egreſsū, oras propter labentis riuuli percurſare, ac in vlteriorē ripam tranſire ſatagere cœpit. Quod cernens ille, ſuper cuius genua Rex ceruicē inclinauerat ſuā, gladium vaginâ nudatum fluuiolo ſuperpoſuit, & ſic animal illud ad alteram transmeauit partem, atque ſub radice cuiuſdam montis ingreſſum, poſt aliquot horarum rediit ſpatium, & eodem ponte vſum, in os Guntranni Regis eſt ingreſſum. Et ſurrexit Rex, & familiari narrans ſomnium, mirabile ſe dixit vidiſſe viſum, inquiens: Conſpexi fluuium permaximum ponte ferreo conſtratum, per quem tranſuectus, ſpeluncam in cuiuſdam montis radice conſtitutam ſum ingreſſus: inibi inæſtimabiles theſauros, abſconditámque veterum reperi gazam patrum. Refert alter, quid de eo & ipſe intuitus ſit: conſonáque ſibi apparuerunt ſomnij verba, ac viſio manifeſta. Quid plura? effoſſus eſt locus, enorméque auri ac argenti inuentum pondus, de quo Guntrannus ciborium miræ magnitudinis ſimul, & pulchritudinis compactum, Hieroſolymam mittere deſtinauit ad Ieſu Chriſti Domini ſepulchrum. Sed cùm & itineris difficultas, & Saracenorum, qui eadem infeſtabant loca, timor, ne vota perficeret obſtitiſſent; in baſilicâ, quæ Cabilonenſi adiacet ciuitati (cuius condendæ ipſe auctor exſtiterat) ſuper ſepulcrum S. Marcelli poni iuſſit: quod quamdiu tumulum S. Martyris durando venuſtauit, nullum in totâ Galliâ opus, quod ei æquipararetur, potuit inueniri.

Hæc Aimoinus: quibus addunt Palmenſes, Guntrannum Regem, monſtrante de cœlo manu (vnde Palmenſi vrbi nomen inditum putant; atque etiam inſigne, *Palmam extenſam*, qualem in Vuarnarij tumulo

mulo inter duos Angelos expressam habes) agnouisse, id cordi esse Superis, vt Monasterium Palmense restitueret: quod & per Vuarnarium, seu Guarnarium ibidem commorantem, fecisse aiunt: prætereáque thesauri reperti locum ostendunt, vicinum vrbi Palmensi montem (malè enim hæc in agro Turonensi contigisse narrat Paradinus, annal. Burg. lib. 1,) in quo monte nunc vinea est, quæ ideò *thesauri vinea* dicitur, vulgò *la vigne du Thresor*: quæque olim iuris cùm esset eius Monasterij, à Sebelotâ *de Varres*, Abbatissâ, anno 1347, concessa est Gerardo S. Martini Palmensis parocho, pro iure quarumdam decimarum in pagis *Champvans*, & *Grosbois*: ex diplomate.

In eo quoque cœnobio, celebrem illam *Othiliam* Virginem (cuius nomen relatum est in tabulas ecclesiasticas ad 13 diem Decembris) educatam fuisse, & eius ad quam posteà euecta est sanctimoniæ posuisse rudimenta, tum Lazius de Gentium migrationibus libro 8, capite *de Ducibus Alemaniæ & Sueuiæ in Alsatiâ*; tum antiqui Palmensium codices testantur. Sed posteà reuersa, obiit in Alsatiâ, vbi nunc percelebris est eius memoria. Sacrum ipsius *velum* in Palmensi Monasterio hodiéque piè asseruatur.

XIII.

XIII.
SANCTVS ANTIDIVS Martyr.

SANCTVM Antidium (cuius festiuitas notatur in Martyrologio Bisontino, ad decimamseptimam diem Iunij ; in Romano verò ad vicesimamquintam eiusdem mensis) Petrus de Natalibus in catalogo Sanctorum lib. 8, cap. 32, & Marulus lib. 3, exemplorum, cap. 2, Turonẽsem Episcopum dixêre, sed immeritò; cùm Gregorius Turonensis, qui lib. 10, de gest. Franc. cap. 31, decessores suos enumerat, neminem accenseat huius nominis.

In omnibus porrò Archiepiscoporum Bisontinorum catalogis, Antidius proximè ante Nicetium reponitur; etsi longo dirimuntur interregno; & inter vtrumque vacasse dicitur sedes multo tempore. Nos verò, sicut quinque ante Nicetium omissos restituimus, sic & Antidium in hunc locum referendum putamus. Cùm enim Beati Protomartyris brachium, aliáque sacra pignora(de quibus posteà) à Theodosio Iuniore Vesontionem missa constet sedente Celidonio(quod fieri non potuit ante annum 415, quo S. Stephani corpus reuelante Deo repertum est; immò nec factum est, nisi mortuo Honorio, qui

obiit anno 423;) certúmque ſit ex omnibus de S. Antidio monumentis, eum ſub *Croſco* Vvandalorum Rege trucidatum; cuius Croſci in Gallias irruptio ex omnium Chronographorum calculo, (vt paulò poſt innuam) in annum 407, aut aliquem è proximè ſequentibus referenda eſt: neceſſe habemus fateri, Celidonium Antidio poſteriorem fuiſſe; quin & Leontium, vt oſtendemus *in Leontio*. Nec mirum, erratum in hac parte ab iis, qui noſtrorum Antiſtitum ordinem inſtituerunt, atque Antidium ferè in Attilæ tempora reiectum; cùm nihil ſit frequentius apud ſcriptores, qui res per ea tempora geſtas prodidêre, quàm vt eas Galliarum clades, quę frequentes fuêre à Stiliconis temporibus ad Attilā vſque (hoc eſt ab anno 406, ad annum circiter 453) inter ſe confundant, eáſque generali *Vvandalicæ perſecutionis* nomine deſignent. Flodoardus hiſt. eccl. Remenſis lib. 1, cap. 6, *S. Nicaſium* Remenſem aſſerit paſſum à Vvandalis, tempore *Aniani Aurelianenſis, Lupi Tricaſſini*, & *Seruatij Tungrenſis*; quos tres certū eſt Attilâ in Galliis graſſante floruiſſe. Sed cum Vvandalos ab Hunnis nec nomine, nec tempore diſtinxiſſe perſpicuum eſt; tum ex eo quod habet ipſo initio capitis octaui; *Sub eâdem Vvandalorum, vel Hunnorum perſequutione, quidam Dei ſeruus, &c.* quaſi Hunni, Vvandali ſint: tum etiam, quod de hac Galliarum vaſtitate agere dicit S. Hieronymum, epiſt. ad Ageruchiā; qui certè cùm obierit anno 420, ſcribere non potuit de Attilæ clade, quæ contigit anno

451, &

451, & ſequentibus: ſed de illâ egit, quæ propriè Vvandalica dicitur, quæque anno maximè 407, Gallias malè habuit. In quâ etiam occubuiſſe cum ſociis *S. Nicaſium* Remenſem Epiſcopum (non autem, vt alij plerique dixêre, ſub Attilâ) vero ſimilius putamus, cum Baronio anno 407, num. 42: tum quòd S. Hieronymus citatâ epiſtolâ vndecimâ ad Ageruchiam, diſertè ſcribat Remos à Vvandalis vaſtatos: tum quòd acta S. Antidij, quæ mox ex antiquis manuſcriptis codicibus reddemus, fidem faciant, ab eodem Croſco Vvandalorum Rege interemptos cum *Antidio*, præter *Valerium* Lingonenſem Archidiaconum, *Deſiderium* quoque eiuſdem vrbis Lingonenſis, & *Nicaſium* Remorum Antiſtites. Quòd verò Hincmarus, qui octingentis circiter abhinc annis eamdem Remenſem eccleſiam rexit, capite 17, cuiuſdam ſuæ epiſtolæ, (quæ quinta eſt earum, quæ anno 1602, ex ms. Spirenſi typis Moguntinis vulgatæ ſunt) dicit, eodem tempore *S. Anianum Aurelianenſem*, & *Lupum Trecenſem* Vvandalis reſtitiſſe, quo *Nicaſius* Remorum Archipræſul; non obſcurè ſignificat, ſe populos omnes aquilonares, *Hunnos, Sueuos, Alanos, Burgũdiones, Francos, Gothos, Gipedas, Sarmatas,* alióſve qui annis illis fermè quinquaginta prænotatis miſeras Gallias vaſtarũt, vno Vvãdalorum nomine comprehendere; omnéſque eorum irruptiones, quòd exiguis diſcretæ fuerint interuallis, quaſi pro vnicâ cenſere. De *Antidio* noſtro hæc habe ex veteri codice MS. Metropolitanæ baſi-

licæ S. Ioannis: quæ nos cum ms. *Monasterij Accincti* ord. Cistert. & aliis quibusdam exemplaribus collata, atque etiam ex eis (vbi opus fuit) emendata, in capita aliquot, methodi gratiâ distribuimus.

Vita & Paßio S. Antidij Bisonticensis Archiepiscopi.

Caput I.

Beatus Antidius Chrysopolitanæ vrbis Archiepiscopus, nobili germine editus, veræ religionis efficaciæ deditus, sacris eruditus moribus, seruandis plenus operibus, inter creberrimos luporũ discursus positus (quia quippe tunc plures Ariana fœdabat dementia) de suorum curiosè satagebat custodiâ. Certabat custos pro gregis incolumitate totis viribus, quia ferum hostem suis insidiari cernebat ouibus. Hic quindecim caritatis circumfulgens radiis, pietatis succinctus balteis, vexillo triũphans dogmatis, quæ populis pandebat eloquio, actu seruabat & animo: erat enim humilis & benignus, patiens & modestus, fidelis & castus, spe firmus & verus, pius & caritatiuus, concors & sobrius, obediens & lætus, mente seuerus: vigilabat pro posse super eos quibus præerat, ne serpens callidus deciperet, quos regebat, neque retrogrados faceret, quos iam antè damnarat: summi Regis suppetens præ-
Ps. 126. *sidium, illud semper præferebat Dauidicum:* Nisi Dominus *custodierit ciuitatem, frustrà vigilat qui custodit eam: orationi inuigilabat, ieiuniis instabat, eleemosynis inhærebat; nil de transitoriis cogitans, omni nisu ad æterna tendebat, quæque in se studebat, eis cæteros instruebat. His & similibus roboratus armis, tantis eum Dominus donauit triumphis, vt*

etiam dæmonibus imperaret, eósque sui corporis famulatui subiugaret. Vnde commodissimũ duximus, quò ex eius gestis pauca, quæ veridicorum senũ relatu comperimus, sacræ Catholicæque Religioni *mancipatis notificaremus: rem quidem maximam humanâque admiratione confectam, sed diuinæ potentiæ habilem, suæque iussioni parentibus quàm citò præstabilem: vniuersa nempe suo iustè obediunt plasmatori, suóque imperio sacræ institutionis obsecundant seruatori, sanctæque legis famulantur cultori: nam fidei munitis inuictæ, facultas imperandi virtutibus est promissa cunctarum creaturarum, necnon & elementorum potestatibus, à summo & vniuersali conditore, qui dixit: Si habueritis fidem vt granum sinapis, & dixeritis montibus, vt recedant à suæ conditionis loco, seque mittant in mare, amen dico vobis obsecundabunt dictui vestro. Imperant etiam & Dæmonibus, Christi milites: meritò quidem, vt qui ad restaurandum eius formati sunt ordinem, qui suâ proteruitate & concupiscentiâ, cœlesti priuatus est gloriâ, humilitatis ac caritatis, fideique roborati potentiâ, ipsum antiquissimum hostem à dignitate deiectum Angelicâ (quam loco eius possessuri sunt post transitoriæ vitæ tempora) proterant & conculcent imperio, suæque seruitutis subdant officio.*

II.

Memoratus itaque Pontifex suos circumquaque dirigens palmites, vt vitis fructifera, dum prædicationis gratiâ, prætitulatæ vrbis præterire vellet mœnia, contigit, vt Duuij fluminis pontis conscenderet culmina, vbi diuino tectus velamine, fretus Angelico solamine, dæmones vidit adstantes, sui laboris accidentia recitantes. Nomen ergo Du-

uij amnis

uij amnis, cur ita nuncupatum sit (ne fortè legentibus vel studiosis auditoribus fastidium ingerat) pandendum est: dicitur namque Duuium *mutatâ literâ, quasi* Dubium; *eo quòd dubio, & flexuoso alueo discurrat, suâque furiositate, ac velocitate, super se nauigantes, dubios reddat. Huius quippe fluminis vallo vrbs prædicta cingitur, eiúsque perenni situ roboratur, non illius tam firma profunditate, vel vndis, quàm Protomartyris Stephani munita triumphis; beatíque Antidij (cuius ornatur ossibus) solata meritis. Vir denique venerandus, vbi iam dicti pontis intrauit aditus, repente ex aduerso ei apparuit agmen dæmonum, sua magistro gesta confitentium: videbatur namque inter illos quidam Iudicis modo sublimiori residens sede, cæteros ad se conuocans, ac vniuscuiusque certamina sciscitans: caput eius diademate cingebatur, manus regio sceptro firmabatur, corpus purpurâ variis tinctâ coloribus tegebatur: in quo vt imperterritus Antidius defixit intuitum, subitò visus est aduenisse quidam Aethiopum nimiæ toruitatis, terribilis specie, miserâ consumptus macie, resolutis & torpentibus membris, vti fessus itinere, manu gestans sandalium, sui laboriosi certaminis indicium: cúmque scrutarentur quid talia portenderent: fertur respondisse, Romanæ ecclesiæ Pontificis sandalium fore, in quem cùm per septem annorum curricula plura vibrasset iacula, multa librasset certamina, vt suæ speciei monstrabat miseria, nec vlla posset impudicitiæ superari maculâ, diutina primùm profitebatur frustrà peregisse tempora; ad vltimum verò ceu victor de victi detrimento sese glorificans, asserebat supra memoratum Romanum Antistitem, suæ suasioni cessisse, & in impudicum*

dicum laqueum incidisse: cuius rei indicium solabatur sandalio. At Beatus Antidius haud procul stans, quid rei exitus indicaret expectans, hæsitabat in animo de patris & magistri vniuersalis (scilicet Papæ) præsidio. Ipsa, quâ visa sunt hæc, dies erat tertia ante feriam, quâ dominicâ celebratur cœna, sanctúmque conficitur chrisma: præteritâ verò dominicâ, Palmarum videlicet die, Dæmon gloriabatur summum Pontificem deliquisse, & à directi ordinis tramite recessisse.

III.

Venerandus igitur Antidius benedictæ crucis signo munitus, tam de magistri sollicitus ignauiâ, quàm de futuræ solemnitatis curiosus præsentiâ, meditabatur in animo quid expleret obsequio: adstabant circa Præsulem clerici confabulantes, variis compaßibus sese quatientes, pædagogum attonitum conspicientes, nec tamen illi colloqui audentes: Quos ipse conuocans suæque benedictionis munimine confirmans: talibus illos fertur eloquiis commonuisse; Recedite commilitones mei, pax vobis: de dierum aduenientium statu vel ordine sollicitè curate; populum qui ad Ecclesiam conuenerit pro posse roborate: oportet enim me pro vestrâ multorúmque salute singulare certamen inire, diéque sabbati ad vos redire. His dictis, fratribus inde remotis, Dæmones sic alloquitur: discedite maligni insidiatores, pontis aditum occupantes, neminem noceatis, nec quenquam vrbem hanc inhabitantium decipiatis. Conuersus autem ad suprà notatum Aethiopem, dixit: Præcipio tibi Dæmon in nomine Dei Patris omnipotentis & Filij & Spiritus sancti, in quo viuimus, speramus, & sumus, cui omnia famulantur Elementa,

qui te offensione tuâ segregauit ab Angelis, vt meo te corpori supponas, méque Romam sub manu Domini Dei nostri eâdem velocitate, quâ venisti, saluum & incolumem perferas, nullam habens euadendi potestatem, quousque ad locum, quem tibi dixero, peruenias: tu namque ceu quoddam leue nauigium per rapidissimas discurrens vndas; Dominus autem noster Iesus Christus, qui nunquam in se deserit credentes, rector erit & remiger. His finitis, vexillo se muniens crucis, non oblitus sandalij, dæmoni se superposuit, illum sæpe iterans versum, Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me festina. Ferebatur itaque Christi famulus curru diabolico, diuino regente stimulo, leuis vt pennifer, fortis vt armiger, Dominum semper inuocans, & pro totius Romanæ vrbis populo supplicans. Ergo nullo terrore concussus, nullo inexplicabili itinere impeditus, horâ fermè diei tertiâ, quâ cœna colitur dominica, ante fores Lateranensis Ecclesiæ peruenit. Ibi quoque relicto dæmone, Dominicæ virtutis suíque imperij constricto ligamine (quippe vt qui malorum incitator est omnium, nullâ suæ calliditatis arte summi sacerdotis irretiret animum, quâ sui reatus occultaret vinculum) domum denique Domini intrat, prostratúsque in oratione, grates Deo omnipotenti reddidit, qui ferocissimum & indomitum hostem sui serui deditioni suppeditauit.

IV.

Erigens autem se, vt multitudinem coëuntium ad tam solemne statutum conspexit, quidnam quærerent, vel vbi summus sacerdos moraretur, sollicitè requirebat: cui quidam Clericorum primus omnium intulit, ipsum quem expetebat Antistitem, in sanctuario esse, vt sacris indutus vestibus

inde

inde procederet ad altare, officia diei conuenientia ministraturus. His auditis Beatus Antidius, iam recitantis sermone territus, vbi Pontifex induebatur, cucurrit festinus. Extrahens ergo illum seorsum ab aliis, ne ab expertibus rei impediretur, né-ve consilium ab ipsis nudaretur: ordinem patrati sceleris planè repræsentauit; cúmque ille tanti criminis sese reum disculparet, virque beatus illud sandalij indicio approbaret, nimio ferè exanimis factus terrore, meditabatur quid respondendi foret idoneum: desperatio namque ingens (adeò vt vix lacrymis abstineret) incesserat, inusitatique reatus illum confessio coarctabat. Tandem beati viri prouolutus pedibus, proprij criminis pro posse soluit nodũ, omníque nisu remissionis supplicat præsidium: at Beatus Antidius, ita magistri ceu propriis cõpunctus lacrymis, manibus illũ erigit, verbis solatur, quidq; agendum foret, expedito indicat sermone. Rogatu igitur eiusdem Papæ, consamulantibus ministris, vir Dei sacris ornatus indumentis, cunctisque ordinatim dispositis, quæ ad procedendum more Romano solita sunt institui, à sanctuario procedens cum laudibus & hymnis prosequente Clero, ad sacrum deducitur altare. Spectabat vndique Præsulem ignotum populus obstupefactus, sese variis agitans sollicitationibus, quid rei præsentis signaret euentus: cernebat enim inopinatum nec ante visum Vicarium, mysteria tanto diei cõgruentia dispensantẽ: notum verò & quotidianum Pontificem nullâ sui corporis insanitate patente vacantem. Vir denique venerandus, cœpta peragens officia, balsaminum consecrauit chrisma, oleique sanctificauit liquamina, cunctisque Missæ completis mysteriis, in sanctuarium regressus, sacris vestibus exutus, magistro omni diligentiâ,

remiſſionis & curationis ſuæ commiſit certamina. Hærebant ſimul diſcipulus & magiſter, ſeſe vicißim flectentes, lacrymarum affluentiâ madentes, propria alternatim delicta confitentes, ſeque pro ſuis inuicem reatibus ſupplicantes.

V

Benedictionis ergo dono mutuatim dato, paciſque munimine firmato, Præſul Antidius, non chriſmatis oleique immemor (quippe ne ſibi commiſſis Chriſtianæ inſtitutionis deeſſent ſubſidia) ſecum ſacramenta ferens rediit ad locum, in quo dæmonem ſtatuerat. Regem quoque omnium Regum inuocans, cruciſque ſacræ ſe ſignaculo roborans, directis in cœlum luminibus, dixit: Deus in nomine tuo ſaluum me fac, & in virtute tuâ libera me. His dictis ſe iam dicto ſibi ſubdito hoſti ſuperpoſuit, virili imperans iuſſu, vt eum eadem reueheret velocitate ad vrbis Chryſopolitanæ ſedes, quâ iam antè illum exportauerat ad ipſius Lateranenſis Eccleſiæ fores. Vectus itaque dæmonis obedientis poſſibilitate, veluti rapidiſſimâ cuiuſdam currus agilitate, omnipotenti rectus aurigâ, proximioris ſabbathi feriâ, horâ diei ſextâ, Chryſopolim repatriat. Morabatur adhuc in vrbe præfatâ, multitudo Clericorum, quæ conuenerat ad diem Sanctum cœnæ Domini: aderant & pœnitentes, qui venerant ad impetrandam ſuorum ſolutionem ſcelerum, Patris & Domini exſpectantes aduentum, qui triduanis ſollicitationibus macerati, dum Patris comperiſſent reditum, læti, & gaudio vix abſtinentes lacrymis, concurrentes vndique ſalutabant eum. Quidam autem eius prouoluti pedibus, redeundi licentiam flagitabant: quorum precibus vir adquieſcens Beatus, ſemotis primùm à conuentu eccleſiaſtico communionem, domúſque

que Dei ingressum dedit, conuocatisque dehinc Archileuitis, iussit chrisma sacerdotibus distribui. Ad extremum verò cunctis ordinatim completis, quæ in Dominicæ Resurrectionis vigiliâ sunt celebranda, sacra Missæ finiuit officia. O mira Dei omnipotentis potentia, ô mira virtus nostræ salutis magnifica, cuius regimine cuncta subsistunt condita, qui sibi famulantibus tanta confert subsidia, vt etiam inuisibiles, & indomiti hostes, sua timeant imperia: ô virum laudibus meritisque politum, cuius bestia mansuescens oraculo (quæ quidem nec cami regitur vinculo, nec concitari potest calcaris aculeo) obedienter eius se submisit obsequio. Nulla illum dæmonis terruit species, nulla macerauit esuries, nec potus terruit inopia, per quinque dierum ieiunia. Omissis ergo, quæ de Beati viri gestis præscripsimus, ad ipsius martyrij seriem reuoluto margine redeamus.

VI.

Honorio igitur magni Theodosij filio, cum prole fratris Arcadij, minore Theodosio summam imperij iure moderante regio, tot tantisque perturbationibus vndique concussa est Gallia, populi primùm peccantis insolentiâ, barbara dehinc præualente violentiâ, Dei insuper permittente potentiâ, vt quæ paulò ante gloriabatur de multarum gentium cæde, suâque victoriâ, post vno immenso, ac terribili barbarico impetu repentè proculcata, omnibus ferè viribus amissis triumphi gloriam hostis crudelitate superatam lugubri clamore, planctibus, ingentique permisto mœrore recogitaret, animóque miserè commendaret. Croscus enim Rex Vvandalorum, nequissimo matris impiæ fretus cõsilio, cũ Sueuis, & Alanis, de finibus suis egressus, Gallias appetens, omnia ferro, ra-

pinis, & igne, in quibus sua præualuit ferocia, vastauit, & ad perniciem vsque deleuit. Mater namque illius, filium ad peruersiora incitans: si cupis (inquit) fili, nouæ rei effector videri, tibíque nomen omnium maximum adquirere, Christianæ religionis esto destructor, cunctarúmque ecclesiarum euersor: nil quoque vtilius peragere potes, quo nomen tuum eleues, quàm si præcessorum tuorum instituta adnihiles, ipsorúmque ædificia proteras & conculces. Quibus incitamentis tyrannus nimio furore succensus, Rhenum apud Magontiam transiens, eamdem vrbem primùm cum populo vastauit, plures dehinc Austrasiorum ciuitates vallans, Mettas peruenit, cuius murus nutu ruēs diuino, Vvandalorum adiuuit ingressum: vniuersas posthæc Galliarum vrbes peruagās, alias subsidione deleuit, alias incendio cremauit: plures autem non solùm pecuniis, sed etiam populo priuauit: Christianæ quoque religionis fautores, prauis & inauditis persecutionibus quatiens, quosdam variis protraxit pœnis, quosdā verò citato secuit ictu bipennis: inter quos beatissimum Nicasium Remensem Archiepiscopum, virum vitâ, moribúsque gloriosum, post multorum cruciatuum varietates, moderati nusquam memor animi, stemmate decorauit martyrij. Nullus in Barbaris vesaniæ modus, nullus indulgentiæ locus, sed semper ad cædendum continuus. Instabant cruenti lictores, insatiabiles non solùm de victarum gentium spoliis, sed de patronorum insontium suppliciis.

VII.

Id est, ea loca, quę postea Burgundiones occuparunt.

Burgundionum ergo inuadentes confinia, suâ nimis inualescente ferociâ, omnium ferè ecclesiarum strauerunt ædificia: Christianos quoque sua spernentes imperia, pœnâ ditarunt

runt vltimâ. Insaniebant in eos sæuiori vesaniâ, quos maiori cernebant vigere constantiâ; inuictásque nitentes turres subuertere, hostiliori dimicabant certamine. Vnde factum est vt Beatum Desiderium Lingonensem Antistitem, virentem ac fructiferum vitis dominicæ palmitem, quia brutis noluit ipsorum obedire præstigiis, numinibus scilicet vt litaret vanissimis, mucronis ictu ceruicis nudarent intimis. Memorabilem necnon & Valerium eiusdem doctoris eximij dispositum, quem ad Archileuitæ delegerat officium (à prophanis eò quòd omninò ritibus distulit animum) multimodis cruciatibus distortum, cœlestis militiæ tironibus reddidêre consocium. Chrysopolitanos autem in fines vt peruentum est, non minori exarsêre ferociâ: sed parui pendentes cœpta primis certabant disæquare vltima. Gloriosus itaque Antidius, cæde compertâ, variis in diuersa cogitationibus reuoluens animum, plebis sibi commissæ curiosè quærebat præsidium: sed sollicitationis summa vertebatur ad Dominum: meditabatur primùm sese cum Clero intra mœnia vrbis inuictæ tutum hostibus posse resistere, si dimicando mallet vlcisci barbarico sanguine, quàm tormenta pro Christi pati nomine: recogitabat dehinc non quietis, sed periclitantibus opus fore remige; non securis, sed trepidantibus, consolatoris solamine: denique se prælio magis, quàm fugæ præparans, agmen vrbanum diuini verbi prædicatione corroborat, seque Eucharistiæ sacræ munimine firmans, benedictione fusâ foras ad opem ferendam progreditur. Festinat ergo curiosus pastor iam vnius ouilis oues simul locare; affines pecorum greges imminentium impetu luporum territos eruere, prostratos alleuare, dispersósque contrahere. Est autem oppidum ab vrbe decem

be decem

be decem milliariis distans, quod Rufiacus *dicitur; in quod quia non solùm muro, sed etiam flumine ad montis radicem stagnante muniebatur, prouincialium plures desertis vicis agitante metu confugerant. Ad præparandos itaque fidelium animos, quò maiorem plebis sibi commissæ partem confugisse comperit (indubius scilicet quin hostium illic primùm illapsura foret atrocitas) vir venerabilis vt miles intrepidus occurrit.*

VIII.

Nondum in Patris & Magistri aduentu exultantium oppidanorum finierat sonitus, cùm incurrentium vndique barbarorum audiebatur fremitus: at beatus Antistes iam sui cernens tempus adesse martyrij, se pro suis hostiam Deo litare cupiens, filios incitabat, dicens: Nemo vestrûm, fratres, à veritatis tramite deuians, mortis metu ab honore se gloriosi triumphi segreget: leuis enim est cruciatus, qui volucri cum tempore transiens, perennem reddit pro mercede quietem; nullum quoque pretiosius reor fore negotium, quàm si doloris citati merce, salutis æternæ ematur remedium, & exultationis perpetuæ gaudium. Estote ergo mei imitatores, quem vobis elegistis primicerium: quémque necis egregiæ, Deo fauente, videbitis esse principium: comitetur ergo mecum ad victimam qui suam Christo sociare nititur animam. His & similibus Christicolas instruens hortatibus, barbaris obuius exiit, supplicans & suadens, vt non sibi, sed plebi ignoscerent, suæque crudelitatis modum vel in præsentibus traderent. Adhæc quidam Vvandalorum, ferali succensus vesaniá cruentas in Christi famulum manus iam mentis inops audacter intulit, detraxit, ictibúsque crebris eum diuerberans,

rans,cuius professionis vir testaretur, minaci voce requirit. Cui vir venerandus iam summi desiderij munus parum impetratum comperiens, lætus respondit; Christianæ religionis me fautorem profiteor, Christique Crucis signum me gestare glorior, quem verum & omnipotentem Deum fateor; cuius ad arbitrium poli voluitur sphæra, terræ subsistit machina, maris reguntur spatia, cunctáque moderantur condita. Incensus his amens barbarus,manus sancti ceruici applicat, faciem alapis pulsat, vinctúmque manu vtraque vesano Iudici præsentare festinat.

I X.

Iudex igitur impius, vt in Christi famulum direxit intuitum, corporis statim vultúsque speciem considerans; cuius honoris culmine sublimaretur, fateri iussit: cui beatus Antistes hilari voce respondens, dixit; Christiani vocabulum si Christi iuxta vixero mandata, mei culmen honoris est: neminem enim sublimiorem honoris gradu fore existimo, quàm cunctipotenti Deo famulantem, ipsiúsque famulatus præmio gaudia in cœlis sempiterna consequentem. Tunc quidam indigenarum capti ante præsidem ducti, aliquid sibi remedij in morte Pontificis præstari sperantes, sceleris miseri participes effecti, accusantes, vt fertur dicebant; Caput hic est Christicolarum; plebs hunc omnis sequitur, nouæque legis instructor, baptizati populi possidet Pontificium. Motus ad hæc tyrannus immitis, iussit inde rapi Pontificem, vt cunctis spoliatus amictibus, cruciaretur ictibus, si sacris nollet litare numinibus. At cruentus carnifex, iussa magistri citis complens actibus, Dei viri inde remoti os, atque oculos cæterásque corporis compagines, fustibus flagellísque tundens, omnia

crudelitatis instrumenta, nisi Christum suis litans aris, negaret, minabatur. Beatus autem Antidius, inter tormenta positus (quamquam hinc verbera, illinc gladius, non solùm ad pœnam, sed etiam ad mortem ingerebantur) postquam corpus intumescens vulneribus, incussos flagellorum ictus nudis vix ferre poterat ossibus; luminibus sursum directis constanti voce dicebat: O Deus omnipotens Genitor, ô Christe cum patre Deus, orbis conditor, ô Pneuma sacrum Dei hominúmque mediator, qui simplex es in essentiâ, quem iustè trinum fatentur personarum vocabula, visita quæso mei corporis ergastula, vt mundialibus à vinculis tibi dicatus erutus spiritus, sanguine sui immolatus hospitij, cœlorum societur ciuibus: rege Domine populum mihi commissum, ne quis illorum impatiens, pœnæ formidet fastigium, vt incolumis numeri perfectum tibi soluam debitum. Tortoris ergo respiciens ora, dicebat: Perage miser cœpta: Dominus autem mihi adiutor est: non timebo quid faciat mihi homo. Quod indignè sanguine pastus ferens mortifer, gladium à latere reuocans, viri beati caput singulari excussit ictu. Strata soli petunt exanimes artus puluerea, celsa poli penetrat ouans spiritus culmina, caterua stipante cum tripudiis Angelicâ. Adfuerunt noctis in eiusdem obscuro properantes ab abditis viri Christicolæ, qui furtim collecta Beati Martyris membra extra castri prætitulati mœnia tumulo dederunt. Lugebat hunc multitudo Christicola (quam vinctam vrgebat manus barbarica) de nece magis Antistitis turbida, quàm de suo cruciatu territa: fleuit & mæsta Chrysopolis, virum obiisse fructiferum, quem pastorem habuerat egregium, doctorémque præcipuum.

X. Quis

X.

Quis deinde exitus agmen furiosum sit adsecutus, quæve pœna cruentis carnificibus ad vindicandas fidelium iniurias tradita sit, intimari non piget. Diruto ergo prætitulato castro, incolis omnibus captiuatis, mortísve nexibus constrictis, Croscus cum omni subsequenti exercitu, ad expugnandam Chrysopolim cœpto furore festinat. Cuius impetum Chrysopolitani, loci situ fisi, audaci respuentes conamine, & militari spernentes certamine, furoris eius iram verterunt in rabiem. Vrbem denique diutinâ vallans obsidione, cùm nullâ posset inuicta mœnia, ciuésque animosos calliditatis arte superare, oppidum super vnum montium, haud longè circumfluentis amnis à margine situm, ad prohibendum ingressum vel secessum ciuium (qui nunc vsque Vvandalorum mons ab incolis nuncupatur) condidit. Quod etiam vrbani parui pendentes, beati Antidij magis interuentionibus protecti, quàm suâ valitudine defensi, persequentium euasêre perfidiam: quæ res barbaricæ crudelitati ingens fuit incendium. Ad vlciscendas itaque Christianorum contumelias tanta Barbaros inuasit rabies, vt atrocitatem, quam in Christi plebem exercuerant, nutu diuino, in seipsos verterent, seque inuicem cædentes morti traderent.

XI.

Croscus itaque cum Sueuis & Alanis Galliam Lugdunensem peruagans, cùm Arelatum peruenisset, iam maiori destitutus exercitu, captus à Mario Præside, catenis nexus per plures, quas vastauerat, vrbes ad improperium reductus, victísque victor ad vindicandas iniurias repræsentatus, post multorum cruciatuum tormenta,

impiam vitam misero finiuit obitu. Barbari autem qui cædi superfuerant, amisso iudice quò quemque metus compellebat diffugientes, nec minima quidem ex eis pars restitit, vixque vllus fuit, qui captionis mortisve pœnam liber posset euadere. Mortis etiam Beati Antidij fautores finitimos (domini scilicet & magistri, quia consensere in contumeliam) ita diuina protraxit vltio; vt luridi facti, & imbecilles, cunctisque corporis penè viribus, & supellectilis supplemento destituti, calamitatem, quam in seipsos perpessi sunt, ad facinoris perpetrati memoriam, & Beati Antistitis gloriam posteris successoribúsque suis, suo videlicet ex germine prodeundis relinquerent: videntur enim ex eorum editi stirpe, ad tricesimum vsque annum corpore vigere, opibúsque crèscere; post tricesimum verò viribus & facultatum solamine destitui, sicque vitam inhonesto funere finire. Quod quia sceleris in Dei famulum commissi causâ, protestantibus eiusdem contingere comperi, in huius testamenti serie digerere curaui.

XII.

Vas igitur electum ne traditum obliuioni vilesceret, néve inani frueretur solatio: à patre-familias detegitur, & magnæ vtilitatis honorísque præmio, familiæ fruendum traditur. Plebe namque fidelium paulatim reuirescente, tantis Dominus Beatum Antidium sublimauit honoribus: vt quicumque languore detenti, impetrandi remedij gratiâ, tumulum eius adirent, quocumque morbo grauati angerentur, sanitati redditi læti domos repeterent. Vnde cultu & reuerentiâ non minimâ habitus, basilicâ ibidem ædificatâ, aliquandiu ibi conditus honorificè requieuit: Chrysopolitani verò

posthæc

posthæc non ferentes, tanti muneris decus haud longè ab vrbe, non vrbano venerari cultu: sui suasione Præsulis animati, properãtibus vndique multis Christicolarũ agminibus, beati viri corpus inde remotum, Pontifice cum clero præeũte, cũ magno tripudiorum strepitu, vndique laudibus hymnisque consonantibus, in suam transtulerunt Chrysopolim, in monasterium scilicet Beati Pauli Apostoli: Vbi etiam alia sanctorum corpora requiescunt. Ibi ergo iuxta basem altaris, gloriosissimi antistitis reliquiæ, omni cultu & reuerentiâ reconditæ, multis, opitulante Deo, pollent miraculis: qui viuit, gloriatur, & regnat, in trinitate perfecta Deus per infinita sæcula sæculorum. Amen.

His omnibus addit vulgus ex traditione, Dæmonem S. Antidio suppositum, distichum quoddam fudisse, quod refert Robertus Cœnalis Episcopus Arboricensis lib.1, Gall. histor. perioch. 15, in hierarchiæ Gallicæ Topographiâ, vbi Archipræsulum quorumdam Epitheta multis ante sua tempora sæculis edita notans; *Bisuntinus*, inquit, *dignitate clarus est, ob miraculum ab eo perpetratum; Vndè carmen prodiit, quod appellant Sotadicum:*

Signa te signa, temerè me tangis & angis,
Roma tibi subitò motibus ibit amor.

Cum scilicet adiuratus Dæmon Archipræsulem deferret Romam. S. Sidonius Aruernorum Episcopus S. Antidio paulò posterior libr. 9, epist. 14, quam scripsit *Burgundioni suo*, Pentametrum solum producit: *Interrogas*, ait, *per pugilatorem, quos recurrentes asseram versus, vt celer explicem, sed sub exemplo: ij nimirum sunt*

recurrentes, qui metro stante, neque literis loco motis, vt ab exordio ad terminum, sic à fine releguntur ad summum ; sic est illud antiquum : Roma tibi subitò motibus ibit amor.

Vetustus membraneus codex de Archiepiscopis, eadem prorsus habet, quæ M S. Ecclesiæ Metropolitanæ ; & illud præterea, Beatum Antidium ex Canonico Bisontino, eximiæ sanctitatis ergò in Archiepiscopum electum fuisse : in eóque munere, tum alia permulta gessisse admiratione digna ; tum verò semel atque iterùm, Dominici Corporis è sacrâ pyxide absentiam, prophetico spiritu cognouisse. *Erat* (inquit antiquus auctor illius commentarij, quicumque est) *quidam Sacerdos in Diœcesi, Chrysopolitanus, qui cùm nimis festinus, & propter hoc magis improbus pergeret ad quemdam infirmum, causâ tradendi viaticum, nihil in vase recepit : cui occurrit Beatus Antidius, quærens ab eo, quò tenderet: respondit sacerdos; Ad communicandum quemdam ego vado. Vir Dei Antidius Spiritu Sancto repletus dixit : vide quid vis facere, nihil enim habes in vase : quo sic reperto, miratur sacerdos Antidij Sanctitatem profundam, & mirabilem veritatem. Quadam aliâ vice, quidam alius Sacerdos, dum iret ad communicandũ quemdam, recepit in vase hostiam nõ cosecratã, loco Corporis Christi : quia hostiam sacratam nõ habens, populo satisfacere, & ipsum decipere, defectúmque proprium velare sic credebat: & dum pergeret, vt inceptum propositum adimpleret, obuius fuit ei gloriosus Antidius, igne feruido caritatis accensus, dicens ei ; Eucharistiam non habes : immò, respondit Sacerdos, in vase habeo. Tunc Antidius, qui spiritu viuendo, spiritu*

ritu pariter ambulabat, dixit ei: ſcio quòd non portas Corpus Chriſti verum, ſed portas panem purum. Ad hæc Sacerdos, ſciens quòd verum diceret, inuenit ſe confuſum: quod Sacerdotem & populum in admirationem conuertit: & ex tunc populus Beatum Antidium in reuerentiam maiorem habuit, & timorem; multique ſeipſos retrahentes à defectibus, & ſpiritualibus firmiùs inhærendo, glorioſum Antidium mirabilem prædicabant. Hiſtoriam de Sancto Præſule, Romam dæmone vecto, atque inde reuecto, eodem ferè modò narrat: quæ verò ab eius reditu cõtigerint, ſic exponit. *Cùm ergo Beatus Antidius Chryſopolim veniſſet, inuenit chlamydem ſuam, totam niue & gelu conſperſam; quod multos in admirationem conuertit: & cùm ab eo quæreretur vnde veniſſet, nemini voluit indicare. Intereà Papa, huiuſmodi mirabilium admiranda conſiderans, miſit Chryſopolim ad ſciendum, vtrùm Archiepiſcopus extra ciuitatem fuiſſet, & quando; maximè illis temporibus, & diebus, quibus ipſi Papæ oſtenſum eſt miraculum ſupradictum: & ſic repertum eſt, quòd à craſtino Palmarum vſque ad ſequens ſabbathum (quod eſt vigilia Paſchæ) præſens nõ fuerat Beatus Antidius in prædictâ ciuitate. Et quãuis per totam illam hebdomadam non comediſſet, nihilominus ſemper vultu hilaris, & decorus, vt priùs apparuit. Et cùm Papa facti veritatem cognoſceret, gratias egit Deo de tantâ gratiâ ſibi factâ per Beatum Antidium, & de ſuâ liberatione à Diabolo iniquo & doloſo. Fertur autem quòd extunc Papa aſſurgit ad præſentiam Archiepiſcopi Chryſopolitani in memoriam ſupradicti miraculi; quod non eſt aſſuetus facere in præſentiâ Prælati cuiuſcumque. Rexit igitur glorioſus*

riosus Antidius ecclesiam Chrysopolitanam (post regressum eius de Româ) per modicum spatium temporis, multis signis & prodigiis clarescendo. Sæuiebat verò tunc pestis Vvandalica, &c. pergit enarrare de Vesontione à Vvandalis Crosco duce obsessâ: quos dicit in monte, qui trans Dubim est ad Orientem (is est veteri nomine *mons Delij*, prope Brigillam, ex eo tempore *mons* quoque *Vvandalorum* dictus) castra primùm collocasse: ac deinde attento loci vel arte vel naturâ munitissimi situ, id consilij cepisse, vt propugnaculo, seu castro, in quod sese reciperent, in eo monte excitato, variis excursionibus simul pertentarent quid animi esset ciuibus, simul interclusо commeatu, ac cibariorum obsessis vndequaque aditibus, eos ad deditionem compellerent. Laborabant obsessi ciborum inopiâ (quippe eò ad ingentem numerum securitatis ergò è totâ Prouinciâ confluxerant) cùm B. Antidius iumenta quatuor, quæ illi obuia fiunt, tritico onusta, sisti iubet; & inuocato Numine triticum auget egregio miraculo, vt alendo populo frequẽtissimo satis fuerit. Sed non fuit optimo Pastori satis, nisi se ipse pro sui gregis incolumitate victimam mactandam daret. Habitâ ad populum oratione pro foribus Metropolitanæ basilicæ S. Ioannis, egressus è ciuitate, ad *Castrum Ruffeyum* (locum id temporis munitissimum, in quem permulti secesserant) se contulit, ac paulò post comprehensus à barbaris, & dirè trucidatus est. Illud verò mirandum accidit, vt præcisum à reliquo corpore Martyris caput; lau

put, laudem Deo diceret, & abſque pectore, abſque pulmone ac faucibus, vno Omnipotentis nutu vocem lingua formaret. Quo prodigio attoniti Vvandali, ac furore amentes, quos anteà in pium gregem, in ſuorum deinde capita ſtrinxêre gladios, ea rabie, vt intra perbreue tempus, ad mediam circiter partem mutuâ internecione deleti ſint. Quâ de causâ Dux Croſcus, eo ferè capto conſilio, *fugiamus Iſraëlem, Dominus enim pugnat pro illo contra nos*, ſolutâ obſidione, collectíſque copiis ex illâ vaſtitate, Viennam versùs contendit, & à *Mario* tandem apud Arelatem captus interiit. Hæc antiquæ illæ membranæ, etſi aliis verbis, certè eâdem ſententiâ: quæ ideò retulimus, quòd in hiſtoriâ ſuperiùs deſcriptâ, vel omiſſa ſunt, vel alio ordine narrata.

Illud verò contigit non rarò, vt quibus vel caput, vel lingua præciſa eſt in Chriſti contumeliam, iis nec verba defuerint: luculẽto ſanè teſtimonio, quòd ab ipſis fidei veritas ac certitudo ſtaret; quibus ſummus Deus veritatis parens, & ipſe æterna Veritas, ſublatis humanæ vocis organis, vocem tamen tanto miraculo daret. Plenæ ſunt his exemplis Martyrum hiſtoriæ; id cóceſſum *Euſebio* Martyri, *Aigulpho* Lirinenſi Abbati, ac ſociis, *Placido* monacho, *Parmenio*, de quo in actis S. Laurentij, *Leodegario* Auguſtodunenſi Epiſcopo, *Aniceto* Nicomediæ Comiti, prætereáque vni de generoſis illis ſeptem fratribus Machabæis Ambroſio teſte, & aliis plurimis, vt paſſim animaduertere eſt in actis Martyrum.

Sed vt de tempore Martyrij S. Antidij nonnihil adnotemus: ſtatuitur in eius actis, *ſub Imperio Honorij ac Theodoſij Iunioris* : hoc eſt, tempore aliquo interiecto inter annum 408, (quo imperare cœpit Theodoſius) & annum 423, (quo Honorius è viuis exceſſit.) omninò exiſtimandum eſt, Sanctum Antidium martyrio coronatum fuiſſe, in generali illâ Galliarum clade, à populis borealibus, maximè verò à Vvandalis illatâ (ſiue à Stilicone in Romanum Imperium concitati fuerint, ſiue non: quod ſatis obſcurum eſt inter ſcriptores) quos Proſper illius inſpector Tragœdiæ teſtatur in chronico, *Arcadio ſextum, & Probo conſulibus, pridie calendas Ianuarij* (hoc eſt vltimâ die anni quadringenteſimi ſexti, à calendis Ianuariis inchoati) *Gallias traiecto Rheno ingreſſos* : memineruntque huius irruptionis, Hieronymus epiſt. 11 ad Ageruchiam, Oroſius libro ſeptimo, Caſſiodorus in chronico, Marcellinus, Zoſimus, Aimoinus, Marianus Scotus, Sigebertus, alijq́; noui ac veteres hiſtorici, quorum cuſi extant commentarij: ac præter hiſtoriam S. Antidij quam retulimus, acta manuſcripta, neque adhuc (quod quidem ſciam) typis vulgata S. Deſiderij Epiſcopi Lingonenſis. Sed auctorum, quos citauimus, nonnulli, Ducem ac Regem Vvandalis fuiſſe referunt *Modegiſil*, ſeu *Godogiſil*; alij *Croſcum*, qui & *Crocus* quibuſdam, & *Carocus* : potuerunt certè hi Duces, ſuæ quiſque exercitus parti præeſſe, aut etiam quilibet toti exercitui; ſed alter tamquam Imperator, alter vt pro Imperatore. Eſt

autem

autem ſimile vero, *Croſcum* Ducem, à quo paſſus eſt Antidius, traiecto Rheno vltimâ die anni 406, hàc illàc cũ exercitu aliquamdiu diſcurriſſe per Gallias: nec niſi anno 408, aut409, Chryſopolim aggreſſum, 408.
B. Antidium Martyrem effeciſſe. Certè Oroſius illo- 409.
rum temporum ſcriptor, & quo viuente hæc geſta ſunt, cùm libro ſeptimo refert, Hiſpanias à Vvandalis fuiſſe occupatas; mox ſubiungit, eos qui Hiſpanias obtinebant, patefactis Pyrenæi clauſtris, barbaras gentes, quæ per Gallias tunc vagabantur, in Hiſpaniarum Prouincias immiſiſſe. Contigit autem primus Vvandalorum in Hiſpanias impetus, anno Chriſti 409, (*vide Baronium eodem anno*:) igitur anno 409, Vvandali qui ab anno 406, cis Rhenum in Gallias venerant, eas adhuc infeſtas habebant. Et ſanè antiquiſſima & ſinceriſſima, quæ dedimus, acta S. Antidij, eius Martyrium referunt in tempora Honorij & Theodoſij: annus verò 408, fuit vtriuſque ſimul imperantis primus.

Cæterùm adhuc ſupereſt *Ruffaci* turris, quam hodiéque indigenæ, *S. Antidij turrim* vocant: ſiue, vt quidam dicunt, quòd in eâ fuerit à Vvandalis incarceratus; ſiue etiam quòd ea turris, ex veteri Archiepiſcoporum apud *Caſtrum Ruffacum* palatio, à S. Antidij temporibus diruto, huc vſque perſeuerarit.

Quo verò anno, vel à quo Archiepiſcopó Biſontino, S. Antidij corpus Veſontionem tranſlatum ſit, & in B. Pauli baſilicâ repoſitum, tacet tranſlationis hiſtoria. Meminit certè Hugo primus in illo ſuo

instrumento dotationis Canonicæ S. Pauli (quod *Hugonis primi testamentum* vocant) dato ad annum 1044, 25 Martij, S. Antidij iam in eâ B. Pauli ecclesiâ quiescentis: & vero simillimum puto, eam translationem ab ipsomet Hugone ecclesiæ S. Pauli restauratore factam, eo ipso die, quo reædificatam basilicam solemni ritu dedicauit 24, Ianuarij, duobus ante illam dotationem mensibus. Id adducor, vt credam, quòd in Martyrologiis S. Ioannis & S. Pauli, eadem dies mensis Ianuarij vigesimaquarta, & dedicatæ S. Pauli basilicę, & translato S. Antidij corpori sacra habeatur: sic enim in eis leges; IX *Kal. Febr. Bisontij Dedicatio ecclesiæ S. Pauli, & translatio corporis S. Antidij*: quod non obscurè significet, non modò eâdem die posterioris alicuius anni, sed eâdem die anni eiusdem, simul importatum in eam ecclesiam, S. Antidij corpus: simul eam sub B. Virginis, ac S. Pauli, & B. Antidij patrocinio, ab Hugone Archipræsule dedicatam. Dedicationis ipsâ Ianuarij 24 die, per *Hugonem I.* factæ monumentum prostat in veteri rituum Codice S. Pauli, vbi hæc habentur: *In nomine Domini Amen. Altare S. Mariæ & S. Pauli dedicatum in honore Spiritus Sancti, S. Mariæ, S. Pauli, & Sanctorum Innocentium, in quo continentur reliquiæ de capillis S. Ioan. Baptistæ, reliquiæ S. Antidij Martyris & Archiepiscopi nostri; de corpore S. Germani Martyris & Archiepiscopi Bisuntini; de cucullâ B. Leodegarij Martyris; de corpore B. Ermenfredi Abbatis; Reliquiæ S. Benigni Martyris; Vrsicini Cōfessoris; Hilarij Episcopi; Cæsarij Episc. Innocentum*

centum; Ioannis Euang. Largi, & Iachi: dens etiã S. Martini Archiepisc. Altare, quod est situm retrò hoc maius altare, consecratum est in honore S. Antidij Martyris, S. Ioan. Euange. omniúmque Martyrum. Altare quod est situm ab Aquilone dedicatum est in honore S. Vincentij Martyris, Gregorij Romani Pontif. Ermenfredi Abbatis; in quo continẽtur reliquiæ S. Martini Episc. Cæsarij Episc. Romani Martyris; Benigni Mart. Altare ab Australi plagá, consecratũ est in honore B. Stephani Protomart. S. Ambrosij; S. Hieronymi; in quo continentur reliquiæ S. Protomartyris Stephani; Ermenfredi Abbatis. Hæc autem dedicatio Ecclesiæ siue altarium facta est per manus Domini Hugonis Archiepiscopi Bisuntini IX Kal. Februarij.

Extat pone altare maius S. Pauli, antiquus tumulus lapideus S. Antidij, qui circum Episcopi decumbentis, in plano insculptã effigiem, sic inscriptus est:

CORPVS BEATI ANTIDII EGREGII
MARTYRIS FVIT A RVFFEIO
TRANSLATVM, ET IBI POSITVM,
QVI PRO NOBIS ORET. AMEN.

Vt verò ex eo tumulo elatum sit, & in eleganti capsâ collocatum anno 1360, dicemus in *Ioanne de Viennâ.*

De historiâ verò S. Antidij Romam vectore dæmone profecti, adeò multa sunt certáq; monumenta, vt eam vel vt spuriam reiicere, vel reticere vt indecoram, nec historici esse putem, nec æqui rerum æstimatoris. Eius certè veritatem adstruunt, primùm

mùm libri vetuſtiſſimi, & conſtans maiorum traditio: deinde antiquiſſimæ imagines pictæ, fictæve in Eccleſiis Ruffeij, S. Pauli, S. Petri, S. Magdalenes, &c. necnon breuiaria vetera, & Caroli *de Nouo Caſtro*, editum anno 1480; Antonij *de Vergeio*, 1535; Claudij *à Baumâ* 1578, ex quibus Goluſius.

Accedit ritus perilluſtris notatus in adorandæ vetuſtatis codicibus eccleſiarum. In ſolemni ſiquidē ſupplicatione, quæ à Clero inſtituitur feriâ quartâ in Rogationibus; *Cùm veniunt ſuper pontem* (verba ſunt ritualis codicis S. Ioannis) *incipitur Reſponſorium, Miles Chriſti, à Canonicis S. Pauli: tunc ſunt parati duo Canonici S. Pauli, qui cantant verſum in medio pontis, & Prior debet habere ſtolam, & dicere orationem, & aquam benedictam iactare in Dubio.* Eſt autem illud Reſponſorium huiuſmodi: *Miles Chriſti glorioſe, Antidi ſanctiſſime, tuo pio interuentu culpas noſtras ablue, vt cæleſtis Regni ſedem valeamus ſcandere.* In aliis quoque ſupplicationibus publicis, in quibus Sanctorum pignora circumferri ſolent, capſæ S. Antidij curam peculiarē gerūt, & eius cōſeruatores ac protectores dicūtur IIIIViri Tribus Burgēſis, in cuius Tribus finibus ea Pōtis regio cōtinetur, in quâ viſionem S. Antidio contigiſſe ex antiquis monumentis ſuprà retulimus.

Denique in tanti miraculi memoriam, intra altare eccleſiæ caſtri Ruffeïj, nunc in pagum redacti, hodiéque recondita creditur phiala, plena eo ipſo chriſmate, quod Romæ conſecrauit S. Antidius, & Româ Veſontionem detulit equo illo veloci. Miramur

mur verò Illustrissimum Cardinalem Baronium, cùm in notis Martyrologij Romani, 25 Iunij, historiam hanc relatam à Sigeberto, *quòd magiam*, inquit, *potiùs, quàm pietatem redoleat*, apocrypham esse dicit, ac meritò reiiciendam; cùm *ea* (vt est in breuiario Claudij *à Baumâ*) *nulli supra fidem videri debeat, postquam Christus ipse à Diabolo supra montem excelsum, & supra templi pinnaculum delatus est*. Magis certè vltrò obtemperant dæmones ex pacto nefario; sed & Sanctis parent vel nolentes, non pacto inducti, quin potiùs eius imperio, cui quondam reuersi discipuli, illud magno suo gaudio retulerunt; *Domine etiam dæmonia subiiciuntur nobis in nomine tuo*. Pontificem verò, quem vt commonefaceret S. Antidius, Romam contendit, Petrus de Natalibus & Marulus locis citatis, *Zozimum* vocant: alij ex temporum rationibus contendunt vix alium esse potuisse ab *Innocentio*, quem etiam putant, S. Antidij commonitione permotum vel maximè, vt eam in posterum vitam ageret, ob quam inter Sanctos confessores ad quintum calendas Augusti meritò censeretur. Neque est quod hîc sannas edant Barbari, qui à Romanis signis desciuêre: quasi exuere hominem sit, purpuram Pontificiam sumere; aut nequeat illa Petro eiúsque successoribus promissa certitudo in decernendo, cum humanæ vitæ noxis complicari: sed hæc Theologis relinquimus. Illud quoque peccatum, ipsius Sanctitati derogare nemo dixerit; nisi qui in Dauide, Paulo, Magdalenâ, Augustino, aliisque è vitiorum cœno ad

Lucæ 10.

eximiæ

eximiæ ſanctitudinis ſplendorem eductis, aliquam etiamnum ex priſtinis ſceleribus, propitiâ Dei manu expunctis, hęrere maculam putet: aut non intelligat, ſtimulorum inſtar fuiſſe illis anteactæ vitæ recordationem, quibus ad eam puritatem (quam vix alioquin adepti fuiſſent) concitarentur, dum plus diligerent, quibus plus dimiſſum erat. Ea nempe eſt mutatio dexteræ excelſi, ea diuinæ ſapientiæ chymica, vt è malis bona educere, & peccata quodammodo in virtutes conflare norit.

XIV.

SANCTVS LEONTIVS.

SANCTVM Leontium clariſſimâ, adeóque Regiâ familiâ natum, longè fuiſſe propriâ virtute clariorem tabulæ noſtræ teſtantur. Per annos vigintiquinque, Eccleſiæ Biſontinæ præfuit: è quibus ne vnum quidem ſibi abire paſſus legitur, quo eccleſiam aliquam, vel de nouo exſtructam, vel inſtauratam, aut aliud pium opus, pietatis ſuæ & magnificentiæ monumentum nō poſuerit. Eccleſiam ſuam Biſontinam, quæ ruinam minabatur (ea erat baſilica SS. Ioannis & Stephani, à centum circiter annis, B. Helenæ ſumptibus reædificata, ſed forſan opere ad diuturnitatem non valde firmo) ſolo æquatam, de integro dicitur excitaſſe

citasse ampliore formâ; eiúsque *claustrum, refectorium, dormitoriũ*, ac cæteras regulares officinas, cõmodiùs ad quoscũq; vsus restituisse. Nouam præterea *Laurẽtio* Martyri construxisse non longè à ponte ciuitatis. Quin & Monasterium in summo Dianæ colle erexisse, quod posteà dirutum *à Vvandalis*. Vvandalorum nomine, Hunnos Attilâ Rege, circa annum 451, aut 453, per Gallias effusos, hîc intelligi puto (quod frequens esse apud Historicos, monui in Antidio:) siquidem Leontium priori illâ Vvandalorum irruptione, in quâ S. Antidius fortiter pro Christo occubuit, posteriorem ideò fuisse existimo, quòd 25 annis sedisse dicatur: Frominius verò adhuc sub Siricio Papâ vixerit, cuius annus primus est Christi 385: tum à Frominio præfuerint Sancti Desideratus & Germanus; ac deinde Antidius Martyrio coronatus sub Vvandalis Duce Crosco, circa annum 409. Quæ cùm ita habeant, non est certè locus Leontio, nisi post Antidium.

Demum curata re ecclesiasticâ, & auctis sacrarum ædium vasis atque ornamentis, excessit Leontius, sepultúsque est in ecclesiâ S. Stephani. Creditur iacere in sacello S. Agapiti, vt mox dicemus in Celidonio.

X V.

SANCTVS CELIDONIVS.

DE Celidonio agit S.Leo Papa, epiſtolâ octogeſimâ ſeptimâ, ad Epiſcopos Prouinciæ Viennenſis; quam anno Chriſti 445
445. ſcriptam, colligi videtur ex reſcripto Valentiniani Imp. ad Aëtium agentem in Galliâ Magiſtrum militiæ, quod habetur inter nouellas Theodoſij, poſt codicem Theodoſianum tit. 24, de Epiſc. ordin. Id enim reſcriptum datum conſtat anno 445, 8 Idus Iunij, in causâ Hilarij Arelatenſis, recens à S. Leone Papâ Romæ damnati. *Vide Baron. anno* 445. venerat ſcilicet Veſontionem Hilarius Arelatenſis Epiſcopus cum S. Germano Epiſcopo Altiſſiodorenſi; cúmque vir alioquin integer, quíque etiam in Sanctorum canonem relatus eſt, tamen præter omne ius, *ordinationes ſibi omnium per Gallias Eccleſiarum vindicaret* (vt ait S. Leo) *& debitam Metropolitanis ſacerdotibus in ſuum ius trāsferret dignitatem*, Celidonium, cuius nomen de bigamiâ delatum fuerat, depoſuit: qui cùm ad S. Leonem Papam prouocaſſet, re maturiùs diſcuſsâ, *abſolutus eſt Celidonius Epiſcopus* (verba ſunt S. Leonis, epiſt. 87,) *quoniam ſe iniuſtè ſacerdotio fuiſſe deiectum, manifeſtâ teſtium reſponſione, ipſo* (Hilario) *etiam præſente monſtrauerat: ita vt quod Hilarius nobiſcum*

nobiscum residens posset opponere, non haberet. Remotum est ergo iudicium, quod prolatum in hac sententiâ legebatur; quod tamquam viduæ maritus sacerdotium tenere non posset: & paulò post: *Redditus itaque est Ecclesiæ suæ, & huic, quam amittere non debuit dignitati Coëpiscopus noster Celidonius: sicut gestorum series, & post decursam cognitionem sententia, quæ à nobis est prolata, testatur.* Hæc Pontifex; quæ aliquandiu dubitaui, num de Celidonio Bisontino dicta essent: maximè cùm legissem apud Baronium (anno 445, num. 13.) Celidonium illum, de quo Leo Papa, Episcopum fuisse Prouinciæ Viennensis: tametsi id ex illâ epistolâ colligi non potest: & satis constat, Bisontinum Metropolitanum, nec Lugdunensi, nec Viennensi, nec alij cuiquam Primati fuisse subiectum. Sed omnem hæsitationem sustulit peruetustus codex Monasterij Iurensis (quod nunc *à S. Claudio* vulgus appellat:) vbi, in rebus gestis SS. Romani & Lupicini, legitur Hilarius Arelatensis deturbato de suâ dignitate Celidonio Bisontino Episcopo, S. Romanum Vesontione presbyterum consecrasse. Placet ipsa antiqui auctoris anonymi verba proponere. *Auditâ namque memoratorum* (Romani videlicet & Lupicini) *famâ, Sanctus Hilarius Arelatensis Episcopus, missis in causâ clericis, beatissimum Romanum, haud longè sibi à Vesontionensi vrbe fecit occurrere; cuius incitamentum, vitámque dignissimâ prædicatione sustollens, imposito honore presbyterij, ad Monasteriũ honorificè repedare permisit. Siquidem antedictus* Hilarius, *Venerabilem Celidonium supradictæ Metropolis Patriar-*

cham, Patritio, Præfecturióque fultus fauore, indebitam sibi per Gallias vindicans monarchiam, à sede Episcopali, nullâ existente ratione deiecerat. Ob quod in audientiâ Beatissimi Papæ Leonis, Romæ malè gessisse conuictus, restituto quoque in Episcopatu Celidonio, Apostolicâ auctoritate ob vsurpationem inlicitam regulariter est increpatus. Hæc ibi. Hilario verò comitem adfuisse Vesontione *Germanum Altissiodorensem*, fidem facit in vitâ S. Hilarij antiquus auctor, qui se eius exequiis interfuisse dicit, creditúrque esse Honoratus Episcopus Massiliensis: refertur in Chronologiâ Lerinensi: *In excursibus autem*, inquit, *quis vt dignum est explicabit, quantum eius præsentia profectum contulerit ciuitatibus Gallicanis? Sanctum Germanum* (Altissiodorensem) *sæpius expectando, cum quo sacerdotum, ministrorúmque vitam, necnon profectus, excessusque tractabat. Vbi eius aduentus innotuit* (nēpe Vesontione,) *flammata ad vtrosque, nobilium & mediocrium studia conuolarunt, astruentes Celidonium internuptam suo adhibuisse consortio: quod Apostolicæ sedis auctoritas, & canonum prohibent statuta: simul ingerentes sæculi administratione præfecto capitali aliquos condemnasse sententiâ. Tantæ rei nouitate permoti, testes impetrant præparari: conueniunt ex aliis locis probatissimi sacerdotes: res omni ratione, prudentiáque discutitur, accusatio testimoniis confirmatur. Adhibetur vera simpléxque definitio, vt quem scripturarum regulæ remouebant, voluntate propriâ se remouere deberet. Ille vrbem credidit expetendam; ibique se iniusto rigore astruit condemnatum, &c.*

Exstat insuper in Ecclesiâ Bisontinâ, Celidonij Episco

Episcopi celebre monumentum, aduentus brachij S. Stephani Vesontionem, cum aliis permultis sacris pignoribus à Theodosio Secundo missi: & prodigium insigne manantis ex brachij osse cruoris: quæ vt sincerius referamus, habe ipsa verba lectionum ecclesiasticarum S. Ioannis, & S. Stephani.

Auditâ corporis S. Stephani reuelatione (ea contigit anno Christi 415, malè quidam anno 417. vide Baronium) *Imperator Honorius gauisus est maximè, quia erat Christianissimus: mandauitque quamcitiùs Ioanni Papæ (is enim eâ tempestate patriarchabatur Ierosolymis) vt sibi transmitteret partem pretiosissimi thesauri à se reperti; videlicet de corpore Protomartyris Stephani. Qui deuotè complens Imperatoriam iussionem, misit ei brachium S. Stephani, secundùm Christianam meritò venerandum religionem. Ille verò accipiens deuotissimè munus tam optabile, detulit illud Romam; id portans voti, vt in honore Domini, & eiusdem Martyris deuotione construeret ecclesiam: sed non compleuit opere quod conceperat voluntate. Statim verò exutus homine est egressus viam carnis, ex more: cuius cùm suscepisset Imperium nepos illius minor Theodosius, sicut fuit Imperij, sic cœpit esse bonæ voluntatis sui antecessoris & hæres. Cumque id satageret, vt voluntati opus maturaret, ostensum est ei per somnum, Beati Stephani brachium (quod penes se erat reconditum) vt transmitteret Vesuntium, in ecclesiam eiusdem Martyris, quam olim in eadem vrbe amplificauerat donis & beneficiis Regina Constantini mater Helena: indéque fore Ecclesiis Galliæ futuram per interuentum Protomartyris protectionem apud Dominum assiduam.*

Quâ visione Imperator compunctus, & tamen nolens repugnare Dominicis iussionibus (erat enim Deo deuotissimus) fecit quod ei mandatum fuit diuinitùs: eâ vtique tempestate Celidonius Præsul erat in ciuitate. Contigit verò per idem tempus, dum hæc gerebantur, ante quàm Legati Theodosij cum reliquiis peruenirent ad vrbem, decem Galliæ Episcopos reuelatione diuinâ fuisse commonitos, ad vrbem properare concito itinere, vt sanctarum reliquiarum possent participare. Qui, vt eis iussum fuerat, venientes Chrysopolim, causam sui aduentus vnusquisque nesciente alio, indicauit vrbis Episcopo. Horum omnium quoniam vna fuit confessio, maxima fuit in Præsule admiratio: coactísque in gregem retulit vniuersaliter, quod ab eis didicerat singulariter, quantáque in commune eis tunc fuit lætitia potest argumentari bonorum intelligentia, quia adesse se senserant communiter, Dei voluntate & prouidentiâ.

Tertio nonas Augusti, die scilicet quo celebratur reuelatio eiusdem Beati Protomartyris Stephani, Proceres Imperatorij venientes Chrysopolim nunciauerunt Gallæ Patriciæ ex Regis præcepto, quia ille dispositioni tantarum reliquiarum non poterat interesse, vt illa faceret sui vice ex eis, secundùm quòd per Legatos cognosceret suum velle: erat enim Regis consanguinea, & ad deuotionem suam Princeps in eâdem patriâ. Hæc cum Episcopis, & Clero, deuotissimóque populo quamsolemniter fuit obuia sanctis reliquiis. Non est facile, vt dicat aliquis, lætabantur Episcopi de visitatione Domini, & Stephani: gaudebat Clerus, quia eis aderat destinatus à Deo patronus: plaudebat omnis sexus & ætas, persoluendo Deo in commemoratione Beati Stephani laudes debitas.

debitas. Quanta, & qualia impræsentiarum Dominus tunc fecerit miracula, nullius valet enarrare lingua (arridebat enim sanitas, cui erat qualiscunque infirmitas:) de quibus tamen vnum hîc censuimus inserendum. Igitur postquam deductæ fuerunt reliquiæ, nec tamen adhuc reconditæ, Episcopi qui aduenerant, cœperunt inter se quærere, qualiter possent de brachio S. Stephani habere: videbatur enim horribile, ossa brachij confringere: sed quia aderant Dei reuelatione, iterum visum est venialiter possibile. Tunc Sanctus Celidonius Archimandrita, accipiens forcipes, quas fabri vocant vulgò tenalias, à tenendi officio; cœpit ex his maius os brachij mordaciter stringere: sic enim censuerant se posse parciùs & cautiùs frangere, vt factis particulis Episcopi valerent participare. Stringente verò os Archiepiscopo, defluxit ex eo sanguis recentissimus, tam largè, vt diceres ibi adesse Beatũ Stephanum viuentem in carne. Quo viso qui aderant, perculsi nouitate miraculi, in semet corde tenùs conuersi, ex ardore spiritus, lacrymarum obtulerunt holocaustum; ad posse reddentes Deo gratias: sicque non solùm Episcopi, verùm etiam fideles quamplurimi sunt sanguine participati: repedantibúsque ad propria, plebs suæ cuiusque Ecclesiæ occurrebat quamdeuotissimè, gaudentes de Beati Stephani sanguine, & per ipsum in perpetuum à Deo concessâ benedictione. Galla verò Patricia vnà cum Præsule Celidonio, ossa brachij Protomartyris accipiendo, maius condiderunt sub altari, quod erat in basilicâ sui nominis principali; minus verò ornauerunt gemmis, & auro, ad instar humanæ manus opere facto, vt in diebus opportunis ab Episcopo acciperetur, & plebs ab eodem per ipsum Crucis signaculo muniretur. Miserat

ferat etiam ſupradictus Imperator Theodoſius cum Beati Stephani brachio, aliarum reliquiarum maxima munimina: videlicet Beatæ Mariæ pectinem, & eius capillorum aliquid: cingulum quoque Dominicum: Sanctorum necnon Martyrum corpora Epiphanij, & Iſidori; quæ cum magnâ reuerentiâ, & honore conuenienti, ſarcophagata ſunt in eccleſiâ B. Stephani, videlicet eò loci, vbi fons aquæ viuæ ab ipſis terræ meatibus euiſceratur.

Hæc ex codicibus Eccleſiarum, quæ inter diuina officia quotannis recitari ſolent: in quibus etiam ſequens Hymnus perantiquus, de iiſdem Reliquiis continetur, in feſto SS. Epiphanij & Iſidori cani ſolitus:

Laudemus Epiphanium,
Demus mũdum præconium,
Pangat chorus noſter melos,
Tangat dulcor cuius cœlos:
Iſidoro cauſa pari
Laus à choro debet dari,
Non funebri Tragœdiâ,
Sed celebri melodiâ.
Hi deuotè toti tui,
Chriſte pro te ſunt mortui,
Hæc profectò pleniſſima
Oſtenditur dilectio,
Pro dilecto dum anima
Exponitur Martyrio.
Sic Stephani debet cani
Egregium martyrium;

Militum Chriſti præuius
Meritum habet celſius:
Huius latum os brachij
Ornat ſtatum Biſuntij.
Magnificemus Virginem
Cuius habemus pectinem,
Crines, Cingulum filij,
Sui cumulum gaudij,
Excedit rerum ordinem
Quæ dedit Deum hominẽ.
Innocentum Reliquiæ
Sunt augmentum lætitiæ;
Hi ſanguine baptiſati
Sine fine ſunt beati.
Hæc præfata ſimul data
Sunt incolis Chryſopolis

A pio

A pio Theodosio.
O quàm bonum fuit donum,
Quanta præsens Ecclesia
Tanta habens iocalia:
Quorum adest solemnitas,
Horum iuuet nos sanctitas,
Vt consequamur gratiam,
Adipiscamur gloriam;
In quâ veræ diuitiæ
Sunt & veræ delitiæ,
Fastigia concordia
Præconia perennia. Amen.

His consentiunt aliæ Bisontinæ Tabulæ, ex quibus constat *Caput S. Agapiti Martyris*, cum supradictis Reliquiis per Theodosium missum, vt infrà dicemus in *Valtherio I, & Hugone I.*

Illud autem clementer interpreteris velim, quod minor Theodosius Honorij Imperium suscepisse dicatur: etsi enim regnante in Oriente Theodosio, Occidentis Imperium Valentiniano tertio adhuc puero cessit post Honorium: cùm tamen per ætatem eas explere partes non posset, summa vtriusque Imperij diu penes vnum Theodosium fuit, qui Constantinopoli Regiam habebat: quem constat ea sacra munera Vesontionem misisse, siue ea Constantinopoli deportata sunt, siue (quod vero similius est) ex Italiâ de ipsius mandato. Sanè brachium Protomartyris Romę relictum ab Honorio indicat relata historia: & Agapiti apud Præneste Italiæ Ciuitatem Martyris caput, non aliunde, quàm ex Italiâ videtur asportatũ; idq; agente Gallâ Placidiâ Valentiniani III matre, quæ cum filio in Occidente regnabat. Nam hanc ipsam esse, quæ in Bisontinis codicibus constanter *Galla Patricia* appellatur; liquet tum ex *Patriciæ* nomine, quod Principem fœminam,

ſeu Imperatricem ſonat (non alia quippe *Galla* eo tempore *Patricia* fuit, & in Occidēte Princeps, quàm *Placidia*:) tum ex eo quòd *Galla Patricia* Theodoſio Iuniori ſanguine iuncta dicitur: eius verò amita fuit Placidia, ſoror Arcadij, (quo patre natus eſt Iunior Theodoſius,) Chriſtianorū Cęſarū & mater, & ſoror, & filia, cuius hic extat nūmus aureus cruciatus,

Athaulphi Viſigothorum Regis primùm vxor, deinde Conſtantij Cæſaris, ex quo Valentinianum ſuſcepit: de cuius religione ac pietate Oroſius hiſt. lib. 7. cap. 43. Ado Viennenſis Chronicorum ætate ſextâ, & Conſtantius in rebus geſtis S. Germani Altiſſiodorenſis. Abrahamus Bzouius annal. eccleſiaſt. tomo 14, qui ſecundus eſt continuationis Baronij, anno 1336, num. 27, *Diuam Placidiam* vocat, & eo anno miraculum apud Rauennates per eam patratum refert, ex Tabulario Rauennate. Quanquam autem eam Veſontione verſatam fuiſſe conſtet, cùm illi venêre à Theodoſio legati; Rauennæ tamen morari ſolitam

ſolitam colligitur non obſcurè, tum ex citato Conſtantio, in actis Sancti Germani, tum ex aliis hiſtoricis.

Quod verò hîc dicitur, corpora SS. Epiphanij & Iſidori, collocata eſſe in eccleſiâ S. Stephani, (nunc S. Ioannis,) eo loco ſita, *vbi fons aquæ viuæ ab ipſis terræ meatibus euiſceratur*; hoc indicat eo tempore fontem illum, à pago *Arcie* in ciuitatem decurrere ſolitum; ideóque diſruptos non fuiſſe aquæductus à Vvandalis duce Croſco, cùm S. Antidius Martyrium ſubiit: ſed fortè id factum eſt ab Attilæ copiis, à quibus etiam deleta eſt Veſontio.

Porrò caput S. Agapiti Prænestini Martyris, Celidonius in medio choro ſuperioris eccleſiæ condidit, grandibus ſaxis impoſitis, & deſuper erecto altari: ſed multis poſt ſæculis Hugo Primus inde erui iuſſit, vt dicemus ſuo loco. Hocque, & cæteræ à Theodoſio miſſæ reliquiæ, cum aliis permultis, Veſontione hodiéque piè aſſeruantur. Et *Cingulum* quidem *Saluatoris*, *ſanctam Chriſti Sindonem* (quâ diues eſt Biſontina Eccleſia) interpretantur aliqui, ſed nullo fundamento: quòd enim quidam aiunt, *cingulum* & *ſindonem* ſynonima eſſe, ex illo Prouerbiorum 31, *ſindonem fecit, & vendidit, & cingulum tradidit Chananæo*, friuolum eſt: ſanè præterquàm quòd id nullo planè auctore dicitur, eum ſenſum ex vi vocum ſeu Græcarum, ſeu Latinarum, ſeu etiam Syriacarum, nemo vnquam deduxerit: & quicquid ſit, Cingulum illud Chriſti, à Theodoſio miſſum (quod propriiſſimè

ſimè *cingulum* eſt, ſeu *zona* quędam) habetur ſaltem ex parte, in argenteâ lipſanothecâ, in ſacrario S. Ioannis.

Cæterùm hiſtoriam & miracula *Sacroſancti Chriſti Sudarij* (quod in Chryſopolitanis S. Stephani ſacrariis habetur) toto orbe celeberrimi, attingere hoc loco non duximus operæ pretium. Satis conſtat, voto ad pretioſum hoc linteum nuncupato, Veſontionem peſte liberatam, curatos paralyticos; lucis vſuram perſæpè cæcis redditam; animam agentes, & in mortis confinio poſitos, magno omnium ſtupore incolumitati reſtitutos. Quin & apud omnes in cõfeſſo eſt, ex eâ Syndone, diuinum neſcio quem ſplendorem emicare, qui ſanctum quemdam horrorem ſpectantibus afferat: & cùm pluries tentarit eam pictor imitari; ſic tamen perſtrictos eius oculos, vt ſacra ſtigmata, & ſanguineæ notæ, nunc palleſcerent, nunc ad viuidum recentis ſanguinis colorem accederent: adeò vt bonus Apelles manum à tabulâ non ſemel ſit coactus abducere: & qui alia omnia ad viuum exprimeret, in hoc vno nihil ſe poſſe profeſſus ſit. Teſtes quoque ſunt æſtus illi populorum, qui ex omni orbe ad ſacratiſſimum Sudarium, die Paſchę, & Dominicâ poſt Chriſti Aſcenſionem quotannis ſpectandum confluunt; fremere ſolitos ad pretioſi lintei explicationem energumenos: & impios illos ſpiritus horrendis clamoribus, quos alioqui nullâ arte humanæ fauces efformare queant, ſacratiſſimi ſanguinis ac ſtigmatum teſtari plerumque præſentiam.

tiam. Sed nolumus, quam non prætexamus ordiri telam; quodque iusto volumine explicandum sit (& breui ab aliquo explicabitur, vt speramus,) in huius Archipræsulum chronici angustias compingere.

Ad rem nostram redeamus. Brachij S.Stephani duorum tantùm ossium est mentio, maioris, & minoris. Et maius quidem, *ictibus lapidantium Iudæorum quassatum* vidisse se dicit, & in altari S. Stephani condidisse, S. Leo Papa IX, dato pro ecclesiâ S. Stephani diplomate, 3 Idus Ianuar. 1051, Indict. 4, Pontif. anno 2: & hodiéque habetur os illud in eodem altari: quod quia spectare nondum licuit, ambigo sitne *os brachij*, quod vocant, an *cubitus*. At verò minus os asseruatur non integrum in sacrario eiusdem ecclesiæ, argenteo brachio inclusum, cum aliis quibusdam reliquiis, quarum hic est catalogus: *Nodus de spinâ S. Vincentij cum paruulo osse manus ipsius: exigua phiala plena sanguine S. Stephani: de lacte, & vestimento, & velo S. Mariæ: de ligno Crucis: de spongiâ & de sepulcro Christi: de pallio Eliæ Prophetæ: de reliquiis S. Symphoriani, S. Fausti, S. Bonitti, & S. Genebaldi Episcopi: de reliquiis S. Ioannis Euangelistæ: de corpore, & vestimento S. Pauli primi Eremitæ, & de fructu palmæ, quæ ei victum præbuit.*

Quod verò refert Andreas Valaderius, in Augustâ basilicâ S. Arnulphi Metensis, ex quodam Episcoporum Metensium chronico; *Theodoricum 49 Metensem Episcopum, construxisse ecclesiam S. Stephani Metensis*

(*nunc Cathedralem,*) *in eáque brachium Protomartyris Stephani, quod Leonis IX tempore, Vesontione Metas ipse transtulerat, collocasse*; sic intelligendum putamus, vt partem ossis minoris, quod in argenteo brachio habetur minimè integrum, Metensis ille Episcopus Theodoricus à Bisontinis acceperit. Cùm autem vtrumque os brachij S. Stephani, repositum dicatur à Gallâ Patriciâ, & Præsule Celidonio, *in basilicâ sui nominis principali,* (quibus verbis significari videtur superior ecclesia Montis Cœlij, quæ à solo S. Stephano nomen habet,) est quòd obserues ex veteri codice S. Ioannis, eas reliquias ad matrem ecclesiam S. Ioannis pertinuisse: idcircò priscis illis temporibus Custodem reliquiarum superioris ecclesiæ S. Stephani, fuisse Canonicum S. Ioannis, eique certã portionem cibi ac potus, è S. Ioannis refectorio (cùm Canonici vnà viuerent, conferrentque omnia in cõmune) mitti quotidie solitam: Eam ob rem factum posteà, cùm sua cuique Canonico domus, sua supellex fuit, vt Thesaurario S. Stephani, à S. Ioannis Capitulo, certi in annos singulos fructus, vitæ sustentandæ ergò, penderentur.

Qui decem illi Episcopi, qui iubente Deo Vesontionem venerunt, nusquam comperire potui. Ex eo verò sanguine, qui è Protomartyris brachio Vesontione manauit, plenæ hodiéque phialæ plures in Ecclesiâ Bisontinâ supersunt: nempe à tergo maioris altaris S. Stephani; & intra brachiũ argẽteũ, quo minus os brachij S. Stephani clauditur. In sacrario verò

S. Ioan

S.Ioannis extat imago argentea Protomartyris, quę lagenulam ex Achate gemmâ, eo ſanguine plenam geſtat: & Bernuinum Archiepiſcopum conſtat partem ſanguinis S.Stephani intra altare baſilicæ S.Ioãnis condidiſſe: (quamquam dubium mihi eſt, num in aliquâ ex dictis phialis aſſeruetur ille alius ſanguis ab Helenâ miſſus ſub Hilario.) Atque ex eodẽ crediderim fuiſſe eum qui apud Bituricenſes; de quo ſic Greg. Turon. de glor.Mart.lib.1. cap. 33; *pars enim beati ſanguinis, ſacroſancti Leuitæ huius* (Stephani) *ſicut celebre fertur, in altari Biturigæ eccleſiæ continetur:* tum eiuſdem ſanguinis aliquod ſubdit miraculum: fortè etiã eum, quẽ Colonię Agrippinę in eccleſiâ S.Seuerini haberi notat Sacrarium Colonienſe. Et quamquam non ignoramus, ante inuentum S. Stephani corpus, aliquid ex eius ſanguine in quibuſdam eccleſiis viſum, qualis ille, quem à Machario Hieroſolymitano acceptum, B. Helena Conſtantini mater Veſontionem cum Dalmaticâ Protomartyris miſit (ſeu naturalis fuit ſanguis, ab aliquo è Chriſti cultoribus, tempore Martyrij S.Stephani collectus; ſeu etiam miraculo ex aliquâ eius imagine, aut aliâ quapiam re ad eum ſpectante manauit, vt S. Stephani ſanguis dici poſſit; ſicuti hic noſter, qui ex eius brachij oſſe arido fluxit:) vero tamen ſimile eſt, eum Biſontinum ſanguinem, cùm tantâ copiâ profluxerit, non modò in decem illas Galliarum Eccleſias, quibus præerant decem qui eò conuenerant Epiſcopi; ſed & in alias pleraſque orbis partes fuiſſe diſtributum.

butum. Quare ex eo esse existimo illum, qui apud *Neapolim Campaniæ*, in ecclesiâ *S. Gaudiosi* habetur: seu ex Africâ à S. Gaudioso asportatus est (quod famam ferre dicit Baron. in Martyr. 3 aug.) seu ex alio quopiam loco Neapolim transmissus. Quòd enim Baronius, eum sanguinem ab Orosio acceptum Hierosolymis, & in Occidentem illatum probari putat ex epistolâ Luciani, non satis constare videtur: nam in eâ epistolâ Luciani, atque etiam in epistolâ Auiti, nulla mentio est *terræ sanguine madefactæ* (vt ait Baro.) sed solummodò terræ, ac pulueris, in quem (vt fit) caro, & nerui Protomartyris iam à pluribus sæculis sepulti abierant. Eum, inquam, sanguinem Vesontione Neapolim peruenisse (seu priùs in Africam delatus est, vnde eum *S. Gaudiosus* detulerit, siue non) hinc mihi probatur vel maximè, quòd magno miraculo liquescere atque ebullire conspiciatur, inter Missæ officia, die tertiâ Augusti: quâ die sanguis è Sancti Stephani brachio apud Bisontium manauit.

Ex quo etiam percommodè solui puto quæstionem illam, cui quomodocumque ex Geronij Tarraconensis sententiâ respondet Baronius citato loco: cur videlicet Inuentio corporis S. Stephani celebretur 3 Augusti; cùm inuentum fuisse constet mense Decembri: translatum Hierosolymam, 7 cal. Ianuarij: inde Constantinopolim, 5 cal. Octobris: Cōstantinopoli Romam, nonis Maij: denique S. Stephanum Martyrio coronatum, postridie Natalis Domi

Domini. Ad hæc Baronius, diem illam tertiam Augusti, ante inuentum corpus S. Stephani, celebrem iam illi fuisse in ecclesiâ, ac deinde auctam celebriori solemnitate Inuentionis corporis ipsius. Sed frigida est eius coniectura, nec satis probat, eam diem S. Stephano, corpore illius nondum reperto, fuisse dicatam. Cùm verò nobis constet ex omnibus tabulis Ecclesiæ Bisontinæ, Theodosij Legatos cum brachio Protomartyris, aliisque tanto Principe dignis muneribus, tertiâ die Augusti Vesontionem ingressos: eâdemque die inter Celidonij Bisontini Præsulis manus (cùm ex osse brachij frusta aliquot, quæ astantibus Episcopis traderet, conatus esset abrumpere) tantâ copiâ fluxisse sanguinem, vt non modò in decem illos Episcopos, sed & in alios multos è circumstantibus distributus sit: non obscuro argumento autumet quis, celebritatem ipsam inuenti corporis S. Stephani, in tanti prodigij μνημόσυνον, ad tertiam diem Augusti fuisse reiectam. Quæ dies, vt Inuentioni corporis Protomartyris libera esset, consultò statutum est in ecclesiâ Bisontinâ, vt commemoratio SS. Epiphanij & Isidori fieret 4 Augusti; S. verò Agapiti, 20 Aprilis; aduentus verò brachij S. Stephani, & admirandi illius sanguinis 13 Iulij: cùm tamen eadem die mensis Augusti tertiâ, Vesontione accepta sint, cum brachio S. Stephani, & capite S. Agapiti, corpora SS. Martyrum Epiphanij, & Isidori, & cruor ex osse brachij Protomartyris emanarit.

Quòd verò attinet ad tempus, quo hæc gesta sunt: hoc quidem certum ex relatâ historiâ, ea contigisse tempore aliquo interiecto inter obitũ Honorij, qui contigit anno 423, & obitum Theodosij, qui anno 450: sed quo præcisè anno, incertum. Id nonnulli re-
439. ferũt in annum 439, quòd eo anno corpus S. Stephani Hierosolymis translatum sit Constantinopolim, quæ erat Theodosij sedes. Sed non habet fundamẽtum hæc coniectura, si vera est quam descripsimus narratio, in quâ dicitur, brachium illud Protomartyris, quod Vesontionem missum est, Romæ ab Honorio fuisse asseruatum, qui illud acceperat à Ioanne Episcopo Hierosolymitano, paulò postquàm inuentum est corpus B. Stephani: Ioannem enim Hierosolymitanum fato concessisse anno 416, proximè sequenti post annum inuenti corporis, probat Baron. eodem anno, num. 35. Igitur iampridem brachiũ illud Romæ habebatur: neque anno 439, Constantinopolim cum reliquo corpore ab Hierosolymis translatum fuit. Si coniecturis agendum: senserim
444. ego id factum anno 444, paulò antequàm Hilarius Arelatensis, veniret Bisontium, & Celidonium Episcopatu priuaret: occasione nimirum sanguinis, è brachio S. Stephani, dum à Celidonio tractaretur, diffluentis, populum rem adeò insolentem, vindictam diuinam interpretatum: & scilicet ratum, Episcopum suum occulto aliquo scelere teneri, eum ad Hilarium, bigamiæ, & vsurpati Iudicij in causâ sanguinis, magis tumultu quodam, quàm certâ rei cognitione

gnitione detulisse: quibus ille se in Curiâ Romanâ coram S. Leone purgarit: tuncque fortè S. Leonem miraculi perspectâ magnitudine, indixisse, vt ea dies tertia Augusti, quâ hæc contigerant, Inuentioni corporis Sancti Stephani in posterum sacra haberetur.

Appropinquante verò tempore, quo Beatus Celidonius Pontifex gloriosus, Sancto sibi reuelante spiritu, ab hac luce se subtrahi cognouit: mercedem laborum suorum à pio Iudice recepturus, iussit locum sepulturæ suæ præparari, & iuxta prædecessoris sui sarcophagum collocari: in quo post eius transitum, à fidelibus est honorificè repositus; hæc ex veteri ms. Creditur verò Celidonius cum decessore suo Leontio, sepultus in sacello S. Agapiti (vbi olim erat Chorus antiquæ ecclesiæ S. Stephani: nunc autem à temporibus Hugonis I, qui eiusdem basilicæ longè amplius ædificium à Valthero inchoatum perfecit, sacellum S. Agapiti extra chorum est, & ad angulum, qui dexter est, altare maius intuenti:) Exstant siquidem in eo sacello ad murum, sepulchra duo antiquissima absque epigraphâ, minutis columnis distincta: in quibus iacere creduntur, Leontius, ac Celidonius. Hinc fortè appellatam sæpe reperias in Bisontinis codicibus capellam S. Agapiti, *Cœmeterium Archiepiscoporum*.

Importunus.

HVNC vnicus dedit, qui in S. Stephani vetusto quodam libro, catalogus: qui proximè à Celidonio hæc habet: *Importunus pseudoepiscopus, receptus, sed temporibus eiectus.* Eum suspicor deposito Celidonio suffectum ab Hilario Arelatensi, aut certè à Clero & populo; quem deinde S. Leo Papa, Celidonio restituto, in ordinem redegerit.

XVI.

GERMESILLVS.

GERMESILLVS (quem & *Gelmeisillum, Germeisildum, Chelmegisdum*, ac *Germesigildum* dictum legimus) claustrum S. Stephani construxit, & regulares officinas. Alia quoque multa piè & laudabiliter gessisse dicitur ineunte suo Præsulatu: sed iucunda initia tristes habuêre exitus, cùm in Arianam impietatem defecit. Eâ verò de causâ meritò statutum fuisse legimus, vt eius nomen è dypthichis expungeretur.

XVII.

CLAVDIVS I.

HIc,& quatuor ſequentes,in nullis catalogis reperiuntur: ſed eos ex actis Conciliorum & regiſtro D. Gregorij Magni reſtituimus : neque dubium eſt, quin annis iſtis circiter centum & quadraginta ante Nicetium, alij ſedem Biſontinam tenuerint, quorum nomina perierint nobis. Quia verò in codicibus Biſontinis, eo toto tẽpore ſedes vacaſſe dicitur, venit mihi in animum ſuſpicari, Biſontinos Antiſtites, Veſontione per Attilam euersâ, alibi domicilium habuiſſe; donec Eccleſia ſub Nicetio à Brunechilde reſtaurata eſt: quod certè eſt aliquo modo ſedem vacaſſe, tametſi impropriè: niſi quis *ſedis* nomen, muris potiùs, ac domibus, quàm dignitati ac titulo Epiſcopali tribuendum putet.

Interfuit igitur Claudius hic,Concilio Epaunenſi,ſub Sancto Sigiſmundo Burgundię Rege celebrato, anno 509: eumdémque eſſe *Claudium Epiſcopum* 509.
putat Baronius (anno 490,) qui ſubſcriptus legitur cuidam Synodo Arelatenſi, & cuidam Lugdunenſi circa annum 490, coactis in causâ Fauſti Rhegienſis: ſed in eo non eſt audiendus, quòd hunc Claudium, eum eſſe dicit, cui publicus in Eccleſiâ exhibetur

betur cultus. Nam illum per ſeptem ſolùm annos Biſontinam ſedem tenuiſſe, nec niſi longo poſt hunc Claudium tempore, ſuo loco oſtendemus.

XVIII.

VRBICVS.

RBICVS ſubſcripſit Concilio Aurelia-
552. nenſi quinto, anno Chriſti 552, Vigilij Papæ, 13. *Baron. num.* 25. Rhenanus lib. 3 rerum German. *in Valle Pœninâ*, legiſſe ſe dicit in veteri quodam codice, ſubſcriptum Epaonenſi Concilio *Orbicium Epiſcopum Eccleſiæ Veſontienſis*, quẽ proximè ſequitur *Conſtantius Epiſcopus ciuitatis Octodorenſis*. Sanè ille Orbicius, non alius eſſe videtur ab Vrbico, qui quintæ quoque Synodo Aurelianenſi interfuit. Sed quomodo Vrbicus adeſſe potuit Eponenſi Concilio, cui Claudium Veſontionenſem ſubſcripſiſſe conſtat ipſis cuſis Concilij Eponenſis tabulis; idque proximè ante Conſtantium Octodorenſem? proculdubio ſecundùm quoddam Concilium vulgato recentius proponit vetuſtus ille viſus à Rhenano codex; nam & Ioan. Stumpffius, ex antiquis manuſcriptis aſſerit interfuiſſe Eponenſi Con-
546. cilio, anno 546 celebrato, *Gramatium Epiſc. Vindoniſſenſem*, qui etiam ſubſcriptus legitur Aurelianenſi quinto, cum Vrbico noſtro; & vtriuſque deceſſores

Clau

Claudius Vesontionensis, & *Boülcus Vindonissensis*, priori illi Eponensi Synodo anno 509 adfuisse reperiuntur. Vide suprà Partis 1, cap. 38.

XIX.

TETRADIVS I.

ETRADIVS anno Christi 570 misit vice suâ Cæsarium Presbyterum ad Concilium Lugdunense, quod primum dicitur eorum, quæ exstant. Huncque ipsum esse suspicor Tetradium, qui Concilio Parisiensi secundo, seu (vt quidam volunt) primo, interfuit anno 558, vel 559. 570.

XX.

SYLVESTER II.

VBSCRIPSIT *Sylvester* Concilio Matisconensi primo, anno 582. (*Baron.num.* 10,) 582.
& secundo, anno 588. (*Baron.num.* 10.) vtrique sub Pelagio Secundo. 588.

XXI.

VITALIS I.

ITALIS cum multis aliis Presulibus, *Theodorico Rege*, & *Brunechilde Reginâ*, subscripsit priuilegio Monasterij S. Medardi Suessionensis

nensis dato 7 Cal. Iunij, anno ab Incarn. Domini
593. 593, Indict. 11, quod cap.vlt.lib. 12 epistolar.ex Registro D. Gregorij Magni, nobis indicauit D. Gaspar *de Mornieu* Regius in Lugdunensi Præfecturâ Consiliarius, vir numquam satis laudatus, ob accuratam diligentiam, quâ Sanctorum gesta, & Præsulum Gallicorum Catalogos vndecumque ex puluerulentis Ecclesiarum archiuiis, truncatisque tumulis eruit & exsuscitat, & ad Chronologiæ normam, pio & indefesso labore posteritati consulens, conatur reducere.

XXII.

SANCTVS NICETIVS.

DE S. Nicetio Archiepiscopo Bisontino (cuius felix ex hac vitâ discessus, ad octauam diem Februarij in diœcesi Bisontinâ, festâ celebritate recolitur) hæc habe ex vetustis ecclesiarum codicibus.

Erat in Beato Pontifice Nicetio, contra errores diabolicos, cœlestis sapientiæ plenitudo, aduersùs mundi conflictationes, infatigatæ constantiæ fortitudo: Cuius quidem eloquētia cœlitùs inspirata, populum sanctè viuere edocebat. Beatæ vitæ exemplis subditos roborabat: sæculū, eiúsque amatores, repletus Spiritu Sācto, cōfutabat. O quàm iustè prædicamus, cunctis præconiis esse laudabilem, quem Sanctitas sacerdotem, quem eruditio Doctorem, quem vera fides constituit

egregium Confessorem. Vir denique prudens & eximius, quia ardenti animo ad cœlestia properabat, terrena solo actu non tamen affectu possidebat: & quia non posse Deo seruire, & Mammonæ se sciebat, soli Deo seruiens, diuitiis imperabat; in dandis eleemosynis assiduus, in vigiliis strenuus, in oratione conspicuus: tam doctrinâ, quàm vitâ clarebat: prædicationem suam operibus confirmabat; cuius sermo puritate amabilis, simplicitate laudabilis: & quia Sancti Spiritus gratiæ perfectè donum possidebat, amatus ab omni populo erat. Vir autem Israëlita, in quo dolus non erat, hæreseos incitamenta fidei firmitate subnixus conculcabat; sanctam Ecclesiam in fide orthodoxâ regebat. In quo officio, quantus, quamque industrius exstiterit, si quis studiosè requirit; in epistolis Beati Gregorij Papæ, super eâdem hæresi abscissâ, huic & aliis Galliarum Episcopis directis, reperire poterit: fuit enim Beati Gregorij Papæ contemporaneus, & admodum Sanctimoniæ eius contubernio per literas vsus: cui sæpissimè literarum schedulas dirigebat de conculcandâ hæresi, de sanctâ prædicatione in populo Dei, de legis ministerio, & doctrinâ fidei. Ipse verò legaliter suum implens officium, & magistri præceptis diligenter & curiosissimè intendebat, & à mandatis Domini nullatenùs declinabat.

Erat autem tunc temporis B. Columbanus Luxouiensis cœnobij Pater celeberrimus: cuius rogatu B. Nicetius Antistes sanctissimus Anagrates, & Luxouium & Fontanas adiit, & in vtroque cœnobio, ab eodem sanctæ memoriæ Columbano ædificatis ecclesiis, quia in suâ erant diœcesi, altaria dedicauit, ibique de Diuinis dulci & ammirabili confabulatione habitâ, post multarum lacrymarum sparsa flu-

mina, post deosculationes creberrimas, Præsul ad ciuitatem rediit. Columbanus verò monachorum vitam educando, apud Luxouium aliquanto tempore fuit. Inter quos quanta fuerit nexæ concordiæ caritas, quantáq; in oratione societas, non est dictu facile: die enim noctuque desiderabant alter alterum videre: salutatorias epistolas sæpe sibi mittebāt: de Dei seruitio hortari & commonere inuicem sese studebant. Posthæc verò accedente discordiâ inter Reginam Brunechildem, & beatissimum Columbanum (nulla enim concordia inter bonum & malum) iussu Regis Theoderici (regina enim vrgebat) pulsus à Luxouio per manus satellitum, ductus est ad Bisunticam ciuitatem in exsilium. Vbi videns eum B. Nicetius, mutuæ dilectionis alacritate perfunctus, & fratris aduersitati, solatium inferens, modestè condolebat; & multo gaudio replebatur, quia confabulandi copiam tali cum viro habebat: vbi diu eum honorificè tractans, saluâ Regis reuerentiâ, secum habuit: donec Dei voluntas, (in cuius manu sunt omnia) suâ potentiâ, ac dispositione beatum virum ab hoc exsilio liberatum reduxit. Non videbatur B. Columbano se exsilium passum esse, sed Dei Paradisi deliciis, quamdiu cum Episcopo mansit, interfuisse.

Verùm, cùm iam omnipotens Deus voluit Beatissimum Confessorem, & Archiepiscopum, ex suo seruitio remunerari; & quia super pauca fuerat fidelis, super multa constitui; cœpit aliquantulùm febribus fatigari: cúmque iam suæ depositionis diem imminere sentiret, conuocans Clerum & populum, verbum salutis edidit; suæ vocationis diem ab hoc sæculo notificauit; pacem eis, Magistri sui ac Saluatoris vestigia sequens, reliquit. Ipse verò sexto Idus Februarij exutus homi

hominem, in Domino quieuit. Cuius sanctissimũ corpus delatum est ad ecclesiam, quam antecessor eius sanctæ recordationis Eusebius quartus Episcopus, in honore B. Petri Principis Apostolorum construxerat; & extra muros sepultum est, sicut ipse in vitâ disposuerat. Populus autem sanctâ deuotione commotus, propriam ei condiderunt ecclesiam, sepulchrum eius infra sanctuarium continentem: vt quem in terris dilectissimum habuerunt Pastorem, in cœlis mererentur propitium intercessorem: vbi ostendit piissimus Dominus, qualis sui famuli fuerit vita, cuius ossa innumeris miraculis coruscant: ad cuius sepulchrum fiducialiter recepturi, quod iure poscunt, fideles populi properant; ad laudem ipsius & gloriam, cui honor & iubilatio per infinita sæcula.

Hæc ex libris S. Ioannis, S. Stephani, & S. Petri. Hæresis porrò illa, cui amouendæ adlaborauit Nicetius, Simoniaca est, quæ per ea tempora, toto quidem Christiano orbe, sed maximè in Galliis grassabatur: ad quam exstirpandam, etsi frequentes exstãt à Greg. Magno ad varios Principes & Episcopos datæ epistolæ, lib. 4 registri epist. 51, 52, 53, lib. 7, epist. 113, 114, li. 9, ep. 50, 51, 53, 54, 55, 57; nusquã tamen videre mihi licuit vel vnam earum, quas ad Nicetium nostrũ conscripsit, & eæ fortassis planè periêre. Cæterùm quæ S. Columbanus exsul (anno secundùm Baronium 612) Vesontione gesserit, vbi â S. Nicetio exceptus est, placet referre ex Ionâ, illius æui scriptore, in vitâ S. Columbani, cap. 18, apud Bedam tomo 3: & exstat aliis permultis locis tum cusa, tum manuscripta. 612.

Discessit ergo Rex (Theodoricus *) relinquens virum quemdam procerem, nomine Baudolphum* (al. Baudulphũ.) *Is enim cùm remansisset, virum Dei à monasterio pellit, & penes Vesontionense Oppidum perducit ad exsulandũ; quoadvsque Regalis sententia, ex eo quid voluisset, decerneret. Commorans ergo inibi, audit carcerem eo in loco plenum esse damnatorum hominum, mortis damna exspectãtium: ad quẽ vir Dei properat; ingressusque ostium nullo obstante, verbum Dei damnatis depromit: spõdéntque illi, si liberarentur, emendaturos, & de commissâ noxâ pœnitentiam acturos. Beatus itaque Columbanus post hæc ministro Domoali (cuius superiùs fecimus mentionẽ) imperat, vt manu ferrum, quo cõpedes irretiti erant, atq; innexi, apprehendat ac trahat. Quod ille apprehensum trahit, & veluti frutex putrefactus, per partes cõminuitur, egredique carcerem damnatos, solutis compedibus, iubet. Peracto autem Euangelici cultus officio, pedes lauit, linteóque abstersit; imperátque deinde vt ecclesiam petant, & commissi sceleris, pœnitendo ac fletibus abluendo, culpas lauent: properantes ergo illi, ecclesiæ fores obseratas reperiunt. Tribunus igitur militum cùm vidisset virtute Dei per beatum Columbanum damnatorum compedes fractos, & vacuũ sibi tantummodò relictum ergastulum, insequi calces damnatorum (ac si à somno excitatus) cum militibus cœpit. Illi verò post tergum appropinquare satellites videntes, & fores ecclesiæ obseratas cernentes, geminâ vallati angustiâ, virum Dei compellant, vt eruantur. Ille autem anxio anhelitu sursum caput attollit; precaturque Dominum, vt suâ virtute ereptos è ferro, non sinat denuò tradi satellitum nexui: Nec morata Auctoris bonitas; fores firmis obseratas claustris reserat,*

ſerat, atque in anguſtiâ poſitis aditum pandit, pernicique curſu ingrediuntur eccleſiam. Fores autem poſt damnatorum introitum, in oculis militum abſque humanâ manu obſerantur, ac ſi cuſtos vſu clauigero perniciter & reſeraſſet & obſeraſſet. Perueniens ergo beatus Columbanus cum ſuis, ſimúlque & Tribunus cum militibus, fores obſeratas repererunt, Aſpaſiúmque nomine cuſtodem quærunt, vt claues largiatur: qui cùm veniſſet, clauigeróque vſu fores reſerare voluiſſet, ait ſe numquam diligentiùs obſerata clauſtra inueniſſe. Nec quiſquam poſt auſus eſt damnatis iniuriam inferre, quos Diuina virtus eruerat.

Baudulphum ſuprà memoratum, quidam eſſe volunt eum, in cuius odium erecta dicitur ſtatua lapidea ad Archiepiſcopium: Iactat enim imperitum vulgus, ſine auctore, vt ſolet, *Baudum* quemdam, vel *Baudulphum*, muliere quâdam ſuadente, Archipræſulem quemdam Biſontinum lapide obruere aliquando tentaſſe, & cauſam dediſſe ponendæ illi ſtatuæ, quæ cum galeâ, loricâ, & accincto gladio cernitur. Et ſanè *Baudulphus* ille Miles, *Theodorici* Regis miniſter domoalis *S. Nicetio* Archiepiſcopo infenſus fuiſſe traditur, quòd S. Columbano Veſontione agenti palàm faueret. Quicquid ſit, explodendi ſunt ij, qui *Baudum* illum Ciuem Plebeium Biſontinum, & Viticolam temerè faciunt, cùm repugnet in primis habitus ſtatuæ planè militaris: nec vero ſimile ſit Ciues monumento in odium plebis erigendo conſenſiſſe, aut certè clàm poſitum ſuperſtites reliquiſſe. Pergit verò Ionas cap. 19.

*Post hæc vir Dei (*Columbanus*) cernens, quòd nullis custodiis angeretur, à nullóque molestiam sustineret; (videbāt enim omnes in eo Dei virtutem flagrare, ideóque omnes ab eius iniuriis segregabantur, ne socij culparum forent;) ascendit Dominicâ die in verticem ardui cacuminis montis illius: (ita enim situs vrbis habetur, cùm domorum densitas in diffuso latere procliui montis sita est, prorūpunt ardua in sublimibus cacuminibus, qui vndique abscissi fluminis Douæ alueo vallante, nullatenùs commeantibus viam pandit:) ibique vsque ad mediam diem exspectat, si aliquis iter ad Monasterium reuertendi prohibeat: & cùm nullus contrarius existeret, ipse per mediam vrbem cum suis ad Monasterium regreditur.* Hæc Ionas.

Sed rursum Columbanus Luxouio abire iussus, antequàm ad Italiam accederet, Vesontione iterum transisse dicitur, ad finem eiusdem capitis 19. Ex quibus emendes Surium, qui tomo sexto, cùm S. Columbani res gestas ex Ionâ, mutato nonnihil vt assolet stylo auctoris, describit; pro illis Ionæ verbis, *virum Dei à Monasterio pellit, & penes Vesontionense oppidum perducit ad exsulandum*; reddidit, *iuxta Vesontionense oppidum in exsilium abegit*: cùm tamen non ad vicinum quempiam locum, sed ad ciuitatem ipsam Bisontinam fuisse deductum per *Baudulphum*, ibique vinctos magno miraculo è carceribus eduxisse, non obscurè significet Ionas, dum ciuitatis situm, & rupem Stephaniam, ac flumen ambiens graphicè depingit: constétque ex iis, quæ de S. Nicetio suprà retulimus, eum Vesontione excepisse perhumaniter

ter beatum Columbanum Luxouio exſulantem.

Hìc porrò notandus eſt breuiarij Biſontini neotericus quidam compilator (ex quo nonnulli recentiores,) qui Nicetium hunc noſtrum confudit cum Treuirenſi; dum eum à Treuirenſi ſede ad Biſontinam tranſlatum dixit:cùm tamen hi duo(vt ex temporum rationibus eruitur) diſtinctiſſimi ſint. Treuirenſis ſiquidem ordinatus eſt Epiſcopus anno 529: *Baron. ibid. num.* 14: Clotarium primum Francorum Regem pluries anathemate perculit: Theodorico Burgundionum Regi reſtitit: interfuit Synodo Aruernenſi, anno 541;& Aurelianenſi quintæ (cui etiam adfuit *Vrbicus Veſontionenſis*) anno 552: ac tandẽ cùm anno 565,ſuam ſedem Treuirenſem, à quâ exſulauerat, perhonorificè recepiſſet, obiit, anno quidem mihi incerto: ſed tamẽ ante tempora Gregorij Magni(qui ſedem Apoſtolicam tenuit ab anno 590 ad 604,)ſepultúſque eſt Treuiris in baſilicâ S.Maximini Treuirenſis, vt refert Greg. Turonenſis, & ex illo Surius, alijque recentiores. Quæ autem miſcentur de eodem Nicetio; fuiſſe ſcilicet Magno Gregorio æqualem & familiarem; & S. Columbanum Luxouio pulſum Veſontione excepiſſe(anno 612 ex Baro- 612.
nio,)quadrant iſta in Nicetium Biſontinum: qui & ſepultus eſt in æde S.Petri Biſontinẽſis:vnde in antiquo cerimoniali codice Metropolitanæ, habetur: *In feſto S. Nicetij, ſexto Idus Februarij, itur ad Miſſam in eccleſiâ S. Petri, vbi requieſcit corpus eiuſdem Sancti, cum proceſſione, & omni decore, exceptis vexillis.* Iacere creditur

ditur

ditur prope maius altare, nec vnquam effossum est. Cùm autem (vt ex eius historiâ retulimus) delatum fuerit eius corpus in ecclesiam S. Petri, quam ab *Eusebio quarto Præsule* olim exstructam ipse reædificarat (vt constat ex vetustis codicibus:) & extra muros eiusdem ecclesiæ sepultum, prout adhuc viuens prȩceperat: cúmque pij superstites, qui nec sacrum eius corpus sub dio relinquere, nec alio quàm quem elegerat loco reponere vellent, *propriam ei condiderint ecclesiam, sepulchrum eius infra sanctuarium cõtinentem:* hoc sic accipiendum putamus, vt ædes S. Petri eâ parte ampliatæ sint, quâ nunc S. Nicetij ossa cõtinent (neque enim vllus, quod sciam, antiquus liber, meminit ecclesiæ S. Nicetij:) factúmque successu temporis, vt ecclesiæ S. Petri maius altare, illud ipsum fuerit, quod prope S. Nicetij sepulchrum olim fideles erexerant.

Sedente Nicetio *Theodoricus Rex Burgundionum, & Brunechildis Regina, Bisontinam ecclesiam à Vvandalis* (potiùs ab Hunnis) *euersam reædificarunt*; ex veteri chronico rerum Burgund. Sed quam quæso è multis? puto, *S. Stephani*: quæ fortè, quòd ex eo tẽpore illustrior esset ac magnificentior, aduersùs matrem ecclesiã S. Ioannis primatum affectarit. Illud verò Chronicũ, satis apud nostrates frequens, etsi nõ ignoramus respersum esse cõmentis; qui tamen illi hac in parte fidem negauerit, audiat ab Aimoino lib. 4, cap. 1, *incredibile videri, tot ab vnâ* Brunechilde, *pia ædificia, in Austrasiâ, & Burgundiâ erigi potuisse.*

XXIII.

XXIII.

SANCTVS PROTADIVS.

SANCTO Protadio in diœcesi Bisontinâ, sacra est dies (quâ ad cœlos euolauit) Februarij decima. De eo hæc habent Ecclesiæ Bisontinæ tabulæ.

Tempore Clotharij Francorũ Regis incliti beatissimus Protadius, vir Apostolicæ auctoritatis, Bisunticæ ciuitatis adeptus cathedrã, rexit Episcopium, non tam dono quàm merito; quia nullâ ambitione terrenâ suscepit honorem, in quem S. Spiritus gratia perpetuam sibi sacrauerat mansionem: nam summo labore animum ad virtutem à pueritiâ confirmauit; & vt erat nobilissimus genere, moribus nobilitatem non obscurauit, quæ bonorum actuum splendore in eo modis omnibus coruscauit. Reges ac Principes maximè eum metuebant, item plurimùm diligebant: cuius quippe fidei constantia dubios confirmabat, temerarios grauitas temperabat, seueritas eorum lasciuiam corrigebat. Emicuit quidem in eo cœlestis conuersationis gloria, cui iugis inerat in cibis abstinentia (edebat autẽ solummodò vt viueret, non autem viuebat vt ederet,) in potu sobrietas, in vigiliis assiduitas, in oratione pura erat sedulitas: vitam Angelicam bonus Pastor agebat, ab ore cuius laus Domini non recedebat: laudem etiam Propheticam semper habuit, cuius in conspectu Domini non solùm mors, verùm & pretiosa vita exstitit. Quid igitur lucidius hoc Sacerdote, quid clarius hoc sancto Pontifice, in quo non

ſolùm continentiæ ratio in eſcarum parcitate, & caſtigatione corporis erat, verùm ampliora illius virtutis bona, quæ ad animi pertinet caſtitatem, habebat; quæ non concupiſcentias duntaxat carnis refrænat, ſed etiam mundanæ ſapientiæ vanitatem conculcat: nullus enim ipſum per philoſophiam & inanem fallaciam decipere poterat, qui ſanctarum ſcientiâ ſcripturarum ad ſummè eruditus, & Sancti erat Spiritus doctrinâ inuiſibili ad ſummè repletus. Diebus enim ſuis, veritatis inimici, ſicut adhuc ſunt, non deerant, qui infra ſanctam Eccleſiam bella ciuilia commouebant: quorum verſutiam Spiritualis Paſtor, fidei armatus galeâ inexpugnabili, caritatis loricâ circumdatus inuincibili, veritatis quoque inſecabili ſcuto munitus, Dominicæ Crucis vexillo percutiens non ſolùm confutauit, verùm etiam quamplurimos illius ſerpentinæ veneno aſtutiæ imbutos, ad ſanctæ matris Eccleſiæ gremium perfectè ſanatos reduxit.

Quantâ denique virtute, quantâque Dei potentiâ vir noſter apoſtolicus, hæreſim (quæ eo tempore, Simoniaca, Gallicanas multùm fœdauerat eccleſias) exſtirpauerit, ſi quis diligenter ac curiosè requirit, in regiſtro B. Gregorij Papæ reperiet; qui ſuper hoc laudes Deo & gratiarum actiones, Francorum Reges ſalutando, rependit. Induſtria enim eius, cunctis in hac parte reſiſtebat erroribus: fidem autem Catholicam à cunctis muniebat impugnationibus. Specialis quoque pauperum cura in eo maximè præualebat; circa quos veſtimentorum ac ciborum diſtributor egregius ſecretè manebat, quia ſe Chriſtum ſub formâ pauperis veſtire ac paſcere cognoſcebat. Domeſticorum quoque vitam tam exemplis quàm eruditione ad portum dirigebat beatitudinis; non ſibi viuens,

sed illis: Atqui egregius paterfamilias de thesauro suo noua & vetera populis præferebat; qui vtriusque testamenti vnum atque idem sacrosanctum martyrium edocebat, gregémque Dominicum fideli prædicatione augebat: cui etiam Episcopalis definitio conuenienter aptata, in nullo dissonabat, quoniam modis omnibus irreprehensibilis erat. Inter cætera quidem, huius beatißimi viri adscribitur laudibus; quòd dubitantibus Clericis inter se de diuersis ecclesiarum vsibus, (rogante bonæ memoriæ Stephano sanctæ matris ecclesiæ B. Ioannis Euangelistæ, & Haymino S. Stephani eiusdem ciuitatis Decano) libellum ediderit, in quo ad separandum omne ambiguum hæc scripta reliquerit; quid in Conuentu fratrum agi conueniat; quid tenere ecclesiam, quid-ve vitare oporteat; quot sacri ordinis ministros festiui dies habeant; quò, & quando processiones fiant; quo tempore totius vrbis congregationes ad matrem ecclesiam conueniant: quicquid etiam agendum sit per anni circulum in ecclesiâ, sancta eius edocuit posteros industria.

Clotarius denique Rex, tantæ dilectioni, siue timori cum habebat, quòd absque eius nutu siue consilio, nihil in regno agere præsumebat, quem adeò miro affectu colebat, vt in omni scripto (sicut adhuc memoralia eius testantur) Patrem, & Dominum appellaret; & se Rex magnificus, seruum, ac filium subiiceret. Nec mirum, si Rex terrenus, ac mortalis eum metuebat, in quo Rex cœlestis, & immortalis perenniter habitabat. Hic autem felici migratione exutus homine, quarto Idus Februarij, ingressus est cœlum; vbi locatus, Angelicis spiritibus & coniunctus, intercedit pro populo ad Dominum. Corpus verò eius sanctissimum, delatum est ad B. Petri Apo-

stoli monasterium, & ad aram in Sanctuario collocatum: vbi si deuotâ mente suffragium quæritur, citò Diuina largitas adesse cognoscitur; præstante vnigenito Dei filio, qui cum Patre & Spiritu Sancto viuit & regnat Deus per omnia sæcula sæculorum.

Præsentissimam B. Protadij opem Bisontini experiuntur, tum in aliis multis, tum maximè in imbribus vel laxandis, prout opus est, vel continendis. Quare, cùm eius corpus pridē in capsâ ligneâ, alioqui nō inelegāti asseruaretur; nuper Capellani S. Petri, sacro eius concludendo cranio argēteum caput; reliquis ossibus capsam argenteā Ciues cōflari curauerunt; in quā nobis præsentibus translata sunt 9 Februarij, anni 1614, per manus R.D. Philiberti *Pourtier* Canonici Bisontini, & Vicarij generalis.

Porrò liber ille rituum à Sancto Protadio conscriptus, exstat hodiéque in ecclesiâ Sancti Ioannis, sed interpolatus à recentioribus, qui noua officia, nouósque ritus variis ex eo tempore occasionibus inductos, ad vsus Clericorum inseruerunt: adeò vt quid à S. Protadio priscâ illâ ætate institutum, quid à posteris adiectum fuerit, planè dubium reliquerint. Hæresim verò illam Simoniacam oppugnasse non potuit iam Archiepiscopus, sub Gregorio Magno: obiit enim S. Gregorius anno 604: at anno 612 in viuis adhuc fuisse S. Nicetium, & Vesontione exsulantem B. Columbanum suscepisse vidimus: sed potuit illi hæresi restitisse S. Protadius Magni Gregorij tempore, cùm nondum Ar-

chie

chiepiscopatum esset adeptus. Qui autem Frãcorum Rex eum tanto in honore habuit, is est *Clotarius Secundus* Chilperici filius, qui Galliarum omnium gessit monarchiam ab anno 614, ad 631, vel (vt quidam) 632; quem tradunt seruorũ Dei fuisse studiosissimũ.

Sed accipe rem miram, quæ Vesontione contigit sub Protadij Præsulatu. Nocte quâdam (seu furum ingenium fuit, seu Custodum incuria, qui aditus sacrarij minùs diligenter obserassent) ingressi fures brachium S. Stephani, quod nobilissimâ ex auro thecâ variis distinctâ gemmis inclusum, in S. Stephani ecclesiâ seruabatur, surripiunt; & auri, quàm ossium cupidiores, thecam quidem in vsus suos asportant; brachium verò omni gemmâ pretiosius, in flumen *Dubium* ex itinere deiiciunt, non longè à ciuitate. *Proiecto brachio in flumen* (verba sunt, quæ in vetustis lectionum ecclesiasticarum libris) *illicò diuidebatur continua quantitas defluentis aquæ; & cumulus vndarum in liquidos parietes erectus, spatium terminauit in medio, vbi brachium sanctum sicco sinu aquosi fundi blandè receptum collocabatur. Nec defuit lucido Martyri lux Diuina; sed in modum candelæ ardentis lumen appositum apparuit, quod nullis auræ spirantis flatibus exstingui valebat.* Id prodigij obseruatum à piscatoribus: Rumor interim spargitur in populo, ablatum à furibus brachium: excogitantur viæ omnes, quibus furtum deprehendi possit, sollicitè perquiritur vndique: *quem tumultum piscatores prædicti audientes, vt intellexerunt quod acciderat, monstrabant populo locum in fluuio, vbi brachium sanctum*

cum lumine inter aquas in ſicco poſitum omnes ſimul videntes, indubitatam fidem huius miraculi poſteris reliquerunt. Mox clerus, populúſque vniuerſus locum adiêre cum prece publicâ; acceptúmque brachium S. Stephani, in ipſius eccleſiam, vnde ſublatum fuerat, ingenti omnium gaudio reportarunt. Hinc in Eccleſiâ Biſontinâ, Inuentioni brachij Protomartyris ſacra eſt dies Iulij vigeſima: quâ die rei geſtæ hiſtoria in Diuinis officiis recitari ſolet. Atque hæc eſt ſecunda Commemoratio S. Stephani, in diœceſi Veſontionenſi fieri ſolita: cùm prima fiat 13 Iulij, vt notauimus in Celidonio. In tertiâ verò Commemoratione, quæ celebratur 23 Auguſti, legi ſolent duo miracula, quæ tibi ipſis antiquorum verbis hîc reddimus, ne ſtyli mutatione, aliquid de veritate narrationis detractum putes.

Erat quidam vir in prouinciâ Catalaunorum, qui ſolebat frequentare ſuperiores partes Burgundiæ, causâ picis, vnde vaſa vinaria ab incolis præparantur. Is cùm ſæpe hoſpitio reciperetur in ciuitate Veſonticenſi, ſemper eccleſiam B. Stephani cum oblationibus ſuis viſitabat. Quodam tempore dum iterum eodem itinere poſitus, ſerò veniſſet ad hoſpitiũ; cumque ſocij itineris, propter accelerandam viam ſe dicerent in ipsâ nocte exituros; cœpit præparare candelam, quam B. Martyris eccleſiæ more ſolito ob deuotionem exhiberet: Cui dum hoſpes illius diceret, non eſſe ſibi opus in nocte aſcendere ad eccleſiam; & ſi illi commendare vellet candelam, ipſe eam manè facto ad S. Stephanum deportaret; non acquieuit illi, ſed ſurgens, de nocte aſcendit in montem; & perueniens

ueniens ad ecclesiam ceremonias persoluebat, & patrocinia B. Martyris efflagitans, securus recedebat. Vrbs verò Chrysopolitana super quemdam montem posita est, vndique rupibus acutis per naturam munita; quam circumfluens penè ex omni parte quoddam flumen, quod vocatur Dubium, tutum & amœnum locum incolis præstat: cúmque tota vrbs satis scopulosum circuitum habeat, ex vno tamen latere per altissimum præcipitium patescit ruinis, ita vt neque aditum neque exitum vllis in terrâ viuentibus, nisi volatilibus aut serpentibus exhibeat: iuxta quam rupem, in inferiori planitie via publica dirigitur. Comites autem huius religiosi viri similiter de nocte surgentes, ad eamdem vulgarem viam peruenerunt; & non inuento illo cœperunt clamare, & vocare illum nomine, vt vbi esset scire potuissent: quos dum ille in summâ rupe inferiùs clamantes audiret, respondebat se protinùs ad illos properare velle; & cùm nox tenebrosa esset, probabili errore vsque ad montis præcipitium clarè videntibus valdè formidandum peruenit; & dum se putaret per planum incedere ad socios, cùm ipsi prope rupem fuissent inferiùs, & ille in saltu aliis hominibus mortali, longè distaret ab eis superiùs; subitò Diuinâ subuectione in planum inter medios socios illæsus depositus est. Illi verò mirantes, vnde tam repentè veniret, & qualiter de sursum viuus venire potuisset; respondit se nescire, & nihil difficultatis habere, nisi quòd se per capillos aliquantulùm suspensum fuisse, & parum molestiæ dicebat habere; sanus tamen & lætus, Deo & Beato Martyri Stephano gratias agens, iter cœptum peregit.

Hoc miraculum, quod in antiquissimis codicibus descri

descriptum est, quo præcisè tempore contigerit, incertum. Distinctiùs refertur alterum de *Lamberto*, tunc Præposito Lingonensi, posteà eiusdem vrbis Episcopo: qui cùm Romam adiens, Vesontione iter haberet, Protomartyris ope, quam implorauerat, fœdo manus tumore, ac dolore acerbissimo liberatus est.

Fuit vir quidam, Lambertus nomine, natione Lingonicus, ex nobili prosapiâ ortus, sapientiâ & virtutibus admodùm ornatus; qui Lingonicæ vrbis Præpositus in primis, posteà disponente Diuinâ gratiâ Pontificali honore in ipsâ sede est sublimatus, qui cùm adhuc memoratæ vrbis Præpositus esset, ei quidam morbus super alteram manum increuit, quē vulgus superossum solet vocitare: vnde valdè cœpit ægrotare; ex vtrâque enim parte carne ingruente, os altè supereminebat, totúmque corpus vis doloris exurebat: Sed venerabilis vir, Domini prouidentiæ vulnus suum committens sanandum, cum tanto dolore Romam adire cœpit, ac Bisonticā vrbe transiens, ecclesiam S. Stephani in ipso monte sitam visitauit. Qui cùm cryptam, vbi sanctum Martyris brachiū habebatur, fuisset ingressus, tamquam mancus ex vnâ parte, ex alterâ verò dolore alterius penè debilitatus, orationem Deo ac S. Martyri quamdeuotè fudit, deprecans, vt morbum alleuiaret, quo inceptum iter perficere posset: erat quippe vix possibile, tanto labore ægrotantem, tam longum iter perficere. Verùm, quid non offert indubitata fides credentibus! vbi enim peractâ oratione surrexit, auditâ Missâ ibi, brachio Domni Stephani, per hoc sperans habere salutem, se signari expetiit. Iam acceptâ licentiâ abeundi, nihil reminiscens

cens mali, quod tam dirè anteà passus fuit, viam aggredi cœpit; donec eò, vbi seruiens cum suis opperiebatur (videlicet ante ipsas fores Monasterij,) peruenit. Cùm igitur ex more equum ascensurus, tegumenta manuum, scilicet vantos, à seruiente sibi exigeret; seruiens vnum ei contulit, alterum verò, quem propter vim doloris iamdiu non induerat, retinuit; atque domino suo reliquum vantum exigenti arridens dixit; ô vtinam verum esset, quòd ipsi manui tamdiu passæ tegumentum suum conueniret. Ad cuius vocem tum demum dominus suus, sospitatis suæ effectum agnoscens, manum suã quamdiligenter intuitus, ita eam sanatam inuenit, ac si nullius vnquam læsionis mala in eâ pertulerit. Cœpit ergo à circumstantibus sciscitari, in quâ manuum videbatur priùs malum illud haberi. Denique tanto, tam repentino gaudio, & salute repletus, vnà cum sociis cryptam, vbi priùs orauerat, concito itinere repetiit; atque Christo, & S. Protomartyri, quem post Deum, auctorem suæ salutis credebat, gratias egit.

Lambertum, in quem id beneficij collatum est, tunc Præpositum, inde Episcopum Lingonensem, eum esse non dubitamus, qui censetur inter amicos ecclesię Bisuntinæ, in veteri Missali codice S. Stephani, in quo hæc habes: *Nomina amicorum nostrorum defunctorum; Vvaltherius Eduensis Episcopus, Luzo Darentasiæ Archiepiscopus, Lambertus Lingonensis Episc. Hugo Lausonensis Episc. Vilelmus Diuionensis Abbas, Aldricus Vercellensis Episc. Nizo Lugdunensis Episc. Poppo Patriarcha Aquiliensis.* Hæc porrò in hunc locum retulimus, occasione inuenti sub Protadio brachij S. Stephani,

cùm tamen ea aliquot post sæculis contigisse constet: obiisse enim S. Protadium existimo, die decimâ
626. Februarij, anni sexcentesimi vigesimi sexti, quo anno S.Claudius ei suffectus est.

Ecclesiam verò S. Petri, in quâ depositus est, cùm *Monasterium* dictam legis; nõ est quòd ad monachos pertinuisse existimes: nihil enim frequentiùs in antiquorum scriptis, quàm vt ecclesiam quamlibet, monasterij nomine appellent: sicut & nos Galli, quamcumque basilicam, *Moustier* appellamus. Immò in Bisontinis ritualibus, ecclesiarum omnium Clericos, seu Canonicos, dictos persæpe inuenias *Fratres:* quod nomẽ ideo illis attributum puto, quòd in primâ suâ institutione, regulares fuerint, & vitæ communi addicti.

XXIV.

SANCTVS CLAVDIVS II.

DE S. Claudij chronologiâ, & ordine inter Bisontinos Archiepiscopos, variæ exstiterunt, eæque inter sese pugnantes sententiæ: quibus referendis ne diutiùs adhæream, quàm huiusce chronici breuitas ferat; ante omnia, eius historiã tibi propono, ex archiuo cœnobij S. Claudij, eam ipsam, cuius nõdum editæ prima verba notat Molanus in suis ad Vsuardum notis. Quæ

Quæ ſanè, etſi auctore anonymo, ex eo tamen perantiqua eſſe apparet, atque adeò omnium quæ vnquam ſcriptæ ſunt antiquiſſima; quòd ipſo initio profiteatur auctor, eam ſe ſcribere *laudabili Fratrum Iurenſium inſtantiâ commonitum*: vitam enim S. Claudij non videbantur poſtulaturi vt ſcriberetur, ſi ab aliquo iam conſcripta erat: & illa vox (*Fratrum Jurenſium*) æuum S. Claudij ſapit; quo loci illius monachi nondum à S. Claudio, ſed â loco (veteri nomine) *Iurenſes* dicerentur. Quæcumque verò in hac hiſtoriâ habentur, adeò conueniunt & conſonant inter ſe (quemadmodum paulò poſt demonſtrabimus,) vt vel hinc maximè fidem mereantur apud omnes, qui tempora rectè putare norint.

Vita S. Claudij Archiepiſcopi Biſontini.

In nomine Sanctæ & Indiuiduæ Trinitatis. Laudabili Fratrum Iurenſium inſtantiâ commoniti, vitam Beati Claudij, & eius miracula ſummatim delibare decreuimus; cuius vitæ meritum ſi ad plenum proſequamur, mendacem inuidiam minimè poterimus declinare: & ideò paucas eius virtutes attingimus, vt nos lector parcos potius veritatis, quàm prodigos falſitatis inueniat.

Beatus igitur Claudius fuit ex nobili Salinenſium Principum ſeu Palatinorum genealogiâ: qui vſque ad ſeptimum annum cum decenti curâ in domo parentum ſuorum nutritus fuit. Tranſacto autem ſeptimo ætatis ſuæ anno, ab ipſis pa-

rentibus, probatissimis literarum magistris instruendus tra-ditus fuit; sub quibus artes, quas liberales vocant, infra paucos annos plenè didicit: infra cuius temporis spatium, non solùm artes prædictas, verùm etiam libros veteris & noui testamenti, historias siue Passiones Sanctorum Martyrum, atque vitas Sanctorum Confessorum, necnon & sermones seu homilias Sanctorum Doctorum, sub ipsis magistris adolescēs sibi legendo percurreret: erat enim iam in hac ætate, ingenio docilis, corde feruidus, & sanctis operibus totus deditus, nec sinebat diem transire absque bonis operibus. In hac autem ætate non solùm (vt diximus) literarum studio vacabat; verùm & omnibus diebus, præcipuè Dominicis & Festiuis, ecclesiam frequentabat: Missam & horas canonicas, ac Diuinæ scripturæ sermones auidè auscultabat, ac in armariolo sui pectoris recondebat. Personis verò religiosis aut honestis se admiscebat, & cum eis de virtutibus ac bonis operibus semper conferebat: inhonestis autem, aut scurrilibus numquam iuxta eorum inhonestatem, aut scurrilitatem responsum dedit; sed potiùs mansuetè verba rationabilia dulciter & sapienter reddebat: erant iam enim tunc eius verba sale sapientiæ condita, ac in tantum rationabilia & dulcia, quòd omnium in se prouocabant affectum. Diligebant autem eum prouecti & sapientes, velut iam virum factum & virtuosum, & sapientem; alij verò, vt adolescentem affabilem atque prudētem. Nūquam in foris, tripudiis, seu quibuscumq; mundanis spectaculis astare visus fuit: numquam cum mulieribus iuuenibus absque rationabili causâ diu fuit; nec de qualicumque nefando opere notatus, nō de risu, respectu, vel quocumque tam modico verbo dignus reprehendi iudicatus. Hic

Sanctus

Sanctus erat vultu Angelicus, formâ decorus, incessu maturus, moribus ornatus, sensu profundus, sermonibus affabilis, charitate præditus, in tantum, quòd omnes qui eum intuebantur, iudicabant eum esse verum Dei famulum. Hæc quæ suprà diximus, in adolescentiâ sine reprehensione pergit.

Factus autem ætatis viginti annorum, erat iam in diuinis eruditus, ac in bonis operibus assuetus: militiã elegit Clericalem, petiitque humiliter, ac pro suis meritis obtinuit, se recipi in Canonicum cathedralis ecclesiæ Bisontinensis. Qui creatus siue factus dictæ ecclesiæ Canonicus, incepit in ipso Canonicorum collegio ecclesiam frequentare; Missis, horis canonicis, & aliis officiis ecclesiasticis interesse; libros sacræ scripturæ diligenter reuoluere; lectiones ipsius sacræ scripturæ feruenter, & attentè audire; magistrorum sermones deuotè auscultare; ac per omnia, (vt verus Christi famulus) absque reprehensionis notâ se habere: ac in tantum infra breue temporis spatium, diuinâ gratiâ ipsum prosequente, in prædictis sanctis operibus profecit; quòd sacræ paginæ probatissimus, ac talis, quòd in totâ Burgundiæ prouinciâ, suo tempore non fuit factus similis magister & professor. Prædictis autem donis, & virtutibus ditatus, de die in diem in sanctitate proficiebat; ecclesiam, vt diximus, frequentabat; Diuina officia in suo gradu, & prout ad ipsum secundùm ordinationem ipsius ecclesiæ, absque defectu, reuerenter, & deuotè exercebat; orationi, prout temporis opportunitas se offerebat, frequenter incumbebat; omni penè tempore, exceptis Dominicis & Festis, semel in die refectionem sumebat; sæpe noctes in oratione, lectione, & sanctâ meditatione peruigiles ducebat; castũ,

&, vt credimus, virginem (vtpote qui numquam de quacumque paruâ infamiâ notatus fuerit) se custodiebat; in vestimentis mediocrem se habebat; in moribus verò humilem, in verbis dulcem & affabilem se exhibebat; ac (vt vno verbo cuncta complectar) in omnibus virtutibus, omnium iudicio, pollebat: ita vt crederes illum iam probatissimum monachum.

Completis autem in huiusmodi sanctis operibus duodecim annis; eius suffragantibus meritis electus est in Archiepiscopum Bisuntinensis Ecclesiæ: quod qualiter factum fuerit, breuiter enarrare dignum duximus. Infirmante enim dictæ sedis Præsule infirmitate quâ decessit; vir beatißimus timens quod post euenit, ne scilicet in Pontificem eligeretur, Ecclesiã ipsam ad tempus relinquere disposuit, & ad suos parentes (Dominos scilicet Saliẽsium) deuenire festinauit, & cum eisdem in ipsâ Salinensium villâ habitare cœpit. Dicto autem Præsule viam vniuersæ carnis ingresso, Clerus & populus per aliquod tempus fuerunt in eligendo discordes, illis volentibus vnum, aliis verò alium: tandem post multas altercationes inter se habitas ad se redierunt; & vnanimes in oratione & fletu se prostrauerunt, supplicantes humiliter, vt meritis Beatæ Dei genitricis, & S. Joannis eorum patroni, & omnium Sanctorum, Dominus eis misericorditer inspirare dignaretur, quem in Pastorem dictæ Ecclesiæ eligere deberent. Orantibus autem illis, vox de cœlo intonuit, quæ ipsos Canonicos, vt à fletu cessarent, monuit, & Beatum Claudium eligerent. Tunc Canonici non modicum lætificati, Sanctum virum vnanimiter elegerunt: & factâ huiusmodi electione, non humanâ, sed potiùs diuinâ, miserunt ad Sanctum

Sanctum virum honorabiles totius Ecclesiæ & ciuitatis, pro obtinendo, & habendo eius consensu, & pro reducendo ad ipsam ecclesiam memoratam. Factâ autem prædictâ electione, & Beato viro præsentatâ, ac in dictâ Salinensi villâ diuulgatâ, non est nostrum dicere, quantâ lætitiâ tota villa fuerit repleta, ad quantásque eius parentes eruperunt gratiarum actiones. Habito eius (quem denegare non potuit) consensu; qui destinati fuerant, reduxerunt eum ad Bisuntinensem ciuitatem: & ibi eius diuulgato consensu, quis dicere potest in quanto gaudio ciuitas fuerit, quantasque gratiarum actiones Domino egerit? puto verè, ad hoc non sufficere Maronis eloquentiam. Celebratis autem gratiarum actionibus, Canonici miserunt ad Romanum Pontificem, pro obtinendo ipsius electionis canonicam confirmationem: pro quâ dictus Pontifex, compertâ rei veritate, laudes immensas & gratiarum actiones cum lacrymis Domino retulit, & quantùm necesse fuit, ipsam approbauit anno sexcentesimo vicesimo sexto Incarnationis Dominicæ.

Factus autem Archiepiscopus, subitò officium Pastorale feruenter exercere cœpit: in collegio namque residens, ecclesiam deuotè frequentabat; Missas solemnes reuerenter celebrabat; horis canonicis continuè intererat; sermones Clero, & populo memoratu dignos faciebat; causas ecclesiasticas horis debitis benignè audiebat, & decenter determinabat; nec propter ipsas, seu quæuis alia negotia ecclesiastica (quæ tamen irreprehensibiliter administrabat) nisi esset euidens necessitas, ecclesiam horis, quibus diuina officia celebrantur, dimisit. Exponebat disertissimè sacratissimas sententias veteris, & noui testamenti; & per suos mellifluos sermones, eradicabat

vitia,

vitia, virtutes inserebat: erat namque profundissimæ literaturæ, & per omnia similis bono patrifamilias, qui profert de thesauro suo noua & vetera. Visitabat sæpe prouinciam sibi commissam, sacram verbi doctrinam seminando: & vt plura vno verbo concludantur; per omnia fidelis seruus, & prudens, quem constituit Dominus super familiam suã. Erat etiam, vt diximus, valdè dulcis & affabilis, pius, & mitis; quibus virtutibus, miro modo omnium ad se attrahebat affectum: & nihilominùs tantùm erat in Dei amore eleuatus; quòd in contemplatione assiduè fixus, vix poterat ad corporalem refectionem declinare: vocatus tandem, ab oratorio & studio lætus & hilaris, ad mensam descendebat. Anno autem septimo sui Episcopatus, Diuino amore totus accensus totis præcordiis, delicias, pompásque huius sæculi funditùs volens relinquere, & Domino fonti viuo pleniùs vacare; cunctis strenuè dispositis, ciuitatem suam cum dignitate reliquit; & in Monasterio S. Eugendi (quod est iuxta fines dictæ diœcesis) omni Clero & populo dictæ ciuitatis renitente, ac lacrymis ipsum reuocante (ab Angelo, vt ferunt, Monachis prænunciatus) deuenit: ibique habitum, vitamque monachalem arripuit.

Residens verò in dicto Monasterio, per omnia vt verus monachus se gerebat: erat enim in diuinâ contemplatione suspensus, in orationibus assiduus, in ieiuniis continuus, in vigiliis feruidus, in sanctis lectionibus & meditationibus præclarus: comedebat, & dormiebat vt Monachus: in Diuinis verò officiis peragendis, primus omnium ecclesiam intrabat, & vltimus recedebat: suo sanctissimo exemplo omnes ad perfectionem monasticam promouebat. Per idem tempus

Sanctus

Sanctus Iniuriosus Abbas, vir vtique magnæ sanctitatis & prudentiæ, dictum Monasterium regebat: qui videns Beati viri sanctitatem, ei humiliter præsentauit regimẽ ipsius Monasterij; supplicando, quatenùs dignaretur ipsum, & oues Domini pascere & regere: quod vir Sanctus, cum grandi mansuetudine renuit. Completis autem quinque annis ab introitu S. Claudij, Sanctus Iniuriosus Abbas migrauit ad Dominum: quo dato ecclesiasticæ sepulturæ, Fratres venerabiles dicti loci, communi consensu, cum magno deuotionis ardore, præfatum beatissimum Præsulem elegerunt sibi in Pastorem: & habito eius (quem eximiâ charitate, quâ erat præditus, dedit,) assensu, miserunt ad Sedem Apostolicam, postulantes beatum virum sibi dari in Prælatum. Sanctus verò Ioannes Sanctæ Sedis Apostolicæ apicem tenens, qui prædictum Sanctum optimè nouerat, eisdem Fratribus, ac Monasterio beatissimum virum concessit in Pastorem: quod non sine Diuinâ dispositione factum esse creditur, quòd in loco, in quo plures floruerant Sancti, beatissimus Præsul adnumeraretur, & locus ipse insignior efficeretur.

Accepto autem regimine dicti Monasterij, multi Clerici tam Ecclesiæ Bisuntinensis, quàm aliarum Ecclesiarum; necnon multi iuuenes nobiles diuersarum vrbium, oppidorum, & terrarum, ad eum cateruatim confluebant, cupientes ei adhærere, ac cum magnâ instantiâ postulantes se recipi in Monasterio: quos beatissimus Pater absque difficultate, & personarum acceptione recipiebat. Videns autem beatissimus Pater, in dicto Monasterio magnum monachorum numerum, disposuit recuperare oblationes olim dicto monasterio per Reges & Principes factas. Vnde primò huius rei causâ perrexit

Parisios ad Regem Clodoueum; cuius prædecessores (Reges scilicet Burgundiæ & Franciæ) dona, seu pensiones largissimas prædicto obtulerant monasterio. Apud dictum Regem ipsa dona seu pensiones repetiit: qui Rex benignè confessus est, se debere, & soluere teneri dicto monasterio, & Fratribus ibidem Deo deseruientibus, pro supplemento victus, & vestitus dictorum Fratrum, summam quinquaginta modiorũ tritici, & quinquaginta modiorum hordei, & quinquaginta librarum denariorum argenti. Deum testor, quòd ego propriis oculis vidi, & legi in archiuis dicti monasterij, inter alias chartas vnam, diuersis signis & characteribus signatam, super dictas summas confectam, sic incipientem: Clodoueus Francorum Rex, omnibus præsentem paginam lecturis, salutem. Accessit ad nos vir Venerabilis Claudius, &c. Et non solùm monachis, qui tunc in ipso Monasterio in magno numero erant, necessaria administrabat; verùm etiam pauperibus Christi, & omnibus aduentantibus, alimenta sufficienter distribui faciebat. Non est nostrum enarrare, quatenùs vir ipse beatissimus ipsum monasterium augmentauit: nam si de tẽporalibus libeat fieri sermonẽ; ecclesias ipsius monasterij muniuit pretiosissimis indumentis, vasis, crucibus, & candelabris aureis & argenteis, libris decentissimis, pannis sericis: Sanctorum verò reliquias reposuit in capsis argenteis, lapidibus pretiosis adornatis: monasterium, & domos ipsius, ædificiis decenter reparauit & auxit: iura alienata recuperauit. In spiritualibus verò, dici non potest, quantùm monasterium auxerit: nam libri sermonum eius, redditi Fratribus, ex quibus cognosci potest, qualis in doctrinâ fuerit: sed insuper ex scripturis ipsius monasterij, & potissimè beati Rustici, (qui sub

Beato viro in Monasterio, officio Prioris claustralis functus, post ipsum Abbas exstitit)potest videri quales Fratres sub ipso Sancto fuerint. Patrator verò miraculorum fuisse dignoscitur, de quibus exstant libri conscripti. Fuit autem Pater Beatissimus in dicto Monasterio Abbas annis quinquaginta quinque. Fuit verò in hoc sæculo vsque ad quartum annum Childeberti Francorum Regis.

Nunc verò aliqua dicenda sunt de eius gloriosissimo fine. Expleto autem anno quinquagesimo quinto, à quo tempore Abbas electus fuit, sanus & immunis ab omni maculâ, licèt esset antiquus, & plenus dierum, incidit in quamdam leuem infirmitatem: tertiâ autem die suæ infirmitatis, conuocari fecit omnes Fratres, quibus prolixum & luculentum fecit sermonem, in quo miris rationibus dulciter eos monuit, primò de Diuino amore, secundò de contemptu huius mundi, tertiò ne aliquo modo tristarentur de eius recessu: & videns eos vberrimè flentes, acceptâ ab omnibus pace, eos è cellâ suâ abire præcepit; totámque exinde sequentem noctem in orationibus peregit. Quartâ verò die, cum suorum adiutorio in ecclesiam perrexit; & in ipsâ, sacramenta sacræ Pœnitentiæ, & Dominici Corporis, totus profusus in lacrymas, veneranter recepit: & cupiens fugere pompas vrbium, & honorem populorum, corpus suum in ipso monasterio sepeliri iussit: deinde suorum adiutorio in cellam rediit. Quintâ autem die, circa horam diei nonam, reclinatus super scamnum, super quod legendo & orando sedere solitus erat, erectis sursùm brachiis, manibus iunctis, oculis ad cœlum suspicientibus migrauit ad Dominum.

Vniuersæ huius narrationis summa est: *S. Clau-*

dium Salinensibus Comitibus oriundum, anno ætatis vigesimo in Canonicum Bisontinum electum: expletis in eo munere annis duodecim (cùm annorum esset duorum supra triginta) ex Diuino testimonio in Archiepiscopum electum fuisse; atque an-
626. no Christi 626, à Summo Pontifice confirmatum (is tum erat *Honorius*, vt quidam alij codices habent, qui sedit ab anno 626, ad 638.) Pertæsum deinde Archiepiscopalis Curiæ, & priuatæ vitæ studio ductū; anno septimo sui Episcopatus; ætatis suæ 38, vel 39;
632. Christi, 632, vel 633, ad *S. Eugendi* monasterium se re-
633. cepisse: In quo cùm quinque annos compleuisset, defuncto Abbate *Iniurioso*, vno omnium monachorum consensu electus in Abbatem, à Ioanne Papâ eius nominis quarto (vt distinctè habent aliæ membranæ; & qui Ecclesiam rexit annis 639, 640, 641,)
639. confirmatus est anno Christi 639, vel 640; ætatis suę
640. 45, vel 46. Constitutus Abbas, ad *Clodouæum* Francorum Regem aliquando adiit, res sui monasterij curaturus: is est haud dubiè *Clodouæus Secundus*, qui sceptra tenuit ab anno 648, ad 665; vel (vt quidam) ab anno 647 ad 664: nam ad *Clodouæum tertium*, (qui Rex fuit ab anno 689, ad 693) vix crediderim iter aggressum S. Claudium, iam tum nonagenarium: & videtur indicari in relatâ historiâ, eum primis Abbatiæ suæ temporibus ad Regem venisse; vt scilicet omnia constitueret quasi de nouo, quæ ad creditam sibi familiam pertinerent, & collapsa illius iura restitueret. Cùm denique Abbatis partes sustinuisset annis

annis quinquagintaquinque, ad cœlos euolauit, octauo Idus Iunij, quæ dies ipſi etiam ſacra eſt in Martyrologiis Biſontino, ac Romano(quamquam in alio quodam Biſontinenſis eccleſiæ S. Stephani Martyrologio, notetur eius feſtum die præcedenti, his verbis: *Nonis Junij, In diœceſi Lugdunenſi S. Claudij Archiep. Biſontini.)* Obiit autem anno quarto *Childeberti* Francorum Regis: Is eſt *Childebertus ſecundus*, cuius regni annus quartus cadit in annum Chriſti Ser- 695.
uatoris 695, vel 696: eſt verò ætatis S. Claudij circi- 696.
ter centeſimus.

Quæ cùm optimè conueniant, facilè apparet non potuiſſe S. Claudium intereſſe Concilio Epaunenſi, quod celebratum conſtat anno Chriſti 509: neque in Biſontino Archiepiſcopatu, vel S. Nicetio proximè ſuffectum eſſe, (vt nõnulli ſenſerunt:) vel ſextum à Nicetio præfuiſſe eidem eccleſię, (vt habet nouum Breuiarium Biſontinum, ex pleriſque catalogis, in quibus S. Claudius primum à *Geruaſio*, & ſextum à *Nicetio* locum obtinet:) cùm enim S. Protadium floruiſſe conſtet regnante Clotario ſecundo, qui è viuis exceſſit anno Chriſti 632; neceſſe eſt, fuerit *Protadius* Nicetio propior, vt cum eodem Rege per literas frequenter egerit. Rurſum, cùm *Donati* Archiepiſcopi Biſontini certiſſimæ exſtent mentiones annis 633, 650, & 662, aut circiter (vt mox oſtendemus;) fateri cogimur, eum S. Claudio immediatè ſucceſſiſſe, quippe qui anno 632, aut certè ineunte 633, in Iurenſem eremum ſeceſſerit. Hæc de S. Claudij chronologiâ.

giâ. Quòd verò in catalogis, sextus positus sit à Nicetio, à quo est secundus; id fortè factum habitâ ratione temporis, quo obiit, non quo gessit Archiepiscopatum: nam vt vidimus, ab Archiepiscopatu abdicato, sexaginta ampliùs annos, quà Abbas, quà monachus, in monasterio Iurensi egit.

Eius acta (etsi non satis ad chronologiæ normam aptata,) & miracula, Gallico idiomate vulgauit anno suprà sæcularem nono, *Henricus Boguetius*, Magnus apud San-Claudianos Iudex: in quem anno proximè sequenti, *Lectius* nescio quis è Caluinianorum turbâ μαστιγοφόρος, impudenti quidem, & audaci, sed planè elumbi atque eneruі oratione Geneuæ declamauit; cui nomen esse voluit *Claudiomastix*. Dignus ipse plagis, & impietatis atque imperitiæ notâ; qui non modò suâ illâ mimicâ, & certè puerili eloquentiâ exploserit pium honesti viri conatum; sed & in debitam Sanctis, ac sacris eorum reliquiis venerationem, vanissimis argumentis disputarit. Nos eum porrigere iubemus manum *Bellarmino*, aliisve, qui nostri huius æui nouatorum commenta exsufflarunt.

XXV.

SANCTVS DONATVS.

DONATVM familiæ suæ, sed patriæ magis ac Bisontinæ Ecclesiæ, Sanctissimi viri Columba

lumba

lumbani vota pepererunt. Rem vtì geſta eſt, refert Ionas cap. 13 vitæ S. Columbani: quo ideò libentiùs vtimur; quòd, vt ipſemet teſtatur, ſuperſtite adhuc Donato ſcripſit: hoc eius opus habetur apud Bedam tomo 3.

Erat tunc temporis Dux quidam nomine Vvaldelenus, qui gentes, quæ inter Alpium ſepta, & Iurani ſaltus arua incolunt, regebat: huic ſoboles nulla erat, vt Iuuencus de Zachariâ & Elizabeth ait: Gratius vt donum iam deſperantibus eſſet. Hic cum coniuge ſuâ Flauiâ nomine, & genere & prudentiâ nobili, ad Beatum Columbanum ex Veſontionenſi oppido pergit; precantes ſimul, vt pro eis Dominum deprecaretur; dicentéſque ſe multis opibus eſſe ditatos, ſed cui hæreditatem poſt obitum relinquerent, hæredem non habere. Quibus vir ſanctus; Si, inquit, voti veſtri eſt, vt largitoris donum, eius nomini conſecretis, mihique ex lauacro ſuſcipiendum tradatis; pro vobis Domini clementiam implorabo, vt non ſolùm eum, quem Domino voueatis, habeatis; verùm quanta volueritis pòſt pignora ſuſcipiatis. At illi læto animo promittunt, ſe eius imperiis parituros; tamen pro ipſis Domini miſericordiam non deſinat implorare. Spōdet vir Dei, muneribus plenus, ſe in promptu habere: tantùm ne pacti fœdus ſtudeant violare. Mirum dictu, vix domum remeant, donum creatoris, aluo grauidâ, mater futura exſpectat. Editum autem puerum ad virum Dei defert; ſuis orationibus largitum munus demonſtrat; grates conditori agit, qui ſic ad petitiones famulorum ſuorum, quæſita dona largitur. Quem vir ſanctus ſuis manibus receptum ſacrauit, ſacróque lauacro ablutum ipſe ſuſcepit, Donatúmque nomen imponit, matrique

al. Vvandalenus.

trique

trique ad nutriendum reddit. Qui pòst alitus, in eodem monasterio sapientiâ imbutus, & Vesontionensis Pontifex præfectus, nunc vsque superest eamdem cathedram regens. Qui pòst in amore Beati Columbani, ex ipsius regulâ monasterium virorum construxit, quod Palatium nuncupant, ob veterum munimenta murorum. Addidit post eum bonitatis largitor, famuli sui promissum, alium filium Ramelenum nomine, qui nobilitate & sapientiâ pollens, post obitum patris in eius honorem est suffectus, quamuis seculari habitu, tamen in creatoris amore vigil. Nam & ipse in amore Beati viri, in saltu Iurensi, super Nouisonam fluuiolum, Monasterium ex eius regulâ construxit, in quo Siagrium Abbatem præfecit: addiditque adhuc duas filias pristino muneri, & seculo nobiles, & Christi timori deditas. Post ista munera, mater ipsorum Flauia, post mariti obitum, monasterium puellarum cõstruxit in supradictâ vrbe Vesontionis; & omni munimine roborans, multarum puellarum concionem adunauit. Tanta autem in eis viri Dei gratia flagrauit, vt omnia phaleramenta præsentis vitæ contemnentes, ad omnipotentis Dei cultum anhelarent.

al. Kamelenũ.

al. Agriũ.

Hæc Ionas: & similia vetusti Bisontini codices, de S. Donati natalibus. De ipsius verò Sanctimoniâ, déque duobus illis Vesontione exstructis cœnobiis, pauca hæc accipe ex antiquis membranis. *Apicem tantæ dignitatis* (Episcopalis) *adeptus, nullo modo est à suo proposito alteratus; sed idem permanens ipse omnibus proficere cupiens in Christo, non desistebat à cœpto officio. Inter Canonicos denique commorans, monachali scemâ indutus, sic erat inter illos, quasi monachus vnus, Canonici implens officium,*

cium, monachi non amittens propositum. Quantam autem solertiam in Catholicâ lege conseruandâ adhibuerit, diligentiamque seruauerit, non est facile narratu. Fama igitur eximiæ laudis eius vsquequaque propalata, præter solitum multos animabat, ad videnda summi Euang. Ioannis, & Protomart. Stephani limina: qui omnes recreabantur eius consolatione, & benedictione roborabantur: & si quid Apostolico more suis offerebatur pedibus, nihil patiebatur in suorum expendi vsus; sed cunctorum pauperum largiebatur necessitatibus. Præterea monasterium infra vrbis mœnia condidit, & in honore B. Pauli Apostoli sacrauit, possessionibus ditauit, priuilegio muniuit: atque inibi fideles viros sub B. Benedicti, & B. Columbani Luxouiensi regulâ victuros instituit. Suo denique tempore, matre eius Flauiâ cooperante ex propriâ hæreditate, aliud in eâdem vrbe nobile sanctarum monialium, in honore Beatæ Mariæ est ædificatum cœnobium: in quo requiescit eadem Flauia in pace, & Sirudis eius filia, virgo sacratissima, eiusque loci Abbatissa. Antiquus, & sexcentis propè abhinc annis conscriptus Bisontinorũ Antistitũ catalogus, qui in veteri libro S. Stephani, non Flauiæ soli (vt apertè Ionas) sed & S. Donato tribuit fundationem monasterij Beatæ Mariæ, his verbis: *Per istum* (Donatum) *recepit Ecclesia villas Domblingum & Arslatum. Aedificauit autem Ecclesiam Sancti Pauli, in quâ etiam in Domino requiescit: & Iussanum monasterium cum matre suâ Flauiâ, quæ ibi sepulta est.*

Quod ergo *Palatium* Ionas vocari dixit, monasterium est S. Pauli, quod hodiéque mœnibus ciuitatis adiacet, quibus à *Dubi* flumine dirimitur. Puellarum

rum verò cœnobium, etiamnum à B. Mariâ nomen habet (à quo vicina porta ciuitatis, *Dominæ nostræ*, seu *Beatæ Mariæ* dicta,) & appellari quoque solet *Iussanum Monasterium*: quod primùm quidem monialibus exstructum est; deinde ad Benedictinos Monachos abiit, fuitque Balmensi monasterio subditũ multis ab hinc sæculis; vt patet ex chartis Friderici Imp. 1153, & Adriani quarti Papæ 1155, relatis in bibliothecâ Cluniacensi: quibus *Balmense cœnobium* cum omnibus eius pertinentiis, inter quas est *Iussanum monasterium* (mendosè enim *Visanum* leges) apud Vesontionem situm, Cluniacensibus datur. Et in quodam instrumento cœnobij Bellæuallis Ordinis Cistert. dato ad annum 1264, Gaufridi *Prioris Jussani Monasterij* mentionem reperimus. Nuper anno 1607, cœnobium illud Minimis concessum est ad habitandum. In eo verò, super altare quoddam, asseruantur in capsâ ligneâ, ossa quædam muliebria, certè alicuius, cui sua quondam virtus opinionem peperit sanctitatis: sed quæ tandem illa? altum vbique silentium. Si quis est locus coniecturæ; ego aut Flauiam esse dixerim, S. Donati matrem, & illius monasterij saltem ex parte fundatricem (piam vtique fœminam, cui prolem Deus, & eam prolem miraculo concesserit; quæque se Deo, & suas opes, & liberos, gratum holocaustum, consecrarit:) aut sanè ipsius filiam *Sirudim*, (quibusdam *Surudim*) eius monasterij Abbatissam: cùm vtramque ibidem sepultam constet. Vtrùm autem altero antiquius, *Iussanum*

num, an S. Pauli monasterium; partim ex allatis Ionæ verbis colligitur; cùm dicit puellarum monasterium à *Flauiâ* post obitum mariti constructum: partim ex S. Pauli necrologio, vbi *Dux Vvandalenus*, Flauiæ maritus, sepultus dicitur in ecclesiâ S. Pauli. Ex his quippe constat, cœnobium Sancti Pauli, excitatum iam fuisse, cùm excessit è viuis *Vvandalenus*, adeóque *Iussano monasterio*, (quod nonnisi eo defuncto ædificari cœpit) esse antiquius.

Vvandalenum porrò cùm Ducem legis; caue supremum Burgundiæ Principem intelligas: nam eo tempore Burgundiæ Regnum, Francorum Regibus paruit, fuitque prouincia Francica, per Præfectos regi solita, quos *Maiores domus*, aut *Maiores Palatij Burgundici* nuncupabant: ea fuit Vvandaleni, patris S. Donati, dignitas. Et fidem faciunt vetusti commentarij cœnobij Besuensis, præter *Vvandalenum* S. Donati patrem, alium quoq; eodem tempore *Amalgarium Ducem*, alteri Burgundiæ parti, Francorum Regum nomine, præfuisse: ei tres fuisse liberos ex *Aquilinâ* vxore, *Andalcirum* scilicet, *Vvandalenum*, & *Aldalsindam*. Et in *Andalcirum* quidem (vt penes quẽ staret stirpis suæ propagatio) dignitates suas, ac pręcipuas opes deriuasse: aliis duobus, qui Diuino se mancipauerant cultui, cœnobia duo (normæ vtrumque Benedictinæ) à se exstructa, atque opimis prouentibus locupletata, quasi pro dote contulisse; *Besuense* scilicet monachorum, Vvandaleno, qui *Luxouij* primùm ad vitam asceticam institutus, ei Besuensi

cœnobio Abbas præfuit: *Aldalsindæ* verò, monasterium Sanctimonialium, prope Ciuitatem Bisontinã exstructum; quod à loco, *Sanctæ Mariæ de Battant* appellatum est. Notant verò ad hæc citati commentarij, Aldalsindam Abbatissam, à quibusdam seu prędonibus, seu militibus immanitate barbaris, in suo ipsius monasterio dura & dira passam: indéque expulsam, ad fratres suos in Abbatiam Besuensem cõfugisse; nec multò pòst, Besuense ipsum cœnobium, direptum fuisse & flammis vastatum. Quibus tumultibus, & quo præcisè tempore id contigerit, nõ liquet: hoc certum, eam monialium *de Battant* sodalitatem, quæ circa S. Donati tęmpora, primùm ad B. Benedicti regulam instituta est, Cistertiense posteâ Institutum sequutam esse: atque agente *Ioanne* Cardinali Episcopo Sabinensi, Apostolicæ Sedis Legato (qui paulò antè fuerat Archiepiscopus Bisontinus) ad illud admissam à G. Abbate Cistertiensi, sedente Capitulo generali, dato in eam rem diplomate anno 1228, quod incipit: *Fr. G. dictus Abbas Cistertij, totúsque conuentus Abbatum Capituli generalis, dilectis in Christo, Conuentui S. Mariæ de Battant Bisunt. salutem in Domino. Iustis petentium desideriis, &c.* At paulò antè fuisse illis ædificatam ecclesiam, aut potiùs reædificatam, fidem facit charta eiusdem Ioannis, adhuc Archiepiscopi Bisontini (ex archiuo S. Magdalenes Bisont.) quæ est huiusmodi:

Ioannes Dei gratiâ Bisontinus Archiepiscopus, vniuersis præsentes literas inspecturis, rei gestæ notitiã. Sciant omnes, *quos*

quos scire oportuerit, quòd cùm domus Monialiũ Cistertiensis Ordinis, sita supra fontẽ Batẽti, fundari deberet (ad normã scilicet Cistertiensem restitui,) *ne ex ecclesiâ ibi ædificandâ, vel cimeterio, ecclesiæ B. Mariæ Magdalenes fieret præiudicium & grauamen; de consensu Canonicorum eiusdem ecclesiæ, & prædictæ domus, iura vtrorumque per nostras literas sic duximus declaranda: videlicet quòd quicumque instituetur sacerdos in dictæ domus ecclesiâ, in suâ institutione iurabit in manu Archiepiscopi, vocatis Decano & Capitulo S. Mariæ Magdalenes, quòd eis bonâ conscientiâ fidem seruabit in iis, quæ pertinent ad ius parochiale, &c. Actum anno Domini 1226, mense Februarij.*

Anno deinde 1267, vnum è Sanctarum 11000 Virginum Martyrum corporibus Coloniæ Agrippinæ (vbi quondam trucidatæ sunt) effossum, à *Margaritâ* Flandrensi, & Hayonensi Comitissâ per sororem *Alaydim* Monialem S. Antonij Parisiensis acceperunt: quod hodiéque in nouis suis ædibus, magnâ veneratione asseruant. Vetus siquidem illarum monasterium, supra fontem *de Battant*, extra muros ciuitatis constitutum, (quia illius oberat securitati) anno 1595, lacessitâ bellis Burgundiâ, decreto Senatus solo tenùs dirutum est: Moniales in *Iussanũ Monasterium* deductæ; donec anno 1599, propriæ illis ædes in Arearum vico attributæ sunt.

Sed vt de S. Donati chronologiâ nonnihil afferamus. Subscriptus in primis legitur Synodo Cabilonensi, sub *Clodoueo* Secundo celebratæ; de quâ Baronius anno 662: alij circa annum 660, celebratam pu-

tant. Meminit item *Iacobus du Breul* in antiquitatibus vrbis Parisiacæ, & rursus in earum supplemento, cuiusdam priuilegij immunitatis, & exemptionis ab omni subiectione Episcoporum & Clericorum, quod *Audobertus* Parisiorum Antistes concessit monasterio *Fossatensi* (nunc *S. Mauri* dicto, ab anno 868, quo in illud importatum S. Mauri corpus) quodque confirmauit *Clodoueus Rex, anno Regni sui quinto, Indictione quintâ, die 15 Maij: & quatuor Archiepiscopi, videlicet Gaudericus Lugdunensis, Annobertus Senonensis, Prestelandus Bituricensis, & Donatus Besontionensis: septemque Episcopi, qui omnes tum in Regis aulâ erant, atque ad sanctam Synodum euocati conuenerant.* Annus quintus Clodouei, est Christi circiter 650: *circiter* dixi, quia variant chronographi, neque hîc locus est de alienâ illâ chronologiâ disputandi. Erratum autem puto in Indictione, vt quinta, sit loco septimæ, vel octauæ. Sed antiquior exstat mentio S. Donati in quadam Synodo, quam refert Flodoardus lib. 2, hist. eccles. Remensis, cap. 5, tacito tamen celebrationis loco & tempore. De quâ vt dicam, quod vero mihi similius
633. apparet; habitam puto *Remis*, & anno 633, aut certè
634. 634; cùm Dagobertus (ablato è viuis Clotario patre anno 332) restitisset iuribus, quæ ipsorum pater, *Ariberto* fratri, testaméto reliquerat: ac suorum multâ arte conciliatis animis; eámque ob rem plurimis Regni vrbibus, egregiâ æquitatis & clementiæ significatione lustratis; Remos tandem, Prælatos Regni, ac Proceres conuocauit. De quo conuentu Nic.
Gillius

Gillius in Dagoberto: & antiquior Aimoinus lib.4, cap. 17, ex cuius veteri codice, à Dionysianis Parisiensibus sibi commodato, refert Belleforestius lib. 1, annal.Franciæ, cap.32, cùm Remos venisset Dagobertus, eò quoque ex omni Regno, & nominatim è Burgundiâ, Episcopos & magnates de ipsius mandato confluxisse: ibique habitis comitiis, visos magnam partem euocatos Dagobertum sibi in Principem cooptare. Hoc verò Concilium, (de quo Flodoardus citato lib.2, cap.5,) tempore superius notato celebratum fuisse, maximè apparet ex Episcopis, qui illi interfuerunt; Hi sunt *Sonnatius Remensis, Arnulphus Metensis, Theodericus Lugdunensis, Sindulfus Viennensis, Sulpitius Bituricensis, Modegiselus Turonensis, Senocus Elosanensis, Leontius Santonensis, Modoaldus Treuerensis, Chunnebertus Coloniensis, Richerius Senonensis, Donatus Vesontionensis, Auspicius Augustodunensis, Modoaldus Lingonensis, Ragnebertus Baiocensis, Childoaldus Abrincatensis, Bertegiselus Carnotensis, Palladius Autisiodorensis, Gondoaldus Meldensis, Leudebertus Parisiacensis, Chainoaldus Lauduni Clauati, Godo Virdunensis, Ansericus Suessionensis, Claudius Reiensis, Bertoaldus Cameracensis, Agomarus Siluanectensis, Cæsarius Aruernensis, Verus Rutenensis, Agricola Gabalensis, Lupoaldus Maguntiacensis, Vuillegiselus Tolosanus, Constantius Albiensis, Namatius Ecolesmensis, Rusticus Caturcensis, Audericus Auscensis, Emmo Aresetensis, Felix Catalaunensis, Hadoindus Cenomannensis, Magnebodus Andegauensis, Ioannes Pictauensis, Leobardus Nanneticus.* Quorum Præsulum si attendas

tẽdas chronologiam, comperies primùm Synodum hanc multò esse antiquiorem Cabilonensi, quæ in annũ circiter 660 referri solet. Cùm enim è tot Episcopis, tres tantùm vtrique interfuisse legantur, nẽpe *Donatus Vesontionensis*, *Palladius Antisiodorensis*, & *Claudius Regiensis*; duodecim ferè inuenias in Concilio Cabilonensi, quibus totidem alij huic Remensi Synodo subscripti respondent; qui eos in eâdem Sede, sæpe etiam non proximè, sed vno, pluribusve interiectis præcesserunt: vt clarum est ex Antistitum Gallicorum catalogis. Neque tamen celebrari potuit ante annum 632, cùm adhuc S. Claudius, nondum
633. dum autem S. Donatus Vesontione sedebat: sed se-
634. quenti anno 633, aut 634, ineunte tum Dagoberti Regno, tum Donati Præsulatu. Aberrat autem *Baronius*, dum anno 631, mortuo Clotario, S. Arnulphum Metensem, simul Episcopatum abdicasse, atque in eremum secessisse dicit, ex Ionâ in vitâ S. Arnulphi, apud Bedam tomo tertio: neque enim auctor ille (siue Ionas est, siue alius quispiam) quidquã aliud docet, quàm *S. Arnulphum*, non ante Clotarij obitum cessisse dignitati suę, vt trãquilliorem in solitudine vitam ageret. Cæterùm rectè ostendit *Roserius* tomo tertio Stemmatum Lotharingiæ, histor. capitali 48; *Arnoldus Vuion* lib. 3, ligni vitæ, 18 Iulij; & *Vincent. Barralis* in chronologiâ Lerinensi; S. Arnulphum anno 622, monasterium Lerinense ingressum; ac deinde anno 623, factum Episcopum Metensem, quindecim annos in eo munere exegisse: ideó-

que

que nec se vltimò in eremum recepisse, nec ei adhuc superstiti suffectum fuisse *Goëricum*, ante annum 638. Interesse igitur potuit huic Concilio, anno, quem notauimus, 633, aut 634.

Ex his habes annos plus minùs viginti octo, Sedis S. Donati: nempe ab anno 633, ad annum circiter 661: & facilè senserim, ipsum multò etiam vlteriùs 661.
vitam produxisse; cùm natus sit degente Luxouij S. Columbano (ideóque non ante annum 592; immò fortè non multò ante annum 612, quo exsulauit S. Columbanus:) è viuis autem excesserit affectæ iam ætatis. Cùm ergo diem obiisset septimo Idus Augusti (quæ dies illi festa est in diœcesi Bisontinâ) depositus est in S. Pauli basilicâ, quam ipse construxerat; in quâ etiam sepultus est ipsius pater Dux Vvandalenus: *ex Necrologiis, & aliis antiquis codicibus.*

Exstat à dextrâ parte cœmeterij S. Pauli, ædicula sub *S. Donati* nomine, quæ Parochia est incolarum *vici Paulini*: illi suus olim præerat Parochus, seu Curatus; nunc verò illud beneficium vnitum est officio *Cantoris S. Pauli*. Non desunt autem, qui existiment, iacere S. Donatum in eo sacello, quod ab illo nomen habet: verùm sepultum in S. Pauli, constat sexcentis antiquorum testimoniis; & de translatione, nulla exstat mentio.

XXVI.

SANCTVS MIGETIVS.

SANCTVS Migetius, vir ſempiternâ memoriâ dignus, in Eccleſiâ Chryſopolitanâ educatus, & ſub S. Donati Archipręſulis diſciplinâ ad omnem virtutem eductus; ei ad Superos tranſlato, conſentiẽtibus omnium ſuffragiis ſubrogatus eſt. Commendatur à Maioribus noſtris, quòd incruentum Miſſæ ſacrificiũ æterno Deo quotidie offerret; quòd largus in egenos; quòd in diurnis, nocturniſque precibus aſſiduus; quòd nunc huius, nunc illius Sancti propoſito ſibi quòd imitaretur præclaro aliquo facinore, eam ſe diem perdidiſſe putaret, quâ aliquos non feciſſet in virtute profectus. Officia eccleſiaſtica permulta inſtituit, iuſtis in eam rem collatis reditibus: nouo Eccleſiam cenſu & vaſis auxit. *Ordinauit in Eccleſiâ Biſontinâ quinque Archidiaconos cum maiori Archidiacono, qui vices Archiepiſcopi ſupplerent: aſſignauitque eis reditus, quos pro ſede acquiſiuerat. Collationes nihilominùs prædictarum dignitatum, Cameræ Archiepiſcopi; collationem verò maioris Archidiaconi, Decano & Capitulo liberè reſignauit. Poſſeſſiones autem & reditus primi Archidiaconi aſſignauit in Luxouio: ſecundi aſſignauit in Fauerneyo: tertij in Treuâ: quarti in Grayaco: quinti verò in Salinis, & in villarum confinibus prædictarum. Prætereà eccleſiam parochialem, in honorem S. Ioannis Baptiſtæ, prope*

muros

muros ciuitatis, reædificauit: atque circùm hanc cœmeterium benedixit: in quâ etiam instituit Baptisterium fieri per succedentium annorum curricula (exceptis tantùm sabbatis sanctis Paschæ & Pentecostes, & per octauas eorum.) Nam anteà Ciues & suburbani, qui fuerant baptisandi, in baptisterio maioris ecclesiæ (S. Ioannis Euangelistæ, vbi exstat hodiéque illud Baptisterium à *S. Lino* fundatum) *baptisabantur. In aliis verò ecclesiis parochialibus instituit Fontes fieri: videlicet in ecclesiis S. Mariæ Iussani monasterij, S. Mauritij, Sancti Petri, & Sancti Laurentij. Claustrum quoque columnis & testudinibus ædificauit, ab ostio ecclesiæ, quod ducit ad palatium, per partem illam, quæ Conuentus dicitur; & per partem Dormitorij vsque ad Refectorium. Priuilegium etiam à S. Macario Patriarchâ Ierosolymitano dudum huic vrbi concessum, & per beatam Helenam delegatum, sed suo tempore iam deletum, per Romanum Pontificem renouari fecit.* Hæc ipsis auctoris antiqui (quem non alium esse credimus à *Ternatio*, qui Migetium proximè sequutus est) verbis retulimus; vt appareret quàm alia esset ęuo illo ciuitatis Bisontinæ facies, ab eâ quæ nunc est: cùm S. Ioãnis Baptistæ parochialis ecclesia constituta esset prope muros ciuitatis. Quæ ecclesia, quòd *baptisterium* frequenter appelletur in vetustis libris ecclesiarum; id à Migetij ætate factum puto, qui sacros in eâ fontes primus constituit: & ad quam fortasse per annos aliquot, priusquàm in aliis quatuor prædictis ecclesiis baptisteria erigeret Migetius, è totâ ciuitate, accipiendi baptismi ergò accessum est. Quodnam illud priuilegium à Maca-

rio vrbi concessum, nondum comperire potui.

De Migetij felici transitu, hæc subdit idem auctor: *Hic autem eius mos erat assiduus; vt nocturnæ quieti membra traditurus, sese Sanctorũ pignoribus commendaret; & à sæcularibus absolutus curis, in sanctâ contemplatione animum relaxaret, atque in piâ meditatione necessarium corpori soporem susciperet. In piâ ergo intentione, quâdam nocte soporatus, per visum ad principalem ecclesiam est deductus: vbi contemplabatur quasi consistentem infinitam multitudinem Abbatum, quorum maior pars videbatur esse Sacerdotum. Inter quos vnum recognoscebat hominem, quẽ (quòd sibi nouerat familiarem, quia eius comes in Romano itinere exstiterat) interrogans, quæ tanta esset multitudo; audiuit omnes hos mundanam vitam finiuisse in B. Ioannis Euangelistæ seruicio. Quos Beatus Joannes cum Leuitâ Stephano ad altare prædictæ ecclesiæ cum ineffabili cantus melodiâ deducebat, & sacris peractis officiis, omnes ab eius manibus viuificum munus percipiebant. Diuinâ itaque reuelatione est edoctus; quòd non alia eum maneret carnis resolutio, nisi in locis, B. Ioannis vicinis oratorio. Qui gratulabundus super tali visione, seque visitari Diuini respectus miseratione; oratorium B. Ioannis est ingressus: & ibi ex imo cordis profundo, lacrymis prorumpentibus, ad Deum extendens puram mentem, Dei clementiam secretis precibus inuocauit. Quo facto, ad domum quamdam Episcopatui proximam declinauit, & ibi cum magnâ Abbatum multitudine, & Cleri, visitatus est: sacro se iussit oleo muniri, vnà cũ Corporis, & Sãguinis Domini perceptione. His peractis, astantes respiciẽs, singulis pro exhibito officio gratias retulit: fessáque membra*

ad requiem in Domino contradidit. Depositus est in ecclesiâ S. Pauli: ex veteri codice eiusdem ecclesiæ.

XXVII.

SANCTVS TERNATIVS.

SANCTVS *Ternatius cõscripsit Bisontinorum Antistitũ chronicon, eorúmque res gestas; incipiens à B. Lino, qui fuit primus Pontifex de Româ missus à S. Petro Apostolo; & pertingens vsque ad Migetiũ prædecessorẽ suum.* Vt ne mireris, nos S. Lino primo Pręsule gloriari; aut id neoterici alicuius cõmentum esse existimes, quod *Ternatius*, (qui nongentis circiter abhinc annis vixit) ex antiquorum traditione, monumentis consignauit. Idem Ternatius Ecclesiam Sanctis *Petro & Marcellino* ædificauit in campo Martio; vbi nunc est Abbatia S. Vincentij, de quâ suo loco. Iacet in ecclesiâ S. Pauli: ex illius cœnobij tabulis.

XXVIII.

SANCTVS GERVASIVS.

SANCTVS Geruasius clarissimâ familiâ natus, *Ternatij* frater & successor: ab eo primùm ad omnem pietatem institutus, ei denique excedenti

ſuffectus eſt vel nolens. Quo in munere, cùm plebem ſibi creditam, in vnitate fidei ſtudioſiſſimè cõtineret, ob innocentiam vitæ charus omnibus fuit.

Geruaſio Ternatij primi ſucceſſori, nonnulli *Ternatium* eius nominis ſecundum ſubiiciunt, quem nos, emendatiores codices ſequuti, conſultò prætermittimus: ſicut & in omnibus eccleſiarum catalogis omitti videmus.

XXIX.

FELIX.

FELIX, infeliciſſimis moribus, & patrimonij Chriſti decoctor improbiſſimus, Canonicorum Collegium, virtutum ſcholam, & officinam pietatis, in vitiorum omnium, & luxus academiam conuertit. Tanta quippe ipſius vel incuriâ, vel prauo exemplo, irrepſit in Canonicos morum licentia; vt non modò ſub eo, ex regularibus ac vitæ communi addictis, in proprietarios; ſed etiã è caſtis in obſcœnos, ex piis in ſacrilegos, è pacificis in ſeditioſos, ex Clericis demum in milites euaſerint. Ita infelix ille paſtor commiſſum ſibi gregem, non virenti doctrinæ gramine, non religionis pauit; ſed lethali veratro, & noxiis vitiorum herbis, quaſi veneno infecit. Hinc ſcandala in ciuitate; hinc contentiones, & iurgia; hinc etiam conflictus, & cædes

in Cle

in Clero & populo: adeò vt nonnulli ciues grauiter aliquando à Canonicis læsi, cùm vetum esset ad manus, ingentem eorum stragem ediderint. Timuit sibi in eo tumultu Felix: & scilicet veritus ne in se quoque impetus fieret, agente *Comite Montisbeligardi* clam subductus est è ciuitate, & ad superiores partes Burgundiæ secessit: Ex quo fertur nullam vnquã diem (siue id æternæ calamitatis prælibatio fuit, seu potiùs paterna miserentis Dei animaduersio) sine graui aliquo dolore ac mœrore transegisse.

Ob hanc verò ortam morum in Clero dissolutionem, factum puto, vt Canonici nonnulli melioris mentis, ad S. Pauli monasterium vitæ strictioris ergò se conferrent. Vnde in necrologio S. Pauli multos huiusmodi legas, S. Pauli *Redditos* Canonicos, ex S. Ioannis Canonicis; & hunc in aliis: *X Cal. Martij, obiit Manasses ecclesiæ S. Ioannis Decanus, noster redditus, & hic regulariter sepultus.*

XXX.

TETRADIVS II.

CORRVPTISSIME quoque vixit Tetradius (nonnullis *Tetrardus*:) cuius tempore natum sub Felice malum serpsit longiùs: & Clerus omnis, atque omnis Ordo disciplinam abiecit. Dissipatis denique nimio luxu, sacrarum familiarũ bonis,

bonis, res ecclesiastica in eas deuenit angustias; vt *Ecclesia Iussani Monasterij, Ecclesia Sancti Marcellini*, (ita antiquus auctor æui illius appellat ædem sacram SS. Martyribus Petro & Marcellino) *Ecclesia S. Petri* (Apostoli,) *quæ sita est in medio suburbij, Ecclesia S. Pauli, & Ecclesia SS. Ferreoli ac Ferrucij; in quibus singulis singulæ fuerant olim congregationes;* vix suum quæque sacerdotem sustentare possent. Cui malo, aliisque multis latè grassantibus, vt medicinam faceret Zacharias Pontifex, *Bonifacium* monachum Anglum, virum eruditione & vitæ sanctimoniâ clarum, Bisontinæ, aliisque Gallicis Ecclesiis lustrandis, causisque Episcoporum & Clericorum auctoritate Apostolicâ cognoscēdis præfecit. Qui Ecclesiæ Chrysopolitanæ consuluisse dicitur, piis consiliis excitando, atque ad Episcopale munus, exstincto Tetradio, suscipiendum disponendo *Albone*, tunc Canonico vitæ austerrimæ, & egregiæ virtutis. Eam porrò Bonifacio factam potestatem, ac delatum Apostolici
742. per Gallias Legati munus anno 742, notat Baronius eodem anno: cùm præcedenti 741, questus esset per literas apud Zachariam Papam, nominatim de luxu Episcoporum & Presbyterorum Galliæ. Tetrardus demum è medio tollitur, cùm in venatione militem ageret, percussus ab apro, quem insequebatur.

XXXI.

XXXI.

ALBO.

LBO non annis ſed probitate morum grauis, in Epiſcopali Sede conſtitutus eſt magno rei Eccleſiaſticæ bono. Eius hiſtoriam duximus operæpretium referre, ipſiſmet illorum temporum ſcriptoris anonymi verbis.

Hæc fratrum miſera conuerſatio, temporibus iſtorum duorum Pontificum (Felicis & Tetradij *) incorrecta perdurauit, vſquequò Deus, quia tempus miſerendi eius venerat, ſuper his dignatus eſt nunc prouidere. Deſtinauit enim quemdam iuuenem, Albonem nomine, Chryſopolitanæ Eccleſiæ Canonicum, qui aliorum non conſentiens ludibrio, ſanctæ conuerſationis ſtudium quæſiuit. Hic vir, genere nobilis, ſed fide & religione nobilior exſtitit: tantâ enim abſtinentiâ, labore, & vigiliis corpus ſuum attriuit; vt grauiſſimâ, & ferè continuâ ægritudine languens, Conuentum ſequi vix poſſet. Qui vitæ huius naufragia volens euitare, ad monaſterium Luxouienſe ſe tranſtulit, vbi ab Abbate & fratribus loci, benignè receptus eſt. Albo, quem Diuina inſtruxerat benignitas, conſideratis religionis & Ordinis circumſtantiis, modum tam ſagaciter retinuit, vt Adonus Prior dicti Monaſterij, ſanctitate & virtutibus quamplurimùm adornatus, & fratres dicti monaſterij ipſum gratanter retinuiſſent, (ſi voluiſſet) prò ſuæ humilitatis & modeſtiæ ſtatu. Sed ille, quem Deus ſuæ Eccleſiæ Paſtorem præuiderat, ad recuperan-*

dam Ecclesiam Chrysopolitanam, & fratres eius, qui in tam prauo statu constituti erant; acceptâ à Priore & fratribus licentiâ, ad dictam Metropolitanam ecclesiam remeauit. Intereà Tetradius tyrannus (his ita peractis) venationibus inseruiens, ab apro percussus moritur. Adeptus igitur Albo, cõsentientibus Ciuibus Pontificatus officium; fratres alloquitur, eisque verbis benignissimis quid Luxouij didicerat indicauit, & vt more illorum religiosorum, viuerent, ammonuit. Qui (quia consuetudo altera est natura) responderunt, se non aliter velle viuere; sed sicut consueuerant orabant, vt eos vi-ctitare permitteret. Videns autem Albo se nihil proficere, Abbatem Luxouiensem censuit consulendum. Abbas verò videns eum zelo Dei duci; ad eius roborandam bonam voluntatem, dictum Priorem Luxouiensem Adonum, suâ fultum auctoritate, eidem Archiepiscopo dedit adiutorem. Venientes igitur ad nostram matrem Ecclesiam, præfati Archiepiscopus & Prior; fratres satis aptè sunt alloquuti, nunc quidem blãditiis, nunc verò terroribus, vt à dissolutione suâ discedendo, se regulari disciplinæ submitterent, hortabantur. Qui omninò nec potestate, nec minis molliri potuerunt; sed moti ad contumelias deuenerunt. Quod cùm viderent Archiepiscopus & Prior (scilicet ipsorum pertinaciam & duritiam cordis,) proposuerunt illis vnum de duobus eligendum: aut obediendo mandatis regulæ, Deóque seruiendo in monasterio disciplinatè viuerent; aut de monasterio exeuntes, quamcumque viam sibi viuendi sumerent. Quod illi audientes, quatuor ipsorum simpliciores, se ditioni Archiepiscopi subdiderunt; alij stoliditate tumentes, & in suâ iuuentute confidentes, viam latam quæ ducit ad mortem aggressi sunt. Ordinatis

dinatis denique fratribus, & regulari disciplinæ restitutis, Adonus Prior vale dicens Archiepiscopo, ad propria reuersus est. Qui Archiepiscopus à suo numquam recedens proposito; sed (ne iactantia videretur,) occultè sub triticeos panes, alios tenues ex hordeo supponebat pro vitâ suâ; triticum frangens, aliis erogabat. Similiter dum alij vinum biberent, ipse aquã in vitro obscuro, vino modico desuper infuso bibebat: Et in orationibus, ieiuniis, vigiliis, tam efficax erat; vt in medio mundi positus, nouus efficeretur Eremita. Nam cùm apud Chrysopolitanam vrbem moraretur; domus eius Baptisterio adhærebat, in quo multorum Sanctorum reliquiæ tenebantur. Nocte de stratu suo, nemine sciente consurgens, ad orationem Deo tantùm teste pergebat, ostio diuinitùs reserato, attentè psallebat in Baptisterio. Sed cùm hoc multi temporis spatio ageret, tandem ab vno Diacono res manifestata est: qui Diaconus longè stans, vt factum viri sancti videret & agnosceret pleniùs, vidit dum vir Dei accederet, ostium cum claue seratum, nemine tangente aperiri: illóque ingrediente, diutissimè silentium erat: posteà voces audiuit tanquam multorum psallentium, per spatium quasi trium horarum. Ipsóque viro sancto recedente, ostium seratum (vt priùs) inueniebatur: Commotóque signo, vir Dei, vt vnus recens ex aliis, ad officium veniebat. Tandem post multos annos Episcopatus sui in pace quieuit. Sed cùm iam sui corporis dissolutionem imminere sentiret; dilecto sibi Vvandeberto, castitatis & continentiæ armis accincto, & in virtutum deuotione composito, consensu Cleri & populi, Ecclesiæ curam pastoralem commisit, quam ipse viriliter cuncta regens, ac paterno affectu disponens, parui licèt temporis interual

teruallo, piè ac ſtrenuè gubernauit.

XXXII.

VVANDELBERTVS.

ALBONI igitur adhuc ſuperſtiti ſucceſſit in Epiſcopatu Vvandelbertus (qui & *Vvandalbertus*, *Gaudalbertus*, *Vvandebertus* & *Gandalbertus*,) vir vt precibus, ſic ieiuniis, & corporis caſtigationi addictiſſimus, atque (quod ſolidæ virtutis argumentum ſit) de ſe quamdemiſſiſſimè ſentiens : qui deceſſoris ſui veſtigia ſequutus, in munere piè ac ſtrenuè obeundo, eum quoque aliquantulo pòſt tempore ſequutus eſt, felici morte ad vitam immortalem traductus.

XXXIII.

EVROLDVS.

EVROLDVS ſeu *Eurordus*, (quibuſdam *Curoldus*, aliis *Conradus*) populum ſuum rexit quietiſſimè: & auctâ re eccleſiaſticâ, anno duodecimo ſui Epiſcopatus exceſſit è viuis.

XXXIV.

XXXIV.

AVRVLCVS.

AVRVLCVS, vel *Arulcus* (qui & nonnullis *Arnulphus*,) illustris genere, & rerum gerendarum peritiâ celebris: tum virtutũ cæterarum, tum maximè virginitatis ac puritatis integerrimæ nomine, Deo iuxtà atque hominibus charus fuit.

XXXV.

HERVEVS.

HERVEVS (quibusdam *Hermes*, sed forsan mẽdosè) eâdem, quâ *Aurulcus* clarissimâ familiâ natus; postquàm Episcopali officio aliquandiu magnâ laude perfunctus est; mortem quæ horrori esse solet, ingenti lætitiâ (qui fructus est piè actæ vitæ) excepit.

XXXVI.

SANCTVS GEDEON.

SANCTVS Gedeon homo mitissimus, & ad omnem modestiam compositus; summâ animi

æquabilitate vidit ciuitatem à Barbaris penè flammis absumptam: adeóque afflictam rem ecclesiasticam, vt ex reditibus ecclesiarum S. Ioannis, & S. Pauli, vix tres ministri possent sustentari. Eam ciuitati cladem facilè senserim illatam à Saxonibus, qui an-
773. no 773 rebellarunt aduersùs Carolum Magnum, in *Desiderio* Longobardorum Rege debellando occupatum; & cum ingenti exercitu hàc illàc effusi, permulta Regni Francici loca, & nominatim Christianorum ecclesias, ferro flammâque vastarunt.
778. Quod idem anno 778 fecisse leguntur, cùm Carolus Magnus in Hispaniâ aduersùs Saracenos dimicaret. *Baronius anno* 773, *num.* 13; *&* 778, *num.* 3, *& seqq.*

Bibliotheca Cluniacensis ab Andreâ Quercetano nuper collecta, in chronologiâ Abbatum, & in chronico refert; Bernonem primum Cluniacensem Abbatem ordinatum fuisse à *S. Gedeone Archiepiscopo Bisuntino*, *anno* 910. Sed illud, vndecumque irrepsit, haud dubiè mendum est: Gedeonem enim, (qui vnicus est, & *Bernone* Abbate multò antiquior) nostri omnes Catalogi, atque annexarum historiarum ratio, hunc in locum vt referamus planè cõpellunt. Certè vtriusque illius libelli auctores, non videntur valdè antiqui: erroris verò occasionem mox indicabo, in Bernuino.

XXXVII.

XXXVII.

BERNVINVS.

BERNVINVS, quibuſdam *Berminius*, & *Germinius*(cui in antiquiſſimis S. Stephani, & S. Pauli catalogis, *Boni* cognomen adiectum vidimus) Illuſtri Regum Auſtraſiorum proſapiâ ſatus, magno eccleſiæ Biſontinæ emolumento, Archiepiſcopalem dignitatem adeptus eſt. Nam in primis baſilicam S. Ioannis, quæ ſub Gedeone in illâ ciuitatis clade conflagrarat, à fundamentis reſtituit, opere magnifico. Prudentibus, & integræ fidei viris ad ſua conſilia adhibitis; in Clero inſtituendo, curâdâque re eccleſiaſticâ, inſignem operam poſuit. *Magnates de genere ſuo, videlicet Reges, Duces, Comites, Barones, & alios Chriſti fideles adiit, & præcipuè Conſtantinum Sextum, tunc Imperatorem Romanorum* (imperauit Conſtantinus VI, cum Irene matre ab anno 780, ad 780.
790: ſolus verò, à 790, ad 797) *vt eorũ auxilio eccleſiæ ino-* 797.
piã releuaret. Quã Eccleſiam largiſſimâ liberalitate ditauit: aureis & argenteis Crucibus, Calicibus, Caſulis, Dalmaticis, tunicis, palliis, Cappis, velis, cortiniſque & poſſeſſionibus ditauit, atque ampliauit. Monaſteria vrbis ſimiliter reparauit: altare maius incomparabiliter adornauit auri & gemmarum fulgore: innumerabilia vaſorum inibi acquiſiuit genera, pulchritudine & valore, nullo pretio taxanda: illudque conſecrauit, & templum reconciliauit in honore Dominicæ

nicæ Resurrectionis, & victoriosissimæ Crucis, atque perpetuæ Virginis Mariæ Dei genitricis, & præcipuè Sanctorum Ioannis Apostoli, Stephani Protomartyris, Leuitæ Vincentij, Martyrum Ferreoli & Ferrucionis. In quo quidem altari (sermo est de maiori altari S. Ioannis, quod hodiéque aureâ tabulâ, & gemmis Bernuini liberalitate collatis nitet) *reliquias inseruit: videlicet de præsepio Domini, & de Sepulchro eius: de capillis S. Mariæ: de Planetâ S. Ioannis Euangelistæ: de Dalmaticâ, cum parte sanguinis S. Stephani: de reliquiis S. Ioannis Baptistæ: de reliquiis sanctorum Ferreoli & Ferrucij; Epiphanij, & Isidori; Innocentium; Mauricij, & sociorum eius; Germani, & Antidij Chrysopolitanorum Episcoporum; Ioannis Confessoris de territorio Lingonensi; cum multis aliis reliquiis.* Hæc ex antiquo codice: in quo etiam notatur, Canonicos matris ecclesiæ S. Ioannis, Bernuino Archipræsule desiisse esse regulares. Ita forsan visum optimo Antistiti, vt modicâ hac relaxatione, malo alicui grauiori occurreret.

811. Anno 811, subscripsit *Bernoinus* testamento rerum mobilium Caroli Magni, in quo *Vesontio* cum aliis viginti ciuitatibus in partem bonorum vocatur. *Eginartus*. Et recentior illius mentio habetur in capitulis Regum Franciæ, lib. 2, cap. 25, initio: *In Vesontio, quæ est diœcesis Bernoini Archiepiscopi, Heiminus Episcopus, & Monogoldus Comes, &c.* quod capitulum à Lu-
819. douico Pio datum putat Baronius, anno 819. Obiit autem Bernuinus (cùm multos annos præfuisset) pridie Idus Aug. sepultus in *Abbatiâ S. Viti*, sexto circiter

citer ab vrbe milliario ſitâ, quam à Conſtantino Imperatore acceperat, *ex ms.* Ea Abbatia nunc prorſus deleta eſt.

Bernuinum Archiepiſcopum Biſontinum, conſecraſſe *S. Odonem* Abbatem Cluniacenſem, anno 926; habet Chronologia Abbatũ Cluniacenſium, relata in Bibliot. Cluniacenſi. Verùm cùm citatis annis vixiſſe conſtet Bernuinum: & alium eiuſdem nominis, ipſo recentiorem, nullum habeant catalogi etiam antiquiſſimi, nec vltra Hugonem primum perducti: cogimur in eâ chronologiâ errorem agnoſcere. Verùm quiſquis ille eſt Epiſcopus, qui Sacerdotem inaugurauit S. Odonem; de eo legitur ſub finẽ lib. 1, vitæ S. Odonis, per *Ioannem* monachum, eius æquæuum ac diſcipulum ſcriptæ: ſi quis canis cibum ab illo benedictum deuoraſſet, eum quaſi accepto veneno præſentiſſimo, quamprimùm interire ſolitum: S. Odonem præ animi demiſſione renitentem, tamen ab eo Epiſcopo ad ſuſcipiendam ſacerdotij dignitatem fuiſſe permotum; atque etiam eius rogatu libros quoſdam conſcripſiſſe. In chronico verò Cluniacenſi à centum circiter annis conſcripto, dicitur fuiſſe *Epiſcopus Biſontinus*. At in alio opuſculo, quod inſcriptum eſt (*Chronologia Abbatum Cluniac.* qui S. Odonem, non quidem ſacerdotem, ſed Abbatem ordinauit, dicitur eſſe Bernuinus Archiepiſcopus Biſontinus. Ego S. Odonem â Berengario Archiepiſcopo Biſontino (de quo poſteà) & initiatũ ſacerdotio, & Abbatem conſecratum puto: ac pro *B*, aut

Ber, Berengarij notâ, Bernuini suppositum nomen. Cúmque aut coniectura haberetur, aut certo aliquo testimonio constaret, Bernonem inauguratum fuisse Abbatem ab eo Archiepiscopo Bisontino, qui S. Odonis consecratorem proximè præcesserat: facile fuit Gedeonem Bernuini decessorem scribere pro Theodorico, qui Berengarium immediatè antecessit. Theodoricum enim verisimile est, Bernonem (qui priùs Abbas fuit cœnobij Balmensis in diœcesi Bisontinâ, quàm Cluniacensis) anno 910, Abbatem consecrasse.

XXXVIII.

AMALVVINVS.

AMALVVINVS seu *Amalguinus*, ob eximiam prudentiam, & suauitatem cõsuetudinis, omnibus quidem, sed Regibus maximè ac Principibus charissimus fuit. Abbatiam Sancti Pauli auxit prouentibus: aliásque multas suæ diœcesis ecclesias exhaustas refecit, ac restituit afflictas. Hunc verò esse
840. putamus *Amaluuinum Archiepiscopum*, qui anno 840, Indict.3, subscripsit edicto Imperiali, quo Lotharius recens factus Imperator, Sedem Remensem restituit Eboni, qui (vt refert Flodoardus lib.2, hist. Eccl. Rem.cap.19, & 20.) ob quædam crimina fuerat depositus.

XXXIX.

XXXIX.
ARDVICVS.

ARDVICVS pietati, & augēdis Ecclesiæ opibus intentus, acquisiuit Ecclesiæ S.Steph. ad luminaria cōcinnanda, salariū Ledonis, de manu Clotharij nepotis Karoli Regis (nēpe Calui.) *ms. codex S. Steph.*

Notat Flodoardus libro tertio historiæ Eccles. Remensis, cap. 20, dedisse *Arduicum* epistolam ad Ludouicum Alemannorum, Hunnorúmque Regem, & fratrem Caroli II, Galliarum Regis, cognomento *Calui*, pro Bertulpho Treuerensi Archiepiscopo, cum Hincmaro Remensi, Remigio Lugdunensi, Erardo Turonensi, Adone Viennensi, Egilone Senonensi Archiepiscopis; sed tempus tacet.

Anno 859, interfuit vniuersali Synodo Tullensi, 859. apud Saponarias: cuius acta nusquam anteà edita dedit Baronius in annalibus: simulque duas Synodales epistolas; alteram ad Vvenilonem Senonensem Archiepiscopum; alteram ad Episcopos Britanniæ; cui vtrique præfixum inter cætera *Ardoici Vesontiōnum Metropolitani Episcopi* nomen.

Vndecim pòst annis, adhuc vixisse cōstat Arduicū: cùm anno 870, pręfuerit cum Remigio Lugdunensi, 870. & Bertulfo Treuirensi Archiepiscopis, multorum Episcoporum Synodo apud Attiniacum villam cōgregatæ, in causâ vtriusque Hincmari, *Remensis* scilicet,

licet, & *Laudunensis*. Quam Synodum Baronius anno 870, num. 35, *latrocinalem* vocat: nec immeritò, si Hincmari Remensis improbitatem attendas; quo agente Hincmarus iunior, Laudunensis Episcopus, eius suffraganeus & nepos, interceptus in itinere, & spoliatus, ad Synodum indecorè pertractus est. Cæterùm, Episcopos eò conuocatos non tulisse in eum depositionis sententiam; quin lacrymis potiùs ac gemitibus, suam in iuniorem Hincmarum (qui pessimè ab Hincmaro Remensi, atque à Carolo Rege habebatur) propensionem testatos fatetur ipsemet Hincmarus Laudunensis, libello, quem obtulit Ioanni octauo Papæ, in Concilio Ticinensi, anno 878; qui inter eius epistolas post centesimam vndecimam positus legitur: & refertur à Baronio, anno 878. Arduicum certè nostrum fauisse (quod æquum erat) Hincmaro iuniori, liquet vel ex epistolâ ipsius Hincmari Remẽsis, apud Flodoardũ lib.3, cap.21, quâ apud nepotem suũ queritur, *quòd per Arduicum Venerabilẽ Vesontionensem Archiepiscopum, ad se misisset breuiculum quoddam profitendum & subscribendũ.*

Ad hæc, Arduico, pro tribus villis, *Cauennaco, Cãpaniis, & Alisiaco*, quas ab ipsius decessoribus olim possessas *Atto Comes* Regis consanguineus obtinebat; aliquot alia bona restituit Rex ipse Hlotharius, dato diplomate cal. Febr. anno Regni sui 14, Indict. 3, cùm esset in itinere ad Sedem Apostolicam. Quã chartam, & alias complures mihi pro suâ beneuolẽtiâ spectãdas dedit vir magnę probitatis & eruditionis

tionis D. Franciscus *Dorival*, sacræ Theologiæ & Iuris Canonici Doctor, atque in Metropolitano Capitulo Bisontino Canonicus, & Archidiaconus, dictus *Luxouiensis*. Porrò datum est illud instrumentũ, à Lothario III Rege, Lotharij Imp. filio, & nepote Caroli Calui; anno quo obiit in reditu ab Vrbe: qui videtur esse Christi 870, si bene hìc notatur In- 870.
dictio tertia: cùm tamen eum plerique anno 869, Indictione secundâ obiisse dicant: Et sine controuersiâ, malè Baronius, eius obitum refert in annum 868.

XL.

THEODORICVS I.

THEODORICVS, clarus genere, sed facundiâ, & in dandis consiliis, prudentiâ ac moderatione illustrior, Abbatiam, quæ dicitur *Castrum Caroli*; castellum item *Choys* cum villis adiacentibus, acquisiuit ecclesiæ suæ; aliisque multis eã bonis auxit. *ex manuscriptis.*

Eo verò sedente Carolus Caluus, anno 876, à na- 876.
tiuitate ducto, ipso die Natiuitatis Domini in Imperatorem vnctus & coronatus, celebratâ Ticinensi Synodo, in Gallias per *Vesontium* rediit. *Aymoinus lib. 5, cap. 32.* Tuncque fortasse Vincentij Martyris reliquias Bisontinæ ecclesiæ donauit; quas in veteri codice

dice rituali S. Ioannis, Vesontionem ipse attulisse dicitur. Eodémque anno 876, Carolus Generalem Synodum Pontigonensem Apostolicâ auctoritate indixit: cui vndecimo cal. Iulij, Indictione nonâ inchoatæ, solutæ verò 17 cal. Aug. interfuit *Theodoricus Archiepiscopus Bisontinus*, cum maximâ parte Episcoporum Galliæ: quos malè *Tillius* in ordinibus magnatum Franciæ, Ticinensi conuentui præsentes facit; & Conciliorum Ticinensis, ac Pontigonensis Patres sic recenset, quasi Ticini omnes conuenerint: cùm aliter factum constet ex Aimoino, & aliis scriptoribus.

Ioannis octaui Papæ, plures exstant ad Theodoricum epistolæ: in quibus eum leges à Pontifice di-
878. ctum, nunc Byzentiensem, *epist.*151, *Indict.*11, *anno* 878: nunc Bisincorensem, sed mendosè, *epist.*110, *eâdem Indict.*11: modò Sanctæ Chrysopolitanæ Sedis Archie-
880. piscopum, *epist.* 245, *datâ* 20 *Iunij, Indict.*13, *anno* 880. Epistolâ verò 243, eâdem die anni eiusdem 880 datâ, rogat Ioannes VIII Carolum Regem (nempe *Carolum Crassum*) vt restitui curet res Ecclesiæ Bisontinæ, quas *Hubo* eius Fidelis inuaserat: quâ de re multis questum apud se dicit *Theodoricum Sanctæ Chrysopolitanæ Sedis Archiepiscopum*.

Agente quoque Theodorico, restituit *Zuentobolchus* Rex ecclesiæ S. Stephani *villam Pauliaci. ms. codex S. Steph.* Fuit ille Arnulphi in Germaniâ Imperatoris filius (*Zuendibolchum* & *Zuendebaldum* quidam vocant) Lotharingiæ Rex à patre constitutus anno

895:

895: qui propagandi regni cupiditate Burgundiam 895.
inuasit. *Regino.*

Theodoricus verò post multorum annorum Archiepiscopatum, præuidens exitum suum, omnia sua pauperibus erogauit; saluis, quæ ecclesiæ debebantur, bonis: suósque conuocatos ad pacem hortatus, fœliciter excessit.

XLI.

BERENGARIUS.

BERENGARIVS nepos Theodorici, (cui successit in Archiepiscopatu, raptus, & intronizatus communi electione ante altare S. Stephani, cuius erat Canonicus) doctus fuit hæreticorum insectator: sed propter Ayminum hæreticum excœcatus, Vicarium habuit in officio Pastorali Stephanum Bellicensem Episcopum: & decimo tertio sui Sacerdotij anno in pace quieuit. *hæc ipsis veterum manuscriptorum verbis.*

In diplomate sine datâ, quo Hugo primus multa Ecclesiæ S. Stephani conferre se testatur beneficia; mentio est *ecclesiæ S. Martini de Tarceniaco*, olim à Berengario Archiepiscopo, S. Stephano collatæ.

Eius verò tempore, & iussu *Stephanus* Bellicensis Episcopus, transtulit ab ecclesiâ S. Petri, villæ quæ *Domnipetra* dicitur, ad castrum Montisbeligardi, corpus *S. Maimbodi* Martyris, natione Scoti: cuius festum

festum in diœcesi Bisontinâ, 23 Ianuarij. Et fertur Berengarius, qui à sacrilegis hæreticis excæcatus fuerat; in eâ S. Maimbodi releuatione, visum miraculo recepisse.

Ayminus.

IN vetusto ms. catalogo S.Stephani, Berengariũ sequitur *Ayminus inuasor, vocatus pseudoepiscopus, non receptus:* propter quem excæcatum diximus Berengarium.

Haud dubiè hic est *Leoninus* Archiepisc. Bisontinus (vt legit Paradinus lib. 2 hist. Lugd. cap. 26,) vel meliùs *Eiminus Vesontionensis* (vt habet Seuertius;) qui cùm pro Bisontino Archiepiscopo, de facto non de iure se gereret, interfuit Synodo Prouinciali Cabilonensi, celebratæ anno 915, Indict. 3, vt ex antiquis
915. tabulis refert Seuertius in *S. Geraldo* Matisconensi: non autem circa annum 883, sub Carolomanno, vt vult Paradinus loco citato.

Gontherius.

IN catalogo ms. S. Stephani, *Gontherius vocatus Episcopus*: quidam codices *Hontherum* habent.

XLII.

GYRFREDVS.

GYRFREDVS, (nonnullis *Gerfredus*, aliis *Godefredus*, & *Guyfredus*) interfuit nationali Synodo, in Abba

in Abbatiâ Trenolchianâ celebratæ anno 944, in 944.
quâ decretum est, vt reliquiæ, quas monachi Trenolchiani inde eduxerant, secúmque in Aruernense *S.Portiani* Monasterium secedentes asportarant, eidem Trenolchianæ Abbatiæ restituerentur. De hoc Conciliovi de San-Iulianum, & Seuertij chronologiam. Exstat insuper in archiuo Capituli, instrumentum contractus cuiusdam initi, inter *Gyrfredum* Archiepiscopum, & *Vvilencum* virum Illustrissimum, vnum ex fidelibus *Vgonis* Comitis; *datum V, Cal. Ianuar. Anno VIII, regnante Conrado Rege.* Is videtur esse annus Christi 947. 947.

XLIII.

GVIDO.

GVIDO, seu *Vvido* Gyrfredum sequutus est. Malè eum Golusius & alij quidam dixerunt fuisse posteà *Calixtum Secundum* Summum Pontificem, quo hic multis annis est antiquior; vixit quippe sæculo decimo; sedit verò Calixtus II, sæculo duodecimo, ab anno 1119, ad 1124. Sed fortè errori occasionem dedit, quòd Calixtus secundus, (qui anteà Guido) *patriâ Bisontinus* fuit, filius Guillelmi, & frater Stephani, Burgundiæ Comitum; Archiepiscopus item, non Bisontinus, sed Viennensis; quo in officio constitutum Paschalis II, controuersiæ de maternitate Ecclesiarum S. Ioannis, & Sancti Ste-

phani dirimendæ delegauit; vt inferiùs referemus in Guilelmo primo.

XLIV.

GVICHARDVS.

GVICHARDVS, seu *Vvichardus*, Germanus, Monachus, & Abbas vallis S. Georgij, electus est Archiepiscopus Bisontinus, sub Othone tertio Rege. *Franc. Belleforestius tom.* 1, *cosmogr. volum.* 2, *lib.* 3: atque ex illo *Arnoldus Vvion lib.* 2, *ligni vitæ, cap.* 19.

Refert verò Chronicon Cluniacense (in bibl. Cluniac.) *S. Maiolũ* (qui anno 954, electus est in quartum Cluniacensium Abbatẽ, obiitque anno 994,) vocatum fuisse electione ad Ecclesiam Bisontinensem: sed vel priuatæ vitæ amore, vel propriæ imbecillitatis conscientiâ, id honoris, atque oneris non suscepisse: quod deinde aut *Guichardo*, aut fortasse *Guidoni* delatum putamus; vel certè etiam *Leutaldo*: cui ex tribus, incertum.

XLV.

LEVTALDVS.

LEVTALDVS (aliis *Leotoldus, Leuraldus*, & *Ieoroldus*) S. Maioli successorem S. Odilonem, Abbatem

batem Cluniacensem consecrauit, die Pentecostes
anni 994. *bibl. Cluniac.* 994.

XLVI.

HECTOR.

HECTOREM acquisiuisse S. Stephano Capellam *S. Iustini de Camborniaco*, habet charta Sancti Leonis IX Papæ, data 16 cal. Decemb. Pontif. 1, Indict. 3, anno verò Christi 1049 *: ex archiuo Capituli.* In Necrologio S. Pauli, obiisse notatur sexto calendas Nouembris.

Bertaldus.

INTER Hectorem & Vvaltherium habetur in catalogo quodam S. Stephani ms. qui in Hugone primo desinit, antepenultimus hic: *Bertaldus pseudoepiscopus non receptus.*

XLVII.

VVALTHERIVS I.

VVALTHERIVS, seu *Galtherus*, in corpore affecto mentem integram gessit: homo mansue-

tus & pius, sed sanitatis imbecillo statu, & valetudini vt plurimùm obnoxius. Is quodam tempore, cùm morbo contumaci vrgeretur, desperatus à Medicis, à beato Agapito Martyre curatus est; prout ex antiquo, adeóque ipsius Vvaltherij æquali scriptore tibi referimus, ipsismet illius verbis, quæ habentur in libris lectionum ecclesiasticarum S. Ioannis, & S. Stephani, 20 Aprilis.

Caput S. Agapiti, à venerabili Celidonio Archiepiscopo, qui tunc ciuitati præerat (cùm nẽpe à Theodosio secundo Vesontionẽ missum est,) *in ecclesiâ S. Stephani, in medio scilicet choro fuit reconditum. Super quod, altare quatuor columnis argenteis sustentatum, decentissimè fuerat ædificatũ. Verùm quia memoriæ literis ita traditum non fuerat, nisi quantum quorumdam relatio nõ satis firma suggerebat, pretiosissimum munus longo tempore latuerat: sed miraculis, quæ per eius meritum Dominus faciebat, cunctis circumquáque manentibus virtus Diuina innotuerat: præstabatur namque ibi cæcis visus, surdis auditus, claudis gressus, loquela mutis, mundatio leprosis; salutem denique se petentibus Martyr tuebatur, vulneribus medebatur, morbi diuersi generis ab ipso pellebantur: sic cunctis repertis partibus Medicinæ, de toto non erat dubitandum in Martyre. Vnde, cùm eius miraculorum multitudo occurrat permaxima, quæ partim ab incolis ciuitatis sunt visa & audita, partim verò illustrium senum virorum relatione credita; vnum, quod nostris factum constat temporibus, quodque ab ipsius ore Venerandi Vvaltherij Archiepiscopi sæpe audiuimus, particulariter huic nostro opusculo inserere opportunum duximus. Erat enim hic vir*

vir ſimplicitate admodùm præditus, virtute patientiæ præmunitus, humilitate magnificus, caritate conſpicuus: quem corporis natura infirma & imbecillis quodam tempore & accidentibus ita infecit; adeò omnibus modis, febribus (vt ipſe ſolitus erat referre) ægrotauit, quòd cibi potúſque vſum omninò amiſerat, vixque laſſeſcente ſpiritu anhelabat. Huic verò cùm nullâ Medicorum ope ſubuentum eſſet, cumque ſibi deeſſe humanum auxilium præſenſiſſet, ſtatuit Diuinum quærere, & ad Medicorum potiſſimum Chriſtum confugere. Ad altare namque beati Agapiti ſe deferri præcepit; ſpe & fide roboratus acceſſit; Chriſti Martyri, quatenùs ſibi apud Dominum ſubueniret, corde & animo ſupplicauit. O mira Dei clementia, mira potentia, quæ nunquam deeſt credentibus! Ipſe namque omnipotens, qui B. Petro (vt ſolueret eum de carcere) Angelum ſuum miſit; famulum ſuum & Martyrem Agapitum, pro hoc ægroto orantem copiosè audiuit, & eumdẽ Chriſtum ad ſoluenda eius infirmitatis vincula de ſupernis ſedibus adeſſe conſtituit. Viſus eſt enim B. Agapitus in ſimilitudinem candentis pueri ſancti adeſſe, & ſigno Crucis manu propriâ ſibi benedicere, ac eo modo ſalutare antidotum ſuggerere; Surge, inquit, Vvaltheri, de ſoſpitate ſecurus, de ſanitate certiſſimus, de viſione lætiſſimus; nihil dubites, nihil hæſites, quia ecce ſanus factus es. Quæ vox certè ita Præſulem noſtrum ſanum reddidit, ac ſi nullum infirmitatis dolorem vnquam pertulerit.

Cæteris tranſactis multorum annorum curriculis, cùm iam Eccleſia nimiæ exiſteret vetuſtatis, & cùm ferè ſolutis murorum compagibus pateſceret ruinis, Vvaltherius ſcilicet beatæ memoriæ Archiepiſcopus (cuius ſuprà memoriã habuimus)

cœpit ædificare aliam amplioris magnitudinis, infra ambitũ suum priorem ecclesiam muris inter se distantibus non nimio spatio continentis: qui quod conceperat mente, non impleuit; statim enim naturæ concedens, in Domino quieuit.

Hæc ibi de Vualtherio: cuius obitus sic notatus est in Necrologiis: 4 *Nonas Octobris, obiit Bisontinus Archiepiscopus Galtherus, qui ecclesiam S. Stephani reædificauit.* Porrò species illa, quâ se S. Agapitus visendum Vvalthero præbuerat, rectè exprimit ætatem, (annorum scilicet quindecim) in quâ beatus Martyr, acerbissima pro Christi nomine tormenta, ac mortem, *apud Prænestinam Italiæ ciuitatem*, tulit. Celebris est eius memoria in Ecclesiâ, die 18 Augusti: & eius, Martyrologia, Romanum, Bedæ, Vsuardi, Adonis, alijque auctores magnâ laude meminerunt: tametsi de eius sacro capite Vesontionem translato, déque iis quæ ibidem consequuta sunt miraculis, illorum nemo (quod sciam) quidquam habet.

Inter Vualtherum & Hugonem primum reponendus esset Albertus Archiepiscopus Bisontinus; si quis esset, qui anno 1025, adfuisset Concilio Ansano, in causâ Burchardi Viennensis, & Gausleni Matisconensis celebrato: sed mendum puto irrepsisse in *San-Julianum*, qui lib. de antiq. Cabilonens. *Albertum* quemdam *Archiepiscopum Bisontinum*, dictæ Synodo præsentem facit. Nam idem auctor lib. de antiq. Matiscon. dum eos recenset, qui eidem Ansano Concilio interfuerunt, Albertum hunc omittit: quem etiam præterit *Seuertius*, qui Concilium illud

illud ex antiquis tabulis refert. Mirum certè ſit, ſi ſedem Biſontinam hic Albertus tenuit, cuius ne in vno quidem catalogo, etiam antiquiſſimo, & qui in Hugone primo deſinat, mentionem reperias. Etſi non valdè difficulter legi potuit à San-Iuliano, *Alberti* nomen pro *Vvalthero*: qui abſque dubio, anno 1025, 1025.
Biſontinæ eccleſiæ præerat, fuitque (vt ſexcentis monumentis conſtat) immediatus Hugonis primi deceſſor.

XLVIII.

BEATVS HVGO I.

HAVD ſcio, an in Præſulum noſtrorum chronologiâ quidquam obſcurius, vel difficilius, quàm huic Hugoni, & tribus eiuſdem nominis ſucceſſoribus, ſuũ cuique tempus rectè aſſignare: tanta eſt recentiorum in ſentiendo diuerſitas, tãta etiam penuria teſtimoniorum, vt vix appareat, vbi pedem figas. Hoc tamen duce Deo, plurimis monumentis magno labore cõquiſitis, atque ad temporum rationes expenſis, nos effeciſſe credimus; vt iis perlectis quæ pauca ſubiiciemus, quod cuique ex Hugonibus conueniat, in promptu ſit dignoſcere.

Hugo igitur primus, (quo nullus prior eiuſdem nominis, quique in antiquis Precum Biſontinarum Calen

Calendariis *Beatus* optimo iure ſcribitur) cognomẽto *Salinarius*, clariſſimâ apud Salinas familiâ natus (vnde paſſim in diplomatis *Hugo Salinenſis*, vel *Salinis oriundus* dicitur,) Canonicus primùm Biſontinus fuit in eccleſiâ S. Stephani, & *Rodulphi* Burgundionum Regis capellanus; tum Abbas Commendatarius S. Pauli Biſontinenſis, poſt *Albericum*; inde Biſontinus Archiepiſcopus ab anno 1031, ad 1067, aut certè 1066, vt planum fiet ex iis quæ dicturi ſumus.

Et primò quidem, Vgonem, priuſquàm eſſet Archiepiſcopus Biſontinus, reædificaſſe eccleſiam *Sancti Anatolij Salinenſis*, in eáque Ordinem Canonicum inſtituiſſe, conſtitit mihi ex triplici inſtrumento archiui S. Anatolij: primum eſt Rodulphi Burgundio-
1029. num Regis, datum anno Incarnationis 1029, regni Rodulphi Regis 35; in quo hæc habes inter cætera: *Notum volo fieri cunctis regni Principibus tam præſentibus quàm abſentibus, necnon eccleſiarum ordinibus, Vgonem noſtrum capellanum, cognomento Salinarium, Sanctique Stephani Chryſopolitanæ vrbis Canonicum, noſtram præſentiam adiiſſe, humilitérque poſtulaſſe, vt res quas Ragenaldus Comes, in valle Salinenſi, vel in cæteris locis dedit Sanctis Simphoriano & Anatolio, glorioſæque Virgini Agathæ, vel ipſe ſupradictus Comes, vel ipſe Vgo ædificator loci illius, vel cæteri datores, corroboraremus àd honorem Dei, eorumdémque Sanctorum, atque ad refectionem Salinenſium Canonicorũ. Cuius petitioni libenter annuentes ſtatuimus, &c.* Alterum eſt Henrici tertij Regis, datum Aquiſgrani, quinto Idus Iulij, anno Incarn. 1048, Indict. 2; anno verò Ordina

dinationis Domini Henrici tertij Regis Inuictissimi 21, Regni 11, Imperij 3; in quo leguntur hæc verba: *In hac quidem S. Anatolij ecclesiâ ante Episcopatum præfatus Archiepiscopus (*Vgonem dixerat*) constituit ordinem canonicum: posteà factus Episcopus, rogatu matris suæ* (eam esse puto, de quâ sic Necrologium vetus S. Stephani; *7 cal. Nouemb. obiit Ermemburga Deo fidelis, mater Domni Episcopi Hugonis.*) *quæ apud eamdem ecclesiam morabatur, ordinem immutauit, & monachis Diuionensibus concessit. Quod nos audientes, prædium nostræ Ecclesiæ, ad Ecclesiam alterius regni, & Episcopatus translatum esse, tulimus indignè, præcipientes sub obtentu nostræ gratiæ, quatenus, vt æquum erat, reuerterentur.* Idipsum habet tertiũ diploma Leonis IX, datum 16 cal. Dec. anno Sedis eius primo, Indict. 3, quod sic incipit: *Leo Episcopus seruus seruorum Dei, Hugoni Archiepiscopo Chrysopolitano, &c.* illudque præterea notat, *monachos Diuionenses, locum illum (* S. Anatolij Salinensis *) malè & inreligiosè tractantes, expulsos fuisse.* Porrò Vgo, quem iam vidisti Canonicum S. Stephani Chrysopolitanæ vrbis, & Rodulphi Regis capellanum) in duorum Regum diplomatis (quæ in archiuo S. Pauli Bisontinensis) accepisse refertur à Rodulpho Rege Ecclesiam seu Abbatiam S. Pauli: alterum est Henrici IV, Regis Romanorum, datum anno 1067, Indict. 4; quo rogatus *ab Hugone Sanctæ Bisonticensis Ecclesiæ Venerabili electo Archiepiscopo* (is est Hugo secundus, de quo posteà) confirmat donationes & priuilegia, quæ *antecessor eius beatæ memoriæ Hugo Archiepiscopus* cõtulerat ec-

clesiæ S. Pauli; de quâ hæc verba subiungit: *Hanc ecclesiam cum capellis Rex Rodulfus bonæ memoriæ atauus noster, cum præcepto contulit ei suo dilecto adhuc capellano.* Alterum Henrici III, Henrici IV patris, sine datâ, rogante ipso Hugone primo concessum; in quo similia habes de ecclesiâ S. Pauli: *Hanc ecclesiam cum capellis Rex Rodulfus bonæ memoriæ Auunculus noster, cum præcepto contulit ei suo dilecto adhuc capellano.* Atque id ipse agnoscit in diplomate dotationis Canonicæ S. Pauli (de quâ posteà) dato ad annum 1044: *Hanc ecclesiam*, inquit, *cum capellis tradidit mihi cum præcepto clementia Regis Rodulphi, cùm in capellâ multo labore desudassem, antequàm ad Præsulatum accessissem.*

1031. Creatum verò Archiepiscopum anno 1031, fidem facit vetustum chronicon S. Benigni Diuionensis, ex quo nondum typis edito id se notasse me monuit *Claudius Robertus*, Lingonensis Presbyter, insigni vel eruditione vel morum probitate vir. Cùm autem in instrumento quodam S. Pauli Bisontini, è quo mox nonnulla relaturi sumus, annus Incarnationis 1044, Indictione 12, dicatur Prҫsulatus Hugonis duodecimus, qui minimùm fuit decimustertius; fateri necesse est, annos tantùm completos, vt sæpe fit, numerari, & decimumtertium eius Episcopatus annũ, quia adhuc pendebat, non accenseri: cùm alioqui
1032. anno 1032, Indict. 15, subscriptus iam inueniatur *Hugo Chrysopolitanus Archiepiscopus cum Gaufrido Cabilonensi, Hugone Niuernensi, & Elminio Eduensi* Episcopis, diplomati *Euzelini paterno & hæreditario iure Vergiacen-*

sium Domini, Parisiorum Episcopi, &c. Augustoduni dato, pro Monasterio Vergiacensi: quod inter cætera spectandum mihi dedit Illustrissimus Cleriadus *de Vergeyo*, Comes Camplitensis, Eques Velleris aurei, & liberæ Burgundiæ Gubernator optatissimus.

Hugoni itaque primo, (quo vix alium reperias, cuius plura exstent in Ecclesiam Bisontinam merita) prima cura fuit, quæ decessor eius *Vvaltherus* piè inchoauerat, ea perficere: basilicam ergo S. Stephani, quam Vvaltherus nimiâ totius ædificij amplitudine ac vastitate excitare cœperat, perduxit ipse ad summitatem, sed paulò angustiorem factam, etsi certè peramplam. Cumque (vt ipsemet testatur diplomate Idibus Augusti dato, absque inscriptione anni, quo multa bona ecclesiæ S. Stephani assignat, animæ suæ remedij causâ, & prædecessoris sui Vvaltherij, *qui me*, inquit, *sacri baptismatis vndâ renouatum suscepit, ac tenuit*) ea ecclesia quotidianis laudibus deficeret, *cuncto videlicet Canonicorum cœtu, B. Ioanni Euãg. sub Christi famulante regimine*; non modò nouum illi Clerum, ac ministros adsciuit, sed & nouis eam prouentibus, vestibus pretiosissimis, vasis aureis atque argenteis, codicibus, & reliquâ sacrâ supellectile ditauit, eóque nomine census ipsos ecclesiasticos, & patrimonium ipsum largissimè effudit. Atque ab eo primùm sancitum puto, vt Præpositi S. Stephani, olim *Abbates* dicti, (vt constat ex chartâ Chuonradi Regis, quam in ecclesiæ S. Stephani gratiam dedit anno Incarn. 967, Regni sui 28, vbi mentio fit *Ste-*

phani & Ermenfredi Abbatum S. Stephani) Decani in posterum appellarentur: quod etiam fecisse eum in ecclesiâ S. Pauli, mox dicturi sumus.

Cùm autem veteres ædes S. Stephani, nouarum longè ampliorum ambitu circumclusas mandasset dirui, contigit vt altare *S. Agapiti* in medio choro veteris ecclesiæ situm, lapidibus, qui è sublimi deiiciebantur, obrueretur, & confringeretur. In eo altari, fama erat Celidonium Archiepiscopum, qui Theodosij Iunioris æuo vixerat, S. Agapiti caput ab eodem Theodosio missum condidisse: id Hugo sollicitè exquiri iussit: cumque magnâ vi amoti essent alter ac tertius miræ magnitudinis lapides, inuentus tádem est pridem absconditus thesaurus, miro omnium gaudio ac stupore, 12 cal. Maij: cuius rei memoria ex eo tépore in officiis ecclesiasticis quotannis recolitur eâdem die Aprilis vicesimâ. Caput verò Martyris, Hugo Archiepiscopus in eburneâ magni pretij capsâ reposuit, donec à Leone IX Papâ intra altare maius S. Stephani conditum est, vt mox referemus fusiùs.

Inter alia porrò beneficia, quæ plurima Hugo citato instrumento in Sancti Stephani ecclesiam contulit, est alia ecclesia Vesontione in *S. Quintini* honorem consecrata: cuius certè primam fundationem, etsi diu, multúmque perquisitam, nullibi adhuc inuenire potui: quamquam in Necrologio S. Ioannis, mentionem reperi illius, qui eam exstruxit, his verbis: 13 *cal. Maij, obiit Bisuntinus Laicus, qui ecclesiã*

S. Quin

S. Quintini ædificauit: (forsan ex Turrianorũ nobili & antiquâ familiâ fuerit, quorum ibi familiare sepulchrum est) & in Martyrologio S. Stephani, eiusdem dedicatio sic notata legitur: *3 Nonas Iulij, Chrysopoli, Dedicatio Basilicæ S. Quintini egregij Martyris, videlicet in honore ipsius, & Beatæ semper Virginis Mariæ, & Beatorum Martyrum Benigni & Agapiti.* In eâ ecclesiâ nunc perangustâ, & quæ sacellum potiùs quàm basilica dicenda sit, per D. Outheninum *Bardeletum* Presbyterum anno 1514 instauratâ, seruatur os quoddam S. Quintini Mart. arculâ ferreâ vetustissimâ inclusum: eóque conuenire solent pridie calendas Nouembris (qui dies beato Quintino sacer est) ecclesiarum S. Ioannis & S. Stephani Canonici, diuinorum officiorum peragendorum causâ, ex veteri consuetudine in rituum codicibus adnotatâ.

Constitutis ecclesię S. Stephani rebus, cœpit agitare animo pius Præsul, vt Deiparæ Virgini Mariæ sacram ædem ab imo construeret: sed deliberâti quid ageret, illud demum visum est magis è re Ecclesiæ suæ fore, vt quæ bona in nouam Ecclesiam vel exstruendam, vel dotandam conferre statuerat, ea in ecclesiâ S. Pauli, sibi quondam à Rodulfo Burg. Rege collatâ (quæ à pristino splendore, atque opibus ipsi olim à S. Donato, primo eius fundatore attributis, prope defecerat) restituendâ collocaret. Plana sunt ista, cùm ex citatis instrumentis Henricorum tertij, & quarti Regum, quæ in archiuo S. Pauli; tum maximè ex diplomate institutionis Canonicæ

1044. S.Pauli,dato ad annum 1044, quod *Hugonis primi testamentum* vocant,vbi hæc de ſeipſo Hugo:*Igitur poſt ordinationem Congregationis venerabilis Patroni noſtri S. Stephani Protomartyris, quam ex bonis ipſius,quæ quondã malè ablata fuerant,& ex proprio beneficio, necnon maternâ hæreditate coadunaueram; diuinitùs prouocatus inſtinctu, volui & in ſanctæ Dei Genitricis honorem, à fundo eccleſiam ædificare, & Canonicorum frequentiâ pro bonorum exhibitione decorare. Dum autem hæc mecum tacitus reputarem, diúque vtrùm hoc aut illud ſurgendo operi cohæreret, conſilio haberem,placuit ſententiam priorem mutare,nec tamen ab incœpto ceſſare. Abbatia etenim S. Pauli, olim in eius honore, nunc Piiſſimæ Virginis Mariæ dedicata, in meã poteſtatem venerat: quam bonæ memoriæ priùs Abbas dum vixit Albericus rexerat. Quapropter in commune conſulenti potiſſimum eſt viſum mihi,vt & quod debebam meæ Mariæ, & quæ erant in meâ poteſtate bona S. Pauli vnirem, vnitúmque Canonicis ibi Deo, & Matri eius, & Beato Apoſtolo, Sanctóque Antidio in eâdem eccleſiâ requieſcenti ſeruientibus attribuerem.* Notatu digna res eſt, eam eccleſiam, quæ nunc nudè à *S. Paulo* nomen habet, nõ illi ſolùm, ſed & Beatiſſimæ *Virgini Mariæ*, & *S. Antidio* Archiepiſcopo Biſontino ac Martyri, (cuius ſacræ reliquiæ ibi aſſeruantur) per Hugonem fuiſſe dedicatam, (vt habes ſuprâ in Antidio) atque à tribus ſimul patronis cognominari, non hoc tantùm, ſed & aliis plurimis, iiſque antiquiſſimis eius eccleſiæ inſtrumẽtis: in quibus paſſim dicitur, *Eccleſia Virginis Matris, gentiúmque Doctoris, & egregij Martyris Antidij.*

Antidij: meminerúntque Necrologia S. Pauli, *Xenodochij* olim ſub S. Antidij nomine erecti, iuxta eccleſiam S. Pauli, & circa annum 1483 reædificati: ſed ei nunc deleto, aliæ ſuccesſêre publicæ charitatis domus, de quibus nos ſuis locis.

Inde multis recenſet Hugo, quos fundos, quos cenſus, ac reditus, vel ex fructibus beneficiorum, vel ex patrimonio, Canonicis S. Pauli aſſignet: ac tandem in eâ eccleſiâ deſignato ſibi tumulo, hæc ad extremum ſubiicit: *Rogo obnixè ne in loco ſupraſcripto Abbas ponatur, neque Præpoſitus ordinetur; quia ſæpiùs quærunt quæ ſunt propria, negligúntque fratrum commoda: Decanus ibi conſtituatur, talis tamen qui à Fratribus eligatur, & qui magis velit prodeſſe quàm præeſſe. Si quis igitur ſucceſſorum, vel hæredum ſupraſcripta iura infringere vel calumniare voluerit, niſi reſipuerit, ſit damnatus anathemate, quorum Epiſcoporum ſubſcribimus nomina, auctoritate; ſitque pars illorum cum Dathan & Abiron, quos terra viuos abſorbuit; & cum his, qui dixerunt Domino Deo, recede à nobis, ſcientiam viarum tuarum nolumus; & cum Iudâ proditore Domini, qui cœlo, terræque peroſus crepuit medius. Vt autem hoc noſtrum teſtamentum, firmius habeatur poſt obitum, ſigilli noſtri impreſſione ſignamus, Suffraganeos, Conſocios, Coëpiſcopos firmare rogamus.*

Signum Hugonis Archiepiſcopi, qui hanc chartam fieri iuſſit, & propriâ manu firmauit, cæteriſque idem fieri rogauit. S. Henrici Lauſonnenſis Epiſcopi. S. Theoderici Baſileenſis Epiſcopi. S. Aymonis Bellicenſis Epiſc. S. Aymonis Sedunenſis Epiſc. S. Odolrici Lugdunenſis Archiepiſcopi.

S. Elmui

S. Elmuini Augustodunensis Episc. S. Hugonis Lingonensis Episc. S. Vvidonis Cabilonensis Episc. S. Vvaltherij Matiscensis Episc. S. Leudegarij Viennensis Archiepiscopi. S. Renconis Aruernensis Episcopi, Hierosolymis reuertentis. S. Rogerij Catalaunensis Episcopi Româ redeuntis. S. Frotlandi Syluanectensis Episc. Romam pergentis. S. Frederici Geneuensis Episc. S. Stephani Anitiensis Episc. S. Pontij Valentinensis Episc. S. Emmonis Darentasiensis Archiepis. S. Hugonis Niuernensis Epis. S. Artaldi Gratianopolitani Epis. Ego Ermenfredus sanctæ Chrysopolitanæ Ecclesiæ Cancellarius recognoui. Data VII cal. Aprilis, die Annunciationis S. Mariæ Matris Misericordiæ, Indict. XII, Anno Do-
1044. *minicæ Incarnat. M XLIIII: anno verò Domini Henrici III, Ordinationis eius XVI, Regni V, Præsulatus Domni Hugonis anno XII. Actum Bisontij publicè feliciter, Amen.*

Miretur fortasse quispiam, tot conuenisse ad vnius ecclesiæ firmandam atque illustrãdam dotationem Episcopos, quà Metropolitanos, quà Suffraganeos; ni magnum Hugonis nostri nomen atque auctoritatem attendat. Quia verò egimus de ecclesiâ S. Pauli ab illo restitutâ; operæ pretium duximus, eius ecclesiæ statum à primâ suâ origine, ad nostra vsque tempora, hîc breuiter ob oculos ponere; adiecto etiam Abbatum quàm fieri potuit integerrimo catalogo.

Status

Status Ecclesiæ S. Pauli, & eius Præpositorum series.

Diximus in *S.Donato*, Monasterium S.Pauli ab eo primùm exstructum, atque institutum ad S. Columbani regulam Luxouiensem; tuncque (vt ex Ionâ retulimus) *Palatium* vocari solitum: multa deinde damna passum sub *Felice*, & *Tetrardo* impiis Præsulibus: demum *Alberico* Abbate mortuo, à Rodulpho Rege Hugoni primo, tunc suo capellano collatum; qui illud, vt vidimus, anno 1044, reædificatum opimis dotauit prouentibus, voluitque vt eius Prefecto, non *Abbas* (quod anteà) sed *Decanus* nomen esset.

Primus igitur Decanus fuit *Vvichardus*, seu *Guichardus*, ab anno 1044, vltra 1069, quo anno nominatur in chartâ Alexandri Papæ, monasterio S.Pauli concessâ: immò longè etiam vlteriùs, si eo agente suspensus est Hugo secundus à Legato Gregorij VII, circa annum 1078. Eius obitus notatur in Necrologio S. Pauli, 10.cal. Nouembris.

Gerardus Decanus S. Pauli, in duobus diplomatis Hugonis tertij 1092, Indict.15.

Oddo Decanus S.Pauli, sub Hugone tertio, ex diplomate sine datâ: & anno 1108, Paschalis II Papæ 9.

Aymo Decanus S. Pauli, 1122, Calixti II anno 4, 14 cal, Aprilis.

Inuecta est deinde in illud Monasterium, S. Augustini regula: à quâ cùm solutiores nonnulli ab-

horrerent, grauis orta est contentio, quæ anno 1131, ab *Anserico* Archiepiscopo certis conditionibus definita est: simul constitutum, vt Decanus sæcularibus Canonicis præesset, Prior verò regularibus. Decanorum ab eo tempore nulla mentio.

Gerlandus vel *Garlandus*, Prior S. Pauli, annis 1131, 1132.

Petrus Prior Sancti Pauli, ex diplom. 1236, mense Maij.

Vvichardus seu *Guichardus* Prior S. Pauli, 1138, 1140, 1143.

Hieremias Prior S. Pauli, sub Theodorico secundo Archiep. ex diplom.

Stephanus Prior S. Pauli, 1220, 1229, 1230, 1233.

Cùm autem anno 1132, vetuisset Innocentius quartus dato Cluniaci diplomate, ne quis, qui S. Augustini regulam sequi nollet, in B. Pauli cœnobium admitteretur, sensim defecêre seculares Canonici: & anno demum 1252, in Augustinianam normam domus tota consensit: cui eo nomine primus Abbas præfectus est,

1 *Stephanus de Cicons*, qui obiit pridie Nonas Ianuar. 1558, ex Necrologio Sancti Pauli, sepultus in Capitulo.

2 *Otho de Vennes*, secundus Abbas, 1558: obiit 8 Idus Februar.

3 *Renaudus*, tertius Abbas, 1262: obiit 3 Non. Iul.

4 *Ioannes de Sauigneyo*, 1272, 1281, 1294, 1303: obiit 9 cal. April. 1304.

5 *Hugo*

5 *Hugo de Monte-Bozonis*, 1312, 1327: obiit idibus Martij, 1332.

6 *Henricus de Sauigneyo*, 1348: obiit 1362.

7 *Ioannes de Marigniaco*, Decretorum Doctor, 1363.

8 *Theobaldus de Nans*, 1371: obiit 16 cal. Maij, 1379.

9 *Hugo de Castellione Guietæ*: obiit 5 Nonas Octob.

10 *Ioannes de Valletrauersa*: obiit 9 cal. Maij.

11 *Odo de Sauigneyo*, 1387, 1390: obiit 9 Maij: sepultus apud S. Paulum, in sacello S. Mariæ.

12 *Henricus de Falerans*, 1400, 1404: obiit 13 cal. Maij, 1406.

13 *Robertus de Babigneyo*, Doctor in Decretis, ex Abbate vigesimo S. Stephani Diuionensis, 13 Abbas S. Pauli: obiit 1428, 6 cal. Martij; sepultus in imâ naui S. Pauli, cum hoc Epitaphio ad murum:

Hîc ante est tumba cernua
Abbati Roberto grata:
Sic solent sepeliri
Regulares Canonici.

Præcedenti anno 1427, obierat Vesontione Ioannes *Soardi* Abbas vigesimus primus S. Stephani Diuionensis, iacétque in ecclesiâ S. Pauli.

14 *Simon de Claraualle*, 1432.

15 *Simon de Domnoprato*, ab anno 1439: obiit 1467. Eius verò tempore, nempe anno 1444, migrauit ad Superos *B. Ioannes Bassandus*, qui ex Canonico regulari S. Pauli Bisontinensis, factus fuerat Celestinus in Italiâ. *Chopinus in monastico.*

16 *Petrus de Roseriis.*

17 *Carolus de Nouocastro*, Archiep. Bisontinus, Abbas commendatarius S. Pauli: obiit 13 cal. Aug. 1498.

18 *Ioannes de Palude*, 1499.

19 *Franciscus de Palude.*

20 *Petrus Rolinus.*

21 *Antonius de Gorreuodo*, piissimus Lausanensis Presul: dicitur fuisse Abbas per annos 51: obiit 24 Febr. 1598, sepultus in S. Pauli.

22 *Prosper à Baumâ*, Decanus Capituli Bisõtini: obiit 7 Iunij 1599: sepultus cum Decanis in naui ecclesiæ S. Stephani.

23 *Carolus Madrucius*, presb. Card. tt. S. Thomæ in Parione, Episc. Tridẽtinus: nũc viuit, & præest 1618.

Hæc satis de monasterio, & Archimandritis Sancti Pauli: ad Hugonem redeamus.

1046. Anno 1046, Hugo Chrysopolitanus Archiepiscopus *Halinardum* patre Lingonensi, matre Æduensi nobilibus natum, & filium spiritalem in baptismate, Galtheri Episcopi Æduensis; post regimen cœnobiale apud Benignianos Diuionenses, annorum circiter viginti, in Lugdunensem Archipræsulem electum consecrauit, in loco, cui nomen *Herbestain*, coram Henrico nigro. *Chronicon Sancti Benigni.* Halinardus ille, quem inter æui sui Antistites locum obtinuerit, vel ex eo intelliges, quòd (vt habet idem chronicon) mortuo Damaso secundo, Romani eum ab Henrico Cæsare Pontificem postularint anno 1048: sed eo præ animi modestiâ moras trahente, ne id honoris inuasisse potiùs, quàm admisisse

misisse videretur; delegit Henricus *Brunonem Tullensem Episcopum* (qui Leo IX dictus est) Hugonis Comitis filium, virum vt regij sanguinis claritate, sic eximiâ virtute conspicuum: qui cùm Vvormatiâ (vbi delectus fuerat) Romam peteret, Vesontione iter habuit; ibíque quinto nonas Octob. anni 1048, 1048.
altare maius ecclesię S. Stephani sollemni ritu dedicauit: & in eâdem ecclesiâ *septem Canonicos Cardinales* instituit (quod ipsum sequenti anno 1049, primùm 1049.
Coloniæ, ac deinde Remis fecisse legitur apud Vibertum lib. 2 vitæ Sancti Leonis, & alios) aliáque gessit, de quibus constat, tum ex archæo Capituli Bisontini, tum ex antiquâ tabulâ in eâ basilicâ appensâ; quam (quia breuis est) hîc tibi describimus.

Anno ab Incarnatione Domini millesimo quadragesimo octauo, quinto nonas octobris, consecratum est altare Sancti Stephani à Domno Leone VIIII Papâ, in honore Dominicæ Ascensionis, & Sanctissimæ Dei Genitricis semper Virginis Mariæ, & Beati Protomartyris Stephani, & S. Ioannis Euangelistæ, & Beatorum Martyrum Vincentij, Agapiti (cuius caput, cum maiore osse brachij sancti Stephani, & duobus nodis de spinâ sancti Vincentij, ab ipso Papâ infra idem altare est reconditum) coram Episcopis & Abbatibus, & Casatis, & populo qui infinitus conuenerat: ad quem sanctus Papa sermonem faciens, annuum concursum populi instituit, tertiam partem pœnitentiæ suæ omnibus qui conuenerant condonauit; & cunctis, qui ad anniuersarium eiusdem dedicationis per sæcula conuenirent, eamdem indulgentiam

tiam concessit. Deinde statuit, vt eadem dies per totum Episcopatum semper celebris duceretur, & per omnes eiusdem Episcopatus ecclesias, tanquam eâdem die consecratas, dedicationis officium quotannis solemniter celebraretur, quæ reuera benedictionem à capite in membra omnia transfusam & deriuatam omnes acceperant. Statuit item, vt vigilia & dies dedicationis, in treijgayâ Dei in perpetuum haberetur: & omnes illi, qui ad eamdem dedicationem, vel ad nundinas ibidem institutas conuenirent, & omnis substantia eorum vbique, quousque domum reuersi essent. Satuit quoque, vt septem de Canonicis ipsius loci eligerentur, qui Cardinales vocarentur; qui cum dalmaticâ, mitrâ, sandalis, chirothecis, ad altare illud ordinati, missas ibi facerent: quorum vnus, loci illius Decanus, anulo etiam ad missarum solemnia vteretur. Sine dalmaticâ autem nullus vnquam ibi præsumat sacrificare; quâ tamen nullus vtatur, nisi cui tempore ordinationis suæ, vel Apostolicâ sede posteà fuerit specialiter indulta. In festiuitatibus autem omnibus Domini & Saluatoris nostri Iesu Christi, & Sanctæ Dei Genitricis, & omnium Apostolorum, & Sanctorum Martyrum, Stephani, Vincentij, Agapiti, Ferreoli, & Ferrucij, & Sancti Archangeli Michaëlis, & dedicatione eiusdem loci, & festo omnium Sanctorum, sandalis, mitris, & chirothecis, tam sacerdotem, quàm Diaconum & Subdiaconum vti præcepit, sicut & in cæteris prohibuit diebus. Præterea bannum suum Apostolicum posuit, ne quis cœmeterium, quod ipse ibidem sacrauerat, vel quæcunque ipse (vt diximus) ibi statuta decreuerat, in aliquo violare, vel conuellere præsumeret. Postremò omnes illos anathematis iaculo confossos, in perpetuum

dam

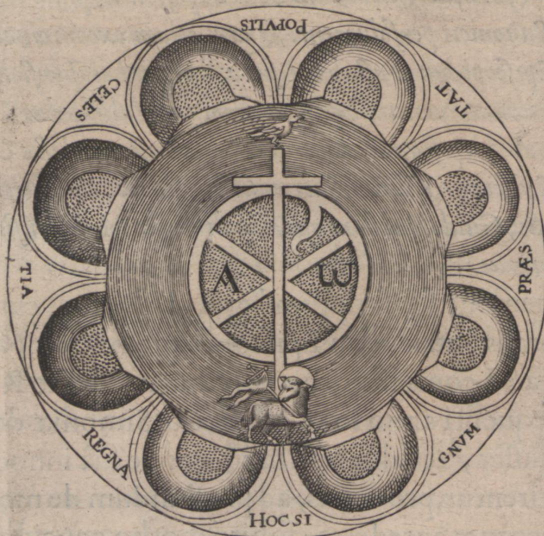
damnauit, qui ſcientes eadem ſtatuta ſua infringerent; niſi dignam ſatisfactionem, tam Sedi Apoſtolicæ, quàm loci eiuſdem Canonicis perſoluerent. Quam etiam excommunicationem Epiſcopi, qui ei aſtabant, ſuo aſſenſu, & reſponſione confirmauerunt, quorum hæc ſunt nomina; Halinardus Lugdunenſis Archiepiſcopus, Georgius Colocienſis Eccleſiæ Ungrorum Epiſcopus, Kilinus Sutrienſis Epiſcopus, Fredericus Geneuenſis, Guido Cabilonenſis, Gualtherius Matiſcenſis, Hugo Biſuntinus.

Quem hîc ſubſcriptum legiſti Kilinum, eum eſſe credimus Sutrienſem Epiſcopũ, quem refert *Vibertus* in vitâ S. Leonis lib. 2, cap. 10, cùm in Cõcilio Romano, ſequenti anno 1049 celebrato, Simoniæ delatus excuſaſſet, & falſis teſtibus, qui de ſuâ innocentiâ mentirentur, productis, ad præſtandum de more ſacramentum accederet, ſubito morbo concidiſſe, ac domum delatum, paucos poſt dies miserè interiiſſe.

Septem illi S. Stephani *Cardinales*, purpureis veſtibus (vt ex vetuſtis imaginibus patet) indui ſoliti, deſiiſſe creduntur, iam inde ab vnione eccleſiarum factâ anno 1253, de quâ inferiùs ſuo loco. Sed omnibus Metropolitani Capituli Canonicis, illud conceſſum non ita pridem à Paulo V, vt violaceâ veſte, Lateranenſium more induerentur.

In eo verò altari, à S. Leone IX dedicato, digna notatu res eſt medius lapis, ſuper quo Chriſti Domini Corpus ac Sanguis conſecrari ſolet, in quo roſa ad duos circiter digitos excauata eſt; hac inſcriptione & figurâ.

In con

In concauam illam rosam, quotannis die cœnæ Domini infundi solet sextarius vini rubri, qui Pintarum sexdecim est, (tantumdem enim capit) de quo bibunt ordine, ex veteri ritu, Canonici, ac deinde populus vniuersus.

Verùm nascatur hîc fortasse cuipiam in Pontificũ historiâ versato scrupulus; num valida fuerit ea cõsecratio, aliáq; priuilegia à Leone IX, Bisontinensi S. Stephani ecclesiæ concessa anno 1048, cùm Leo delectus quidem esset ab Imperatore, nondum tamen à Clero Romano electus, & in Pontificem consecratus, quòd solùm factum constat, duodecimâ die

die Februarij, anni sequentis 1049: referátque *Otho* 1049.
Frisingensis, Leonem IX, cùm in purpurâ, & cæterâ
Pontificiâ majestate, priusquàm inaugurararetur in
Vrbe, Cluniacum ex itinere venisset; ibidem ab *Hildebrando* Cluniacensi Priore grauiter increpatum,
quòd nondum à legitimis Electoribus in Sede Romanâ constitutus, solâ Imperatoris fretus nominatione, iam se pro Pontifice gereret: atque eâ monitione permotum Leonẽ, vt erat ab omni fastu alienissimus, depositâ purpurâ, ac sumpto peregrini habitu, Romam vsque perrexisse. Certè, etsi consecratio altaris, à Leone IX, tunc adhuc *Brunone Tullensi Episcopo* facta, valida fuit (quod ab Episcopali charactere pendeat) ideóque non iteranda; tamen indulgentias, aliáque priuilegia, quorum collatio iurisdictionis est Pontificiæ, rata posteâ haberi oportuit; quod & fecit Leo IX, ex quo ad Pontificatum promotus est, dato diplomate, 3 Idus Ianuarij, Indict. 4, anno Christi 1051, Pontificatus secundo; quod habetur in archiuo Capituli: vbi repetit ac firmat, quicquid eum anno 1048 concessisse ex veteri tabulâ retulimus: ac sub finem ait *vidisse se, & in altari basilicæ S. Stephani condidisse preciosissimum S. Stephani brachium, ictibus lapidantium Iudæorum quassatum*.

Anno 1049, à Natiuitate inchoato, die Cathedræ 1049.
S. Petri, Ordinatus est ab Hugone Bisontino in Cluniacensem Abbatem (vt notatur in bibl. Cluniac.) *Hugo* ille alter, vitæ sanctimoniâ, & miraculis clarissimus, relatus in tabulas Ecclesiasticas ad tertium

calendas Maïas: quocũ paulò pòst Synodo Remensi à Leone IX indictæ interfuit, ineunte Octobri
1049. eiusdem anni 1049. Refert verò Vibertus Archidiaconus in vitâ S. Leonis, & Anselmus monachus in eiusdem Leonis itinerario, S. Leonem primâ die Octobris, sacrum Beati Remigij corpus soléni pompâ humo extulisse: quod cùm eâdem die ad Beatissimæ Virginis Remensem basilicam deportatum fuisset, & in altari S. Crucis repositum; id honoris Hugoni Bisontino Archipræsuli delatum est, vt in tanto Gallicorũ Præsulum penè omniũ, & plurimorum Cardinaliũ, qui in Pontificis comitatu venerāt, cœtu, vnus ipse ad illud altare S. Crucis in S. Remigij honoré, sacrosanctum missæ sacrificiũ peregerit. Mirum porrò contigit in eo Remensi Concilio, dum variorum Episcoporũ agitarentur causæ: cùm enim *Hugo Lingonensis* Episcopus, plurimorum criminum, atque inter cætera simoniacæ ad Episcopatum promotionis delatus esset ad Pontificé in Synodo; eiusque causam suscepisset Hugo Bisontinus, homo pronus ad benefaciendum, & qui nihil posset de quoquam mali suspicari, ingenti miraculo obmutuit; ne scilicet in causâ iniquâ vir optimus, vel bonâ, vt aiunt, fide patronum ageret. Quo prodigio attonitus Hugo Lingonensis, nocte sequenti Remis se subduxit. Sed postridie citatus in Synodo, cùm absens perculsus esset anathemate, & de Episcopali dignitate deiectus; tum è solio surgés *Hugo Bisontinus*, professus est coram Patribus, cùm pridie illius diei pro

Hugone

Hugone Lingonensi dicere aggredi vellet, sibi de repente omnem loquendi facultatem ademptam. Id miraculi S. Leo B. Remigio adscripsit, eoque nomine publicas illi ab vniuersâ Synodo grates persolui voluit. Hæc ex citatis Viberto, Anselmo, aliisque tum cusis, tum manuscriptis codicibus, qui de Remensi illâ synodo.

Decennio post, anno scilicet 1059, Indict. 12, die 1059.
sacro Pentecostes, qui tunc fuit mensis Maij 23; cùm Philippus primus Francorum Rex, à *Geruasio* Archiepiscopo inunctus est in metropolitanâ Remorum Basilicâ, adstantibus præter Episcopos vigintiquinque, & vigintiocto Abbates (quorum nomina recenset Tillius) quamplurimis Ducibus, Comitibus, & illustribus viris; *Hugoni Bisontino*, quippe ad magna nato, & qui præcipui esset inter Gallos Antistites nominis, potissimæ in tanto virorum principum cœtu cessere partes: ei siquidē inaugurationi Franci Regis interfuit legatus *Nicolai* Papæ, cum *Ermenfredo* Sedunensi, altero Pontificis legato. *Tillius*.

Quo verò loco haberetur Hugo noster, quantíque ab optimo quoque fieret, satis ostendit columen illud Ecclesiæ Petrus Damiani Ostiensis Episcopus, epistolâ octauâ libri tertij, quam benè longam sic inscribit: *Domno V. Reuerentissimo Archiepiscopo Bisontino, Petrus peccator monachus seruitutem:* Vgoni scilicet (sic enim plerunque scribunt antiqui) non autē (vt intellexit Baronius literâ initiali deceptus) *Vulthero*, cui iam inde ab anno 1031, Vgonem suffe-

tum vidimus. Venerat ſcilicet in Gallias Petrus Damiani, ab Alexandro II Pontifice legatus, anno,
1062. iuxtà Baronium, 1062; eumque ex itinere, Veſontione perhonorificè habuerat Vgo Archiepiſcopus: ad quem ille poſteà benè longam epiſtolam dedit, vel amicitiæ, vel grati animi ſignificandi ergò: ex eâ (quoniam aliqua continet, quæ ad res noſtras faciunt, & Vgonem non obſcurè commendant) nonnulla hîc exſcribere duximus operæpretium: ſic incipit:

Non ignoras, Venerabilis Pater, quoniam dum à te receptus hoſpitio, tuis interfui, ſic omnia velut in quadam animi mei tabellâ depinxi, vt nullâ de cætero valeant obliuione deleri. Teneo ſcilicet clauſtrum poſt abſidam eccleſiæ, tuo dumtaxat habitaculo dedicatum; vbi tam priuatè, tam remotè ſtudio potes orationis, ac lectionis inſiſtere, vt eremiticâ videaris ſolitudine non egere. Alterum quoque clauſtrum, quod dextrum tenet latus eccleſiæ, non omiſi; vbi candidus Clericorum tuorum cœtus, tanquàm chorus nitet Angelicus: Illic enim velut in cæleſtis Athenæ Gymnaſio, ſacrarum ſcripturarum erudiuntur eloquiis: illic veræ philoſophiæ ſolerter incumbunt ſtudiis; ſeſéque ſub regularibus exercent quotidie diſciplinis. Nec illud excidit, quia præter iſtas, duas alias nouiter canonicas vno ſimul eodémque tempore conſtruis: vnam ſcilicet cum eccleſiâ ſanctæ Mariæ Magdalenæ; alteram verò cum eccleſiâ, ſi ritè teneo, Sancti Laurentij: & cùm tua non ſit diues Eccleſia, mirum eſt qualiter tam operoſis, tamque magnificis ſit intenta ſtructuris, & tam profuſis quotidie ſufficere poſſit impendiis, &c.

Initio describit metropolitanam ecclesiam sancti Ioannis, quæ propè Archiepiscopiū: claustra item, & scholas Clericorum, quæ æuo illo vigebāt. Extollit deinde Hugonis in excitandis ædibus sacris magnificentiam: quippè qui præter eas, quæ plures erant in ciuitate, canonicas, duas alias egregiâ vel amplitudine operis, vel elegantiâ construeret; alteram cum ecclesiâ S. Mariæ Magdalenes; cum sancti Laurentij æde alteram. Sed dubium cuipiam esse possit, num aliqua præextiterit ecclesia S. Magdalenes, cui facta sit accessio nouarum ædium ac prouentuum ad institutionem canonicæ; an verò Hugo Ecclesiam sub nomine S. Magdalenes omnium primus excitarit. Certè, in diplomate Alexandri II, quod eidem Ecclesiæ concessit Laterani 15 cal. Maij, anno 12 Pontif. indict. vndecimâ (hoc est anno Christi 1073.) habes hæc verba: *Proinde notum esse volumus omnibus, qui in Christo sunt, nos Ecclesiam sanctæ Mariæ Magdalenes, sitam Bisontij, vltrà Flumen Dubium, iuxta pontem eiusdem fluuij constitutam ab Hugone bonæ memoriæ eiusdem loci Archiepiscopo, in tutelam Apostolicæ defensionis suscepisse.* Et in chartâ Guillelmi Archiepiscopi Bisont. datâ anno M C XI, Indict. IV. *Quia Ecclesiam vestram sanctæ recordationis prædecessor noster Hugo primus ab imo erexit, ordinem ibi canonicum instituit, facultatibus etiam competenter ditauit, nos eiusdem prædecessoris nostri*, &c. Ex quibus intelligi videtur, primum, qui B. Magdalenæ Ecclesiam Vesontione dedicarit fuisse Hugonem. Verùm, ex Petri

Damiani verbis (cum dicit, *constructam canonicam cum Ecclesiâ B. Mariæ Magdalenes*) perſpicuè colligi puto, extitiſſe aliquam Eccleſiam ante inſtitutionem canonicæ ab Hugone: Et ſi fas eſt aliquid in re dubiâ coniicere; crediderim ego æquæuam eſſe Eccleſiam Beatæ Magdalenes, Eccleſiæ S. Laurentij (& ſanè iactat vulgus ex traditione, in eâ quondam Eccleſiâ vixiſſe Sanctimoniales: quod ſi verum eſt, id certè ante Hugonis primi tempora fieri debuit) & ſicuti hanc, ſic illam primùm à Leontio conſtructam; de quo illud expreſsè notatur, vt ſuprà retulimus, ex annis quinque & viginti, quibus præfuit, ne vnum quidem illi abiiſſe, quin aliquos vel in ædificandis ſacris ædibus, vel in augendâ re Eccleſiaſticâ ſumptus faceret.

Alteram canonicam exſtruebat Vgo cum eccleſiâ S. Laurentij, non longè à S. Magdalene: ea in extremo Ponte olim à Leontio conſtituta, nunc verò ab Hugone primo in canonicam erecta eſt: *anno* demum 1239 (vt habet ms. codex S. Magdal.) *ſequenti nocte poſt diem Natiuitatis Domini, combuſtum fuit igne, quicquid erat à Monaſterio S. Laurentij vſque ad Dubium*: quod ſic accipiendum eſt, vt ipſa quoque S. Laurentij baſilica deflagrarit. Nunc certè in exiguum ſacellum redacta eſt, in foro frumentario conſtitutum, in quod quotannis in vigiliâ B. Laurentij, dens vnus eiuſdem inuictiſſimi Martyris, à Capellanis S. Petri (in quorum eccleſiâ ſeruatur) deferri ſolet, cum ſupplicatione, & precibus publicis: poſtridiè verò, qu-

dies

dies est S. Laurentio sacer, à vesperis ad S. Petrum reportari.

Sed ad Hugonem redeamus: subdit Petrus Damiani in epistolâ ad eum scriptâ hæc, quæ sequuntur: *Illud autem fateor, mihi præ omnibus placuit, quia sepulchrum tuum mihi tunc ostendisti* (in mediâ scilicet naui ecclesiæ S. Pauli, in quâ monumentum sibi excitari curauerat) *à te velut hodie suscipiendum, accuratissimè præparatum; vbi tanquam vespillonum merces, quini nummorum solidi, per quatuor altrinsecus angulos in sudario sunt ligati: vt inter exsequias funeris, in ipso quoque pietatis opere, sepultoribus tuis videatur remuneratio non deesse. In quo nimirum Patriarchæ Abrahæ tenere videris exemplum; qui cùm Saram vxorem suam sepelire satageret, & omnes filij Eth, electa quæque sepulchra sua sibi gratis offerrent, gratuita contempsit, ab Hephron filio Seor speluncam duplicem comparauit: nam & in ipso quaternario numero quodammodò cerneris eius imitatus exemplum: sicut enim quadringentis siclis argenti redemit ille speluncam, sic & tu quaternis quinque solidis aliquo modo videris emere sepulturam.* & paulò post: *Tu autem, Venerabilis Pater, sapientis mihi videris vsus esse consilio, cùm sepulturam tibi adhuc viuens, & valens fieri decreuisti: nam si quando deceptrix hæc vita blanditur, si fortè mens lenocinante fastigio cuiuslibet dignitatis extollitur; mox vt ad exspectantem se talem domum quis oculos dirigit, puluerem se, sicut est, cinerémque perpendit. Hinc est, quòd per Salomonem dicitur: Quid necesse est homini maiora se quærere, cùm ignoret quid conducat sibi in vitâ suâ, numero dierum peregrinationis suæ,*

Gen. 23.

Eccl. 7. 1.

suæ, & temporis quod velut vmbra præterit? nec illices titillationum motus præualent carnes in luxuriæ fluxa resoluere, dum mens cogitur scaturientes vermes, ac profluentem ex eisdẽ carnibus saniem cogitare. Plura de mortis recordatione, quæ animum à terrenorũ cupiditate auellat: tametsi nec appetenda sit mors viro sapienti, nec fugienda; sed è duobus (morte ac vitâ) id demum optandum, quod è diuino obsequio, nostróque, aut proximorum spiritali emolumento magis futurum sit. Subiungit deinde: *Vnum prætereà torporis ac desidiæ signum in Ecclesiâ tuâ vidi, quod & tunc, prout expeditionis dictabat hora, corripui, & nunc apicibus tradere non superfluum duco: Plerique siquidem ibi Clericorum resident, dum vel canonica horarum celebrantur officia, vel etiam ipsa Missarum offeruntur terribilia sacramenta. Cuius torporis ignauiam per Galliarum partes, nonnullis inesse etiam Monachis deprehendi: quod profectò prauæ consuetudinis vitium, & correctione dignum, & de stadio militantis Ecclesiæ, in his, qui incolumes sunt, constat penitùs eradendum*, &c. Hinc longissimâ, & certè piâ ac pereleganti oratione inuehitur in illam consuetudinem assidendi in locis sacris, tempore diuini Officij, eámque non in Clericis modò, sed etiam in laicis damnat: Vgonem rogat, eum morem in suâ primùm Ecclesiâ emendet, tum in aliis; *Nunc autem,* inquit, *sufficit mihi sanctitati vestræ suggerere, vt hoc ignobilis negligentiæ vitium in suâ priùs Ecclesiâ corrigat, deinde per cæterarum palmites tanquam falcem salutiferæ correptionis extendat: districtè quippe prohibendum est, non modò Clericis, sed*

ricis, sed & laicis vtriusque sexus, vt nisi, sicut mos est, inter nocturni lectiones officij, aliàs dum diuinis hymnis insistitur, nemo sedeat, nisi corporis eum valetudo compellat: ac nonnullis interiectis, tandem concludit; *Tu autem, dilectißime, quia in occiduis partibus, inter Sacerdotes insignis es, ac celebris famæ; vbique inquantùm potes, & hoc ignominiosæ sessionis opprobrium destrue, & cætera, quæ villicatui Sacerdotalis Officij competunt, non segniter implere contende; argue, obsecra, increpa, atque, vt idem monet Apostolus, vigila, in omnibus labora, & opus fac* 2. Timoth. 4. *Euangelistæ; ministerium tuum imple, vt cùm necesse fuerit, conspectui summi Pastoris assistere, copiosum ac dignum tanto nomine fructum, de peracto valeas ministerio consignare:* hæc Petrus Damiani.

Anno Verbi Incarnati 1063, 3 calendas Iunij, 1063. translata sunt ab Hugone primo ossa veneranda Diuorum tutelarium *Ferreoli* ac *Ferrucij* Martyrum, à Monasterio ciuitati proximo ad Metropolitanam basilicam sancti Ioannis. Diximus superiùs, vt sacra Martyrum corpora, quæ diu latuerant, reperta sint in cryptâ, seu antro quodam, *Valentiniano* & *Valente* Imperantibus: vtq; eo loco, qui altero plùs minùs milliari abest à ciuitate, *Anianus* Bisontinus Præsul, Ecclesiam, seu Monasterium exstruxerit; in eáque iustis dotatâ prouentibus, Clericos, quibus curæ essent sacra pignora, collocarit. *Diu itaque* (verba sunt vetustorum codicum sancti Ioannis, & sancti Stephani) *in statu suo, monasterio permanente, peccatis populi id agentibus, Dei permissu, cuius occulta sunt iudicia,*

Pastorum negligentiâ ingruente, ad id deuenit; vt sicut fuerat summæ religionis domiciliũ, ita fieret irreligiositatis contubernium: nam laicorum in beneficium voluntati à quodam Præsule malè consulto, prædiis ad eum locum pertinentibus traditis, in breui ita dilapsum est; vt destructâ congregatione, ad Beatorum Martyrum seruitutem præter admodùm paucos Sacerdotes idiotas & indociles nullus remanserit. Cùm ergo communi in excidio totius patriæ, vt in propatulo positi SS. Martyres iacerent (quippe quos latrones de Frãciâ ad Burgundiæ perniciem conabantur auferre) sempiterna pietas Christi, populum suum tanto patrocinio destitui non permittens; non hominum custodiâ, non murorum clausurâ, non denique loci illius firmitate aliquâ, sed suâ nobis eos tamdiu reseruauit admirabili gratiâ. Henrici itaque Imperatoris secundi tempore, Domnus Hugo Archiepiscopus, cui hoc amicorum diligentia summum periculum intimarat; id gerens voti, quatenus eos ad ciuitatem transferret, habebat occultum; quærebat tamen temporis opportunitatem ad id agendum. Tertio denique calendas Iunij, quod erat crastinum Ascensionis Dominicæ, orandi gratiâ iussit illò Clerum & populum Archiepiscopus (vt eorum consuetudo fuerat) conuenire. Ipso verò eò veniente, Missaque per se celebratâ, itur ad sepulchrum, vbi pausabant præclara cœli duo luminaria gemini fratres, patriam illuminantes, pacem gentibus conferentes, Dei populum liberantes. Sarcophago autem aperto, inæstimabilis suauitatis fragrantia totius Ecclesiæ ambitum respersit, quæ Dei præsentiam adesse sine dubio signauit. Quosdam verò è cernentibus qui aderant, visis eorum ossibus, diuinus timor quasi positos in extasi tenuit.

Cernere

Cernere erat Clerum & populum mixtum, præ gaudio, multo lachrymarum imbre madentem, Dei laudibus communiter exultantem. Mirabile visu; tanta multitudo hominum, cùm nulli nuntiatum fuerit, ibi subitò affuit, vt nullus vnquã in tam breui temporis articulo tot conuenisse meminerit, non tantùm ciues, non tantùm vicina incolentes, sed de remotis longè partibus occurrentes. Horum autem sacratissimorum corporum partem minorem Domnus Metropolitanus sagaci vsus consilio, ad loci conseruationem, qui in eorum honore dedicatus erat, sub principali altari ibidem locauit: maiorem verò portionem, quæ sibi semper foret præsidium, ad ciuitatem cum hymnis & laudibus detulit, atque in B. Ioannis Euangelistæ, in altari Beatissimæ Dei Genitricis Mariæ gloriosè recondidit: vbi gloriosi Martyres, ad se confugientibus diuinum præstant refugium, petentibus patrocinium; ad laudem Domini, cui est honor & gloria in sæcula sæculorum, Amen.

Hæc ibi. Nos verò eam translationem retulimus in annum 1063, quòd in hac historiâ facta dicatur *tertio calendas Iunij, quod erat crastinum Ascensionis Dominicæ*: nam in toto tempore Præsulatus Hugonis primi, nullus est annus, quo dies Ascensionis inciderit in quartum calendas Iunias, & consequenter dies Paschæ in duodecimum cal. Maij, præter annum *millesimum sexagesimum tertium*; vt clarum est ex computo. Et rectè conuenit, quod habet hæc, quam descripsimus, rei gestæ narratio; Domnum Hugonem Archiepiscopum (haud dubiè eius nominis primum, qui pluribus annis ante & post 1063.

Henrici ſecundi Imperium ſedit) de periculo ex bellicis tumultibus impendente admonitum, ſuum de transferendis reliquiis conſilium, toto Henrici ſecundi (qui anno 1056 exceſſit è viuis) tempore diſſimulaſſe: id verò captâ deinde occaſione perfeciſſe, eo anno, quo craſtinum Aſcenſionis incidit in diem trigeſimam Maij: qui certè annus, non alius eſſe po-
1063. tuit à milleſimo ſexageſimo tertio.

Quia verò in S. Ioannis eccleſiâ repoſitæ ſunt Martyrum reliquiæ ab Hugone primo (cuius ſumma fuit in ſacris ædibus, vel de nouo excitandis, vel inſtaurandis pietas) de eo dictum putamus, quod habet codex ritualis S. Ioannis, 9 cal. Octobris: nempe *baſilicam S. Ioannis, quæ præ nimiâ vetuſtate titubabat, à Domino Hugone Archipræſule repolitam; ab eóque 9 cal. octobris ſolemni pompâ dedicatam.* Ibidem meminit antiquioris dedicationis, vndecimo cal. Maij, ad vſque tempus Hugonis celebrari ſolitæ. Et infra, aliam recentiorem notabimus ab Eugenio tertio factam quintâ die Maij, anni 1148.

Supereſt, vt de tempore obitus Hugonis primi aliquid dicamus. Et de die quidem ſatis conſtat; ſic enim notatur in Necrologio S. Pauli: *VI cal. Auguſti obiit Hugo bonæ memoriæ, huius canonicæ Inſtitutor, multorum beneficiorum largitor, apud nos ſepultus in medio eccleſiæ.* & in codice S. Ioannis: *VI cal. Auguſti obiit Hugo primus Archiepiſcopus, qui dedit S. Stephano molendina de Terraignoz, & eccleſiam S. Ioannis Salinenſis.*

Illâ ipsâ die, quæ S. Deſiderato ſacra eſt, celebra-
tur

tur quotannis anniuersarium Hugonis primi in ecclesiâ S. Pauli, ad quam conuenire solent Canonici S. Ioannis, S. Stephani, & S. Magdalenes; quibus Abbas olim dabat *prandium cum fabis*, sanè ex consuetudine ad veterem & prophanum ritum introductâ, & nunc meritò suppressâ; *Parentando enim fabas assumebant Antiqui, quòd in iis animas mortuorum esse putarent, & quòd in earum floribus litteræ lugubres reperiantur.* Plinius lib. 18, cap. 12. De anno verò eius obitus, quòd nullibi notatus inueniatur, paulò difficilius est certi aliquid statuere: nos eum diximus esse, Christi millesimum sexagesimum septimum, aut fortè proxi- 1066.
mè præcedentem 1066: ducti eâ ratione, quòd in di- 1067.
plomate archiui S. Pauli, quo Henricus IV Rex, donationes factas ecclesiæ S. Pauli confirmat anno Dominicæ Incarn. M. LXVII, Indict. IV; ordinationis autem Henrici quarti Regis XIV, Hugo secundus, adhuc *electus* nominatur, nondum scilicet confirmatus: eius verba sunt: *Comperiat omnium solertia, qualiter fidelis noster Hugo, Sanctæ Bisonticensis Ecclesiæ Venerabilis electus Archiepiscopus, eiusdémque vrbis, S. Mariæ Genitricis Dei, & S. Pauli ecclesiæ Vvicardus Decanus, apud Spiram iussu & rogatu sanctissimæ matris meæ Imperatricis Agnetis Augustæ, in præsentiâ Guilelmi Comitis Burgundionum, nostrum adiere conspectum, humiliter obsecrantes, vt auctoritate confirmaremus regali, quæ antecessor eius beatæ memoriæ Hugo Archiepiscopus tradiderat ecclesiæ S. Mariæ misericordiæ matris, & S. Pauli, &c.* Aut igitur anno præcedenti obierat Hugo primus, aut

1067. certè (quod vero similius est) eodem ipso anno 1067, 6 cal. aug. Augusti.

Corpus eius sepultum est eo tumulo, quem sibi adhuc viuens & valens præparari iusserat: qui hodiéque cernitur in mediâ naui S. Pauli, cum lapideo Præsulis decumbentis simulachro; circa quod hæc posteà adscripta sunt carmina:

Lux Clero, populo dux, pax miseris, via iusto:
Fulsit, disposuit, consuluit, patuit:
Nonus trigenus Præsul Bisonticus Hugo:
Cùm restent Iulij quinque dies obiit.

Illustre hoc quidem elogium, si aliud nihil spectes; sed sanè frigidum, si ad hominis merita attendas. Solus nempè est tantæ virtutis æquus æstimator, ac laudator Deus, qui vnus in conditis habet, quæ ei iusta præmia decernat. Cæterùm, Hugonem trigesimum nonum dicere, qui apud nos est quadragesimus septimus; hominis est, qui ex vno aliquo mutilo catalogo, non ex multorum monumentorum inspectione, exactáve putatione temporum, numerum Archipræsulum Bisontinorum emendicarit. Nulli certè hactenus instituti catalogi, habent quinque illos, quos ante S. Nicetium reposuimus; videlicet *Claudium primum, Vrbicum, Tetradium I, Syluestrum secundum,* & *Vitalem I*: à quibusdam etiam absunt omnes vel illegitimi, vel certè impij, vt monuimus in proloquio huius partis; nempè *Importunus, Germesillus, Felix, Tetradius secundus, Ayminus, Gontherius,* & *Bertaldus*: quos omnes si è canone expungas, reliquos tantùm

tantùm facis quadraginta. At cùm in catalogis illius ætatis, qui in Hugone primo desinunt, & adhuc supersunt in variis Ecclesiarum libris, nunc vnus, nunc alius omissus sit, exscribentium inconsiderantiâ; facilè fuit, vt bonus poëta in vnum quempiam ex illis incideret, atque ita Hugonem, *tricesimum nonum* putaret.

Porrò ad pedes decumbentis Archiepiscopi, habes expressos in lapide hos versus:

Anno milleno tercentum septuageno,
Adiunge primo, Pater Hugo reconditur imo,
Cùm superet quina Iulij lux, en libitina.

Quæ epigrapha, quibusdam occasionem præbuit, censendi in Bisontinis Archipræsulibus, cuiusdam *Hugonis septimi*, inter *Aymonem*, & *Guillelmum tertium*; qui Hugo annum integrum in Archiepiscopatu nō expleuerit; sed obierit anno 1371, 6 cal. Aug. sepultúsque sit propè Hugonem primum, qui eadem die ante annos ampliùs trecentos è viuis excesserat. Sed his versibus aliud nihil significari putamus, quàm anno 1371, Hugonis primi ossa imo recondita fuisse; hoc est, cùm nauis Ecclesiæ S. Pauli restitueretur, eiúsque solum attolleretur iniectâ humo, ne adeò humida, & aquis (quippè flumini propinqua) adeò peruia esset; eductum tumulum Hugonis primi, ne obrueretur; ac deinde eodem loco, in mediâ scilicet naui (vbi nunc ad altarium ferè communem altitudinem eminens conspicitur) repositum. Sanè recens est nauis ædificium, & ex eâ in chorum aliquot

quot gradibus descenditur; cùm alioquin è nauibus Ecclesiarum potiùs in choros ascendi solitū sit.

In Ecclesiâ verò S. Magdalenes *Cor Hugonis* conditum est in choro superiori (nam ea Ecclesia propè duplex est, duplici fornice, altera alteri magnâ ex parte superstructâ) sub marmore nigro, quod tibi sic exprimimus: In plano figurę quadratæ, inscripti sunt duobus quadratis circuli duo concentrici: & in medio quidem lapide insculpta est Archiepiscopi jacentis effigies; inter duas verò circulares lineas, hic versus: *Hugonis primi cor sepelitur ibi.* At inter duo quadrata, ad oras plani marmorei, hoc semideletum legitur: *Fratres orate pro .˙.˙.˙.˙.˙.˙.˙.˙.˙. Magnes primo Fundatore, perquem sumus in honore.*

XLIX.

HVGO II.

HVGONIS secundi rogatu (quem anno
1067. 1067 adhuc *Electum* nominari vidimus) Alexander II canonicam sancti Pauli ab Hugone primo restitutam *sub tutelâ Apostolicæ defensionis* suscepit, eiúsque priuilegia confirmauit; dato diplomate Laterani, Idibus Aprilis,
1069. anno Incarn. 1069, Pontif. 8, Indict. 7.

1072. Anno 1072, interfuit illi Æduensi Synodo, in quâ S. Hugo Cluniacensis Abbas Rotbertum Burgundiæ Ducem, mirâ libertate compescuit, atque ad melio

meliorem frugem reuocauit: de quâ ſic vita S. Hugonis Cluniacenſis, ab Hugone monacho Cluniac. eius æquali conſcripta, quæ refertur in bibliothecâ Cluniacenſi: *Dux Burgundiæ Rotbertus, Haganonem Æduorum Epiſcopum mirâ infeſtatione grauabat, variiſque prædonum incurſibus paſſim Burgundia laborabat. Eapropter Epiſcopi Gaufredus Lugdunenſis, Hugo Biſuntinenſis, Accardus Cabilonenſis, & Drogo Matiſcenſis Æduam conuenerunt; magnique Patrem conſilij, prædictum Hugonem Cluniacenſem Abbatem venire rogauerunt.* In eo cœtu, magnâ omnium admiratione, viſi dæmones humanâ ſpecie, Hugonis Abbatis imperio abſcedere: cùm ille Dei Omnipotentis nomine præcepiſſet, vt quotquot conueniſſent in eum locum, qui pacis non eſſent filij, ociùs recederent. Huius Synodi meminit ex occaſione Baronius, anno 1055: cùm tamen (vt monet Seuertius in Chronologiâ,) anno 1072 cele- 1072.
brata ſit. Ex quo emendes Andream Quercetanum in bibliothecâ Cluniacenſi, qui in notis ad eum locum Vitæ S. Hugonis, Hugonem Biſontinenſem, qui huic Concilio adfuit, eum ipſum eſſe dicit, qui S. Hugonem Abbatem conſecrarat anno 1049: qui enim S. Hugonem ordinauit, eſt *Hugo primus*, vt diximus; qui verò huic Auguſtodunenſi Conuentui adſtitit, eſt *Hugo ſecundus*.

In Canonicam S. Magdalenes contulit Hugo ſecundus eccleſiam *S. Germani de Dimidiâ*; vt patet ex inſtrumẽtis, Pontij 1101, Vuilelmi 1109, & Calixti ſecundi Pontificis 1120, Indict. 13. Eccleſiæ verò S. Pauli

(cui ineunte suo Præsulatu visus erat fauere) plurimum posteà damni intulit; vt cõstat ex chartâ quadam S. Pauli, cui titulus: *Proclamatio Vvichardi Decani ad Papam, pro quâ cessauit Archiepiscopus Hugo secundus ab officio tribus annis, donec satisfactione emendatum est commissum*: Longam texit querelam Vvichardus, de seruis ecclesiæ S.Pauli ab Hugonis secundi familiâ malè habitis, déque multis bonis, ac censibus eidem ecclesiæ ereptis. Et quamquam ibi nec vllus notetur annus, nec nominetur Pontifex, ad quem delatus est Hugo; tamen hæc facta credimus sub Gregorio VII, à cuius Legato *Vgone Diensi Episcopo*, suspensione Ecclesiasticâ coërcitum constat Hugonem Archiepiscopum Bisontinum: de quo sic Gregor. VII, lib. 5 Registri, epist.17, datâ Romæ, 7 idus
1078. Martij, Indict. primâ, anno Incarn.1078: quâ epistolâ declarat Pontifex, se causas discussisse Episcoporum Franciæ, & Burgundiæ, qui ab eius Legato Hugone Diensi Episc. suspensi fuerant; *Vgoni quoque Bisuntino Archiepiscopo*, inquit, *quia literæ, quibus inuitabatur ad Synodum, à Clericis suis retentæ, & non sibi ostensæ fuerant, suspenso in eâdem Synodo, Episcopale officium reddidimus; hac conditione, quòd debeat se de obiectis coram Legato nostro, si ei visum fuerit, cum Suffraganeis, aut conuicinis Episcopis expurgare.*

Superiùs monuimus, *Ternatium* Archiepiscopum, qui est ordine vigesimus septimus, exstruxisse in cãpo Martio ecclesiam sub nomine SS. Martyrum Petri, & Marcellini. Ei parochiali ecclesiæ longè ampliori

pliori factæ, Hugo secundus præcipuum à S. Vincentio nomen esse voluit: relicto exiguo in *SS. Petri & Marcellini* honorem dedicato sacello. Adeò verò eam auxit, vt meritò in diplomate Humberti Archiepiscopi dato ad annum 1140, *primus eius fundator* asseratur. Ad ecclesiam, ædes cœnobiticas adiecit, quas Benedictinis monachis attribuit; sed morte præuentus, non potuit illis Abbatem præficere. Dicunt nonnulli eò deductos monachos, qui olim diuina officia persoluebant in monasterio *SS. Ferreoli & Ferrucij* extra ciuitatem: sed hoc nullo antiqui cuiusquã testimonio firmatũ vidimus: immò eam sodalitatem, iam tempore Hugonis primi penè in nihilum redactam fuisse diximus, in Hugone primo, cùm de translatione SS. Ferreoli, & Ferrucij.

Obiit Hugo secundus 4 cal. Octob. ex libris obituum S. Ioannis: & quidem anno ferè 1085, si, vt mox 1085.
dicturi sumus, annus 1092 est sedis successoris eius Hugonis tertij septimus. In Necrologio S. Pauli hæc habes: *Quarto cal. Octob. obiit Hugo Archiepiscopus, & monachus*: haud dubiè Hugo secundus, cuius obitus eâdem die notatur in libris S. Ioannis: sed cur monachus? forsan monasterij S. Pauli, idque ante Archiepiscopatum: cùm ecclesiæ S. Pauli priuilegia, nondum confirmatus in Archiepiscopum, sed solùm *Electus*, apud Henricum quartum Regem (ad quem cum Vvichardo S. Pauli Decano Spiram adierat) renouari curauerit. Sepultus est autem in ecclesiâ S. Vincentij, quam exstruxerat: quod non aliunde di-

 dici,

dici, quàm ex veteri chartâ archiui S. Magdalenes, sine datâ, quæ incipit: *Religiosâ, deuotâque inoleuit affectione,* &c. in quâ dicitur, *tres ciues Bisontinos, Petrum de Calesiâ cum duobus fratribus Dominico & Constantino, paulò postquàm defunctus est Hugo bonæ memoriæ Archiepiscopus Salinis oriundus* (is est Hugo primus, qui S. Magdalenes Canonicam instituit) *videntes ecclesiam à suo tanto viduatam patrono, cœpisse insurgere, & calumniari beneficium aliquod supradictæ ecclesiæ: eamque calumniã diu acerriméque contra ecclesiam iniustè agitasse, tempore Hugonis Archiepiscopi, qui apud S. Vincentium iacet.* Hic certè alius esse non potest ab Hugone secundo: quẽ tamen nonnulli aliquando opinati sunt sepultum esse in Prioratu *Curtifontis*, diœcesis Bisontinæ: in cuius Capitulo exstat tumulus perhumilis, sic inscriptus:

Sobrius & mundus Hugo fuit iste secundus:
Cœlica regna Dei gratia donet ei.

Sed aut esse putamus *Prioris* alicuius, vel *Abbatis* epitaphium: aut fortè etiam illud *secundus*, non ordinem alicuius dignitatis, vel officij, sed familiam denotat.

L.

HVGO III.

HVGONEM tertium clarissimâ Dominorum Salinensium familiâ natum, antiqui codices testan

teſtantur: patrémque illi fuiſſe puto *Guillelmum* Comitem Burgundiæ, & Salinenſem, de quo ſic liber obituum S. Ioannis: *Secundo Idus Nouembris, obiit Vilelmus Comes Burgundiæ, pater Hugonis Archiepiſcopi.* Quin & hunc ipſum Guillelmum Comitem eſſe exiſtimo, quem paſſim in antiquis inſtrumentis *Conſulem* dictum reperias; vt in chartis Pontij Archiepiſcopi 1101, & Guilelmi Archiepiſcopi 1109, quæ in archiuo S. Magdalenes: in quibus habes hæc verba, de causâ quadam definitâ: *quod probatum eſt iureiurando, atque iudicio, in conſpectu Guillermi Conſulis, patris Archipræſulis Hugonis.* In alio verò inſtrumento eiuſdem chartularij, ſine datâ, cuius prima verba ſunt; *Religiosâ, deuotâque inoleuit affectione, &c.* refertur tranſactio quædam facta pro eccleſiâ S. Magdalenes, *laudante & confirmante Archiepiſcopo Hugone Guilelmi Comitis filio*: in cuius quoque Archipræſulis conſpectu, calumnia quædam feruentis aquæ iudicio eneruata dicitur. Vides, eumdem Guilelmum Hugonis tertij patrem, modò *Comitem* dici, modò *Conſulem.*

Contulit Hugo tertius eccleſiæ S. Magdalenes, & Canonicis ibidem Deo famulantibus, *altare de Boiſſeres, iuxta Caſtrum Abẽs, & aliud altare apud Sayens, iuxta caſtellum Dolam*, dato diplomate ad ſextum idus Apriles, anno Incarn. 1092, Indict. 15, regnante tertio 1092.
Henrico, Roman. Inuictiſſimo Imperatore Augusto, anno ſeptimo ſedis Domni tertij Hugonis Chryſopolitani Archiepiſcopi. Et in chartis confirmationum Pontij 1101, Guilelmi 1109, & Calixti

ſecundi Pontif. 1120, notantur tria altaria, ſeu tres eccleſiæ Canonicis S. Magdalenes ab Hugone tertio conceſſæ, nempe *eccleſia S. Petri de Boſſeris, S. Germani de Haens, & Sancti Martini de Saens, cum omnibus appendiciis.*

1092. Eodem verò anno 1092, Indict. 15, quinto cal. nouembris, conſtituit primum Abbatem *Achardum*, in monaſterio S. Vincentij, vt conſtat ex diplomate, è quo hùc aliquid transferimus.

Ego tertius Hugo Biſontinæ Sedis indignus Archiepiſcopus, in eccleſiâ Sacratiſſimi Martyris Vincentij, quæ infra vrbem eamdem habetur, Achardum venerabilis vitæ virum primum Abbatem conſtituo; benigniſſimâ illud adimplens affectione, ad quod anteceſſor meus bonæ memoriæ ſecundus Hugo Archiepiſcopus omni aſpirauerat ſtudio. Cùm enim poſt ipſius ædificationem eccleſiæ, monachos in eâ conſtituiſſet, morte præuentus adimplere non potuit, vt eis Abbatem ſuperpoſuiſſet: multa deinde enumerat bona, quę S. Vincentij monaſterio confert: Abbati verò hæc ſub finem priuilegia impertit; *Et quia præfata eccleſia, matri viciniùs adhæret; ipſius honorem, & dignitatem in eccleſiâ S. Ioannis Euangeliſtæ, & B. Protomartyris Stephani ſpecialiter aſſumentes; ſuam ſuorúmque ſucceſſorum perſonas, inter Canonicos S. Ioannis, dignitate, & numero eſſe cenſemus, atque concedimus. Præterea auctoritate Apoſtolicâ, & Pontificali prohibemus & interdicimus, ne præfata S. Vincentij Biſontini eccleſia, ab Abbatiæ dignitate in Prioratum, vel alterius eccleſiæ ſubiectionem cadat; ſed Biſontino tantùm Pontifici, ab aliis libera, ſubiaceat: eiuſque eccleſiæ*

ecclesiæ Abbas S. Vincentij, in Synodo, & aliis, quæ ad officium nostrum pertinent, in ecclesiâ Bisontinensi S. Ioannis Euang. & Protomartyris Stephani, Vicarius noster existat; & immediatè, præ omnibus aliis Abbatibus, post Bisontinum Pontificem, primum locum obtineat, &c. *Vnde igitur ego Hugo Dei gratiâ potestatem soluendi & ligandi habens, gladio Pontificali interdico, ne ego, nec quilibet mihi succedens, manum mittere ad hoc infringendum, vel impugnandum audeat donum. Si verò aliqua persona, diabolicâ instigatione præuenta, hoc destruere, vel abolere voluerit, cum Daciano eiusque complicibus perpetuo torqueatur incendio. Vt autem hæc donatio, in futurum firmior existat, manu propriâ firmaui, & sigilli mei impressione signaui, & inferiùs nostro deuotissimo Clero descripto corroborandum contuli. S. Magnerij Decani S. Ioannis, S. Hugonis Decani S. Stephani, S. Gerardi Decani S. Pauli, S. Manegaldi Decani S. Mariæ Magdalenes, S. Guilenchi Archidiaconi, S. Bernardi Magistri, S. Stephani Cantoris. Acta quinto Cal. Nouemb. anno quarto Ordinationis Domni tertij Hugonis Chrysopolitani Archiepiscopi, regnante Henrico tertio Romanorum Imperatore Augusto, anno ab Incarn. Domini millesimo nonagesimo* 1092. *secundo, Indict. XV.*

Mirum fortasse cuipiam videatur, annum quartum Ordinationis Hugonis tertij, iungi anno Christi 1092, Indict. 2; cùm in citato B. Magdalenes diplomate, idem annus 1092, eadémque Indictio 15, iungatur anno septimo Sedis Hugonis tertij: sed nihil vetat, eumdem annum fuisse *Ordinationis* quartum, qui fuit *Sedis* septimus: fortè enim Hugo tertius

tius iunior erat, cùm electus est in Archiepiscopum, quàm vt Episcopali charactere signari posset.

Quia verò primi Abbatis S. Vincentij institutionem dedimus, placet successorum quoque ipsius nomina hîc describere.

Series Abbatum Monasterij S. Vincentij Bisontini, Ordinis S. Benedicti.

1 *Achardus*, primus Abbas ab anno 1092: qui fortè ille est, de quo sic Lignum Vitæ Arnoldi Vvionis, in adiunctis ad finem: *B. Arcandus, Gallus, primus Abbas monasterij SS. Ferreoli & Ferrucij, extra ciuitatem Bisuntinensem, quod nunc est intrà ciuitatem sub nomine S. Vincentij, multis miraculis fertur suo tempore claruisse.* nam & in vetustis chartis, *Archadius*, & *Archandus* dictus legitur.

2 *Petrus* Abbas, ex chartis 1140, 1146.

3 *Vvichardus*, 1177. 1178, 1185, 1189.

4 *Hugo*, 1197, 1198, ex chartis Bellæuallensibus.

5 *Anselmus*, 1213.

6 *Anserinus*, 1228, 1229, 1235, 1238.

7 *Hugo de Mommerio*, fecit clausuram domus, & vineæ S. Vincentij, ex chartâ 1239.

8 *Vvirricus*, 1243.

9 *Hugo*, 1250, 1253.

10 *Ioannes*, 1268, 1273, 1278.

11 *Gulielmus de Ruffeyo*, 1303, 1304, 1306.

12 *Gulielmus de Quingeyo*, 1339, 1340, 1348.

13 *Aymo à Baumâ*, 1350, 1351.

14 *Guilelmus de Bisontio*, dictus *Chinus*, 1358: dedit baculum pastoralem argenteum.
15 *Gerardus de Albaspinâ*, 1363, 1364.
16 *Petrus Beraldus*, 1371.
17 *Hugo d'Oyselet*, 1383.
18 *Hugo de Mõte auiũ*, vulgò *de Mõt-Oyseau*, 1400, 1405.
19 *Guilelmus de Leugney*, 1412.
20 *Petrus Armenie*: castrum *Villerpater* dirutum restaurauit anno 1435.
21 *Ioannes Renedalle*, 1453: exstruxit Claustrum testudineum S. Vincentij: obiit 1490.
22 *Petrus de Montfort*, cœpit præesse anno 1492: ædes Abbatiales erexit: obiit 1501.
23 *Hugo d'Augicourt*: obiit 1517, fuítque vltimus Abbas per monachorum electionem.
24 *Antonius de Montecuto*, fuit primus Abbas Commendatarius ab anno 1521: exstruxit præcelsam turrim campanariam: obiit 1532.
25 *Franciscus Bonuallot*, qui & Abbas Luxouiensis, & Administrator Archiepiscopatus Bisontini sub Claudio à Baumâ: obiit 1560.
26 *Antonius Perrenotus*, Archiepiscopus Bisontinus, dictus Cardinalis Granuellanus: obiit 1586.
27 *Ludouicus Madrucius*, Ciuis & Episcopus Tridentinus, Cardinalis creatus à Pio IV, anno 1561: obiit 1600: Romæ sepultus in ecclesiâ S. Onuphrij. *Vide Ciaconium.*
28 *Petrus de Toledo.*
29 *Stephanus Pierrardus*, anteà Abbas *Gratiæ-Dei*: auxit

ædes Abbatiales: obiit 1608.

30 *Guilelmus Simonin*, monachus primùm S. Vincentij Professus, indè Cantor, Sacrista, Prior; tum Vicarius Abbatis in spiritualibus & tẽporalibus: posteà Archiepiscopi Bisontini Suffraganeus, & Archiepiscopus Corinthiensis; vltimò Abbas sui monasterij. Is tertio nonas Octobris, anni 1611, auctoritate Sanctæ Sedis Apostolicæ reformauit monachos suos ad regulam *SS. Vithoni, & Hidulphi*, ad instar Congregationis *S. Benedicti de Monte Cassino*, aliàs *S. Iustinæ de Paduâ*; & constituit definitum numerum monachorum tredecim: nunc superest cùm hæc edimus, anno 1618.

Hæc de Abbatibus S. Vincentij. De Hugone tertio hoc præterea habemus, quòd contulerit ecclesiæ S. Pauli *altare de Rosario*, (ex diplomate sine datâ) *Odonis S. Pauli Decani, fratrúmque cum eo militantium acquiescens petitioni.* Consecrauit insuper ecclesiam Prioratus *Martyrum*, non longè à Vesulio, per Gil-

1092. bertum Vicecomitem Vesulanum anno 1092 fundati: *ex Golusio lib.* 11, *cap.* 13.

Eo verò sedente, Otho quidam *Miles*, bona nonnulla à Maioribus suis iniquè detenta, ecclesiæ Bisontinæ restituit: quâ de re vt constaret posteris, publicum eo nomine instrumentum (quod habetur in archæo Capituli) cõfecit Hugo tertius, *6 Idus Septẽb. Indict.* 8, *anno* 13 *Hugonis III Chrysop. Archiep. regnãte Imp.*

1100. *Henrico III*: is est annus Christi 1100, vt ex Indictione colligitur; eodẽq; anno, (quẽ prætergredi nõ potuit, cùm

cùm annus 1102, ſit Pontij primus, ante quem adhuc ſedit Hugo quartus) ſexto poſt die obiiſſe exiſtimo tertium Hugonem: ſic enim habet Necrologium S. Pauli; *Idibus Septemb. obiit Hugo tertius Chryſopolitanus Archiepiſcopus:* at in libro S. Ioannis notatur eius obitus die ſequenti, nempe 18 cal. Octobris: & frequenter variant vno aut altero die, eccleſiarum codices in notandis obitibus: nos priorem diem, quod tutius ac vero ſimilius eſt, ſemper accipimus.

L I.

HVGO IV.

HVGO quartus (qui tertium proximè ſequutus eſt) obiit in peregrinatione Hieroſolymitanâ, vt conſtat certiſſimis monumentis, & maximè inſtrumento quodam S. Pauli, dato ad annum 1133. Credibile eſt autem, eum cum Stephano Burgundiæ Comite Hieroſolymam iter aggreſſum (non autem cum Friderico Duce Sueuiæ, vt malè Goluſius; qui & Hugoni IV nō bene applicat verſus Florentini monachi, de Theodorico ſecundo accipiendos, vt ſuo loco monebimus:) refert enim Guilelmus Tyrius, belli ſacri lib. 10, cap. 12, *Stephanum Burgundiæ Comitem, virum inclitum, & multâ nobilitate inſignem,* cum aliis quibuſdam Occidentis Principibus, magno cum apparatu

bellico, ad Godefridum, alióſque in eâ expeditione deſudantes iter arripuiſſe. Deinde cap. 20, commiſſo prælio apud Ioppen, noſtros inter, & Aſcalonitas, atque Ægyptios, *ceciderunt*, inquit, *in eâ acie vterque Comes Stephanus* (nempe Stephanus Burgundiæ, & alter Stephanus Carnotenſium & Bleſenſium Comes) *& alij Nobiles, quorum numerum, vel nomina non tenemus*. Cum his Hugonem quartum obiiſſe facilè ſuſpicer; cùm hæc contigerint (vt ex Tyrio colligere
1101. eſt) circa annum 1100, aut 1101.

Contulit Hugo quartus aliqua beneficia in eccleſiam S. Vincentij Biſont. (vt conſtat ex chartâ Humberti Archiepiſcopi datâ anno 1140:) eius verò obitus, in Necrologio S. Ioánis notatur 16 cal. Febr. & contigiſſe exiſtimo anno 1101, indict. nonâ: vnde tres tantùm menſes ſederit, nempe à Septembri anni 1100, quo obiit Hugo tertius, vſque ad 16 cal. Feb. anni 1101: neque enim perueniſſe potuit ad annum 1102, indict. 10; cuius anni exordio, nimirum 3 Idus Ianuarij, primum ſui Præſulatus annum iam agebat Pontius.

LII.

PONTIVS.

CONFIRMAVIT Pontius donationes eccleſiæ S. Magdalenes, factas per Hugones ſecundum & tertium deceſſores ſuos: eíque inſuper

super contulit altare, seu ecclesiam S. Andreæ *de Cheneurey*, dato diplomate, 3 Idus Ianuar. M. C. II, Indict. 1102.
X. Idem anno 1107, Valclusensem ecclesiam con- 1107.
cessit Cluniacensi monasterio, datâ eam ob rem apud Bisontinam chartâ, quæ refertur in Biblioth. Cluniacensi, vbi de rebus tempore S. Hugonis gestis: sed mendosè *Petrus* scribitur pro *Pontio*. Eam Pontij donationem, aliásque multas confirmat Paschalis II, dato instrumento Indict. 15, anno 1107, (non autem 1106, vt leges in bibl. Cluniac.) in quo habes hæc verba: *In Bisuntino Episcopatu, monasterium Vallis-clusæ, quod profectò Romani iuris, per Pontium Episcopum nostro vobis fauore concessum est.*

LIII.

GVILELMVS I.

VVILERMVS, seu Guilelmus, ex antiquâ & nobili apud Bisontinos familiâ Dominorum *de Turre*; filius fuit *Odonis de Turre*, cuius obitum sic notatum legimus in Necrologiis S. Ioânis & S. Stephani: *VII Idus Nouemb. obiit Odo de Turre, Miles* (hoc est Nobilis) *pater Vvilermi Archiepiscopi Bisontini: qui dedit S. Stephano 30 solidos censuales, super homines suos de Pallise: pro quo idem Vvilermus dedit S. Stephano 10 libras, &c.*

Nonnullas ecclesiæ S. Magdalenes factas dona-

tiones, ratas habuit: & altaria, seu ecclesias, S. Petri *de Mernay*, & S. Pauli *de Courchapon*, de nouo eidem contulit, dato instrumento, 13 cal. Mart. anno In-
1109. carn. 1109, Pontificatus sui primo. Ad hæc, *Pontio Cluniacensi Abbati* (qui præfuit ab anno 1109 ad 1122) *inhabitandam dedit à suæ Congregationis fratribus, & in religione Monastici Ordinis Deo auctore vigilantiùs informandam, Altepetrensem ecclesiam, religione quondam monasticâ destitutam*; diplomate, quod refertur in bibl. Cluniac. non adscripto anno.

Sedente porrò hoc Gulielmo orta est contentio inter Canonicos S. Ioannis, & S. Stephani (quæ diu exinde perdurauit) de maternitate suarum ecclesiarum: & primùm quidem coram Guilelmo Archiepiscopo acta causa est, tum ad Paschalem II Pontificem delata; qui rei cognitionem, & potestatem ferendæ sententiæ commisit Viennensi Archiepiscopo Guidoni (quem posteà successorem habuit, dictum Calixtum II.) Is plurimum cepit in eâ causâ laboris, ac Synodum tandem, ex speciali Pontificis mandato, pro solutione controuersiæ indixit apud Trenortium (Gallicè *Tornus* ad Ararim:) cui Synodo interfuêre, *præsidente Guidone Apostolico Legato, G. Lugdunensis Archiepiscopus; Episcopi H. Gratianopolitanus, L. Viuariensis, B. Matisconensis, ST. Eduensis, G. Cabilonensis, G. Lingonensis, P. Bellicensis, G. Gebennensis, & P. Abbas Cluniacensis, cum aliis septemdecim Abbatibus, & aliis plurimis viris religiosis, propter hanc causam apud Trenortium conuocatis. Ibi ex Patrum iudicio definitum est, ecclesiam*

clesiam B. Ioannis debere maternitatis prærogatiuam in perpetuum obtinere: & ipse Legatus, ecclesiam S. Ioannis extũc à querelâ illâ liberam fore decreuit; constituens Episcopalem Sedem in eâ irrefragabiliter permanere: auctoritate insuper Apostolicâ, quâ fungebatur, sub anathematis obligatione præcipiens, vt nullus eam vlteriùs Clericus seu laicus inde inquietare, aut inquietandi fauorem præsumeret ministrare. Hæc ad verbum ex vetusto codice S. Ioannis.

Illi verò singulari charactere designati, sunt *Gaucerannus* Lugdunensis Archiep. Episcopi, *S. Hugo* Gratianopolitanus, *Leodegarius* Viuariẽsis, *Berardus* Matisconensis, *Stephanus* Æduẽsis, *Gotsaldus* Cabilonensis, *Gaucerannus* Lingonensis, *Pontius* Bellicensis, *Guido* Gebennensis, & *Pontius* Abbas Cluniacensis.

Monasterio S. Vincentij aliqua fuisse à Gulielmo collata beneficia, fidem facit charta vetus Humberti Archiepiscopi data anno 1140, in quâ hæc habes: *Reliqua verò beneficia, quæcunque illa fuerint, quæ à prædecessoribus nostris bonæ memoriæ Archiepiscopis, Hugone secundo, qui primus ecclesiam fundauit; Hugone tertio, qui primum in eâ Abbatem ordinauit; Hugone quarto; Gulielmo tempore sui Episcopatus; Anserico viro Reuerendissimo, eidem cœnobio collata, atque concessa sunt, vel à Comitibus, vel Principibus, &c. concedimus & confirmamus.* Quibus verbis (*tempore sui Episcopatus*) subindicat Humbertus, Gulielmum aliò transiisse, nec diem clausisse in Archiepiscopatu Bisont. Quicquid tandem illo factum sit, præfuit annis nouem, nempe ab anno 1109, ad 1118, qui fuit Anserici primus.

LIV. *An*

LIV.

ANSERICVS.

NSERICVS (quem ab Humberto successore suo *virum Reuerendissimum* appellatum iamiam monui) regere cœpit anno 1118: & anno 1120, Indict. 13, Pontificatus sui tertio, 3 Idus Iunij, definiuit controuersiam ortam inter Canonicos Bisontinos S. Magdalenes, & Balmenses monachos, *de ecclesiâ videlicet de Dolâ; quam Canonici infra terminos suæ parochiæ, seu ecclesiæ de Asans, querebantur ædificatam, & ob hoc consecrari vetabant.* Quæ causa ita demum conclusa est; vt Præsentatio Dolanæ ecclesiæ, simul ad Balmensem Abbatem, & ad S. Mariæ Magdalenes Capitulum pertineret. *Chartul. Magdal.*

1118.

1120.

1123. Anno 1123, die octauarum Assumptionis, Ansericus *Petrum* cognomento *Mauritij*, dictum *Venerabilem*, Cluniacensis familiæ magnum lumen, Abbatem consecrauit: ex biblioth. Cluniac. in Chronologiâ Abbatum, vbi *Ansierius* perperam scribitur pro *Anserico*.

1134. Obiit 12 cal. Maij, ex Necrol. S. Ioannis: & quidem anno 1134, qui fuit ipsius successoris Humberti primus; cùm adhuc Ansericus dederit Capitulo Sanctæ Magdalenes, ecclesias *de Goux*, & *de Pusuz*, eodem

dem anno Incarn. 1134, Indict. 12; *ex chartulario Sanctæ Magdal.* eodémque anno inter S. Ioannis, & S. Stephani ecclesias quamdam concordiam fecerit; *ex archiuo Capituli.*

LV.

HVMBERTVS.

HVMBERTVS in defuncti locum suffectus est anno 1134 (quod constat ex diplomate, 1134.
quo S. Vincentij Abbatiæ, multa confirmauit, & de nouo contulit beneficia, 6 cal. Nouemb. anno Incarn. 1140, ordinationis suæ septimo.) Pro eo scripsit ad Eugenium Papam Petrus Venerabilis epistolam 25, lib. 4, quæ sic habet: *Ex multâ dilectionis fiduciâ, quam semper habere consueuimus ad Apostolicam Sedem, soliti sunt plerique amicorum nostrorum ad nos recurrere, & preces suas Apostolicæ mansuetudini nobis mediantibus offerre. Vnde hoc, tam antiquo vsu, quàm iam expertâ erga nos in expulsione fratrum nostrorum de sancto Sabâ Pastorali dilectione, ac studio vestro, quos eiectos suscepistis, desolatos aluistis, verberatos confouistis; confidenter Reuerentiam paternam adimus, & pro Domino Bisuntino Archiepiscopo, bono Cluniacensis Ecclesiæ amico, magnitudinem vestram oramus:* (meritò *amicum* dicit, cùm bonorum quorumdam in Cluniacensem ecclesiam collationes ab Humberto factas, ratas habuerit Fri-

dericus Imp. diplomate Vvormatiæ dato, 3 Idus Iunij, anno 1153, Indict. 1, regni sui anno 2. *bibl. Clun.*) *Accusatur enim, vt nobis relatum est, à paucis & vilibus Ecclesiæ suæ personis: excusatur & commendatur à pluribus & fide dignis viris, & maximè, arctioris religionis, & ordinis Professoribus: qui, vt bene credimus, nullas pro eo preces funderent, in nullo pro ipso supplicarent, si eisdem precibus suis, vel commendationi, iustitiam in aliquo obuiare sentirent*, &c.

1135. Anno 1135, Indict. 14, concessit Humbertus Canonicis S. Mariæ Magdal. ecclesias *de Tromarè*, & *de Brucè*; *ex diplom.*

1145. Decennio post, nempe anno 1145, 5 cal. Maij, donauit Pontio Abbati Bellæuallis, ecclesiam *Camborniacensem*, diplomate dato *Inciuillæ*: testibus *Gotefrido* Lingonensi Episcopo, *Guidone* Chariloci, & *Lamberto* Clarifontis Abbatibus. *ex chartulario Bellæuallensi.*

1147. Contigit autem sedente Humberto, vt anno 1147, Eugenius tertius vitans Romanorum Arnaldistarum persecutionem, in Gallias se conferret more maiorum, & visitatâ Claraualle, ac Cistertio (vbi mira quædam eo præsente contigerunt, de quibus Bernardus Abbas Bonæuallis, in Vitâ S. Bernardi lib. 4, cap. 4.) Vesontionem denique veniret, anno
1148. 1148. Ibi tertio Nonas Maij idem Eugenius altare maius S. Ioannis Euangelistæ consecrauit, & basilicam solemni ritu dedicauit, in honorem Dominicæ Resurrectionis, & Sanctissimæ Dei Genitricis Mariæ,

Mariæ, & B. Ioannis Apoſtoli ac Euangeliſtæ, & Sanctorum Martyrum Stephani, Vincentij, Ferreoli, & Ferrucij: adſiſtentibus & cooperantibus Archiepiſcopis *Humberto Biſontino*, *Balduino Cæſarienſi*, *Henrico Eboracenſi*: Epiſcopis autem *Hymaro Tuſculano Cardinali*, *Hugone Altiſſiodorenſi*, *Arnaldo Auſtrorienſi*, *Nauarrone Cantienſi*, *Chryſandino Mantuano*. ex Martyrologio S. Ioannis.

Adhæſit verò pluſquàm par erat, ſchiſmatico Imperatori Friderico Ahenobarbo Humbertus noſter: nam & anno 1160 conſenſit per Legatum con- 1160.
ciliabulo Papienſi aduersùs Romanum Pontificem, (*Baron. eodem anno*;) & in Friderici comitatu ferè perpetuò fuit; vt conſtat ex plurimis Friderici diplomatis, à quibus vix vnquam abeſt Humbertus Archiepiſcopus Biſontinus: Et vnum quidem habes Arboſij datum anno 1157, in bibl. Cluniacenſi: alia in Bi- 1157.
bliothecâ Floriacenſi, & variis archiuis: habe ſubſcriptionem vnius, Erbipoli dati, ex Chartulario Bellæuallis. Confirmat Fridericus Imp. donationes factas Abbatiæ Bellæuallis à *Raynaldo* Comite Burgundiæ, & ſic demum ſubſcribitur: *Actum ſolemniter Herbipoli, Anno ab Incarn. Domini* 1156., *Indict.* 4, *Epact.* 1156.
26. *Teſtes ſunt Killinus Treuerenſis Epiſcopus, Henricus Dux Saxoniæ, Matthæus Dux Lotharingiæ, Stephanus Comes Burgundiæ, Theodericus Comes Montiſbelicardi, Humbertus Biſuntinus Archiepiſcopus, Otho Friſienſis Epiſcopus, Orcliebus Baſilienſis Epiſcopus.*

Anno 1160, Humbertus Landericum *de Durnac* 1160.

Decanum S. Ioannis Bisont. in *Lausanensem* Episcopum Vesontione consecrauit, coram *Arducio* Gebennensi, & *Vvilelmo* Bellicensi Episcopis, ac permultis Abbatibus: ex chartâ *Gerardi I* Archiepiscopi, *de diuisione bonorum S. Magdalenes*; vbi describitur ac renouatur sententia Humberti, lata in eâdem causâ, adstantibus prædictis Episcopis atque Abba-
1160. tibus, anno 1160, statim à consecratione Episcopi Lausanensis *Landerici*.

Obiit non multò post Humbertus, calendis Octobris, ex Necrologio S. Pauli, quod habet; *cal. Octob. obiit* Humbertus *Archiepiscopus, Canonicus noster, hîc sepultus*: obiisse autem vero simile est anno 1161; cùm ad-
1161. huc eum vixisse constet anno 1160; & successoris eius Vvaltheri nondum confirmati certa extet mentio, anno 1162.

LVI.

VVALTERIVS II.

VALTERVS, quibusdam *Vautherius*, & *Gaultherius*, in omnibus catalogis Humbertum proximè sequitur. Eum certè (si tamen vnquam in Archiepiscopatu confirmatus fuit) breuissimo tempore sedisse necesse est; cùm *Herberti* qui post eum intrusus est, iam extent diplomata anni 1163. Huius porrò Vvaltheri, habe-

tur charta quædam in archiuo Bellæuallis, *de terminatione querelæ quarumdam decimationum aduersùs Bellæuallensem ecclesiam*, datâ Bisuntij, anno Incarn. Dominicæ 1162, quæ sic incipit: *Ego Gautherius Dei gratiâ Bisuntinus Electus*, &c. 1162.

Herbertus.

HVNC plerique prætereunt (& rectè quidem si legitimos solùm Præsules enumerát:) alij cum Humberto confundunt; sed immeritò, cùm alterum ab altero medius *Valtherus* disterminet. Herbertum intrusit Fridericus Ahenobarbus non ante annum 1162: at Humbertum iam inde ab anno 1134, sedisse vidimus, viginti ante Friderici Imperium annis: sed clariùs vtrumque distinguit Guilelmus II Archiepiscopus Bisont. dato diplomate pro monasterio S. Vincentij, anno 1252; quod describit & confirmat alio instrumento, sequenti anno 1253 confecto, *Hugo* tt. S. Sabinæ presb. Cardinalis, Apostolicæ Sedis Legatus: quo diplomate testatur Guilelmus, quæ priuilegia Victor IV, Pont. Maximus Abbati S. Vincentij, Humberti Archiepiscopi rogatu concesserat, eadem *fuisse postposita, & per longum tempus mansisse incognita, propter inhibitionem quondam Herberti schismatici, qui tanquam Apostata, pro Archiepiscopo Bisuntino, de facto, non de iure se gerebat.* Inter epistolas Stephani Tornacensis Episcopi centesima octaua scripta est ad Papam, pro quodam *Odone Clerico, qui in puerili ætate* (inquit) *ab Herberto Bisuntino schismatico gradum Aco-*

lyti qualitercumque susceperat, cùm priùs à Catholico Clericus factus fuisset; nesciens miser quantum veneni pestis illa infunderet; quantum periculi manus illa leprosa sibi vel ad præsens, vel in posterum importaret. Aperiatur, addit, *super eum, obsecro, paternus Apostolicæ pietatis oculus, maternus Ecclesiæ Romanæ sinus expandatur, vt qui in suscipiendis ordinibus minoribus deliquit, ad maiores valeat humiliter promoueri.*

Dedit hic Herbertus ecclesiæ S. Ioannis, Crucem ex auro purissimo apprimè elaboratam; in cuius centro inclusæ hodiéque conspiciuntur salutiferi ligni particulæ in crucis formam dispositæ. Atque vtinã aliquid de Crucis viuificæ amore sibi ipse seruasset, homo cætera impius, & ad Ecclesiæ perniciem natus. Sæuiebat Imp. schismaticus Fridericus, in eos, qui ab Alexandri III Pontificis partibus stabant; atque (vt in homine id conditionis, síqua est, ea potens esse solet, ac robusta impietas) Christianum Orbem propè vniuersum, quà ad se pertrahendis qui minùs haberent fidei, quà multandis qui Alexandro adhærerent, schismate suo compleuerat. Cúmque eò processisset amentiæ, vt eorum qui secum sentire nollent, parceret nemini; in eius tamen animo superabat (futuræ pœnitentiæ semen) singularis quidam cultus B. Petri Tarentasij Episcopi, qui cùm se murum pro domo Dei opponeret, & Fridericum eiúsque asseclas, à vero Ecclesiæ Capite diuisos, atque à fidelium communione extorres palàm prædicaret, non deerant stygio inflati spiritu, furoris Imperato-

perato

peratorij folles, qui ad voluptatem atque aſſentationem loquerentur omnia, nihil ad veritatem: quíque Imperatori obiicerent, mirari ſe, quòd vnum illum homuncionem, qui tantâ in eum declamaret audaciâ, non modò non perderet, ſed eâ reuerentiâ proſequeretur, quâ alium neminem: *Cui ſuggeſtioni* (verba ſunt Gaufridi Abbatis Altætumbæ, qui æuo illo ſcripſit, in Vitâ S. Petri Tarentaſ. cap. 24; apud Surium tomo 3, 8 Maij) *Herbertus quidam Chryſopolitanæ incubator Eccleſiæ, præ cæteris inſiſtebat:* qui cùm id Imperatori aduersùs Petrum conſilij daret, hoc ab illo reſponſum extorſiſſe fertur; *ſi hominibus, vt merentur, contrarium me exhibeo, túne velis, vt euidenter opponere me incipiam Deo?* Sed accipe quæ de Herberto ſubdit idem auctor, cap. 25.

Extat in diœceſi Chryſopolitanâ cœnobium, quod Bethania nominatur. Illò venturum Tarentaſium Archiepiſcopum Herbertus audiens, præmiſit, nuntians eâdem die ſeſe venturum. Expauit Abbas, & cum multâ anxietate in occurſum properans viri ſancti, ignorare ſeſe quid ageret cauſabatur: cui ille, angulus, ait, nobis quantuluſcumque ſufficiet, ne turberis. Verumtamen diuina pro eo vltio militauit, & ægritudine occupatus apoſtata, quod diſpoſuerat non impleuit. Exinde vir Beatus ad Imperatorem acceſſit in ciuitate Chryſopoli conſtitutum; vbi etiam ab oppreſſione Catholicorum, maximè Religioſorum, quantùm potuit, eius animum reuocauit, Regis iram rugitui ſimilem leonino, monitis ſimul & interceſſione compeſcens. Conuenit autem ſolitâ deuotione Populus Ciuitatis ad eum, & innumera etiam

vulgò Bithaine.

de vi

de vicinis locis vndique multitudo confluxit: quibus inter cætera de prædicto hæretico (Herberto *) verbum faciens, nec ipsius maliciam veritus, nec præsentiam Imperatoris per quem erat intrusus, orationem omnibus indixit generaliter, vt manus Domini acceleraret ab illius tyrannide Ecclesiam liberare, vel mutando hominem, vel mulctando; vt conuerteretur ad pœnitentiam, aut de medio tolleretur. Oratum est; & infra quatuor vel quinque dies, miseram idem schismaticus animam exhalauit. Accidit tamen, vt intereà visitatus à R. Bellæuallensi Abbate, ad primum gratulari videretur aduentum: conuentus autem de confessione peccatorum, & admonitus de pœnitentiâ, pugillum strinxit, & applicans ori buccinabat in eo: post modicum verò deponens manum quam strinxerat, ore canebat. Erubuit Abbas, quòd non posset aliud obtinere responsum: & agnoscens iudicium Dei, non sine multâ confusione recessit. Necdum vir sanctus de ciuitate exierat, & iam in plaustro boum Herberti cadauer efferebatur infaustum; clamante populo, & dicente; Benedictus Deus, qui tradidit impium.*

Quo verò anno hæc contigerint, dubium mihi est: hoc quidem certum, quod Fridericus Imp. dedit rescriptum Vesontione, anno Dominicæ Incarn.
1176. MCLXXVI, cui subscripti legũtur testes, *Ilbertus Bisontinus, & Drogo Lugdunensis Archiepiscopi, cum Petro Tullensi, Arducio Gebennensi, Episcopis; Hugone Cluniacensi Abbate, Ecberchardo Thesaurario Bisuntinæ ecclesiæ, Matthæo Duce Lotharingiæ, Comitibus Alberto*, &c. ex Ioanne à Bosco, in læuo Xysto bibliothecæ Floriacensis; qui tamen in eo corrigendus est, quòd *Ilbertum* pro

Herber

Herberto ſcripſerit. Poſt Herberti ſchiſmatici mortem *Rogerius Lauſanenſis Epiſcopus*, & Apoſtolicæ Sedis Legatus Biſuntinam Prouinciam luſtrauit: quod mihi compertum eſt, cùm ex Lauſanenſis Eccleſiæ tabulis, tum etiam ex inſtrumento Bellæuallenſi, quo idem Rogerius, anno 1180, confirmat donatio- 1180.
nes factas Eccleſiæ Bellæuallis; ac ſtatim initio profitetur, ſe fuiſſe delegatum *pro viſitatione Prouinciæ Biſuntinæ, ne quid in eccleſiâ Dei maculoſum remaneret, poſt ſchiſma illud, cuius erat fautor ille Præſul* (Herbertum intelligit) *qui Eccleſiæ Biſuntinæ qualitercúmque præſidebat.*

LVII.

THEODORICVS II.

HEODORICVS *de Montebeligardo* poſteà Eccleſiam rexit. Frequens illius mentio in archiuis Bellæuallenſi, Magdalenſi, & Vincentiano, in chartis, quas fieri
iuſſit annis 1181, 82, 83, 84, 85, 86. Anno demum 1189 1181.
(quo anno S. Vincentij monaſterio inſtrumentum 1189.
dedit, cuius hoc initium: *T. Archiepiſcopus Biſontinus, Hieroſolymas partes ad ſubuentionem Crucis adire volens, dedi pro remedio animæ meæ, Abbatiæ S. Vincentij Biſunt.* &c.) cum Friderico Sueuo, filio Friderici Ahenobarbi, ad Acconenſem obſidionem ſe contulit: ex Ioan-

 ne *Herold*,

ne *Herold*, in Continuatione belli ſacri poſt Guil. Tyrium, lib. 2, cap. 7; & diſcedens *Oliuerium Abbatem Luxouienſem* Vicarium reliquit: ex chartis Bellæuallenſibus. Quid verò in eâ expeditione geſſerit, proſequitur rythmico carmine Florentinus monachus, libro de recuperatâ Ptolemaïde:

Quid de Archipræſule dicam Biſuntino?
Vir eſt totus deditus operi diuino:
Orat pro fidelibus corde columbino,
Sed pugnat cum perfidis aſtu ſerpentino.
Fecit hic arietem, quem de ferro texit,
Qui noſtrorum animos plurimùm erexit.

Pergit deſcribere, vt ille aries, alioquin ad muros deiiciẽdos aptiſſimus, tamen igne gręco à barbaris immiſſo deflagrarit: ac non multò poſt, hæc ſubdit:

Hinc Archiepiſcopus, gemma Clericorum,
Biſuntinus obiit; Duxque Sueuorum,
Qui niſi contraria foret ſors fatorum,
Strauiſſet innumeras acies Turcorum.

Quis hîc literionem illum *Cognatum* non rideat; qui in ſuâ Burgundiæ ſuperioris deſcriptione, non intellecto *Florentino*, Archiepiſcopum quemdam Biſuntinum (quem non nominat) *Ducem Sueuorum* facit: quaſi non loquatur Poëta de Friderico Sueuiæ Duce, quocũ Biſuntinus Archipręſul obierit, etſi aliquãto poſt tempore: nam obiit Sueuus tempore oppugnationis; Theodoricus autẽ expugnatâ iam vrbe: de quo ſic Ioan. *Herold*. lib. 2 citato, cap. 11, ad finem: *Capitur*, inquit, *vrbs* (Acconenſis) *tertio obſidionis anno,*

anno, 4 Idus Iulij, anno 1191: cum peste, tantùm apud nostros, intra paucos dies, plusquàm quinquaginta Pontifices, Comitésque periêre: inter quos præcipui nominis, Rauennas, Fauentinus, Vesontinus, & Balduinus Cantuariensis. Obiit igitur Theodoricus anno 1191; & quidem *nono cal. Decembris* ex Necrologiis, in quibus conscripsisse dicitur piam illam prosam, quæ in Ecclesiâ Bisontinâ, in Missâ diei S. Vincentio sacræ concini solet: cuius prima verba sunt, *Melos cordi consonum*: próque eâ decantandâ, annuos centum solidos, ac totidem pro suo anniuersario, assignasse super molendina Campi Martij: dedisse insuper S. Stephano, ecclesias *de Vilers, de Quers, & de monte S. Martini.* 1191.

LVIII.

STEPHANVS.

EXTINCTO Theodorico electus est Stephanus, filius *Othonis tertij* Merauiæ Ducis; nondum tamen confirmatus, quod per ætatem obire id muneris non posset. Sed dum expectatur in fructu maturitas, deciditur præter expectationem: exacto à suâ electione biennio, vt habet antiquus catalogus S. Magdalenes, obiit 4 Idus Iunij: sepultus in atrio basilicæ S. Stephani; cuius tumulo inscriptum legitur:

STEPHANVS
BISVNTINVS
ELECTVS

Ad oras tumuli, quatuor insculpta carmina; è quibus tertium disruptus saxi angulus nobis eripuit.

Forma, decus morum, spes regni, culmen honorum,
Fulxit in hunc; horum sedes fuit iste bonorum
. . . .
Tot bona, tamque breui, casus breuis abstulit æui.

In eodem templi, atrio sepulti sunt octo Burgundiæ Comites; quorum epitaphium olim in lapide inscriptum, detrito eo & exeso, Canonici beneficiorum ab iis acceptorum memores, ad murum describi curauerunt, expressis singulorum imaginibus; addito in medio, S. Stephani Protomartyris habitu, Stephano Electo. Subscripta sunt iconibus nomina hoc ordine:

Gerardus Comes Viennensis, Dominus de Salinis.
Galtherus Comes Burgundiæ, & Viennensis.
Regnauldus Comes Burgundiæ, Viennensisque, & Matisconensis.
Otho Comes Burgundiæ, & Dux Merauiæ.
Stephanus de Burgundiâ, Electus Bisontinus, frater Othonis Comitis.
Otho Comes Burgundiæ, qui instituit duos Capellanos ad altare S. Theodoli.

Regnaul

Regnauldus Comes Burgundiæ, pater Beatricis Imperatricis.

Vvilermus Comes Burgundiæ, Matisconensis, & Viennensis.

Vvilermus Magnus Exarches Burgundiæ, Viennensis, & Matisconensis.

Epitaphium verò est huiusmodi:

SEPVLTVRA PRVDENTVM BVRGVNDIÆ COMITVM.

Bis quater hîc Comitũ sunt corpora, queis dedit ictũ
Mors, & ibi solitum nobis soluêre tributum.
Spiritus in cœlis horum manibus Michaelis
Sancti portantur, & in altâ sede locantur.

Alterius Epitaphij loco subiiciuntur duo sequentia disticha:

Nobilium turba, quos mors subduxit acerba,
Octo iacent Comites, vt patet, ipse vides.
Illis parce Deus; dic lector voce benignus,
Vt tibi post mortem conferat alter idem.

De Stephano verò notatu digna res est, malè eum à Golusio lib. 7, cap. 18, dici filium *Othonis* quinti, Comitis Palatini Burgundiæ, ex *Mathilde* filiâ *Roberti* Comitis Artesiæ, cui nupserat anno 1192. Antiquior est Stephanus Electus, quem meliùs idem Golusius lib. 6, cap. 38, natum dixerat *Othone* tertio Merauiæ Duce, ex *Alix* Comitissâ Palatinâ Burgundiæ, ac fratrem Othonis Comitis Burgundiæ, filij dictorum coniugum.

L I X.

AMEDEVS.

STEPHANO ſubrogatur Amedeus, cuius frequens mentio in antiquis inſtrumentis, quæ Veſontione, quæque in Abbatiâ Gollianâ, cuius eccleſiam, paulò ante obitum, in honorem B. Virginis dedicauit, & conſecrauit ritu ſolemni.

Ad Celeſtinum Papam delatum eſt eius nomẽ de periurio, ſimoniâ, & inceſtu; *à G. Decano S. Stephani; Gerardo Cantore S. Stephani; Ioanne Salinenſi, T. de Graiaco, Io. de Vareſco, O. Fauerniacenſi Archidiaconis, & Norandino Subdiacono.* Dicta eſt igitur illi à Pontifice dies, quâ ad Sedem Romanam, ad obiecta reſponſurus accederet; quod & fecit conſtituto tempore: ſed cùm intereà diem obiiſſet Celeſtinus tertius, ea cauſa ad Innocentium tertium Celeſtini ſucceſſorẽ pertinuit: qui Amedeum dimiſit, rei inquiſitione, Epiſcopo Cabilonenſi, & Abbati de Firmitate, cõmiſsâ. *Hæc ex epiſtolâ quâdam Innocentij III, quæ cuſa extat inter eius decretales.* In Canonicos Amedei delatores,
1212. accuſationes deinde conuerſæ: quare Innocentius anno 1212, Legatum miſit *Bernardum* Gebennenſem Epiſc. qui eius vice de maioris vtriuſque eccleſiæ Canonicorum moribus cognoſceret: ſic enim ha-

bet di

bet diploma, quod descriptum est in veteri codice S. Ioannis:

Vniuersis Christi fidelibus, B. diuinâ permissione Gebennensis Episcopus, salutem in salutis auctore. Cùm ad paruitatem nostram mandatum Apostolicum emanasset, vt accederemus ad ecclesias S. Ioannis, & S. Stephani Bisontini, eisque vice ipsius impenderemus visitationis officium, inquirentes quæ essent circa Canonicos inquirenda; & appellatione remotâ reformaremus pariter: nos ad vtramque ecclesiam accessimus, &c. *Actum Bisuntij in Capitulo S. Ioannis, in octauis Sancti Matthæi Apostoli, Anno Domin. Incarn. MCCXII.*

Nec multò post, anno scilicet 1214, iterum multorum criminum reus vulgatur Amedeus. Commisit Pontifex Lingonensi Episcopo, & Abbati Morimundi; qui purgationem canonicam ab eodem, super totius vitæ actis, & eis præcipuè, quæ in ecclesiasticâ dignitate gessisset, acciperent; & si illam præstitisset, in officio permanere tolerarent. *Hæc ex Innocentij tertij epistolâ 166, Abrahamus* Bzouius *tomo* 13 *annalium ecclesiast. qui primus est continuationis* Baronij, *anno* 1214, *num.* 1. Vt causa illa cesserit, non cognouimus. Eodem anno *Amedeus* cū Triderico Treuerensi Archiepisc. Desiderio Dyensi, Conrado Constantiensi, Henrico Argentinensi, Vvaldrico Basileensi Electo, Gaufrido Tricastino Episcopis, subscripsit diplomati Friderici II Imp. pro Ecclesiâ Viennensi, dato Basileæ, anno Domini 1214, Indict. 3, Regni 2, 9 Cal. Decēb. *Biblioth. Floriac.* Obiit deinde Amedeus 15 cal. Febr.

1214.

1218. Febr. anno 1218. Cúmque incertum sit, quonam suæ
diœcesis loco sepultus sit, eum obiisse suspicor in
expeditione terræ sanctæ; ad quam per ea tempora,
ex omni orbe Catholico Principes, atque Episcopi
concurrebant. Et hunc ipsum esse puto, qui discedés,
Henrico cuidam Camerario partes suas commen-
dauit: vt comperi in instrumento Bellæuallensi, da-
to ad annum 1218, cuius hoc est initium: *Henricus Ca-
merarius Curiæ Bisuntinæ, fungens vice, & auctoritate
Domini Archiepiscopi Bisuntini, dum idem Archiepiscopus
esset in partibus transmarinis; Notum facio, quòd Richar-
dus Comes Montisbeligardi, cconcessit ecclesiæ Bellæual-
lis*, &c.

L X.

EBRARDVS.

BRARDVS Ecclesiæ Sancti Ioannis ar-
genteam thecam obtulit, quâ inclusæ
seruantur particulæ quædam *de fimbriis
vestium Christi Domini, déque eius sepulchro:*
cõsecrauit altare Monasterij *de Rosieres* per Galche-
1219. rum Dominum Salinensem fundati anno 1219: obiit
tertio Nonas Octobris, ex Necrologiis S. Ioannis & S.
Stephani.

LXI.

GIRARDVS I.

MVLTAS dedit chartas Girardus anno 1221. 1221.
Anno 1223 confirmauit donationem 1223.
XX librarum, ſuper puteum Salinarum, factam eccleſiæ Gollianæ, per *D. Idam Ducißam Lotharingiæ, Dominam de Coloniaco*, filiam *Giraldi* Comitis Burgundiæ, ſororem Comitis *Vvilelmi*, & *Galcheri* Domini de Salinis, & de caſtro Braconio; qui anno 1219, vnâ die tria cœnobia fundaſſe dicitur; manè quidem *Roſerianum*, meridie verò *Gollianum*, at veſpere *Sanctimarianum*: iacétque prope *Idam* ſororem in eccleſiâ Gollianâ. *Ex archiuo Golliano.*

Anno 1224, varia apud Bellamuallem dedit di- 1224.
plomata: & vnum quoque pro eccleſiâ S. Stephani, 4 Nonas Martij, duodecim ante mortem diebus; quo diplomate teſtatur ſe in eccleſiâ S. Stephani à puero fuiſſe educatum, deinde in eiuſdem eccleſiæ Decanum promotum, multos in eo munere annos exegiſſe. E viuis exceſſit, *Idibus Martij* anni *prædicti* 1224, cùm alioqui Ioannes eius ſucceſſor, inſtrumentum confeciſſe dicatur anno 1225, menſe Martio. Non ergo Idibus Martiis eiuſdem anni obierit Girardus, ſed anni proximè præcedẽtis. Sepultus eſt apud Bellãuallẽ, ante maius altare, nullo epitaphio.

Hoc verò Girardo ſedente, fratres Prædicatores è familiâ S. Dominici, Veſontione recepti ſunt, cir-
1223. ca annum 1223. Occaſionem refert S. Antoninus, tit. 23, cap. 9, §. 3; vbi de B. Iordane, primo, poſt S. Dominicum, generali Ordinis Magiſtro: *Alterâ vice*, inquit, *cum tranſiret* (Iordanes) *per Biſuntium, antequàm Fratres domum ibi haberent, contigit eum ibi grauiter infirmari. Quadam ergo die cùm febribus vehementer æſtuaret, factũ eſt vt in immenſum ſitiret. Et ecce iuuenis habẽs mappam albam ad collum, lagenam vini portans in vnâ manu, & ſcyphum argenteum in aliâ, obtulit ei, dicens; Magiſter, ecce porto vobis optimum potum, de quo bibatis ſecurè, quia in nullo nocebit vobis. Qui non ignorans aſtutias eius (ſcilicet diaboli) commendauit ſe Deo, muniens ſe ſigno Crucis: qui ſtatim diſparuit. Ex deuotione autem, quam ceperunt Archiepiſcopus, & populus ad ſanctitatem viri, dederunt ei locum ad ædificandum Conuentum.* Hæc ille. Ea domus, olim à numero, *Conuentus centum fratrum* dicebatur: Et quamquam ædes ipſæ peramplæ ac ſplendidæ, eleemoſynis ex omni ordine corrogatis exſtructæ ſunt; tamen Capitulo S. Ioannis Euangeliſtæ, quòd fundum conceſſiſſet, fundationem adſcribit Girar-
1224. dus Archiepiſcopus, dato diplomate ad annum 1224, his verbis:

Memoriæ dignum duximus tradere futurorum, quòd Venerabiles fratres noſtri Decanus, totúmque Capitulum noſtræ Biſuntinæ matricis eccleſiæ S. Ioannis Euang. attendentes, &c. Reuerendos fratres Canonicos Ordinis Prædicatorum, ad ciuitatem noſtram inſtinctu S. *Spiritus vocauerunt. Ipſis etiam*

etiam iuxta molendina ſua de ripâ, locum dederunt (hinc barbaro nomine, fratres *Riuetæ* dictos legimus in archiuo S. Magdal. in teſtamento Theobaldi Cantoris, anno 1254: quaſi dicas, *paruæ ripæ*: quòd eorum domus ad ripam Dubij fluminis conſtituta ſit) *& ad ædificationem loci, conſilium & auxilium plurimum impenderunt. Supplicauerunt etiam nobis, vt nos prædictis fratribus in eodem loco cimeterium benediceremus, ad ſepeliendum ibi fratres Ordinis prædicti, & eos qui ibi elegerint ſepulturam; ſaluo in omnibus iure parochiali, & iure prædictæ matricis eccleſiæ S. Ioannis Euangeliſtæ; quæ fundatrix & patrona eſt prædictæ domus Ordinis Prædicatorum. Et quicumque in domo illâ pro tempore Prior exſtiterit, fidelitatem & reuerentiam debet eccleſiæ ſupradictæ S. Ioannis, ſicut Canonicus ſpiritualis eccleſiæ.* Hæc ex chartâ Girardi; cuius exemplar reperi inter tumultuarias ſchedas Petri Chiffletij S. Theologiæ Doctoris, & Canonici Metropl. Biſontini, Patrui mei qui anno 1574,

Oſtentatus, raptúſque ſimul,
Solſtitialis velut herba ſolet,

in ipſo iuuentæ flore, conditus eſt in choro eccleſiæ S. Petri, iuxta Sanctorum ſepulchra, in monumento familiari, quod (propter religionem loci) hæredes tantùm maſculos & innuptos ſequitur.

Ad Biſontinam Prædicatorum domum (quam S. Anton. tit. 23, c. 13, §. 1, quinquaginta nouem Prouinciæ Franciæ Conuentus enumerans, quarto loco recenſet) Inquiſitio fidei, quam vocant, ab æuo pertinuit. Hinc Innocentius IV, anno 1247, Priori Bi-

ſuntino, vt in Lotharingiam & Burgundiam, ad extirpandos hæreticos clam pullulantes, Inquiſitores viros idoneos deſtinaret, præcepit epiſtolâ 370, datâ 16 cal. Decẽb. *Bzouius continuator Baronij anno 1247, num.* 4. Et fuit ſanè ea familia magnorum virorum ferax: nam, vt de *S. Vincentio Ferrario* taceam, quem olim vidit Veſontio (prout in *Theobaldo* dicturi ſumus) aliquot Archiepiſcopi Suffraganeos tulit: ac duos Generales Ordinis Magiſtros, octauum, & decimumoctauum; de quibus ſic frater Vincentius *de Caſtronouo*, in chronicâ Generalium, ad calcem Conſtitutionum Ordinis S. Dominici: *Anno 1292, in Capitulo Romæ celebrato, electus eſt in Magiſtrum Ordinis octauum F. Stephanus Biſuntinus Magiſter in Theologiâ, & præfuit duobus annis. Hic obiit anno 1295, in Conuentu Lucano. Scripſit autem ſuper Eccleſiaſten. Item libellum de auctoritatibus Sanctorum & Philoſophorum. Item librum exemplorum per alphabetum narrationum. Item poſtillam ſuper Apocalypſin.* & inferiùs: *Anno 1343, electus fuit in Magiſtrũ Generalem Ordinis decimumoctauum frater Petrus de Palmâ, Magiſter in Theologiâ, Prouinciæ Franciæ, Conuentus Biſuntini.* Scripſit hic Petrus de Palmâ, librum eruditum in epiſtolas & Euangelia; quem cum aliis manuſcriptis in meâ bibliothecâ ſeruo. Exſtat in Doctoris Angelici lucubrationibus, Opuſculum duodecimum, quo reſpondet ad ſex quæſtiones à *Gerardo* Lectore Biſuntino propoſitas. Porrò in ſacrario Eccleſiæ Prædicatorum Biſont. inter alia ſeruatur *Crânium Sancti Ermenfredi Abbatis Cuſanciæ*: Et in Con

in Conuentu, celebrata nuper anno 1615, Generalis Gallicana Ordinis Prædicatorum congregatio, maximo omnium Ordinum Ciuitatis fauore, & applausu.

LXII.

JOANNES I.

CIACONIVS in Honorio III, agẽs de *Conrado* Bauariæ Duce, inde monacho Cistertiensi, posteà Cardinali Episc. Portuensi, & Sedis Apostolicæ, pro bello sacro ac aduersùs Albigenses hæreticos Legato: eum à Capitulo Bisuntino in Archiepiscopum electum fuisse dicit: tamen ab Honorio Pontifice vetitum id muneris admittere; quod ipsius operâ in grauioribus Christianæ reipublicæ negotiis vti vellet. Ea verò electio, cùm æquè vacante per Ebrardi obitum Bisontinâ Sede facta esse potuerit, quantùm ex temporum rationibus potui colligere; in hunc tamen locum tutiùs referri videtur; quod vero simile non sit extincto Ebrardo, in Conradum potiùs, hominem extraneum, quàm in *Girardum* Decanum S. Stephani, & domesticarum Ecclesiæ Bisontinæ rerum scientissimum, ac cætera ad Archiepiscopatum idoneum, electorum suffragia propendisse: sed magis id factũ videatur, cùm deficiente in Bisontino Clero homi-

ne idoneo, aliunde adſciſci debuit, & in Ioannem denique Ambianenſem Decanum conſenſum eſt. Hic verò obiter notandus Baronij continuator *Bzouius*, anno 1222, num. 6, qui Ciaconium citato loco ſic intellexit, quaſi de *Ioanne* quodam *Argotoraſenſi*, Ordinis Prædic. dicat, eum à Capitulo Biſontino electum fuiſſe: cùm tamen ea Ciaconij verba ad *Conradum* referenda ſint, vt planum erit legenti. Igitur Girardo ſuccedit Ioannes *de Abbatis-Villâ*, diœceſis Ambianenſis, Picardus, monachus quondam Congregationis Cluniacenſis, & Prior monaſterij de Abbatis-Villâ (malè *Abbatem* vocant Onuphrius in Gregorio IX, Ciaconius ibidem, & Arnoldus Vvion in ligno vitæ:) qui cùm in Pariſienſi Academiâ, multis annis Theologiam, magnâque laude docuiſſet, atque in primis egregiâ polleret dicendi facultate, factus eſt ex Magiſtro Pariſienſi, Archipræſul Biſontinus. Id muneris per duos annos geſſit, vt habet catalogus S. Magdal. exſtâtque in archæo S. Magdalenes, diploma iam ab eo datum menſe Martio an-
1225. ni 1225, data verò anno 1226 quamplurima, ſicut &
1226. apud Bellamuallem. Ab eo moniales S. Mariæ *de Battant*, ad Ciſtertienſem regulam reſtitutæ ſunt, vt ſuprà monuimus in S. Donato. Ad hæc controuerſiam de maternitate eccleſiarum, eo qui ſequitur modo definiuit: *His ſupradictis accedit ſententia diffinitiua Venerabilis Patris noſtri, Domini Ioannis quondam Archiepiſcopi noſtri Biſuntini, qui poſtmodùm factus eſt Sabinenſis Epiſcopus Cardinalis. Cùm enim ſub eo eccleſia Sancti*

Stephani contra ecclesiam S. Ioannis contenderet, de dignitate maternitatis, placuit vtrique parti, vt quod ipse Dominus Ioannes per diffinitiuam sententiam pronuntiaret super hoc obseruandum, ab vtraque parte teneretur: & de hoc tenendo Canonici vtriusque ecclesiæ fidem dederunt: insuper vtraque ecclesia se alteri obligauit, in mille marchis persoluendis ab eâ, quæ à sententiâ Domini dicti Ioannis resiliret. Ipse autem Dominus Ioannes Archiep. Bisunt. auditis rationibus, & inspectis scriptis vtriusque partis, per diffinitiuam sententiam pronunciauit, quòd ecclesia S. Ioannis, in quâ primò incathedratur Archiepiscopus, quòd pleniùs ea obtinet quæ ad maternitatem pertinere noscuntur, in totâ Bisuntinæ Ciuitatis parochiâ, sola matris ecclesiæ possideat dignitatem: sicut continetur in authentico eiusdem Domini Ioannis, quod ita incipitur; In nomine Patris, &c. Et hanc sententiam suam ipse in Synodo Bisuntinâ promulgauit, & per excommunicationem futuris temporibus obseruari præcepit. Hanc etiam sententiam Dominus Papa Gregorius nonus approbauit & confirmauit. Hæc vetustus codex MS. S. Ioannis.

Anno 1227, Anagniæ creatus est à Gregorio IX Cardinalis Episcopus Sabinensis, in quatuor temporibus mensis Septembris: *plura de illo Ciacon. in Greg. IX.* Hunc verò Ioannem *de Abbatis-villâ*, cui Trithemius de scriptoribus ecclesiasticis, & Ciaconius adscribunt libros quatuor de tempore, & de Sanctis, eumdem esse puto cum *Ioanne Halgrino*, auctore Sexti commentarij in Cantica: nam & Coccius in Thesauro, Ioannem Algrinum (quem anno 1227 vixisse notat) 1227.

notat) Biſuntinum Archiepiſcopum vocat. & Sixtus Senenſis libro quarto bibliothecæ, cùm ſcriptores ſacros alphabetico ordine recenſet, duobus locis meminit auctoris commentarij ſexti in Cantica, Pariſiis editi per Aſcenſium, anno 1521; & quem poſteriore loco Ioannem *Halgrinum* dicit, priùs *Ioannem de Abbatiſ-villâ, Archiepiſcopum Biſuntinum* nominarat. Hoc autem adducor vt credam, quòd vterque *Cardinalis Sabinenſis* nominetur, & ſub Gregorio IX dicatur floruiſſe. Certè ad calcem illius commentarij in Cantica, quẽ vidi editum Pariſiis anno 1521, typis Aſcenſij, legitur, Ioannem Halgrinum, dictum *de Abbatiſ-villâ*, Decanum Ambianenſem, Cantorem de Abbatiſ-villâ, & Cardinalem Sabinenſem, finem illi operi impoſuiſſe anno 1233; illúdque opus poſtmodùm ſedente adhuc Gregorio IX, fuiſſe approbatum: (ex quo manifeſti erroris arguitur Sixtus Senenſis, qui lib. 4 citato, dicit Ioannem Halgrinum, auctorem ſexti Commentarij in Cantica, circa annum Domini 1450, floruiſſe): at conſtat, non alium per ea tempora exſtitiſſe Cardinalem Sabinenſem, à Ioanne *de Abbatiſ-villâ*, qui & fuerat Archiepiſcopus Biſuntinus. Decanatum verò Ambianenſem, & officium Cantoris *Abbatiſ-villæ*, geſſiſſe potuit vel adhuc Prior *Abbatiſ-villæ*, vel abdicato iam Prioratu. Nec mirum, hos adeò illuſtres commentarios à Trithemio non recenſeri; cùm ipſe fateatur, Ioannem *de Abbatiſ-villâ*, multa quoque alia edidiſſe opera, quæ ad notitiam ſuam non peruenerint.

Eum

Eum quidam ſepultum dicunt Salinis, anno 1229: ſed nulla eius apud Salinenſes memoria; & *Nicolaus*, ipſius in Archiepiſcopatu ſucceſſor, in inſtrumento Bellæuallẽſi, quod dedit anno 1234, *Ioannis prædeceſſoris ſui, tunc Sabinenſis Epiſc.* meminit: non ergo obierat anno 1229. Ciaconius eum fato functũ dicit circa annũ 1240: ſed quoniam idem Ciaconius, Gaufridũ *de Caſtilione* creatum dicit à Gregorio IX, Epiſc. Card. Sabinum anno 1237 (quod fieri non potuit, niſi mortuo Ioanne eiuſdem tituli Cardinali;) eo pariter anno, aut præcedenti 1236, Ioannem vitâ functum putamus. In necrologio verò S. Ioannis, ſic notatur dies eius obitus. *IV cal. octob. obiit Ioannes Epiſcopus Sabinenſis, qui priùs fuerat Archiepiſcopus Biſuntinus.* 1237.

Per ea tempora, dum adhuc Seraphicus ille *Franciſcus* in terris ageret, ipſius Inſtituti religioſi ſectatores ciuitate donati ſunt, illiſque à Senatu populóque Biſontino, templum, & percommodæ ędes erectæ. Quod opus ita inter ſeſe partiti ſunt ciues; vt quibus ampla domi res eſſet, ij pecunias conferrent in ædificij ſumptus; cæteri fortunæ tenuioris, ſuas ipſi manus, atque operam præſtarent. *Hæc ex archiuo ciuicæ domus*: neque enim Franciſcanis noſtris vlla reliqua ſunt illorum temporum monumẽta; quæ ipſis quà flammarum (anno 1520,) quà vndarum iniuriâ periêre: annis quippe 1263, 1456, & 1570, erumpentium è ſuis alueis aquarum ea vis fuit, vt in templum ac domeſtica cubicula illapſæ, eorum chartas omnes ac diplomata confecerint, atque expunxerint: cuius

rei fidem facit distichon ad quemdam domus illius parietem adscriptum, sexto minimùm pede à pauimento (nam eò vsque deuenerant aquæ, anno illo 1570, tertiâ die Decembris;)

Dubis erat dubius, nostras sorberet an ædes,
Cùm tot aquas istam vexit ad vsque notam.

Eam Franciscanorum domum, nonnulli Sequanicarum, quidam etiam Transalpinarum omnium antiquissimam faciunt. Vtut sit eâ de re, illud sanè certum, vt ex domus ciuicæ chartophylacio retulimus, viuente adhuc B. Francisco fuisse excitatam: qui cùm anno 1226 ad cœlos emigrarit; veróque simile putemus non leuibus adducti coniecturis, priùs Dominicanos domicilium Vesontione accepisse anno 1224, quàm Fráciscanos; his certè extructas ædes putamus ipso anno 1226, aut proximè præcedenti, cùm Ioannes Halgrinus Bisontinæ præesset ecclesiæ.

LXIII.

NICOLAVS.

1227. TRANSLATO ad Sabinensem Episcopatum Ioanne, anno, vt vidimus, 1227; & vacante Sede Bisontinâ, mandauit Gregorius IX, Decano & Capitulo S. Ioannis & sancti Stephani; vt intra dies quadraginta à suis literis receptis, idoneum sibi Pastorem canonicè eligerent,

adhibi

adhibitis in consilium Abbatibus *S. Benigni* Diuionensis, & *Morismundi*, ac fratre G. de Ordine Prædicatorum : id ni facerent constituto tempore, ad hos tres ius omne eligendi Archiepiscopi deuolueretur. Acceptis literis Pontificiis, seni ex omnibus communi consensu deputati sunt, quibus omnis à Capitulo, eligendi Archiepiscopi collata potestas. Sed cùm Abbatem S. Benigni elegissent, non seruatis ad amussim iis quæ Pontifex obseruari præceperat; idem Papa, re inquisitâ per Archiepiscopum Viennensem, & Abbatem *de Firmitate*, electionem Abbatis, non personæ, sed electionis ipsius vitio irritam declarauit. *Vide in decretalibus cap. 52. cùm in veteri, de electione.* Cùm hæc gererentur, necesse fuit produci aliquamdiu interregnum. Tandem *Nicolaus de Flauigneyo*, Decanus Lingonensis, vir vel pietatis, vel doctrinæ nomine clarissimus, ad Archiepiscopalis dignitatis apicem euehitur à Gregorio IX: *ex M S. Veteri.* Exstat in archiuo Belleuallensi charta quædam à Nicolao data, anno 1229, mense
Februario : aliæ item plurimæ, tum ibidem, tum in 1230.
chartulariis Bisontinis, annorum 1230, 1231, 1232, 1233, 1123.
1234, & 1235; quo anno 1235, 7 Idus Septembris, auctis reditibus Ecclesiæ suæ, & expletis boni Pastoris partibus, Moguntiæ (ex Godefrido Monacho) è viuis excessit; cùm (vt habet M S. Codex S. Magdal.) sex annis præfuisset. Conditus creditur corá maiori altari Ecclesię Bellæuallis, absque tumuli epigraphâ.

Inter alia, quæ piè gessisse legitur, illud non in

postremis censendum, quod *S. Anatholij*, clarissimi apud Salinas Confessoris, Episcopi natione Scoti, qui vitam eo loco vixit solitariam, sacrum corpus honoratiore capsâ includendum releuarit: cuius rei monumentum exstat in Martyrologio Basilicæ S. Anatholij Salinensis, his verbis: *Kal. Septemb. Salinis, Releuatio Beati Anatholij Confessoris atque Pontificis, per manus Domini Nicolai Archiepiscopi Bisuntini.*

LXIV.

GAVFRIDVS.

SVBROGATVS est *Nicolao* Gaufridus, cuius iam electi, necdum confirmati exstat diploma apud Bellamuallem, datum
1236. anno 1236, in Vigiliâ B. Laurentij; & ibi-
1237. dem aliud eiusdem iam confirmati, anno 1237, in Inuentione S. Crucis. Astitisse legitur, tertiâ die ante octauam B. Martini, Gregorio nono altare maius ecclesiæ sanctæ Sabinæ de Monte Auentino in Vrbe, propriis manibus consecranti; cum Messanensi Archiepiscopo, & quamplurimis Episcopis, & aliarum Ecclesiarum Prælatis: *Ex diplomate Gregorij IX. dato Laterani, 10. Cal. Iulij, anno ab Incarn. 1238, Pontif. anno 13, quod refert Bzouius anno 1238, num. 6.* Cùm autem Gregorius IX Concilium apud Lateranum indixisset, datis literis anno 1240. Pont. 14, prioribus quidem 5 idus Augusti, posterioribus verò, idibus

bus Octobris; & in Vrbem Prælati ex omni orbe conuenirent, egit Fridericus secundus Imperator Schismaticus, vt interciperentur ex itinere, aditibus omnibus terrâ marique interclusis. Eam ob rem, *Entium* Regem filium suum spurium Pisas destinauit; qui cùm Legatos Cardinales, aliosque magno numero Prælatos, Genuensium vectos nauibus Romam contendere, per exploratores cognouisset, obuiam progressus cum suis Pisanis, eos adortus est inter portum Pisanum, & Corsicæ Insulam. Quæ pugna cùm malè cessisset Genuensibus, cæsi sunt ex iis quamplurimi, atque etiam ex Prælatis; cæteri capti ad Imperatorem deducti sunt, & variis in locis custodiæ mancipati. Hæc benè multi auctores; accuratè satis Ciaconius in Gregorio IX, præsertim vbi agit de Cardinali Iacobo *de Pecorariâ:* at Nauclerus volumine secundo Chronographiæ, Generatione 42, disertè asserit, in eo conflictu *Vesontinum Archiepiscopum* in mare submersum occubuisse. Eam cladem malè Ciaconius refert in annum 1240: rectiùs Vignierus in Bibliothecâ historicâ, & Andreas *du Chesne*, in Pontificibus (vterque liber Gallicus) eam contigisse notant *anno* 1241, *quinto nonas* 1241.
Maij: tametsi nos, aut *sexto* tantùm, aut *quinto simul & sexto nonas Maij*, stragem illam editam putamus, cùm in Bisontinis necrologiis, Gaufridi (tunc, vt ait Nauclerus, exstincti) obitus notetur *sexto nonas Maij.* Malè etiam Ciaconius, Archiepiscopum Bisuntinum, captiuum cum cæteris abductum refert.

Obiit igitur Gaufridus anno 1241, 6 Nonas Maij: & vacauit post eum Sedes, quatuor circiter annos, cùm afflictissima esset res Christiana, apertis Friderici II, in Pontifices coniurationibus. Exstat in archæo S. Magdalenes diploma, quod per ea tempora dedit *A. Decanus Bisuntinus, sedem Bisuntinam vacantem regens, anno Domini 1244, in crastino Bordarum.*

LXV.

IOANNES II.

EODEM anno 1244, electus est in Archiepiscopum *Ioannes* eius nominis secundus; qui quòd post paucos menses ius suum alteri cessit, propterea in omnibus catalogis omittitur. Exstant tamen in archiuo Monasterij Bellæuallis, Ordinis Cistertiensis, duo diplomata à *Ioanne Electo Bisontino* data, anno 1244, mense Septembri. Quo ipso anno, Innocentij quarti secundo, in 4 Temporibus Aduentus Domini, Lugduni in Concilio Generali, ab eodem Pontifice creatus est Card. tt. S. Laurentij in Luciná: de quo hæc Ciaconius in Innocentio IV, Vrbano IV, & Gregorio X.

F. Ioannes Franciogia, de Villâ Abbatis, seu de Abbatis-Villâ, Burgundus, Gallus, Monachus Cistertiensis, Magister in Theologiâ, vir doctissimus, Archiepiscopus Bisuntinus, *creatus*

creatus est ab Innocentio IV, Presb. Card. tt. S. Laurentij in Lucinâ, Lugduni in Concilio generali, anno D.1244, Pontif. 2, in 4 temporibus Aduentus Domini. Deinde ab Vrbano IV, anno Domini, 1261, Pontif.1, mense Decembri, Viterbij creatus Episc. Card. Portuensis, & S. Rufinæ. Anno demùm 1274, pridie Idus Iulij, obiit Lugduni in Concilio generali, sub Gregorio decimo; ibidem sepultus. plura de illo habet in Innocentio quarto. Sepultum autem puto Lugduni apud Dominicanos. Iuuerit verò hîc annotare errorem Arnoldi VVionis, qui libro 2 Ligni Vitæ, Ioannem *Franciogiam* cum Ioanne *Halgrino* (de quo suprà) confudit: cùm hic, monachus fuerit Cluniacensis; ille, Cistertiensis: hic, Cardinalis Sabinensis à Gregorio IX creatus Anagniæ, 1227: ille, tt. S. Laurentij in Lucinâ, ab Innocentio IV, Lugduni anno 1244, Halgrino iam, vt vidimus, defuncto. Sed deceptus est, quòd vterque dictus sit *de Abbatis-villâ*, vterque item fuerit Archiepiscopus Bisuntinus, nec valdè longo dissiti sint interuallo.

LXVI.

GVILELMVS II.

GVILELMVS Imperatoriâ familiâ natus, ex Cabilonensi Episcopatu, in quo constitutus fuerat anno 1231, *ex MS. apud D. Seuertium in catalogo Episc. Cabilonensium*; translatus est ad Sedem

Bison

Bisontinam, anno 1245. *San-Iulianus.* Eodémque anno 1245, interfuit cum duodecim Cardinalibus, & aliis magno numero Prælatis; Missæ ab Innocentio IV Papâ Cluniaci celebratæ, in festo S. Andreæ Apostoli: *ex Chron. Cluniac.* Concilio quoque Lugdunensi interfuit sub eodem Innocentio IV.

1246. Anno verò 1246, releuauit sacra corpora SS. Martyrum *Ferreoli* ac *Ferrutij*, vt testatur Martyrologium Bisontinum S. Ioannis, his verbis: *Anno Domini* 1246, 4 *Nonas Septemb. residente apud Lugdunum Innocentio Papâ quarto, facta est in hac ecclesiâ reuelatio* (releuationem fortasse meliùs dixisset) *Sanctorum Martyrum Ferreoli, & Ferrutij, prædicatorum huius vrbis; per Venerabiles Patres, Vilelmum Archiepiscopum Bisunt. Ioannem Lausanensem, Seguin. Matisconensem, Alexandrum Cabilonensem, Ansericum . . . ., & alios Prælatos ciuitatis & diœcesis Bisuntinæ.* Quæ vt capias, lector, memorem te esse oportet eorum, quæ ex ecclesiarum libris retulimus in Hugone primo; eum scilicet reliquiarum *S. Ferreoli & S. Ferrutij* partem minorem, in ipsorum ecclesiâ extra ciuitatem constitutâ reliquisse: maiorem verò partem in S. Ioannis basilicâ delatam, condidisse in altari Beatissimæ Virginis. *Minoris partis* nomine intelligenda existimo pauca quædam ossa, quæ hodiéque habentur in Martyrum ecclesiâ extra vrbem: per *maiorem* verò *partem* designari puto quicquid nunc asseruatur in basilicis duabus, S. Ioannis, & S. Vincentij: adeò vt hæc à Guilelmo facta releuatio, nihil aliud sit, quàm sacrorum

crorum corporum collocatio in capsis ac thecis ex ligno deaurato affabrè factis, quibus posteà, vt inferiùs dicemus, successêre argenteæ: & eodem tempore, existimo mediam ferè sacrarum reliquiarum partem, quæ hodie exstat in ecclesiâ S. Vincentij, eò ex S. Ioannis basilicâ fuisse translatam.

Sub eodem Guilelmo (cùm ad eius vsque tempora perdurasset vetus illa inter Canonicos S. Ioannis, & S. Stephani, de suarum ecclesiarum præcellentiâ contentio) facta est vnio Capitulorum Maioris vtriusque ecclesiæ; delegato ad id muneris à Sede Apostolicâ, Hugone de S. Caro, Burgundo, Ord. Prædicatorum, tt. S. Sabinæ Presbytero Cardinali: in cuius rei fidem confectum est hoc, quod sequitur, instrumentum.

Nos F. Hugo miseratione diuinâ T T. Sanctæ Sabinæ Presb. Card. Apostolicæ Sedis Legatus, Notum facimus vniuersis, quòd Venerabilis Pater Archiepiscopus, Ioannes Decanus totúmque Capitulum Ecclesiæ S. Ioannis Euangelistæ, ac Pontius Decanus totúmque Capitulum ecclesiæ S. Stephani Bisunt. super vnione ipsarum ecclesiarum, & ad ipsam vnionem pertinentibus, voluntati & ordinationi nostræ iuramento præstito stare firmiter promiserunt. Nos itaque cum Archiepiscopo, Decanis, & Capitulis prædictis, tractatu super præmissis habito diligenti; de prudentum virorum consilio, volumus, ordinamus, & statuimus, quòd ecclesiæ prædictæ quas vnimus, vna sint ecclesia, & deinceps Ecclesia Bisuntina ab omnibus in perpetuum censeatur, vnúmque ecclesiæ sic vnitæ sit Capitulum, vnus Thesaurarius,

rius, vnum sigillum, cuius sint circumferentiæ, SIGILLVM ECCLESIÆ BISVNTINÆ, vnum officium ecclesiasticum, illud videlicet, quod in prædictâ S. Ioãnis ecclesiâ hactenus exstitit obseruatum, vnus Decanus, vnus maior Archidiaconus, vnus Cantor, vnus Thesaurarius, vnus Scholasticus: & cum iam dicto maiori, alij quatuor Archidiaconi, videlicet Salinensis, Grayacensis, Treuẽsis, & Luxouiẽsis: ita quòd de Varesco, & de Palmâ, Maiori; de Ledone, de Montanis, Salinensi; de Dolâ, de Anjoes, Grayacensi; de Rubeomonte, & de Fauerniaco, Treuensi; de Grangiis, & de Aioyâ Archidiaconatus, Luxouiẽsi, Archidiaconatibus, ipso facto quã citò vacauerint sint vniti. Decanus superstes Decano præmortuo succedat in Decanatu dũtaxat, non in præbendis, seu Archidiaconatibus, quos nũc tenent Decani superiùs nominati: ac ipso facto Decanatus, qui primò vacauerit, alteri sit vnitus. Et hoc idem de Thesaurariâ & Cantoriâ Ecclesiæ vtriusque sic vnitæ præcipimus obseruari. Quicquid autem dictarum ecclesiarum acquiretur alteri, pro indiuiso acquiratur, ipsarúmque priuilegia ad ecclesiam sic vnitam in omnibus, & per omnia se exstendant. Personis verò, & Canonicis viuentibus, nullum per hoc præiudicium generetur; quin quamdiù vixerint, dignitates, personatus, seu officia prædicta, quæ nunc tenent, licitè valeant retinere. Succentores quoque in dictis remaneant Ecclesiis, ad regendum choros Ecclesiæ sic vnitæ, & præsentes in anniuersariis, & distributionibus quotidianis, duplicem percipiant portionem. Statuimus quoque, & ordinamus quadragintaquinque Canonicorum, & præbendarum numerum, in Ecclesiâ sic vnitâ dumtaxat, in perpetuum obseruandum.

Canoni

Canonicis verò præbendas, quæ Obedientiæ appellantur, non integrè percipientibus, præbendæ quàm citò se facultas obtulerit, integrentur. Reliquis verò omninò exspectantibus, præbendæ seu Obedientiæ cùm vacauerint, nullatenùs assignentur, sed secundùm ordinem receptionis suæ, triginta librarum Stephaniensium pensio pro singulis præbendis seu obedientiis singulos contingentibus, ab vnito Capitulo annis singulis persoluatur, præbendâ seu obedientiâ cuiuslibet apud vnitum Capitulum remanente, donec dictæ quadragintaquinque præbendæ vacauerint, & ad manus vniti Capituli deuenerint: & tunc per vnitum Capitulum inter dicto quadragintaquinque Canonicos æqualiter diuidentur. Præterea domus, vineæ, reditus, & cætera bona dictarum Ecclesiarum, à quocumque & quocũque modo teneantur, quæ non sunt de corpore præbendarũ, quæ vacant ad præsens, vel quàm citò per mortem eorum qui ea possident, vel ex donatione iam factâ possidere debent, seu alio modò vacauerint, ad vnitum Capitulum reuertantur: viuentibus tamen personis & Canonicis nullum per hoc præiudicium generetur, quin ea, quæ in præsentiarum rationabiliter possident, ad vitam suam licitè valeant retinere. Vltrà quoque statutum numerum personarum, & Canonicorum, nullus recipiatur in Canonicum, & in Fratrem: nec dignitas, personatus, vel officium alicui conferantur, donec prædicta redacta fuerint ad numerum constitutum. Electio autem Archiepiscopi cùm pro tempore fuerit celebranda, in capellâ S. Eugendi Ecclesiæ prædictæ sancti Ioannis immediatè adhærenti, ab vnito Capitulo celebretur, sicut hactenùs fuit ordinatum. Consuetudines quoque suæ in omnibus, & per omnia in dictis

Ecclesiis obseruentur: ordinatis tamen per nos superiùs nihilominùs exceptis, & in firmitate suâ perpetuò duraturis. Ordinationem autem anniuersariorum, & aliorum, de quibus non ordinamus ad præsens, dispositioni & ordinationi dicti Capituli duximus relinquendam: interpretationem & declarationem quæstionis & dubitationis, si qua super prædictis, vel aliquo prædictorum orta fuerit, nostro arbitrio reseruantes, ac retinentes nobis potestatem faciendi recompensationem Archiepiscopo memorato, super hoc, quòd Archidiaconatus vnimus supradictos. Vniuersa verò & singula supradicta, in virtute præstiti iuramenti, & sub pœnâ excommunicationis, quam ex nunc in scriptis, auctoritate quâ fungimur, in contradictores ferimus & rebelles, præcipimus inuiolabiliter obseruari. Datum Bellicen. II, Kal. Octob. Pont. Innocentij PP. IIII. anno vndecimo.

Transactionem hanc sigillo proprio firmauit *Vvilelmus Archiep.* sequenti Nouembri eiusdem anni
1253. 1253, postridie Beati Martini: quam idcirco hîc ad longum descripsimus, vt planior cuique esset Capituli Bisontini status: qui, quis hodiéque sit, vt intelligas (est autem vix mutatus ab illo) habe sequentem indicem, ex tabulis Ecclesiæ Bisontinæ.

Status Insignis Ecclesiæ Metropolitanæ Bisontinæ.

REVERENDISSIMVS DOMINVS ARCHIEPISCOPVS.

Quatuor Dignitates.

Decanus Maior.

Archidia

Archidiaconus Maior.

Cantor Maior.

Thesaurarius.

Quatuor Personatus.

Archidiaconus Salinensis.

Archidiac. de Fauerneio.

Archidiac. de Grayaco.

Archidiac. de Luxouio.

Camerarius Domini Archiepiscopi.

Scholasticus, olim praerat Scholis.

Canonici quadraginta tres. Erant olim 45, cùm vnitæ sunt Ecclesiæ, sed duæ præbendæ ex eo tempore vnitæ fuerunt Capitulo.

Succentores duo, cuique Ecclesiæ suus.

Capellani 24, ad nutum Dominorum Canonicorum, pro seruicio Ecclesiarum; In quorum numero comprehenduntur;

Reclusus, Pœnitentiarius Archiepiscopi, in Monasterio sancti Michaëlis.

Matricularij duo.

Secretarij duo.

Curatus S. Andreæ.

Crucifer.

Magistri chorialium duo, cum pueris decem in duabus Ecclesiis: sex in S. Ioannis; quatuor in S. Stephani.

Sequuntur Decani Rurales quindecim;

De Sextâ. *De Fauerneio.*

De Salinis. *De Luxouio.*

De Montanâ. *De Ajolâ.*

De Ledone Salnerij. *De Grangiis.*

De Neublanco.	*De Rubeo-*
De Dolâ.	*monte.*
De Grayaco.	*De Palmâ.*
De Treuâ.	*De Varesco.*

In hisce Decanatibus ruralibus sitæ sunt Abbatiæ, Prioratus, & Parochiæ totius Diœcesis. In summâ, in Bisontinâ Diœcesi sunt,

Abbatiæ XXVI.
Prioratus XCIV.
Parochiæ DCCLXXX.

Hîc verò obiter monendum; etsi eâ sententiâ Hugonis Pontificij Legati, sapienter definitum est, vt Canonici vtriusque Ecclesiæ, sedandæ illius contentionis ergò, vna essent congregatio, vnumque corpus, suáque officia, & beneficia, in vnum conferrent: tamen Ecclesiæ S. Ioannis, suam (quæ eripi nullâ ratione potuit) relictam esse antiquitatis prærogatiuam: quæ cùm aliquam maternitatis dignitatem inuehat (si de ipsius Ecclesiæ fundo loquamur;) non minùs certè nunc in illam, *Matris Ecclesiæ* nomen, ac dignitatem eo sensu quadrare existimandum est, quàm antè latam de vtriusque Ecclesiæ Canonicorum vnione sententiam.

Per hæc tempora duo erant Vesontione *Inclusi*, vt cognoui ex testamento *Theobaldi* cuiusdam Cantoris Ecclesiæ S. Magdalenes, qui anno 1254, *tribus Reclusis, Riuetæ, S. Stephani, & Bonæuallis*, certam pecuniæ summam legauit. Vesontione habebant duo priores: & quidem *Inclusi S. Stephani* domus, etiamnum

num adiacet Ecclesiæ *S. Michaëlis*, in monte sancti Stephani: quæ *sancti Michaëlis* Ecclesia sanè peranti-qua est, & eius fundationem nullibi legi, etsi plurima inueni, & vetustissima illius monumenta; eiúsque dedicationem sic in veteri rituum codice notatam: *III Kal. Octobr. Dedicatio Basilicæ S. Michaelis.* Reclusus *Riuetæ* nullus superest, nec eius domus, quòd quidem sciam; nisi est *Eremus S. Leonardi*, quæ non longè à suburbio *Riuetæ*: Pendet ea eremus, certè peramœna, à S. Vincentij Bisontini Abbate; sed qui eam incolit, *inclusus* non est, quin ipse sibi stipem identidem emendicat, vnde victitet. Ad Guilelmum redeamus: Is Archiepiscopium reædificauit, cuius foribus statua eius apposita visitur, cum hac inscriptione:

VVILERMVS ARCHIEPISCOPVS
QVI FECIT HOC PALATIVM.

Rebus demum bene gestis, cùm per annos tres & viginti, Bisontinæ præfuisset Ecclesiæ, excessit anno 1268, 13 cal. Septembris: depositus est in capellâ S. Nicolai, quam ipse fundauerat, in ecclesiâ S. Stephani, sub æneo tumulo, hac epigraphâ: 1268.

Quondam præsedi Cabiloni, Chrysopolique,
Nunc cinis hic, Sedi iaceo subtractus vtrique.
Chrysopolitanus Pater hic iacet æthere dignus,
Cuius larga manus, cor nobile, sermo benignus:
Euitans fastus, pius, orans, corpore castus,
Moribus ornatus, regnet sine fine beatus. Amen.

LXVII.

LXVII.

ODO.

GVILELMO suffectus est Odo *de Rubeomonte*, qui Sede Apostolicâ vacante confirmatus est à collegio Cardinalium, diplomate dato *Viterbij*, 5 Idus Febr. cui appensa sunt octodecim Cardinalium sigilla. Frequens eius mentio in antiquis instrumentis; in quorum vno dato ad an-
1278. num 1278 (quod à se visum me monuit *D. Claudius Robertus*, cuius suprà in Hugone primo, & inferiùs, in Quintino meminimus) *Eudo* appellatur: eâ chartâ Philippus *de Viennâ*, Dominus *de Pagny*, *&* *de Seurre*, de consensu Aleydis Dominæ *de Pouilly* matris, & Agnetis Burgundæ vxoris, & Hugonis primogeniti, donat ius Communiæ, & Maioritatis, mediante summâ 4000 librarum Viennensium, præsente *Eudone* Archiep. Bisuntinensi, & *Roberto* Duce Bur-
1269. gundiæ. Anno 1269, 17. cal. Nouemb. conuenit Odo Archiep. cum *Yuone* Abbate Cluniacensi, super electione Abbatum, & visitatione monasterij Balmensis: ex diplomate relato in bibl. Clun. dato Belnæ, præsentibus *Henrico de Ceys Cantore Bisuntino*, *Richardo de Valgrenant Archidiacono de Luxouio*, *Scholastico Bisuntino*, & aliis. Odoni promisit obedientiam Hen-
1280. ricus Basileensis Episcopus: ex chartâ anni 1280, datâ apud

apud *Insulam suprà Dubium*, propè Abbatiam *Loci-crescentis*. Sequenti verò *anno* 1281, *in crastino Inuentionis* 1281.
S. Crucis, dominicâ tertiâ post Pascha, dedicatum fuit maius altare ecclesiæ S. Magdalenes, cum altari S. *Michaëlis* (in eâdem ecclesiâ sito) *per R. Patrem Odonem Arch. Bisuntinum*. M S. S. Magdal.

Anno 1301, reædificata est S. P. Q. Bisuntinum, capella S. Iacobi *in Arenis*, extrà muros ciuitatis, vbi olim sub Romanis fuerat Amphiteatrum: *ex diario ciuicæ domus*: eodémque anno 1301, Odo Archiep. cu- 1301.
ratis per annos triginta tres Ecclesiæ suæ rebus, obiit 9. cal. Iulij: *ex necrologio S. Joannis*: Iacet ante maius altare Ecclesiæ Bellæuallis, absque epitaphio.

Ad æuum Odonis pertinet hocce epitaphium, quod apud Franciscanos, Arcæ sepulchrali perhonorificæ inscriptum:

HIC IACET FRATER ELIAS, QVI OBIIT ANNO M. CC. LXXXV.

Eliam illum esse putant plerique, secundum Generalem Ministrum Ordinis Minorum, quem Gregorius IX officio abdicauit, quòd Friderico secundo Imp. schismatico adhæsisset; qui ex B. Francisci prædictione, obiit extrà Ordinem, & *tandem in morte pœnitens* (ex libro, cui titulus, *Firmamenta trium Ordinum*, primâ parte, in memoriali Ordinis Minorum) *socium ad Papam misit, & absolutionem promeruit, & in Galliis in ciuitate Jmperiali Bisuntinensi, prouinciæ Burgundiæ, tunc Franciæ, in Conuentu fratrum Mi-*

norum, honorificè sepultus fuit. Næ, longæuus fuerit Elias hic, si à Generalatu, dum adhuc S. Franciscus viueret, suscepto, ad vsque annum 1285, inter viuos perstiterit: obiit quippe S. Franciscus anno 1226: vide an duos potiùs fratres Elias suspicere.

LXVIII.

HVGO V.

ODONI substitutus fuit Hugo *de Cabilone*, filius Ioannis *de Cabilone* Comitis Burgúdiæ, ex Dominâ Laurâ *de Commerceyo*, quæ sepulta est in Salinensi Franciscanorum templo. Is primùm à Bonifacio VIII institutus Episcopus Leodiensis (malè apud Golusium *Lao-*
1296. *dicensis*) anno 1296; sex post annis, ab eodem in Archiepiscopatum Vesontionensem euectus est: atque inter alia, quæ vel prudenter, vel piè gessit, Ecclesiam *Belliprati*, altero aut tertio à ciuitate milliari, loco amœnissimo à se extructam, opimis prouentibus dotauit, & egregiâ ornauit sacrâ supellectile: è
1316. viuis autem excessit circà annum 1316, quo adhuc Senatuscõsulto cuidam subscriptus legitur; vt nuncnunc, properante prælo, literis suis humanissimis nos admonuit maximus ille Aruernorum Præses, Apollinaris sui Genius, Io. Sauaro, qui iampridem, vt Ruffus noster, vidit scripta de se carmina, & interfuit

terfuit posteritati suæ. Quod verò suprà Guilelmo II tribuimus epitaphium, nõ defuêre qui Hugoni V positum crederent, delusi verbis illis, *Quondam præsedi Cabiloni*: quasi verò Hugonis familiam, & non potiùs Guilelmi Cabilonensem Episcopatum designent.

LXIX.

VITALIS II.

VITALIS natione *Vasco*, vir magnæ in rebus gerendis, tum auctoritatis, tum prudentiæ, Hugoni suffectus, sacra ossa *SS. Epiphanij, & Isidori*, olim Vesontionem à
Iuniore Theodosio missa, anno 1320, cum nonnul- 1320.
lis ossibus Sanctorum Innocentium perhonorificè collocauit in capsâ argenteâ benè graui, & affabrè elaboratâ; quam dono misit *Ioanna* Regina Franciæ, filia *Othonis* Comitis Burgundiæ, *ex legendario S. Ioãnis 4 Augusti*; in quam diem transfertur officium de Sanctis *Epiphanio & Isidoro*: cùm tamen sacra eorum ossa, Vesontione accepta sint tertiâ Augusti, vt superiùs monuimus in Celidonio. Reposita autem putamus in eâ capsâ, à Vitali Archiepiscopo, *quinto nonas Octobris*; quâ die notatur in Martyrol. S. Ioannis, *Reuelatio S. Epiphanij & Isidori in matrice ecclesiâ S. Ioannis Euangelistæ.* Vbique in Martyrologiis Bison-

tinis *reuelationem* inuenias pro *releuatione*: an mendum est exscribentium? an etiam *releuatio* Sanctorũ ossium, quædam eorum *reuelatio* ac *manifestatio* est, dum ex obscuriore loco in ornatiorem transferuntur?

1321. Sequenti anno 1321, Ioannes *de Corcondrayo*, Scholasticus, & Canonicus Bisont. à duobus Græcis Episcopis, Auenione accepit interpretationem, quarumdam Græcarum vocum, antiquo charactere inscriptarum, circa thecam, in quâ *S. Ioannis Calibitæ* venerandum Caput, in Bisontinâ S. Stephani ecclesiâ seruabatur: quo nomine Episcopi illi publicum instrumentum confecerunt Auenione, 17 Aprilis anno à Natiuitate 1321, Indict. 4, Pontifice Ioanne XXII. Ioannes ille *de Corcondrayo*, factus posteà Decanus Bisontinus, obiit 22 Octobr. 1360: iacétque in sacello S. Martini, (cuius sacelli meminit Aimoin. lib. 5, c. 25,) in claustro ecclesiæ S. Stephani, tumulo conditus perhonorifico, multúmque à terrâ eminente.

1324. Anno 1324, nonis Augusti, post vesperas, coram basilicâ S. Ioannis, erupit ex veteri aquæductu pridem sub terrâ delitescente, maxima aquarum copia; quod magnæ fuit ciuibus admirationi. *ex Martyrolog. S. Ioannis.*

1333. Obiit Vitalis, 6 cal. Sept. anno 1333: Iacet *apud Franciscanos* ante maius altare: malè nonnulli, *apud Dominicanos*.

Eo verò Vesontinam regente Ecclesiam, Bisuntinus quidam Hugo, *de Bisuntio* dictus, Parisiensem gerebat

gerebat Episcopatum : in quo institutus cùm fuisset anno 1326, postridie octauarum Epiphaniæ, obiit 29 1326.
Iulij, anno 1332; *du Breul, in antiquit. Parisiacis;* & pa- 1332.
triæ memor, certam pecuniæ summam, pro anniuersario suo annuatim pendendam, ecclesiæ S. Ioannis assignauit. *M S. S. Ioannis.*

LXX.

HVGO VI.

VITALEM sequutus est Hugo, illustri *Viennensi* familiâ oriundus, sed aliis humanis, diuinísque ornamentis longè illustrior: cui diu & magnis perfuncto laboribus, grati superstites, in choro S. Stephani, ad sinistram maioris Altaris, marmoreum egregio opere sepulchrum excitarunt, hac inscriptione :

HIC IACET VENERABILIS PATER
DOMINVS HVGO, DE VIENNA, QVONDAM
ARCHIEPISCOPVS, QVI BISVNTINAM
ECCLESIAM REXIT ANNIS XXII.
OBIIT AVTEM IIII. IDVS MAII,
ANNO DOMINI M. CCC. LV. 1355.

¶ Eo verò sedente, anno 1349, die sextâ Martij, ves- 1349.
pertinis horis, templum S. Stephani ictum est fulmine, atque exustum cum adiacentibus ædibus Ca-

nonicorum: cuius rei testis est ænea lamina vetus, quæ ad ianuam basilicæ, sic inscripta:

Mille, C ter, quater X, posteà tres numera ter,
Mart. sextâ luce, vespere iamque duce.
Tunc fuit ecclesia Sancti Protomartyris vsta,
Et nocuit cunctis Stephanistis fulminis ignis.

Quibus versibus idem Gallicè sic notatum subiicitur:

M. CCC. IX, & XL,
1349. *A vespre le VI de Mars,*
Ceste eglise icy presente,
Et tous les hostels furent ars.

Præteritis sæculis, cùm ædificia plurima è ligno essent, frequentissima erant incendia: annis quippè 1448, multæ *montis Cœlij* domus, & *Iussanum monasterium*; 1452 *magnus vicus, Burgi vicus* & *Macellum*; 1460 *Vici S. Pauli* & *Carcerum*; 1488 *Vicus Clausi*; 1510 *Vicus S. Vincentij* cũ Ædibus *Clarissarum*; 1520 *Monasterium Frãciscanorum*; 1545 *Vicus Arenarum*; 1588 *vici Batualium* & *Campi Rotundi* conflagrarunt. Hinc iampridem Edicto Gubernatorum sancitum est, vt quęcumque restaurarentur, aut de nouo excitarentur ædificia, ex quadrato lapide fierent; quod præter vtilitatem, maximam Ciuitati venustatem conciliauit.

LXXI.

LXXI.

JOANNES III.

IOANNES *de Viennâ*, Hugoni ſufficitur ipſo anno 1355, quo ſubſcriptus iam inuenitur Vincentiano cuidam inſtrumento. 1355.
Anno 1360, tempore Innocentij Papæ VI, 14 cal. Iulij, releuat Corpus *S. Antidij* Archiep. Biſontini, & Martyris; vtì fert, præter alia monumenta, antiquus lapis retrò altare maius Eccleſiæ ſancti Pauli, qui ſic habet: 1360.

ANNO MILLENO, CENTVM TER, SEX VNA DENO,
CVM HIS IVNGENDIS IVLII TER QVINQVE KALENDIS,
ANTIDI FOSSA TOLLVNTVR DIGNIVS OSSA,
PONVNTVR CASSA, PER QVÆ SINT CRIMINA LASSA.

Illud *ter quinque*, verſus causâ poſitum putamus; cùm alioquin antiqui & optimæ notæ codices, in hoc omnes conueniāt, releuatum eſſe corpus S. Antidij, anno 1360. 14 cal. Iulij. Anno 1361, 12 Maij, 1361.
Ioannes *de Viennâ*, in ſanctâ Synodo obtulit ſuper altare ſancti Ioannis, imaginem argenteam ad honorem

norem B. Ioannis Euangeliſtæ, ponderis XI marcarum, duabus vnciis minus; *tabulæ ſancti Ioannis:* eodémque anno tranſlatus eſt ad *Metenſem* Epiſcopatum: & quinquennio pòſt, anno ſcilicet 1366, ad *Baſileenſem*; in quo obiit anno 1382, Bruntruti ſepultus. Vir fuit planè militaris & contentioſus, qui fori, atque armorum ſtrepitu, (quod in Epiſcopo mirêre) oblectari videretur: quæ bella cùm Baſileenſibus geſſerit, referunt Stumpffius, Vrſtiſius, & alij rerum Baſileenſium ſcriptores: quas mouerit Metenſibus lites, notat Chronicon Metenſe in *Auguſtâ Baſilicâ ſancti Arnulphi Metenſis*, per Andream Valaderium Gallico idiomate nuper editâ: in quo tamen Chronico illud emendandum, quòd Ioannes *de Viennâ*, ad Metenſem Epiſcopatum à Biſuntinenſi Archiepiſcopatu tranſlatus dicitur anno 1371; cùm id toto antè decennio factum conſtet, ex hac noſtrâ, & aliis Baſileenſium Epiſcoporum Chronologiis.

LXXII.

LVDOVICVS.

ILIVS fuit Henrici Comitis *Montiſbelicardi*, atque ex Decano Archiepiſcopus, nouem tantùm menſibus præfuit: conditus eſt in choro ſancti Stephani, ad dextram maioris altaris, ex oppoſito Hugonis de Viennâ, hac tumuli epigraphâ:

HIC

HIC IACET REVERENDVS PATER DOMINVS LVDOVICVS DE MONTEBELICARDO, QVONDAM ARCHIEPISCOPVS BISVNTINVS, QVI OBIIT VIII KAL. AVG. ANNO DOMINI 1362.
M. CCC. LXII.

LXXIII.

AYMO.

HIc illustri natus familiâ dominorum *de Villario-sexel*, ex maiori Archidiacono factus Archiepiscopus, ecclesiã S. Stephani, quam sub Hugone VI flammis vastatam vidimus, magnâ ex parte restituit. Iacet in eâdem basilicâ, ante altare B. Virginis, prope sacrarium, cum hoc epitaphio:

HIC IACET REVERENDVS PATER DOMINVS AYMO DE VILLARIO QVONDAM ARCHIEPISCOPVS BISVNTINVS, QVI OBIIT IV IDVS DEC. ANNO DOMINI M. CCC. LXX. DEVS 1370.
SIT EI PROPITIVS, AMEN.

LXXIV.

GVILELMVS III.

FVIT iste ex Illuſtriſſimâ, & antiquiſſimâ *Vergeyorum* gente; è quâ *Manaſſes* ille Comes Burgundiæ (cuius meminit Vignierus in Chronico Burgund. anno 924.) fundator Monaſterij Vergiacenſis, cui à *S. Viuentio* nomen: *Philippum* Ducem & Comitem Burgundiæ, vinculis ſacris obſtrinxit, quòd contrà iura vetera ciuitatis Biſontinæ, monetam cudi faceret apud *Axonam*: ob id Dux *Audax* audacter eum tunc Giaci commorantem obſedit; cuius furori, de ſuorum conſilio, ſimul ceſſit, & Archiepiſcopatui, factus Cardinalis: de eo ſic Ciacon. in Clemente VII Antipapâ: *Anno Domini*
1391. 1391. *Pont. 13. XVII. Kal. Maij, Auenione, Clemens VII vnum creauit Anticardinalem: Is fuit Guilielmus de Vergeyo, Gallus, Archiepiſcopus Biſuntinus, Anticardinalis presb. tt. S. Cæciliæ. Obiit anno* 1407. Ea erat turbulentiſſimæ illius tempeſtatis conditio, quæ vix legitimum à ſpurio, probatum ab adulterino ſecerni pateretur: vt vitio vertendum non ſit Guilielmo, quòd Clementi Pſeudopontifici, bonâ fide adhæſerit; à quo alioquin eumdem Cardinalatus honorem accepit Thaumaturgus ille Petrus *de Luxemburgo*, de cuius non modò fidei integritate, ſed & ſanctitudine eximiâ nemo ſapiens dubitauerit.

LXXV.

LXXV.

GIRARDVS II.

GIRARDVS *a'Athies*, nobili apud Picardos, familiâ oriundus, abdicatum à Guilielmo Archiepiscopatum suscepit: cuius ineunte Præsulatu, Bisontinum *Carmelitarum Conuentũ* fundauit anno 1392, Ioannes *de Viennâ*, Eques, Dominus *de* 1392.
Rolans, Admirallius Franciæ, & Ioanna *d'Oyselet* eius vxor, regnante Carolo VI, Galliarum Rege; *ex diplomate dato Parisiis*, 1392. Sodalitatem seu confratriam Corporis Christi, in parochiali Ecclesiâ S. Petri institutam confirmauit dato diplomate ad quartam diem Nouẽbris, anni 1399. Anno 1403, fundauit 1399
horas B. Virginis, in Ecclesiis S. Ioannis, & S. Stephani; 1403
ex Calendario S. Ioannis: alia plurima reliquit suæ virtutis monumenta, quæ breuitatis studio omittimus: Anno verò 1404, obiit Parisiis, 22 Nouembris: 1404.
eius corpus sepultum est in Ecclesiâ S. Eligij, *Nouiomi*, vbi fuerat Monachus Benedictinus; cor autẽ (prout adhuc viuens præceperat) Vesontionem delatum, & in choro S. Stephani, sub insigni monumento reconditum, à parte dextrâ maioris altaris, infrà Ludouicum *de Montebelicardo*, cum hac inscriptione:

HIC REQVIESCIT COR REVERENDI IN CHRISTO PATRIS, ET DOMINI D. GERARDI D'ATHIES QVONDAM ARCHIEPISCOPI BISVNTINI, QVI OBIIT PARISIIS, XXII DIE MENSIS NOV. ANNO DOMINI M. CCCC. IIII. ORATE PRO EO.

LXXVI.

THEOBALDVS.

THEOBALDVS *de Rubeomonte*, Episcopus erat *Matisconensis*, annis 1390, & 1393, vt notat D. Seuertius in Chronologiâ: *Viennensis* verò Archipræsul, anno 1399, ex Ioanne à Bosco, ad calcem bibl. Floriacensis: denique Bisuntinus post Gerardum II.

Adiisse fertur aliquando terram sanctam, & redemptionis nostræ monumenta, ac Redemptoris vestigia adorasse: Sed & pro suâ in Beatissimam Dei matrem Virginem pietate, sacram illi prope *Gyacum* excitauit ædiculam, quam dicunt *Dominam nostram de Fonte*; vulgus *Nostre Dame de leffont* vocitat. Cúmque annis circiter 25, Bisontinæ præfuisset Ecclesiæ,
1429. obiit Romæ 16 Septemb. anno 1429; depositus est in basilicâ Principis Apostolorũ, in sacello S. Thomæ.

Eo

Eo verò ſedente, vidit Veſontio, magno ſuo,& rei Chriſtianæ bono, duo illius ætatis lumina, *B.Coletam* Ordinis S. Claræ reſtitutricem, & *S.Vincentium Ferrarium.* Coletam (cui patria fuit Picardiæ vrbs *Corbeia*) in S.Claræ familiam adſcitam, prima excepit Biſontina Clariſſarum domus,quam Tranſalpinarum omnium antiquiſſimam fuiſſe ferunt: in eâ verſari cœpit circiter annum Domini 1410, ex 1410.
eáque, vt è capite reſtituti Ordinis, aliis monaſteriis, vel de nouo erigendis,vel ad priſtinam Inſtituti puritatem reuocandis prouidebat,de conſilio F.Hẽrici *de Balmâ* confeſſarij ſui, viri ſanctitate vitæ commendabilis, cuius oſſa in dictâ Clariſſarum Domo piè aſſeruantur. Vitam B.Coletæ bene longam conſcripſit *Stephanus Iuliacus*, quam refert Surius, 6 Martij.

At verò Apoſtolicus ille *Vincentius* Ordinis prædicatorum, nobili apud Valentiam Hiſpanorum *Ferrariâ* familiâ natus, qui Europam prope vniuerſam doctrinæ euangelicæ prædicatione compleuerat, 4 Iulij, horis veſpertinis, vacante Apoſtolicâ Sede, & Synodo apud Conſtantiam congregatâ, anno 1417, 1417.
paucis antequàm ad cœlos euolaret menſibus (obiit quippe anno 1418, 5 Aprilis) Veſontionem ingreſſus eſt, magno diſcipulorum comitatu. Quotidie manè, in plateâ, quæ inter ædem S. Petri, & domum Ciuicam interiacet, altari ad id compoſito, ſacroſanctum Miſſæ ſacrificium offerebat; de quâ eius conſuetudine vide S. Antoninum 3 parte tit. 23, cap.

 8, §.

8,§.4: Missam excipiebat oratio ad populũ, de Deo, diuinísque rebus; sed ea adeò potens, atque efficax, vt mirabiles in audientium animis excitaret motus. Eius cathedra, concionum μνημόσυνον, in Dominicanorum cœnobio hodiéque asseruatur: *Brachium* verò iam defuncti, & in Sanctorum canonem auctoritate Apostolicâ relati, Vesontionem delatum est, & habetur in basilicâ S. Mariæ Magdalenes, cum reliquiis *Sanctæ Magdalenes, S. Ioannis Baptistæ, S. Christophori, S. Sigismundi Regis, S. Laurentij, S. Theobaldi, S. Yuonis*, S. *Sebastiani*, S. *Blasij*, & aliis quamplurimis.

LXXVII.

IOANNES IV.

IOANNES â natali solo dictus *de Rupescissâ* (viculus est, qui duobus circiter milliariis abest à Lugduno) cognomẽto *Rothomagensis*, à Rothomagẽsi, quod gessit Archiepiscopatu; in ecclesiâ Lugdunẽsi à puero educatus, suam illi operá pueri symphoniaci nomine multis annis præstitit: inde, vt erat acerrimo ingenio, ad studia literarũ applicitus, tantos in eis profectus fecit, vt aliquot post annis, vtriusque Iuris Doctoratum sit consequutus. Constitutus deinde Officialis Rothomagensis, ad Episcopatum *S. Pauli*, & Patriarchatum Aquilegiensem promotus est in Concilio Constantiensi;
quod

quod anno 1414, Nonis Nouembribus inchoatum, anno verò 1418, calendis Maij dissolutum est: posteà à Martino tertio (*quintum* vulgò appellant) qui Sedem Romanam tenuit ab anno 1417, ad 1431, translatus est ad ecclesiam Gebennensem; inde, non multò post, ad Parisiensem, cui cùm præesset, consecrauit Lutetiæ, anno 1424, 4 Mart. ecclesiam parochialem S. Petri *des Assis*; *du Breul in antiq. Parisiacis*: à Parisiensi subinde ad Metropolitanam Rothomagensem ab eodem euectus est. Ineunte verò anno 1426, Pontificatus Martini V nono, S. R. E. Vicecancellarius constitutus est; & eodem anno 9 cal. Iulij, Romæ creatus est presb. Card. tt. S. Laurentij in Lucinâ; quod vtrumque munus ad mortem vsque gessit: Ciaconius in Martino V, eum prætereâ *Correctorem literarum Apostolicarum*, & *Patriarcham Constantinopolitanum* appellat. Igitur Theobaldo, anno 1429, 1429.
Romæ defuncto, postulatus est à Capitulo Bisuntino in Pastorem *Ioannes*, tot clarus dignitatibus, tot perfunctus officiis: annuit Martinus V, & electum confirmauit in Archiepiscopatu Bisuntino; quem cùm annis fermè octo tenuisset, obiit 9 cal. April. 1437.
anno 1437 (malè nonnulli eius obitum referunt in annum 1436, & alij in 1438.) Ciaconius in Eugenio IV, dicit mortuum Bononiæ in Legatione, ibíque sepultum: vetusti Bisontini codices, conditum referunt in ecclesiâ Lugdunensi, sub humili saxo: at distinctiùs liber anniuersariorum S. Stephani, notat eum obiisse Bononiæ in Italiâ, Dominicâ in Ramis,
sepul

ſepultum verò in choro eccleſiæ Lugdunenſis (habent quidam codices, *in naui.*) Biennio ante mortem, anno 1435, Indict. 13, Pontif. Eugenij IV, anno quinto, die 13 Septemb. conuenerat cum Capitulo Biſont. ſuper celebratione quatuor anniuerſariorum ſuorum. *Calendar. S. Ioannis.* Longas cum ciuibus Biſontinis exercuit lites, cum quibus certis demùm conditionibus tranſegit, tractatúmque iniit, qui vulgò dicitur *Rothomagenſis.*

1435 Eo ſedente, Anno 1435, Iacobus Borbonius, Neapolis & Siciliæ Rex, Veſontione factus eſt Franciſcanus; ex Oliuerio *de la Marche*, moniment. cap. 1: ſepultus eſt in Eccleſia Clariſſarum, in Sacello quod vulgò vocant, *la chapelle du Roy Iacques*, cum hoc Epitaphio:

Cy giſt Iacques de Bourbon, tres-haut Prince & excellent, De Hongrie, Hieruſalem, & Sicile, Roy Tres-puiſſant, Comte de la Marche, de Caſtre, & Seigneur d'autres pays, qui pour l'amour de Dieu laiſſa freres, parens, & amys, & par deuotion entra en l'Ordre de S. François, lequel treſpaſ-
1438 *ſa le XXIII iour de l'an M CCCC XXXVIII: Priez pour ſon ame deuotement.*

Regius huius Sacelli Capellanus nunc eſt D. Philippus Chiffletius, Patruus meus, in quo, pro ſalute animæ dicti Regis, ſacroſancta Regi æterno non deſinit offerre ſacrificia.

LXXVIII.

LXXVIII.

FRANCISCVS I.

RANCISCVS *Condelmerius*, patriâ Venetus, Eugenij IV nepos, eius scilicet fratris filius, Protonotarius Apostolicus, & Vicecamerarius, ab eodẽ Eugenio, Romæ creatus presb. Card. tt. S. Cæciliæ, anno 1431. Pontif. 1. 13. cal. Octobris; ac subinde tt. S. Clementis, & S. R. E. Camerarius (nam eodem anno 1431, pridie idus Nouembris, iam subscriptus legitur, *tt. S. Clementis*, in bullâ quadam Eugenij IV, quæ refertur in actis Concilij Basileensis): mortuo Ioanne *de Rupescißâ*, duplicem eius dignitatem adeptus est, factus post eum, S.R.E. Vicecancellarius, & Bisuntinus Archiepiscopus constitutus ab Eugenio IV. Sed cum Cânonici Bisuntini, Decanum suum Ioannem *de Fruyno*, in Archiepiscopum elegissent (elegerant verò anno 1437, 24 Aprilis) mira omnium rerum fuit 1437.
perturbatio, dum duobus Officialibus ab vtroque constitutis, anathemate vtrinque certatur, & quod stringit alter, alter soluit: nonnihil in eo tumultu gestum refert MS. codex S. Magdalenes, his verbis: *Anno à Natiuitate Domini* 1438, *more Romanæ Curiæ sumpto, die Iouis sanctâ, quæ fuit* 10 *mensis Aprilis, indictione primâ, Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris, &*

Domini nostri Eugenij, diuinâ prouidentiâ Papæ quarti, anno eius octauo; in Ecclesiâ collegiatâ, & parochiali B. Mariæ Magdalenes Bisunt. de licentiâ & auctoritate Reuerendi in Christo Patris, & D. Domini Francisci, miseratione diuinâ tt. S. Clementis, S.R.E. presbyteri, Cardinalis Venetiarum communiter nuncupati, Domini D. nostri Papæ Camerarij, & Archiepiscopi Bisuntini, Reuerendus Pater D. Petrus Episcopus Capuanensis, Ordinis S. Augustini, fecit officium, & cõsecrauit sanctum Chrisma, Oleum sanctum, & oleum infirmorum: quæ vnctiones remanserunt in sacrario dictæ Ecclesiæ Magdalenes, penes Matricularium eiusdem Ecclesiæ: & in eadem Ecclesiâ baptisabantur pueri per totam hebdomadam post Pascha: quod officium non fuit factum in Ecclesiâ cathedrali S. Ioan. Euang. prout consuetum erat, obstante processu, lite, & controuersiâ motis & existentibus, inter prædictum R. Patrem Dominum Cardinalem, & Venerabilem, virum Dominum Ioannem de Fruyno, presbyterum, Decanum Bisuntinum, & huius ecclesiæ Canonicum, se dicentem electum, & confirmatum Archiepiscopum Bisuntinum per Concilium Basileense: quod Concilium fuit auctoritate Apostolicâ, à ciuitate Basileensi ad ciuitatem Ferrariensem translatum, de, & super Archiepiscopatu Bisuntino prædicto. Acta fuerunt hæc, anno, die, loco, indictione, & Pontificatu quibus suprà, Regnante Carolo Rege Franciæ, Philippo Duce Burgundiæ, ac etiam Sigismundo Imperatore nouiter defuncto, Ducéque Alberto Imperatore electo. Huic sedandæ procellæ, ita demùm transactum est, vt certâ pensione Ioanni *de Fruino* assignatâ, Franciscus ad Veronensem Ecclesiam transiret,

&

& à Viennensi ad Bisuntinam Ioannes *de Norry*, de quo post paululum. Franciscus deinde Veronensis Episcopus, ex presbytero Card. tt. S. Clementis, creatus est ab Eugenio, Card. Episcopus Portuensis, & S. Rufinæ: quod factum puto anno 1446, quo anno Henricus *de S. Allosio*, titulum S. Clementis accepit. Obiit denique Romæ, anno 1453, nonis Septembris, sepultus apud S. Petrum in Vaticano. *Ciacon. in Eugenio IV, & Nicolao V.* At Ioannes *de Fruyno*, quinque post annis vitâ functus, nempe anno 1458, 14. Sept. conditus est in naui Basilicæ S. Stephani, hoc Epitaphio: *Hic iacet Venerandus Pater, & Dominus Magister Ioannes de Fruyno, de Poligniaco, in legibus Licentiatus, Decanus & Canonicus, Electúsque concorditer Ecclesiæ Bisuntinæ; ac ecclesiarum, Tornacensis, Capellæ Ducis Burgundiæ de Diuione, S. Anatolij, & S. Michaëlis de Salinis Canonicus, ipsius Domini Ducis Consiliarius, qui obiit anno M. CCCC. LVIII. XIV. Sept.*

LXXIX.

IOANNES V.

IOANNES *de Norry*, ab Eugenio IV, à Viennensi Sede ad Bisuntinam translatus; per procuratores suos receptus est in ædibus Archiepiscopalibus, à Gubernatoribus ciuitatis, anno 1438, 17 Aprilis: cùm autem 1438.

ipſe Gyacum primò veniſſet, ibíque interquieſcens (vt erat affectæ iam ætatis) ſolemnem ſuum in ciuitatem ingreſſum cogitaret, contracto morbo exceſſit è vitâ. Eius corpus Gyaci conditum eſt, ante altare S. Symphoriani.

1438. Anno 1438, 18 Iunij, Capitulum Biſontinum ratam habuit vnionem Hoſpitalis *S. Brigidæ*, factam *Cantoriæ* Biſuntinæ: ex actis Capituli; in quibus actis, 7 Decemb. 1530, dicitur fundatio illius domus nullibi reperiri: atque idipſum innuit vetuſtus, & anno 1363, conſcriptus codex, in quo hæc habentur: *De inſtitutione, ſeu fundatione domus S. Brigidæ, referunt antiqui, quòd fuit fundata, & inſtituta antiquitùs ab eccleſiâ Biſuntinâ S. Ioannis, per Dominos Canonicos tunc exiſtentes; non tamen pro Hoſpitali communi, vel tanquam Hoſpitale; ſed ſolùm vt ibi ſuſtentarentur pauperes familiares ipſius eccleſiæ, antiqui, infirmi, & impotentes propter ſenium, vel infirmitatem, ibidem Deo famulaturi vſque ad obitum ſuum:* ſubdit deinde; *proceſſu temporis factum, vt alij quoque pauperes reciperentur:* tum aliquot Rectorum illius Xenodochij nomina recenſet, *Andreæ, Guidonis, Columbeti, Badeti Officialis Biſuntini, Simonis de Cromary*, &c. ſed ea Rectoris dignitas, vnita eſt Officio Cantoris, anno prænotato: nec ſupereſt ampliùs Xenodochium illud; ſicut nec quod iuxtà S. Antonij eccleſiam olim extabat; cùm tamen alia non deſint in tam piâ ciuitate, nempe, *S. Spiritus* Xenodochium, pro infantibus, à ciuibus Biſontinis erectum circa annum 1200: & *S. Iacobi in arenis* intra
ciuita

ciuitatem, paulò post, curandis ægris, atque excipiendis ex itinere peregrinis destinatum.

Porrò super altare S. Brigittæ, asseruatur eiusdem Beatæ fœminæ baculus quidam, quem clinicæ nostræ, puerperis auxiliari credunt.

LXXX.

QVINTINVS.

QVINTINVS *de Flauigneyo*, Eduensis diœcesis, cognomento *Menart* (vt me monuit, ex Necrologio S. Capellæ Diuionensis, *D. Claudius Robertus* Lingonensis presbyter, egregiâ pietate, doctrináque vir) Canonicus & Thesaurarius S. Capellæ Diuionensis, Præpositus *S. Audomari* apud Belgas, *Philippi* Ducis & Comitis Burgundię à secretis, atque ab eodem ter ad Martinum V, semel ad Eugeniũ IV, itémque ad Nicolaũ V, ad alios verò Franciæ, Angliæ, & Alemánię Reges ac Principes sæpissimè, pro grauissimis negotiis missus Legatus: ex Episcopo Atrebatensi, Archiepiscopus Bisuntinus constitutus est anno salutis 1439. Canoni- 1349.
cos in patrio suo solo *Flauigneio*, apud S. Genesium instituit, & annuis dotauit prouentibus: organa nobilissima curauit in ecclesiis Bisuntinis S. Ioannis, & S. Stephani; quibus ecclesiis pretiosissimas vestes sacras, aliáque ornamenta contulit: domos Archie-

piſcopales quamplurimas, vel labantes reſtituit, vel ab imo erexit: annis demùm viginti duobus, & eo ampliùs in Archiepiſcopatu exactis, obiit Gyaci
1462. propè octogenarius, anno 1462, 18 Decembris: eius corpus Veſontionem delatum, & in choro S. Stephani ad ſiniſtram maioris altaris ſepultum ſplendido monumento, cui hæc inſcripta ſunt:

HIC IACET REVERENDÆ MEMORIÆ REVERENDISSIMVS IN CHRISTO PATER, ET DOMINVS D. QVINTINVS ARCHIEPISCOPVS BISVNTINENSIS, QVI OBIIT DIE XVIII MENSIS DEC. M. CCCC. LXII.

Miram vitium feracitatem notant Biſuntina Chronica anno 1448, vt condendis vinis non ſuppeterent vaſa: & anno 1456, 15 Octobris, inauditam aquarum eluuionem.

LXXXI.

CAROLVS.

AROLVS *de Nouocaſtro*, filius illuſtriſſimi Ioannis *de Nouocaſtro*, primùm Epiſcopus *Baiocenſis*, deinde anno 1462, pridie calendas Ianuarij, decimotertio die ab obitu Quintini, à Capitulo Biſuntino in Archiepiſcopum electus

electus est, cùm annos natus esset vnum non amplius suprà viginti. Sequenti anno 1463, sextâ die 1463.
Maij, pater eius *Ioannes* Vesontionem venit, possessionem Archiepiscopatus, filij nomine initurus: ac paulò post, die decimâ Iulij, eiusdem anni, Carolus ipse, magnâ vel illustrium è Burgundiâ ac Germaniâ virorum, qui in eius comitatu; vel Bisontinorum obuiam prodeuntium pompâ, Vesontione exceptus est. Vetus palatium à Quintino reædificari cœptum perfecit; & suæ diœceseos breuiarium, in meliorem ordinem digessit: fuit primus Abbas commendatarius S. Pauli Bisuntini, cùm anteà Abbates ex eâ Benedictinâ familiâ, seu potiùs Augustinianâ, præfici solerent. Anno verò 1498, octaua 1498.
Augusti, Vesontione adfuere nuntij, qui de obitu *Caroli* Archiepiscopi, in partibus Normanniæ defuncti, admonerent: obierat ille, vt notatur in necrologio S. Pauli, 13 cal. augusti, postquam pręfuisset annos 36. Vacante Sede, Pontificalia per totam diœcesim exercuit ex decreto Capituli, R. Dominus Episcopus *Thibeuadensis*, Suffraganeus Bisuntinus. Anno 1481, obierat Vesontione R. D. Iacobus *Claræ-Vallis* Episcopus *Ebroicensis*, sepultus in angulo sacelli S. Agapiti, in Ecclesiâ S. Stephani.

LXXXII.

LXXXII.

FRANCISCVS II.

VT primùm de *Caroli* obitu accepit Maximilianus Rex Romanorum, ſequenti Auguſto ad Canonicos Biſuntinos literas dedit, quibus rogabat, vt Petrum *Bontemps* Protonotarium Apoſtolicum, Carolo ſufficerent: ſed cùm mutato conſilio idem Maximilianus Franciſcum *de Busleyden*, in Archiepiſcopum eligi poſtulaſſet, & acceſſiſſent *Philippi* Archiducis Auſtriæ, Maximiliani filij commendatitiæ, in eum
1498. cōſenſere electores, die 12 Octob. anni 1498. Is patriâ Luxemburgenſis, patre natus Ægidio *de Busleyden*, Equite Aurato, & *Philippi Boni* Burgundiæ Ducis à conſiliis, cùm eſſet præpollentis ingenij vir, & ſummæ eruditionis, Philippo ex Mariâ Burgundâ Maximiliani Imp. filio magiſter datus, eam familiam, variis hàc illàc feliciſſimè gerendis rebus, plurimùm ſibi deuinxit: quam ob rem ad *S. Lamberti* Leodienſis, ac *S. Donatiani* Brugenſis Præpoſituras, aliáſque dignitates euectus: vacante demùm Biſuntinâ Sede, (vti dictum eſt) Cæſaris, & *Philippi* Archiducis rogatu, ad eam abſens (cùm in Belgio ageret) electus eſt; in eáque ab *Alexandro VI* confirmatus, ciuitatem feſto omnium ordinum occurſu, & gratulatio-
ne

ne ingressus est, non ante diem 16 Nouembris, anni insequentis 1499. Tanti fuisse dicitur apud *Philippum* 1499.
Archiducem, adultæ etiam ætatis, vt in rebus quibusque grauissimis eo inconsulto nihil vnquam decerneret. In aliis, quæ præclarè gessit Franciscus, illud censeri solet, quod Louanij *Collegium trilingue* instituit, & illud quidem (addit Petr. Nannius, miscell.lib.5,cap.3.) quo nullum post hominum memoriâ extiterat in orbe Christiano prius. In quamplurimis prætereà, tum Belgij, tum suæ diœcesis Ecclesiis, diuina officia quotannis recurrentia instituit, magnis in eam rem collatis prouentibus. Cúmque anno 1501, Philippo vnà cum vxore Ioannâ Fer- 1501.
dinandi Catholici Regis & Elizabethæ filiâ, in Hispaniam per Gallias & Parisios (vbi à Franco Rege honorificentissimè exceptus est) iter facienti comes accessisset, ibíque arduis distentus rebus, ageret menses aliquot, designatus est ab *Alexandro VI* Cardinalis; ab eóque illi Cameracensis Ecclesia per id tempus vacans, in commendam data: sed paucos post dies febre correptus, huic honori simul & vitæ cessit, euocatus ad cœlitum tergeminos honores, quos sua illi virtus, & pietas pepererat. Obiit Toleti, 10. cal.Sept.anno 1502: corpus suum in cœnobio Di- 1502.
ui Bernardi propè Toletum sepeliri voluit: cor verò, ad sponsam suam Bisuntinam Ecclesiam deferri: quod aromatibus conditum est, conditúmque perhonorificè in Bisuntinensi Protomartyris Basilicâ, in sacello S.Agapiti, *veteri Archiepiscoporum cœmeterio:*

ſic enim ab antiquo appellatum illud ſacellum, frequenter in S. Stephani codicibus reperies; ex quo exiſtimes velim, pleróſque omnes Archiepiſcopos, quorum ſepulturæ locum non indicauimus, in eâ *S. Agapiti capellâ, communi Archiepiſcoporum ſepulchro* depoſitos.

LXXXIII.

ANTONIVS I.

RANCISCO vitâ functo, electus eſt eodem
1502. anno 1502, decimâ die Octobris, Antonius *de Vergeyo* (è familiâ Guilelmi III,) annum agens ætatis decimumquartum: qui dum
1508. eruditur Dolæ (vbi anno 1508, 9 Februarij, primarium lapidem maioris eccleſiæ *B. Virginis* poſuit ritu ſolemni: *Goluſ. lib.* 2, *cap.* 49:) fuit interim adminiſtratio Archiepiſcopatus penes Decanum & Capitulum; donec Antonius, cùm annum attigiſſet ætatis vigeſimum quintum, ciuitatem Biſuntinam ma-
1513. gnâ pompâ, anno 1513, 27 Auguſti ingreſſus, ſuo Archiepiſcopi munere fungi ipſe cœpit.

Deinde Carolo V Imperatori, cùm adhuc tenerioris eſſet ætatis, datus eſt moderator, qui eius mores ad Chriſtianam pietatem, & virtutes regias formaret. Ei verò Coadiutorem addidit in Archiepiſcopatu Biſuntino, Petrum *à Baumâ* Gebennenſem Epiſco

Episcopum Clemens VII, datis in eam rem literis Bononiæ, 12 cal. Febr. anno Domini 1529, Pontif. 7: 1529.
quas literas Apostolicas, Ludouicus *de Rye*, Abbas monasterij *Albæripæ*, ord. Cistert. & diœcesis Lingonensis, exhibuit in Capitulo Bisontino, die 17 Decemb. anni 1532, & nomine Petri *à Baumâ*, Coadiutoriæ possessionem accepit ritu consueto. 1532.

Anno 1539, die Lunæ post festum Resurrectionis Dominicæ, in ecclesiâ Metropolitanâ S. Ioannis Euang. Bisunt. Gubernatoribus ciuitatis, & maximâ cleri ac populi multitudine ibidem congregatis, R. Domino Franc. *Symard* Episcopo Nicopolitano & Suffraganeo Bisuntino Missam celebrante, post offertorium facta est, magnâ suauitate vocum, & totius officij majestate, translatio sacrarum reliquiarum SS. Martyrum, *Ferreoli* & *Ferrucij*, de vetere in nouam capsam, per manus Domini Archiepiscopi Antonij *de Vergeyo; ex actis Capituli Bisuntini*. Eam capsam ex argento, vel mole, vel operis elegantiâ præcipuam, Gubernatores, & Canonici Bisuntini conflari curauerunt, vt notatur in actis Capituli, annis 1518, & 1525. 1539.

Sed vt ad Antonium redeamus; tantæ fuit commiserationis in ægros, eos maximè quibus angusta domi res erat, vt non modò suis sumptibus adsciscere soleret qui opem ferrent, sed ipse etiam persæpe ad eorum se ministeria abiiceret: tantæ in egentes, ac tam profusæ liberalitatis, vt ipsi (quod illustre sit testimonium) apud omnes, *Boni*, & *Patris*

pauperum cognomentum pepererit: dignum ſanè pio Præſule, quódque longè in illum, quàm in *Traianum* aptiùs quadret elogium; quippe qui id cùm gereret Paſtoritij muneris, bonus eſſe magis, quàm haberi vellet. Ei, cùm annis propemodùm quadraginta, maximæ tum claritati ſanguinis, tum dignitati, maiora virtutum ornamenta copulaſſet, vitâ functo, & in baſilicâ S. Stephani ſepulto, ſepulchralis hæc epigrapha poſita eſt:

GENEROSORVM ET PAVPERVM REMEDIVM QVI FVERAT PRÆSENTISSIMVM HAC TEGITVR VRNA.

REVERENDISSIMI IN CHRISTO PATRIS AC DOMINI D. ANTONII DE VERGEIO QVONDAM ARCHIEPISCOPI BISVNTINI DEPOSITVM, QVI OB-
1541. IIT XXIX DEC. M. D. XLI.

Atque vt videas, fuiſſe hanc in pauperes pietatem in eum hæreditario quaſi iure transfuſam, accipe vnius ex ipſius Maioribus *Theoloci* ſepulti epitaphium:

Cy giſt Henry de Vergey, Cheualier, Sieur de Fouvens, & Seneſchal de Bourgongne, appellé pere des pauures, qui treſpaſſa l'an M. CCC. XXX.

Hoc eſt: *Hîc iacet Henricus de Vergeyo, Eques, Dominus de Fouuens, & Seneſchallus Burgundiæ, dictus Pater pauperum, qui obiit anno* 1330.

Porrò

Porrò Antonio tres fuêre Suffraganei; D. Ioannes *d'Anuers*, Episcopus *Salonensis*, & Canonicus Bisuntinus, qui obiit 23 Nouembris, 1523: Petrus *Tassard* Ord. Prædicatorum, Episc. *Chrispolitanus*, qui obiit anno 1533: & Franciscus *Symard*, Doctor Parisiensis, Canonicus Bisuntinus, & Episcopus Nicopolitanus, qui è viuis excessit anno Christi 1554.

Antonio sedente D. *Ferricus Carondeletus* splendidissimum in ecclesiâ S. Stephani sacellum construxit, è quo ascenditur ad Theatrum S. Sindonis, in quo posteà eius ossa condita sunt marmoreo monumento, cum hoc epitaphio:

D. Ferrico Carondeleto Archidiacono maiori Ecclesiæ Archiepiscopalis Bisunt. Abbati Commendatario B. Mariæ Montis Benedicti in Comitatu Burgundiæ: Præposito Furnen. apud Flandros: Caroli V Imp. P. F. Aug. Consiliario, & suæ Majestatis Oratori & Commissario in Curiâ Romanâ: D. Ioannes Carondeletus Archiepiscopus Panormitanus, Cancellarius perpetuus Flandriæ, eiusdémque Imp. Consiliorum Belgicorum Præses Primarius, suâ impensâ translatis ossibus in hoc sacellum ab ipso Ferrico priùs constructum, hoc Monumentum fratri bene merito, cui in dictâ Abbatiâ successit, posuit & dedicauit: Obiit anno M. D. XXVIII, die XXVII Iunij, ætatis suæ anno LV.

LXXXIV.

PETRVS.

PETRVM *à Baumâ* (ea eſt illuſtris apud Burgundos familia) Gebennenſem Epiſcopum, Antonio *de Vergeyo* Coadiutorem datum vidimus, iam inde ab anno
1529. 1529: is præcedenti anno 1528, ipsâ illâ die menſis Auguſti primâ, quæ B. Petro diuinitùs vinculis erepto conſecrata eſt; cùm palàm ſæuiretur à ſectariis in auitæ religionis profeſſores, conſultum ſcilicet ſibi eſſe voluit, ac veritus capiti ſuo, Geneuâ noctis ſilentio clam elapſus, lacu Lemano, in ſuam ſancti Claudij Abbatiam ſe recepit : elapſo inde quinquennio, ne ſuorum oblitus videretur, eóſque, ſi quo modo poſſet, ex hoſtium manibus eriperet, Ciuitatem Gebennenſem adire conſtituit, vel cum vitæ diſcrimine : eam cùm ingreſſus eſſet primò Iu-
1533. lij, anni 1533, poſtridie indicta eſt Clero omni ac populo ſupplicatio, quæ & frequens fuit, &, quod pro eo tempore vix credas, ſatis religioſa ; ſecundùm quam dato ſigno de mandato Epiſcopi, Magiſtratus iuxtà, ac populus, pro foribus Baſilicæ ſancti Petri conuenêre : ad eos Bailliuus Dolanus Epiſcopi nomine orationem habuit eloquentiæ pleniſſimam ; quam vt abſoluit, tum verò Petrus *à Baumâ*, è medio virorum Nobilium, atque Illu-

ſtrium

ſtrium cœtu dicere aggreſſus, hoc primùm ex populo ſciſcitatus eſt, num ſe Paſtorem agnoſcerent; quibus vnâ voce ſe verò agnoſcere profitentibus; *Viuite igitur*, inquit, *concordes, & ſtate in antiquâ fide in vos ab Apoſtolis, & eorum ſucceſſoribus deriuatâ:* plura ille in eodem argumento, quibus adeò commoti ſunt vniuerſi, vt è veſtigio præcipui quidã è factioſis hæreticis in carceres coniecti ſint: ſed inualuerat potentiorum ex iis quorumdam impietas: cogitari cœptum eſt de Epiſcopi nece, nocte intempeſtâ tentatæ non ſemel eius hoſpitij fores, ac penè perrupti aditus à ſicariis; adeout, cùm nihil propiùs abeſſe ſentiret Petrus, quàm vt in ſuo ipſe hoſpitio iugularetur, nec vlla ei reliqua ſpes eſſet curandæ præſentiâ ſuâ rei Catholicæ, furori apertíſque inſidiis cedendum putauerit, & Ciuitate excedendum; quod & fecit quamprimùm. Cùm autem anno 1535, 1535.
Geneuenſes abiectâ Catholicâ fide, Caluinianam ſuperſtitionem publicè profeſſi eſſent (cuius infeliciſſimi conſilij triſte monumentum laminã æream, inſcripto ſuo de reformatâ religione profitendâ decreto, ante domus ciuicæ fores poſuerunt) dictum eſt anathema ciuitati, & Dominicâ primâ Auguſti, eiuſdem anni 1535, Epiſcopi auctoritate, per omnes Diœceſis Eccleſias proclamatum, ſimul prohibitum, ne quid commercij causâ importaretur in ciuitatem, neque cum Gebennenſibus commune quidquam haberetur, vt qui eſſent à fidelium communione extorres. De totâ hac tragœdiâ legendus libellus

libellus Gallicus, qui inſcribitur, *Le leuain du Caluiniſme*, ſimplici ſtylo conſcriptus à quadam è Gebennenſi S. Claræ Conuentu piâ moniali, quæ Geneuæ habebat tum, cùm hæc gererentur: prætereáque Florimundus *de Raimond*, lib. 7. hiſtoriæ hæreſeon huius ſæculi, cap. 17: tametſi hic immeritò *Petrum* incuriæ ac ſomnolentiæ notat, quem ob Paſtoris optimi munus in miſerâ illâ ſacrorum euerſione ritè obitum, & egregiam Catholicæ Eccleſiæ operam
1539. præſtitam, Paulus III, anno 1539, Pontif. 6, 14 cal. Ianuarij, creauit Presbyterum Cardinalem SS. Ioannis, & Pauli, tt. Pammachij.

1542. Igitur ſecundo Ianuarij, anni 1542, à calendis Ianuariis inchoati, quarto die ab obitu Antonij *de Vergeyo*, poſtquàm ei parentatum eſt egregiâ pompâ, Franciſcus *Bonuallot* Iurium Doctor, Eccleſiæ Biſuntinæ Theſaurarius, & Canonicus, Commendatarius perpetuus Abbatiæ S. Vincentij, ac Cæſareæ Majeſtis Conſiliarius, nomine Reuerendiſſimi in Chriſto Patris, & Domini D. Petri *à Baumâ*, Commendatarij perpetui Abbatiæ *S. Claudij*, & S. R. E. presb. Cardinalis, ad dignitatem Archiepiſcopalem Biſuntinam (officio Coadiutoriæ dudum auctoritate Apoſtolicâ ſibi de conſenſu Antonij Archiepiſcopi commiſſæ, per eiuſdem obitum ceſſante) admiſſi, & recepti, repræſentauit literas Apoſtolicas dictæ Coadiutoriæ, & pro D. Petro abſente, Archiepiſcopatus Biſuntini poſſeſſionem accepit, vt moris eſt; *ex actis Capituli Biſunt.* At Petrus iam tum ſenio grauis, impetrauit

petrauit à ſummo Pontifice bullas deputationis in Adminiſtratorem, & prouiſionis Archiepiſcopatus, in fauorem Claudij *à Baumâ*, ſui ex fratre Nepotis, datas Parmæ, 5 cal. Iulij, anno 1543, quibus Carolus 1543.
V Cæſar adiunxit literas ſui conſenſus, 2 Aug. eiuſdem anni 1443 ac paucis poſt menſibus, nempe 4 Maij, 1544, obiit Petrus *Arboſij*, ibidem ſepultus in 1544.
eccleſiâ S. Iuſti, prope *Claudium* fratrem ſuum, Equitem Velleris aurei, & Burgundiæ *Mareſchallum*. Vtrũque malè plerique ſepultum dicunt *Ignyaci*, deluſi fortaſſe ex eo, quòd illud eccleſiæ S. Iuſti Arboſienſis, in quo iacent, ſacellum, *capella Ignyacenſis* (ſicut alicubi ſcriptum legimus) appellaretur.

LXXXV.

CLAVDIVS III.

DEFVNCTO *Petro*, Canonici Biſuntini, quos latebat ius Claudio *à Baumâ*, ab Apoſtolicâ Sede conceſſum, Franciſcum *Bonvallot*, in Archiepiſcopum elegerunt, 16 die eiuſdem menſis Maij, anni 1544. Prouocatum vtrimque ad Pontificem, & Cæſarem: ac 24 Sept. 1544, admiſſus eſt à Capitulo Adminiſtrator Ar- 1544.
chiepiſcopatus ſtante lite, inter Claudium & Franciſcum electos, Iacobus *du Res*, Decanus ſancti Petri Inſulani, à Carolo V Imp. & Mariâ Hungariæ Reginâ ad id muneris deſignatus: ita demum aliquo

post tempore transactum est, vt Francisci esset Administratio Archiepiscopatus, cum parte tertiâ prouentuum, ad vsque tempus, quo Claudius vigesimumquintum ætatis annum compleuisset; eaque transactio auctoritate Apostolicâ confirmata, Vesontione publicè proclamata est, adstantibus, *Claudio* Archiepiscopo, & *Francisco* Administratore, ac multis Baronibus, & illustribus viris, die 8 Septemb.
1545. 1545: quâ die Canonici Bisuntini Claudium *à Baumâ* solemni ritu in Sedem Archiepiscopalē deductum, dato osculo pacis, & exactis de more Sacramentis, in Archiepiscopum summâ omnium consensione admiserunt: sed tenerioris cùm esset ætatis, quàm vt id muneris susciperet, datus est *Antonio Lullo* Theologo liberalibus excolendus disciplinis, dum penes Franciscum esset Administratio, prout conuentum erat: quâ pendente, anno Domini 1548,
1548. *Joannes Chuppin*, Canonicus S. Mariæ Magdal. Bisuntinæ, digitum indicem dextræ manus *S. Vernerij*, clarissimi apud Treuirenses Martyris, cum parte sudarij eiusdem, ex oppido Baccaracensi Treuirensis Diœcesis, ad Ecclesiam S. Mariæ Magdal. detulit, ex *Ioannis* Treuirensis Electi, & *Friderici* Comitis Palatini licentiâ: tum Bisuntini viticolæ, magna pars plebis, bonis auibus *sanctum Vernerium* sibi patronum cooptarunt, ac sub eius nomine & patrocinio, pia sodalitas erecta est in dictâ S. Magdal. Ecclesiâ.
1556. Anno 1556, 3 Aprilis conuenerunt in Capitulum Bisuntinū Franciscus *à Baumâ*, Comes *de Mont-reuel*, & fra

& frater Claudij Archiepiſcopi; Girardus *de Rye*, Eques, Dominus *de Balançon*; & Dominus Abbas *de Roſieres*, Procuratores Claudij *à Baumâ*; ac propoſitâ conuentione olim factâ declararunt, per Claudij ætatem ceſſare ex tunc Adminiſtrationem D. Franciſco *Bonvallot* conceſſam: quod ipſemet præſens agnouit, & Adminiſtratoris officium vltrò abdicauit: obiit deinde anno 1560, ſplendido tu- 1560.
mulo conditus in ſacello quodam S. Stephani, hac Epigraphâ:

Reuerendiſſimo in Chriſto Patri D. Franciſco Bonvallot, Adminiſtratori quondam Archiepiſc. Biſont. Abbati, ac D. Luxouien. S. Vincentij Biſuntini, & S. Mariæ Parci in Siciliâ, Theſaurario ac Canonico huius Eccleſiæ: Item Caroli V Imp. Auguſt. & Philippi Caroli Auguſt. F. Hiſpaniarum Regis Catholici à conſiliis Status rerum Burgundicarum, & libellorum ſupplicum Curiæ Magiſtro; qui ampliſſimis per Galliam, aliáſque prouincias legationibus, Caroli V Imp. iuſſu, ſummâ cum laude functus, de religione, & republicâ optimè meritus, graui demùm morbo ex aſſiduis laboribus contracto, non ſine magno ſuorum, bonorúmque omnium luctu deceſſit, XV cal. Ianuar. anno poſt Chriſtum M D L X. Domina Nicola Bonvallot, D. de Granuellâ ſoror, fratri chariſſ. moriens poſuit.

Anno 1557, Ioannes *Blanche-teſte*, ciuis Biſunti- 1557.
nus ædificauit, & conſecrari curauit ſacellum, in honorem *S. Annæ*, Veſontione, ſecundùm viam Iuſſani monaſterij, nunc *Minimorum: ex Epigraphâ.*

Anno 1566, 8 Febr. Claudius *à Baumâ* declarauit 1566.

Capitulo, velle ſe quamprimùm adire ad limina Apoſtolorum, cum *Antonio Lullo*, Vicario ſuo generali;eam ob rem Eccleſiæ ſuæ regimen obtulit Franciſco *de Grandmont* Maiori Decano, qui conſenſu Capituli illud ſuſcepit: at Româ reuerſus Claudius
1571. anno 1571, cum Ciuitatem Biſuntinam ingreſſus eſſet die Octobris primavigeſimâ, tertiâ poſt die, Octobris 24, Miſſam ſolemnem in Metropolitanâ ſancti Ioannis Baſilicâ, Pontificiâ Majeſtate celebrauit, & ſacroſanctæ Tridentinæ Synodi decreta, magno omnium ordinum concurſu promulgari curauit,futura ſcilicet propugnaculi inſtar,aduersùs imminens (nî Deus auertiſſet) hæreſeos malum:
1575. anno quippè 1575, die 21 Iunij, hæretici Biſuntinam Ciuitatem ſubito conatu adorti (quâ de re pluribus parte primâ) magnum ciuibus terrorem incuſſerunt; in quibus propulſandis, vt totius ciuici Magiſtratus,& Franciſci *de Vergeio*, Comitatus Burgundiæ Gubernatoris, qui tunc Veſontione; ſic & Claudij *à Baumâ* egregia enituit vel prudentia, vel fortitudo: quâ de re cùm accepiſſet Gregorius
1578. XIII, anno 1578, Pontif. 6, die Veneris, 9 cal. Martij, cùm quintò Cardinales eligeret, abſentem Claudium *à Baumâ*, Romæ creauit Preſbyt. Cardinalem S. Pudentianæ, *tt. Paſtoris*: cuius tituli memor Claudius, & Paſtoritij muneris, Romanam Curiam non adiit, ne in tantis Galliæ ac Germaniæ tumultibus, & hæreticæ impietatis,quæ per ea tempora quaquauersùm ſpargebatur, periculis,ſuo ipſe gregi

gregi deesset: in eáque curâ tamdiu perstitit, donec anno 1584, die Iouis, 14, Iunij, Pastoris officio simul 1584.
& vitâ cessit, Arbosij, quo loco sepeliri voluit, in Ecclesiâ S. Iusti, propè Claudium parentem suum, Equitem velleris aurei, & Mareschallum Burgundiæ, ac Petrum *à Baumâ*, patruum suum, Cardinalem, & Archiepiscopum Bisuntinum.

His annis ferè quadraginta, quibus præfuit Claudius, quatuor habuit Bisuntina Ecclesia Archiepiscopi Suffraganeos; Franciscum *Symard*, de quo suprâ, qui obiit anno 1554, & fuerat Episc. *Nicopolitanus*; Franciscum *Richardot*, Episcopum quoque *Nicopolitanum*, inde, vsque ad annum 1557, quo creatus est Episc. Atrebatensis, eíque suffectus in Officio Suffraganeatus Bisuntini Nicolaus *Garin* Prior major Monasterij, & Abbatiæ *Cariloci* ordin. Cistertiensis: cui deinde successit Ludouicus *du Tartre*, Professor in Academiâ Dolanâ, Abbas *Bellæuallis*, & Episc. *Nicopolitanus*.

LXXXVI.

ANTONIUS II.

CLAVDIO successit Antonius *Perrenotus*, dictus *Cardinalis Granuellanus*: is Vesontione natus Nicolai Perrenoti, Domini *à Granuellâ*, Burgundi, viri domi, ac foris clarissimi, & Caroli V Imp. Cancellarij filius, pri-

mùm in literarum otio, tum in publicis rebus versatus, septem linguarum cùm esset peritissimus, tantâ fuit animi vi, vt (quod fertur de Iulio Cæsare) quatuor nonnunquam, aut quinque scribas, de arduis reip. negotiis vario idiomate dictando fatigaret: Canonicus primùm Bisontinus, Abbas Atrebatensis, & Protonotarius Apostolicus; à Capitulo
1532. Bisuntino, anno 1532, 5 Martij receptus est Archidia-
1539. conus *de Grayaco*; deinde anno 1539, ciuitatis Atrebatensis electus Episcopus, in Tridentinâ Oecumenicâ Synodo (ad quam vnâ cum patre, à Cæsareâ Majestate missus Legatus conuenerat) orationem habuit eloquentiæ plenam, de quâ Paulus Iouius hist. lib. 45.

Commendatus posteà Capitulo Bisuntino à Pau-
1541. lo III, datis in eam rem literis 17 Febr. 1541, ad Maioris Cantoris dignitatem, è quatuor in Metropolitanâ ecclesiâ præcipuis vnam, (quam nunc obtinet Illustris ac Reuerendus D. Claudius *de Bauffremont* Abbas Balernensis, ecclesiæ Bisuntinæ magnum decus) post Franciscum *de Palude* electus est, anno
1542. 1542, 18 Octobris.

1554. Anno 1544, ad Cæsaris secreta consilia adscitus, ad Franciscum primum Francorum, & Henricum VIII Anglorum Reges destinatus est Orator, qui de pace ageret: de quâ etiam, eiusdem Caroli V no-
1555. mine dicturus, anno 1555, ad celebrem illum conuentum prope *Caletum* se contulit.

1559. Anno 1559, mense Iulio, in comitiis Gandauensibus,

ſibus, à Rege Philippo II Hiſpanias petituro indictis, Regis ipſius nomine orationem habuit, de quâ *Michaël ab Iſſelt*, in hiſtoriâ ſui temporis: quo etiam 1559.
anno, ſimul ab eodem *Philippo* Rege in Hiſpanias diſcedente, *Margaritæ* Auſtriacæ eius ſorori, Belgarum Gubernatrici, *Octauij* Parmæ & Placentiæ Ducis coniugi, datus eſt à conſiliis; ſimul conſtitutus primus Mechlinienſis Metropolites, & Antiſtitum Belgicorum caput; quippecui non modò ſex Suffraganei tãquam Metropolitano, ſed duo inſuper Metropolitani (Cameracenſis cum quatuor, & Vltraiectenſis cum quinque Suffraganeis Epiſcopis) vt Primati ſubeſſent: quorum Epiſcopatuum œconomiam, & Epiſcoporum nomina ipſa refert *Michaël Aitſingerus* Auſtriacus, in indice perſonarum Leonis Belgici.

Ad hos honores acceſſit quaſi pro colophone, apex Cardinalatus à Pio IV Pontifice, qui anno 1561, 1561
4 cal. Martij, Antonium, Presbyterum Cardinalem tt. S. Bartholomæi in inſulâ, mox S. Syluestri, abſentem creauit: quæ purpura, quàm oculos inuidentium perſtrinxerit, quantæ anno 1562, & aliquot 1562.
ſequentibus, in Cardinalem excitatæ per Belgium procellæ, perſequitur *Michaël ab Iſſelt*, in introductione ad hiſtoriam ſui temporis: in vtraque ſcilicet fortunâ probari fortem virum decebat, ſed quem proſpera non extulerat, nec aduerſa proſtrauit: illud certum, nullâ firmiore columnâ ſtetiſſe in Belgio Catholicam fidẽ, quàm *Cardinali Granuellano*, quem

quem vel eo nomine ſectarij, & auitæ religionis hoſtes, paſſim *Papiſtarum in Belgio Principem* nuncupabant.

1566. A Pio V, (qui anno 1566 Pontificatum eſt adeptus) tranſlatus eſt ad titulum S. Anaſtaſiæ; inde preſb. Card. S. Petri ad vincula tt. Eudoxiæ, conſti-
1570. tutus: à Philippo Catholico Rege, anno 1570, cum Cardinale *Pacieco* electus, vt de fœdere Principum pro bello in Turcas ſuſcipiendo ageret cum Pontifice,& Regni Neapolitani Prorex denunciatus; ac vexillum militare Chriſtiano ritu benedictum (vtpote Legatus quoque Apoſtolicus) *Ioanni Auſtriaco*, ſuſceptæ aduersùs hoſtes nominis Chriſtiani Turcos expeditionis Imperatori,dedit in manus, 19 cal.Sep-
1571. tembris, anno 1571, in eccleſiâ Neapolitanâ Sanctæ Claræ.

Sub Gregorij XIII deinde Pontificatu,relicto Eudoxiæ titulo, & S. Mariæ trans Tyberim aſſumpto, tandem Card. Epiſcopus Sabinenſis creatus eſt.

Notat *Guil. Gazetus* in hiſt. eccl. Belgij, Ioannem *Hanchin*, per ceſſionem Antonij Perrenoti, inunctum fuiſſe ſecundum Archiepiſcopum Mechliniẽ-
1583. ſem, in vrbe *Tornaco*, penultimâ die Octobris, 1583:
1584. ſequenti verò anno 1584, 25 Iunij, electus eſt Cardinalis Granuellanus à Capitulo Biſuntino, ad Biſunt. Archiepiſcopatum, vacantem per obitum Claudij *à Baumâ* Archiepiſcopi, 14 die eiuſdem menſis Iunij, è viuis ablati.

Interim Cardinalis, qui pro ſuâ dignitate & meritis,

ritis, ad ſplendidiſſima quæque munia adhiberi ſolebat, intereſt Madriti, eodem anno, 12 Nouembris, inaugurationi Philippi III Hiſpaniarum Regis; vbi ſuæ Majeſtati, Euangelium & pacis oſculum præbuit; Sacro verò finito, Principem ad ſummum altare manu deduxit, atque ibi à Cardinali Toletano, ſacramento Confirmationis munitum, ſacróque oleo perunctum, ad priorem locum reduxit. 1584.

Ineunte porrò anno 1585, 7 Febr. Veſontione adfuit Iacobus *à S. Mauritio*, maior Archidiaconus eccleſiæ Biſuntinæ, qui Cardinalis Granuellani nomine poſſeſſionem Archiepiſcopatus adiret, conſuetis ritibus in Metropolitanâ S. Ioannis baſilicâ peractis: ſed Biſuntinis Paſtore ſuo frui non licuit; quippequi, cùm Siciliæ Prorex, & conſilij rerum Italicarum ſummus Præſes à Rege Catholico declaratus, Cæſarauguſtæ in nuptiis *Caroli Philiberti* Sabaudiæ Ducis, & *Catharinæ Philippi II*, Hiſpaniarum Regis filiæ natu maioris, eodem anno 1585, ſexto Idus Martij, ritus Matrimoniales celebraſſet; ſequenti anno 1586, 11 cal. Octobris, obiit Madriti in Hiſpaniâ, annos natus 72: eiúſque corpus in *S. Philippi templo* apud Eremitanos S. Auguſtini depoſitum, ac Veſontionem poſteà tranſlatum, apud Carmelitas, (malè nonnulli, in Metropolitanâ) in oſſuario familiari, iuxta patris Nicolai Perrenoti oſſa, qui 6 cal. Septembris, anno 1550, ætatis ſuæ 64, Auguſtæ Vindelicorum è viuis exceſſerat, conditum eſt. 1585. 1585. 1586.

De tanto viro (cuius proſequendis rebus vix iuſtum

ſtum volumen ſufficiat) plura *Ioan. Antonius Petramellarius* in continuatione Onuphrij, *Michael ab Iſſelt* in hiſtoriâ ſui temporis, *Fuluius Vrſinus* in epiſt. dedicatoriâ ad ſelecta Polybij, *Molanus* item in dedicatoriâ notarum ſuarum in Vſuardi Martyrologiũ, *Aubertus Miræus* in elogiis Belgicis, & alij qui huius æui hiſtorias Belgicas atque Hiſpanicas proſequuti ſunt.

LXXXVII.

FERDINANDVS.

POSTRIDIE quàm animam exhalauit *Cardinalis Granuellanus* Archiep. Biſuntinus, dedit *Philippus II*, Rex Catholicus ad Capitulum Biſuntinum literas, quibus monebat de obitu Cardinalis; ſimul rogabat, eum ſibi Paſtorem adſciſcerent, qui vitæ integritate ſuis præluceret, & Franciſcum *de Grandmont*, Maiorem Decanum cõ-
1586. mendabat. Iis ergo literis, tertiâ die Octobris, 1586, publicè in Capitulo recitatis, prænominatus Franciſcus *de Grandmont*, in Archiepiſcopum electus eſt, die vndecimâ eiuſdem menſis. Sed adfuit paulò poſt eodem anno, & menſe, à D. Ferdinando *de Rye*, tunc Priore S. Marcelli, qui nomine ipſius, Capitulo Biſuntino exhiberet bullas Apoſtolicas Sixti V, quibus conſtabat, dictum D. Ferdinandum *de Rye*, auctori

ctoritate Apostolicâ prouisum esse de Archiepiscopatu Bisuntino, vacante in Curiâ Romanâ, per obitum prædicti Cardinalis, iunctis instrumento consecrationis, & receptionis pallij. Iis exhibitis Canonici, vt par erat, abiectâ priori suâ voluntate, *Ferdinandum* in Pastorem admiserunt. At Franciscus *de Grandmont*, maior Decanus, & Abbatiarum *Montis-Benedicti*, ac *Fauerniaci* Commendatarius perpetuus, obiit anno 1595, sepultúsque est in naui basilicæ S. 1595.
Stephani; cui statim successit in Decanatu Illustris ac Reuerendus, D. Prosper *à Baumâ* Carilocensium Abbas.

Sedit igitur post Cardinalem Granuellanum, & nunc anno 1618, cùm hæc edimus, sedet feliciter Illustrissimus ac Reuerendissimus Dominus, S. R. I. Princeps, Ferdinandus *de Rye*, filius Illustris ac Generosi Equitis D. Girardi *de Rye* Domini *de Balançon*, & D. Ludouicæ *de Long-vy* Dominæ *de Villaffans*, Abbas *S. Claudij*, & *Cariloci*, Prior Arbosij, Gigniaci, &c. piissimus & humanissimus Archipræsul, qui auitæ nobilitatis maxima decora, propriæ virtutis ac pietatis splendore illustrans, rem Ecclesiasticam adeò benè curauit, vt plures eo sedente, quàm multis retrò sæculis, Religiosæ familiæ tam in Ciuitate, quàm in Diœcesi Bisontinâ receptæ sint.

Anno 1597, 26 Maij Clerici Regulares Societatis 1597.
Iesu Vesontione recepti sunt, quorum industriâ & laboribus, auita Bisontinorũ religio ac pietas, felicibus aucta est, augetúrque in dies incrementis: à qui-

bus etiam erectæ scholę, quæ vel priscarum municipalium, quibus (teste Ausonio) præfuit cantatissimus ille *Titianus*; vel earum, quas olim laudauit magnus *Petrus Damiani* Cardinalis Ostiensis, vel aliarum, quæcumque ab Imperatoribus, ab Archiepiscopis, à Senatu Bisuntino, variâ ætate, variísque ciuitatis regionibus institutæ sunt, facilè desiderium leniant; quippe in quibus, non liberalibus modò disciplinis iuuenum animi, sed virtutum maximè ac pietatis ornamentis magno publicæ ac priuatæ cuiusque rei bono excolantur.

1598. Anno 1598, 4 cal. Aug. Ferrariæ, in secreto consistorio, coram Clemente VIII Pontifice Maximo, & Cardinalibus, Ferdinandus pro Serenissimo Principe Alberto, Archiduce Austriæ, & Gregorij Papæ XIII, Diacono Cardinali, Purpuram & Galerum Cardinal. dimisit, cùm Albertus Belgicæ Prorex, Isabellæ Philippi III Hispaniarum Regis sorori, matrimonio iūgi vellet. *Ciacon. in Greg. XIII, & Clem. VIII.*

1599. Anno 1599, Prospero à Baumâ Maiori Decano defuncto 7 Iunij, successit vnanimi Insignis Capituli consensu Illustris ac Reuerend. Dominus, D. Fr. *de Rye*, Illustrissimi Ferdinandi Nepos, Monasterij *Accincti* Ord. Cisterstiensis Abbas dignissimus; cuius præclaræ virtutes, tum in ecclesiâ, in quâ primam obtinet dignitatem illuxerunt, tum maximè in Aulâ Serenissimi Principis Alberti, in cuius Capellâ (ad exemplum Hugonis I, antequàm ad Præsulatum accederet, Rodulphi Regis Capellani) iam multis annis

annis, & magno labore desudauit.

Vno postmodùm eodêmque anno 1607, recepti 1607.
sunt Vesontione *Minimi*, è familiâ S. Francisci *de Paulâ* (quibus Iussanum monasterium, quod *S. Mariam in Bisintiono* vocat Aymoinus lib. 5, cap. 25, olim S. Donati æuo extructum, attributum est ad habitandum, & pia quæ ipsorum Instituti sunt, obeunda munia:) & Minoritæ S. Francisci, vulgò *Capucini*, paupertatis sanctissimæ sectatores; quos vt Senatus, populúsque vniuersus, eleemosynarum largitionibus alendos suscepit, ita Illustrissimus Archiepiscopus nouis ædibus in campo Martio excitatis donauit: in quibus extruendis, varia ædificiorum rudera reperta, muri subterranei hinc inde in transuersum positi, & cancellatim fornicati; aquæ item ductus, vetera numismata, ac varij marmoris frusta; quæ omnia insignem antiquarum ædium splendorem referebant: sed hæc, quòd propè quotidiana sunt apud Bisontinos, non fuêre ipsis admirationi: at illud mirum contigit, vt fundamentis Ecclesiæ funiculo vtrinque designatis, cùm fodiendo ad tertium circiter cubitum peruentum esset, iacta iam olim firmissima, atque optimè materiata fundamenta, & sacro illi ædificio quasi cœlitùs reseruata occurrerent.

Anno 1608, die S. Pentecostes, 25 Maij, in Ecclesiâ 1608.
antiquissimi Monasterij B. M. Virginis *de Fauerné*, (Aimoinus loc. cit. anno Christi 870, *Fauerniacum* vocat) ord. S. Benedicti, Diœcesis Bisontinæ; cùm in-

dulgentiarum tunc concessarum causâ, Sanctissimũ Eucharistię Sacramentum in duabus hostiis ipsâ eâdem die consecratis, argenteo Reliquiario vnius ad minimum marcæ inclusum, de more populo propositum fuisset: contigit, vt igne, quo fato nescitur, accenso, mensâ ligneâ, gradu, Tabernaculo, mappis, & aliis ornamentis absumptis, suppositóque marmore humi fracto, Reliquiarium graue, & metallicum cum duabus inclusis hostiis non modò illæsum, sed etiam in aëre suspensum, absque vllo sustentante corpore solido, remaneret; idque per spatium triginta trium circiter horarum; vsque ad horam scilicet decimam matutinam diei Martis, tertij festi Pentecostes; cùm, vicino quodam Parocho, qui solemni supplicatione illuc aduenerat, Missam celebrante, & sacratissimam Hostiam, post primam eleuationem demittente, Reliquiarium ex se, sensim, & leniter descendit, rectáque Missali codici insedit, qui corporali contectus (vt cum maiori reuerentiâ exciperetur, si fortè decideret) illi cum intermedio spatio fuerat suppositus. Quæ omnia visa sunt à quamplurimis inculpatæ vitæ, & integræ fidei testibus, quibus per inquisitores idoneos auditis firmatum miraculum, ad Dei O. M. gloriam & honorem, Ecclesiæ Catholicæ bonum & fidelium consolationem publicauit Illustrissimus Ferdinandus
1608. Diplomate dato Vesontione 10 Iulij, anni 1608. Hostiarum miraculosarum vna Fauerniaci remansit: altera, iussu Serenissimorum Archiducum, Alberti &
Isabel

Isabellæ, Burgundiæ Principum, Dolam Sequanorum, maximâ pompâ, cum precibus publicis translata est, in festo S. Thomæ Apostoli, eiusdem anni
1608: cui deinde pius Aduocatorum cœtus, sub S. 1608.
Yuonis patrocinio Dolæ pridem institutus, sacellũ
splendidissimum exstrui curauit, quod anno 1614, 1614.
die 19 Maij, Reuerendissimus Ferdinandus ritu solemni dedicauit.

Anno 1610, 18 Aprilis, Arbosij, in capellâ S. Cru- 1610.
cis, Ferdinandus assistentibus Guilelmo *Simonin* Corinthiensi, & Petro *Saulnier* Augustodunensi Episcopis, consecrauit in Episcopum Lausanensem, Illustrẽ ac Reuer. Dominum, D. Ioannem *de Vvateuile*, Monasterij Charitatis Ord. Cistert. meritissimum Abbatem, virum vt illustri familiâ natum, sic omnium virtutum ornamentis decoratum, qui suum quantumuis exiguum gregem, à luporum imminentium faucibus, summâ, quâ potest vigilantiâ defendit pius Pastor; simul dies ac noctes cogitans, quibus artibus aberrantes oues ad Christi pascua possit reducere.

Anno 1616, mense Sept. Sanctimoniales Carme- 1616.
litæ, ex B. Matris *Theresiæ* normâ vitam agentes, rogatu Augustissimæ Imperatricis *Annæ ab Austriâ* (cuius preces delatæ ab Illustrissimo Domino Iac. Ludouico Comite *de Fyrstemberg*, S. Cæsareæ Maiestatis ad Bisontinos Legato) decreto Senatus, ciuitate donatæ sunt.

Ferdinando tres hucusque fuêre Suffraganei, *Ioãnes Dorotheus* à summo Pontifice constitutus Suffraganeus

ganeus Bisuntinus, & Episcopus *Nicopolitanus*, datis literis Romæ apud S. Petrum, 7 cal. Sept. 1585: quo ad Lausanensem Episcopatum translato, successit *D. G. Simonin*, nunc Abbas S. Vincentij Bisuntini, creatus Archiepiscopus *Corinthiensis*: postremò id muneris suscepit R.P. *D. Claudius de la Barre*, è S. Francisci familiâ sacræ Theologiæ Doctor, & emeritus diuini
1616. verbi præco, quem Nouembri mense anni 1616, Reuerendiss. Archiepiscopus, *Ornaci, Andreuillensem Episcopum* consecrauit.

Hæc sunt, quæ de nostris Archiepiscopis, déque Antiquissimâ Bisontinâ Ecclesiâ, non sine puluere, ex vetustis monumentis eduximus: in quibus ad rectam temporum rationem aptandis, Petri Franc. Chiffletij, è Societate IESV, fratris charissimi consilio, & auxilio vsi sumus. Epitaphia autem pleraque, quæ in Bisontinis Ecclesiis cõsultò omisimus, quòd ea cum aliis Sequanicis D. Guillelmus Belotus IC. Ledonensis, in eorum gratiam, qui talibus delectantur Epigraphis, breui, vt speramus, sit vulgaturus.

FINIS SECVNDÆ PARTIS.

PLAVTVS IN PERSA. Act. 4.

SA. *Quid id quod vidisti, vt munitum muro tibi visum'st oppidum?*
VIRGO. *Si incolæ benè sunt morati, pulchrè munitum arbitror.*
Perfidia & peculatus ex vrbe, & auaritia si exulant;
Quarta inuidia, quinta ambitio, sexta obtrectatio,
Septimum periurium. TO. *euge.* VIR. *octaua indiligentia,*
Nona iniuria, decimum quod pessimum aggressu scelus:
Hæc nisi, vndè aberunt, centuplex murus rebus seruandis parum est.

INDEX RERVM MEMORABILIVM

Secundæ Partis.

Aquæ

331

tt 2 Carme

FINIS INDICIS II. PARTIS.

EXEMPLAR APPROBA-tionis Dominorum Gubernatorum.

NOs Gubernatores Ciuitatis Imperialis Vesontinæ, quia bene constitutæ Reip. salutem, & securitatem nouimus, vt malefactorum pœna, sic benemeritorum præmiis & mercede subsistere; nec vtilitati publicæ meliùs posse consuli, quàm si morum integritate, & doctrinæ gloriâ præstantibus viris munia publica deferantur. Eapropter, solitâ curâ, & diligentiâ Ciuitatis nostræ incolumitati prouidentes, quia iam indè post luctuosam mortem Nobilis, & eruditissimi Domini Ioannis Chiffletij Collegæ, & Archiatri nostri, valetudinis publicæ præfecturam vacuam esse perspeximus: Ideò ne pestilentiæ fortè, aut popularium morborum grassante sæuitiâ, tam necessarij muneris inopiâ laboretur; Nobilem, & eruditum virum D. Ioannem Iacobum Chiffletium, non patriâ modò, sed propriâ quoque virtute clarum & commendabilem, eiusdem dignitatis apice, & Archiatri Bisontini titulo, præsenti diplomate declaramus. Quo quidem munere prædictum D. Ioannem Iacobum Chiffletium tanto censuimus esse digniorem, quia Patris amissi detrimētum artis medicinæ multâ peritiâ, & labore penset, suúmque erga Ciuitatem nostram studium, & amorem ipsis rerum documentis obsequiísque pluribus comprobarit. Nos igitur tum & Patris, tum ipsius

ipſius meritis, atque virtutibus, pio, & æquabili voto ſuffragantes, eumdem Dominum Io. Iacobum Chiffletium, Ciuitatis noſtræ Biſontinæ Archiatrum eligimus & pronuntiamus; itavt omnibus prærogatiuis, immunitatibus gaudeat, quæ Diuorum Cæſarum conſtitutionibus, & Ciuitatis noſtræ moribus, atque inſtitutis primariis Medicis, ſiue Archiatris concedũtur, & anteà præſtita, in poſterum competitura ſunt: Intellecturis omnibus hanc prætereà dicto Domino Ioanni Iacobo Chiffletio Archiatro à nobis dari Prouinciam, vt hoſpitum, peregrinantium, pauperum domos, & Ciuitatis Xenodochia inuiſat, ægris ſubueniat, erigat imbecilles, & cætera publicæ Charitatis officia exequatur, tum vt medicantium & Circulatorũ hominum, ſi quando hãc in Ciuitatẽ aduenerint, peritiã, & profeſſionem, poſt impetratum à nobis mandatum, exploret; vnguenta, medicamina, cæteráſque merces expendat, nec ipſorum quiſquam in publicum vendere, aut menſam exhibere poſſit, quàm (ex noſtrâ expreſsâ cõmiſſione, & decreto) prædicti Archiatri noſtri examine, & habitæ ad nos relationis fide approbetur. Inſuper librum prædicti Archiatri noſtri, cui Titulus VESONTIO, hoc eodem diplomate approbamus; quia nihil in eo Reipublicæ, aut bonis moribus contrarium inuenimus, ſed digniſſimum qui prælo mandetur communi voto cenſuimus. In quorum omnium fidem, & indubitatum teſtimonium præſentes literas ſigillo noſtro, & Secretarij noſtri

ſyngraphâ muniri mandauimus. Actum Veſontione, Calendis Martiis, anno Chriſtiano, milleſimo ſexcenteſimo decimo quarto.

D. GALIOT.

APPROBATIO THEOLOGORVM.

EGo infraſcriptus artium, & Sacræ Theologiæ Doctor, Guardianus Conuentus Minorum Biſontinenſium, attentè legi librum Domini Ioannis Iacobi Chiffletij Patricij, Conſularis, & Archiatri Biſontini, cui Titulus VESONTIO: nec in eo quicquam orthodoxæ fidei, & bonis moribus contrarium reperi. Idcircò luce dignum iudicaui, Veſontione vigeſimo primo Februarij, anno milleſimo ſexcenteſimo, decimo octauo.

FRATER IOANNES CHAPVSOT.

OPus hoc integrum eximij Domini D. Ioan. Iac. Chiffletij, Patricij, Conſularis & Archiatri Veſontini ſummâ, quâ potui, attentione, perlegi; nihílque in eo, aut Catholicæ fidei, aut bonis æquíſque moribus, aut Principibus contrariũ reperi: quinimmò digniſſimum iudicaui quòd mandetur typis, & in lucem, ad communem omnium vtilitatem (præſertim populo acclamante Veſontino) prodeat: ne deinceps lumen hoc tam diu abſconditum, quàm ab omnibus deſideratum lateat. Veſont. è Conuentu

341

uentu ſacri Ordinis Minimorum, hac luce 7 Martij D. Thomæ Angelico Doctori ſacrâ, anno Dom. Incarn. 1618.

Fr. ANDREAS BAIRD M.
in ſacrâ Theologiâ lector.

OPus hoc Ioan. Iacobi Chiffletij, vt luce, & laude dignum. In prophanis enim author verè Catholicus, nihil à fide Catholicâ & Orthodoxâ alienum dicit: de ſacris ſincerè & verè agit: Ita cenſeo. Actum Lugduni vltimâ April. 1618.

Fr. ROBERTVS BERTHELOT
Epiſcopus Damaſci.

VEſontionis Chiffletianæ alteram partem rerum profanarum, ſacrarum alteram, ſemel iterumque legendo decurrimus: illam quidem pleniſſimam veteris ac politæ eruditionis: iſtam verò ſinceræ & antiquæ Religionis illuſtribus monumentis refertiſſimam: neutram ab Eccleſiæ Catholicæ pronunciatis vllâ in parte alienam: vtramque auitæ Sequanorum virtuti, & eiuſdem gentis principum Veſontionenſium ciuium gloriæ ad poſteros luculentiùs propagandæ peridoneam: vt neque argumenti dignitas, neque induſtria Scriptoris fraudari publicâ luce diutiùs poſſe videantur. Lugduni Nonis Iuniis CIↃ IↃC XVIII.

PHILIBERTVS MONETVS
de Societate IESV.

uu 3 *PER*

PERMISSION.

Veu les Approbations des Docteurs cy deuant inserées; permis à Claude Cayne, d'imprimer le present Liure, intitulé *Vesontio*. Auec deffences à tous autres en tel cas requises. Faict à Lyon, ce 9. Iuin, 1618.

SEVE Lieut. General.

INDICVLVS ERRATORVM.

Optabam summopere, Lector, vt opusculum hoc ex autographo meo sanum tibi prodiret: sed quia ob præli festinationem, mea, quæ memoriter tenebam, raptim relegere, ac mente potiùs, quàm oculis percurrere coactus sum; præter vitia *ὀρθογραφίας*, irrepsêre contra votum aliquot næui, quos pro tuâ beneuolentiâ expungas precor. Primâ igitur parte pag. 10. lineâ 1, lege *priscos*: 14, 27, nephriticæ 28, 3, *Catamantaledis*: 35, 28, *transtulit*: 71, 17, *de quo*: 83, 9, *caput xxiv*: 86, 2, & 87, 14, *θυμιατήριον*: 88, 15, *siue*: 102, 6, *municipum*: 103, 23, *armis*: 114, 12, *parentes*: 136, 5, *lib.* 1: 192, 22, *cap.* 1, & 11: 218, 28, *Stadensis*.

Parte secundâ, pag. 8, lineâ 2, *sermone* 17: 18, 20, *conualescamus*: 21, 19, *cruciatibus*: 21, 24, *flagellarentur*: 26, 6, *vultus*: 57, 1, *circumspectum*: 71, 5, *confertam*: 93, 1, *Sargi*: 104, 28, *præfata*: 131, 3, *mysterium*: 158: 24, *anno 632*: 168, 4, *martyribus Petro*: 180, 13, *Trecensi*: 201, 23, 1258: 202, 25, 1258: 222, 2 dele *aug*: 253, 23, 1291: 264, 9, *nominetur*: 264, 16, *fuisse*: 281, 7, *readificata est per*: 291, 3, *d'Athies*: 294, 4, *concionum*: 294, 17, *quem gessit*: 313, 6, 1543: 315, 24, *mœrens*.